

يۈرەك دۆلىتى

مۇستاپا ئىسلامئوغلى

تەرجىمە قىلغۇچى: باتۇر قاراخانلى

پىلانلىغۇچى: ئابدۇلئەرزىز بەشتوغراق

www.hayatkitabim.com

دۈشۈن نەشرىياتى

مۇندەرىجە

..... سۆز كىرىش

بىرىنچى باب

..... ئىنسان ۋە كائىنات

..... مەۋجۇدىيەت تولغىقى

..... يوقالسۇن بىرىنچى تۈزۈم

..... ئىنسانلار ۋە قۇربانلار

..... بر مۇئامىلە شەكلى « مۇۋازىنەت »

..... مۇۋازىنەتسىزلىكنىڭ تارىخى ئارقا كۆرىنىشى

..... مۇۋازىنەتسىزلىكنىڭ كۈنىمىزدىكى ئىپادىسى

ئىككىنچى باب

..... ئىچكى بايلىقنىڭ قېزىپ چىقىرىلىشىدىكى مەنئىي

..... ئامىللار

..... ماكان

..... ۋاقىت

..... ئېقىلم ۋە مېۋە

..... خاتىمە

كىرىش سۆز

مۇھىت بۇلغىنىشىدىنمۇ خەتەرلىك بولغان نەرسە، ھېس - تۇيغۇ ۋە چۈشەنچىنىڭ بولغىنىشىدۇر.

توختماي داۋاملىشىۋاتقان كۆڭۈل ئىشغالىيەتلىرى.
سۆيگۈ قەتلىئاملىرى.

ئورگانلار ئارىسىدا داۋام قىلغان « ئىچكى ئۇرۇش ».
شەخسى تۈزۈملەر، بۇتخانىغا ئايلىنىپ قالغان قەلبلەر، پەقەتلا قارايدىغان كور كۆزلەر، پاسسىپ
ھالغا چۈشۈپ قالغان ئىدراك، ئوغرىغا بېرىپ قويۇلغان تۇيغۇلار ۋە كىشىنى ئەنسىرتىدىغان ئىنسانىي
ئاجىزلىق بولغان ئوتتۇراھال بولالماسلىق...
ئېرىپان، ئەھسان، تەقۋا ۋە بۇلاردىن تەشكىل تاپقان ئىچكى بايلىق، تىرەنلىك، غالبىيەت ۋە قىرامغا
يەتكەن كىشىلىك.

پۈتۈن بۇلارمۇ؟

بولدى قىلىڭ، بۇلارنىڭ ھەممىسى سىزنىڭ مەسلىڭىز.

ھەم بۇ دۇنيادا ئازادلىققا ئېرىشىشنى كۈتىۋاتقان زېمىنلار، دۆلەتلەر، ئىجتىمائىي جەمئىيەتلەر ۋە
شەخسلەر بار. ئۇلارنى قۇتقۇزۇشىمىز كېرەك. قاراڭ، پالانى يەرمۇ « ئىشغال قىلىندى ». ئەمدى ئۇلارنى
كىم قۇتقۇزىدۇ؟

قارار سىزنىڭ. يۇقىرىقىلارنى ئۆزىڭىزگە دەرد قىلىۋالغان بولسىڭىز، ئەڭ ياخشىسى سىز بۇ كىتاپنى
ئوقۇماڭ. چۈنكى بۇ كىتاپ ئۇلار ھەققىدە ئەمەس، سىز ھەققىدە توختىلىدۇ.

بىرىنچى باب

ئىنسان ۋە ئالەم

ئىنساننىڭ ئىچىدىكى كائىناتنى تونۇش ئارقىلىق، كائىناتتىكى ئىنساننى چۈشەنگىلى بولىدۇ.
كائىنات بىلەن ئىنسان ئارىسىدا ئاجايىپ ئىنچكە مۇناسىۋەت بار. بۇ مۇناسىۋەتنىڭ سىرى،
شەيئىلەرنىڭ ھەقىقىتىدە ياتماقتا. « ئى رەببىم! ماڭا كائىناتنىڭ ماھىيىتىنى (سىرنى) بىلدۈرگىن »

دەپ دۇئا قىلغان رەسۇلۇللاھ، مانا بۇ ئىنچىكە مۇناسىۋەتنى بىلىپ يېتىشكە تىرىشقاندى. بۇ مۇناسىۋەتنى تونۇپ يەتكەندە نېمىگە ئېرىشەتتى؟ ئىنساننىڭ مەخلۇقاتلار ئىچىدىكى ئورنىنى تېخىمۇ ياخشى چۈشىنەتتى، ئۆزىنى تونۇپ يېتەتتى، ھەددىنى ۋە رەببىنى تونۇپ يېتەتتى. بۇ چۈشۈنۈش، تونۇش ۋە بىلىش سايبىدە، كائىنات بىلەن « زىت » ھالغا (باغى، فاھشا) چۈشۈپ قالمايتتى، ئىلاھىي سىنارىيىدە ئۆزىگە بېرىلگەن رولنى ئەڭ ياخشى شەكىلدە (ئىرادە قىلىپ) تاللاپ « ئاڭلىدۇق ۋە ئىتائەت قىلدۇق » دېگەن كائىنات بىلەن ماسلىشىش ئىچىدە بولۇشقا تىرىشاتتى. ئىنسان بىلەن كائىنات ئارىسىدىكى بۇ ئىنچىكە مۇناسىۋەت سەۋەبىدىن بەزى ھېكمىم (تىۋىپ)لەر ئىنساننى « كىچىك ئالەم » دەپ ئاتىغان. بۇ ئەھۋالدا كائىناتنى « چوڭ ئىنسان » دېيىشكە توغرا كېلىدۇ.

مەۋجۇدات « ئاللاھ » مەركەزلىك بولۇپ، مەخلۇقات « ئىنسان » نى مەركەز قىلغان. مەخلۇقاتنىڭ ئىنساننى مەركەز قىلىشىنىڭ سىرى، ئىنساننىڭ مەخلۇقاتلار ئىچىدە ئەڭ مۆتىۋەر بولغانلىقىدا ياتماقتا. ئاللاھ ھەر شەيئىنى ئىنسان ئۈچۈن، ئىنساننى ئۆزى ئۈچۈن ياراتقان. مەخلۇقلارنىڭ دەرىجىسىنى بەلگىلەش خالىققا ئائىت بولىدۇ، ئەلۋەتتە. ئاللاھ بۇنى بەلگىلىگەن بولۇپ، بۇ دەرىجە تىزىلىشىغا باشقىلارنىڭ ئارىلىشىشىنى ياقىتۇرمىغان، ئۆزى ئۈچۈن ياراتقان ئىنساننىڭ ئۆزىدىن غەيرىگە مەنسۇپ بولۇشىغا رازى بولمىغان.

ئىنساننىڭ ئىنسانغا، ئىنساننىڭ شەيئىلەرگە، مەۋھۇم داۋالارغا، بېتون بىنالارغا، ۋە قىپىلەرگە، تەشكىلاتلارغا، ژورناللارغا، دەرگاھلارغا، خۇلاسە كالىم، دەرىجە جەھەتتىن ئۆزىنىڭ لايىقى بولمىغان شەيئىلەرگە قۇربان قىلىنىشى، باغلىۋېتىلىشى، ئىنساننىڭ مۆتىۋەرلىكىگە داغ چۈشۈرگەنلىك بولىدۇ. شېرىك، كۆپۈر، نىفاق ۋە رىيا بۇ دەرىجىنىڭ بۇزۇلىشىدىن كېلىپ چىقىدۇ ئەمەسمۇ؟

ئىنسان ئەسلىدە خوجايىنى قىلىپ يارىتىلغان شەيئىنىڭ قۇلغا ئايلىنىپ قالغان بولسا، ئالدى بىلەن ئۆزىنى ئۇ دەرىجىگە چۈشۈرۈپ قويغۇچىغا، ئاندىن ئۆزىنىڭ مۆتىۋەرلىك سالاھىيىتىگە ھاقارەت قىلىنغان بولىدۇ. پۇل، مال - مۈلۈك، تېخنىكىنىڭ ساھىبى بولۇشى كېرەك تۇرۇقلۇق، ئۇ شەيئىلەرنىڭ قۇلغا ئايلىنىپ قالغان بولسا، ئىنسان ھەددىنى ئاشقان بولىدۇ. قۇرئان تىلى بىلەن بۇنىڭ ئىسمى « باغى (ئاشقۇنلىق) » بولىدۇ.

ھەر نەرسىنى ئۆز جايىدا تۇتۇش (ئاللاھ ھەر نەرسىگە ئۆز ئورنىنى بەلگىلەپ بەرگەن) **ھېكمەت**؛ دۇنيادىكى ئىنساننىڭ تىرىشچانلىقى **كۆرەش**؛ ئىنساندىكى دۇنيانىڭ كۆرىشىنى **مۇداخلى**. بىرىنچىسىنىڭ بىلىمىگە **ئىلىم**، ئىككىنچىسىنىڭ **ئېرىپان**، بىرىنچىسى بىلەن ئىككىنچىسىنى تەڭپۇڭلاشتۇرغان چۈشەنچە (ئاڭ) ۋە ھەرىكەت سەۋىيىسىدە ياشاشنى **تەقۋا** دەپ ئاتايمىز.

كائىناتتىكى ھەممە نەرسە، يارىتىلىش ھېكمىتى دائىرىسىدە ۋەزىپىسىنى تولۇق ئادا قىلماقتا. يارىتىلىش ھېكمىتىگە خىلاپ ھالدا ھەرىكەت قىلىش كۈچى بولمىسىمۇ، لېكىن كائىناتتىكى ماسلىشىش (بىردەكلىك) نى بۇزۇش، بۇ بىردەكلىككە قارشى ھەرىكەت قىلىش كۈچى پەقەت ئىنسانغا بېرىلگەن. ئەلۋەتتە، بۇمۇ ئىلاھىي بىر **« ھېكمەت »** نىڭ تەفەزۇسى. ئىنسانغا قارشى چىقىش ھوقوقى بېرىلگەنلىكى ئۈچۈن، ئىنساننىڭ ئىتائىتى باشقا مەخلۇقلارنىڭ ئىتائىتىدىن باشقىچە مەنىگە ئىگە.

سەۋەپتە ئوخشاشماسلىق بولسىمۇ بۇنى بىر ئوخشىتىش بىلەن چۈشەندۈرسەك، ئىنساننىڭ ئاللاھقا بولغان ئىتائىتى، قۇلنىڭ خوجايىنىغا بولغان ئىتائىتىگە ئوخشاش بولمايدۇ.

ئىسيان بولمىغان يەردە ئىتائەتنىڭ مەنىسى بولمايدۇ. شۇڭا، پەقەت ئىنساننىڭ ئىتائىتىنىڭ مۇكاپاتى **« جەننەت »**. چۈنكى، ئىنساندىن باشقا بارلىق مەخلۇقلارمۇ ئاللاھقا ئىتائەت قىلماقتا. بۇ سەۋەپتىن ياراتقان مەخلۇقلىرى ئىچىدە پەقەت ئىنسانلا **« بەندە »** بولۇش ئىمتىيازىغا ئىگە ۋە ئىنسان ئاللاھنىڭ قولى ئەمەس، بەندىسى بولغان.

« ماكرو ئىنسان » بولغان كائىناتنىڭ تېخى بايقالمىغان يۇلتۇزلىرى، پىلانېتلار، قاراڭغۇ ئۆتكۈرلىرى بولغان بولسا، « مېكرو كائىنات » بولغان ئىنساننىڭ ئىچىدىمۇ بايقىلىشىنى كۈتۈۋاتقان دۇنيالىرى بار. **كوسمولوگىيە** ئالەمنىڭ تۈزۈلۈشىنى بايقاش ئىلمىنىڭ ئىسمى. **ئېرپان** ئىنساندىكى كائىناتنى بايقاشنىڭ ئىسمى. كوسمولوگىيە بىلەن ئېرپان ئارىسىدىكى پەرق، بىرىنىڭ تاشقى ئالەم، يەنە بىرىنىڭ ئىچكى ئالەمگە قارىتىلغان بولىشىدۇر.

مۇشۇنچىلىكمۇ؟

ئۇنداق ئەمەس، ئەلۋەتتە. زامانىۋىي ئەسۋاپلار بىلەن كائىناتنىڭ يىراق جايلىرىنى بايقاش ئۈچۈن ئاتلانغان ئىنسان، ئىچىدىكى كائىناتتىن بىخەۋەر ياشىماقتا. قىزىلنۇر تېخنىكىسى بىلەن قانچە مىليارد نۇر يىلى يىراقلىقتىكى بىر پىلانېتنى بايقىغان ئىنسان، ئىچىدىكى پىلانېتلاردىن، قارا ئۆتكۈرلەردىن، قىتئەلەردىن ھازىرغىچە بىخەۋەر.

بەلكىم، ئىنساننىڭ ئىچكى دۇنياسىنى بايقاش ئۈچۈن سەپەرگە ئاتلىنىشى، ئالەم بوشلىقىدىكى دۇنيانى بايقىشىغا قارىغاندا، مۇشكۈل ۋە قىيىنلىقىغا ماس ھالدا تەقدىرگە شايان بىر ئىش بولسا كېرەك.

ئېرپان، ئىچكى دۇنيانى بايقاشنىڭ مېتودى.

سەۋەپلىرى نوقتىسىدىن ئىلىم كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان، ئېرپان كۆرۈنمەس بىر خۇسۇسىيەتكە ئىگە. بۇ يەردە تېخنىكىلىق نوقتىدىن « روشەن - يوشۇرۇن » دەپ ئايرىشنى مۇۋاپىق كۆرمىگەنلىكىمىزنى، بۇنداق بىر چۈشەنچىنىڭ « تەۋھىد » كە ئاساسلىنىدىغان ئىسلام ئىلاھىيىتىدە ئورنى يوقلىقىنى ئەسكەرتىشىمىز زۆرۈر. بۇ شەيئەلەرنىڭ تەبىئىتىدىكى كۆپ قىرلىق تەرەپنى ئىنكار قىلىشىمىزنى تەقەززا قىلمايدۇ، ئەلۋەتتە. بۇ كۆپ قىرلىق قۇرۇلما ھەققىدىكى مەلۇماتقا بېرىلگەن ئىسىملارمۇ پەرقلىق بولىدۇ. مۇھىم بولغان تەرەپ، ئوخشىمىغان سەزگۈلەر بىلەن (قەلب ۋە ئەقىل) ئېرىشكەن تەجرىبىلەر (ئىلىم ۋە ئېرپان) نى مۇۋاپىق بىر زېمىندا ئېرىتىپ، ئىلگەك (قۇرئان ۋە سۈننەت) تىن ئۆتكۈزۈپ ئېرىشكەن « ئۆز » (ھېكمەت) ئارقىلىق شەيئەلەرنىڭ ھەقىقىتىگە يېتىشتۇرۇ.

شەيئەلەردە تىك، يانتۇ ۋە چوڭقۇرلۇق (ئىچ يۆنىلىش) دەپ بىلىنگەن ئۈچ تەرەپ، ئىنساندا **ئىلىم**، **ئېرپان** ۋە **ھېكمەت** شەكلىدە ئۆزىنى نامايەت قىلىدۇ. ئىنسان ئېنىغا، بويىغا ۋە ئىچىگە قاراپ مۇۋاپىق شەكلىدە چوڭايماقچى بولسا، بۇ تەرەپلەرنىڭ ھېچبىرىگە سەل قارىماسلىقى لازىم.

فىزىولوگىيە نوقتىسىدىنمۇ « بىنۇرمال ئوزۇقلىنىش » نىڭ ئىنسان ۋۇجۇدىغا بېرىدىغان سەلبىي تەسىرى ئىنكار قىلغىلى بولمايدىغان بىر ھەقىقەت. ھېسسىي ۋە تەپەككۈر جەھەتتىكى بىنۇرمال ئوزۇقلىنىشنىڭ، ئىنسان مەنەۋىي دۇنياسىدا پەيدا قىلىدىغان بۇزغۇنچىلىقنىڭ كۆلىمى، فىزىولوگىيەلىك بۇزغۇنچىلىقتىن تېخىمۇ قورقۇنچۇق بولىدۇ. ئالدىنقىسىنىڭ نەتىجىسى جىسمى ئۆلۈم بولىدۇ. لېكىن، كېيىنكىسىنىڭ مەنەۋىي ئۆلۈمدىن ئىبارەت. بۇ ئەھۋال ئېتىقادلىق بىرى ئۈچۈن ئېلىپ ئېيتقاندا، نېمىدىن دېرەك بېرىدىغانلىقىنى تەخمىن قىلىش قىيىن بولمىسا كېرەك.

تاشقى دۇنيامىزدىكى بارلىق « رىئاللىق » لارنىڭ (ھايات، ئۆلۈم، دۈشمەن، كېسەللىك، دورا ...) قارشىسىدا، ئىچكى دۇنيامىزنىڭ ۋازكەچكىلى بولمايدىغان ھەقىقەتلىرىنى قايتىدىن بايقاشقا مەجبۇرمىز. ئىچكى دۇنيامىزدا بۇلارنى تاپالمىغان مۇددەتچە، تاشقى دۇنيامىزدىكى ھەقىقەتلەرنىڭ ھېكمىتىنى ھېچقاچان چۈشۈنۈپ يېتەلمەيمىز.

مەۋجۇدىيەت تولغىقى

ھەر قانداق دۇنيا قاراش، « مەن كىم؟ نېمە ئۈچۈن مەۋجۇت بولدۇم؟ قەيەردىن كېلىپ، قەيەرگە كېتىپ بارىمەن؟ » دېگەنگە ئوخشاش، ئىنساننىڭ ئاساسلىق مەۋجۇتلۇق سۇئاللىرىغا جاۋاپ تېپىشى زۆرۈر. بۇ ئاساسلىق سۇئاللارغا جاۋاپ تاپالمىغان بىر دۇنيا قاراش، زاۋاللىققا مەھكۇم بولىدۇ.

بارلىق ئىزىملار (ئىدىئولوگىيەلەر) ئىنساننىڭ بەخت - سائادىتىنى كۆزلەيدىغانلىقىنى داۋا قىلماقتا. بۇ قەدىمكى ۋە ھازىرقى دەۋردىكى باتىل دىنلار (ئىدىئولوگىيەلەر) نىڭ ھەممىسىنىڭ ئورتاق شوئارى. خوش، ئىنساننى تونۇماي تۇرۇپ، ئىنسانغا مۇناسىۋەتلىك ئاساسلىق سۇئاللارغا توغرا جاۋاپ بەرمەستىن، ئىنساننىڭ بەخت - سائادىتىنى قولغا كەلتۈرۈش مۇمكىنمۇ؟

بۇنىڭ مۇمكىن بولمايدىغانلىقى، بۇنىڭدىن كېيىنمۇ مۇمكىن بولمايدىغانلىقى، ئىنسانىيەت تارىخى بىزگە يەتكۈزگەن تەجرىبىلەردىن بىرى. بەلكىم، بۇ ئەڭ ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدىغان تەجرىبە - ساۋاقلاردىن بولۇشى مۇمكىن. بۇ ئاساسلىق سۇئاللارغا جاۋاپ ۋە ئېنىقلىما تاپالمىغان ئىدىئولوگىيەلەرنىڭ، ھەر قېتىم ئىنسانىيەتكە بەخت - سائادەت ئەمەس، ئەكسىچە پالاکەت ئېلىپ كەلگەنلىكىنى بىلمەيدىغانلار بارمۇ؟ بۇتەپەرەست يۇنان ۋە ئەسلىگە بۇزغۇنچىلىق قىلىش سايسىدە مەيدانغا كەلگەن خىرىستىيانلىقنىڭ زىناسىدىن تۇغۇلغان، ئەقىلىدىن ئازغان غەرىپ مەدەنىيىتى، ئىنسانىيەت ۋە ئۇنىڭ پاك - پاكىز دۇنياسىنى پالاکەتكە ئېلىپ كېتىۋاتقان ئەڭ ئاخىرقى ۋە بەلكىم ئەڭ خەتەرلىك نەرسە.

ئىسلام ئالەمشۇمۇل بىر بەخت - سائادەتنىڭ ئىسمى؛ بۈگۈنكى غەرىپ مەدەنىيىتى بولسا، قىزىل ۋە قارا جاھانگىرلار ئىنسانىيەت سۆرەپ كېتىۋاتقان ئالەمشۇمۇل پالاکەتنىڭ ئىسمى. جۇليا - گرېكىنىڭ زىناسىنىڭ نەتىجىسى بولغان بۇ ھارامزادە دادىسىنى تارتقان تەرىپى بىلەن ماركسىزمنى؛ ئانىسىنى تارتقان تەرىپى بىلەن كاپىتالىزمدىن ئىبارەت بۇ بالانى ئىنسانىيەتكە مۇسەللەت قىلىپ، ئۆزى بىلەن قوشۇپ بارلىق ئىنسانلارنى ھالاکەتكە سۆرەپ كېتىۋاتىدۇ. ئۆزىنى مەدەنىيەت دەپ ئاتىۋالغان بۇ سەپسەتچىنىڭ، ئىنسانىيەت سائادىتى ھەققىدىكى داۋاسى پەقەت كۆز بويامچىلىقتىن ئىبارەت، خالاس.

زامانىۋىي تۈزۈملەر، بويۇنتۇرقى ئاستىدا ياشاۋاتقان ئىنسانلارنىڭ مەۋجۇدىيەتكە مۇناسىۋەتلىك سۇئاللارنى سورىشىغا پۇرسەت بەرمەسلىك ئۈچۈن، قولىدىكى بارلىق ئىمكانىيەتنى سەپەرۋەر قىلماقتا. ئىنساننىڭ ئەقلىنى لال قىلىدىغان تېخنىكىلارنى بىر « **سېپەر** » ئورنىدا ئىشلەتمەكتە ۋە ئىنسانىيەت ئائىلىسىنى بۇ ئەپسۇن بىلەن سېپەرلەپ ئۇخلاتماقتا.

تېخنىكا... « ئاقىل » بولغان بولسىمۇ « بالىغ (يېتىلگەن) » بولالمىغان ئەخلاقسىز بىر مەدەنىيەتنىڭ مەھسۇلى. پىشىپ - يېتىلىشىپ قىران مەزگىلىگە قەدەم قويمىشى ئارزۇ قىلىنمىغان ئىنسانىيەتنىڭ خەتەرلىك ئويۇنچىقى... تېخنىكا، مۇشرىكلار بۇت قىلىپ ياساپ، ئاچ قالغاندا يېگەن ھالۋىلىرىدىنمۇ بەكرەك كارغا كېلىدىغان بىر « ئويۇنچاق » بولۇپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ بىغۇبار ئەمەس. ئىنسان بۇ ئويۇنچاق بىلەن دۇنيا ۋە ئاخىرىنى خەتەرگە ئاتماقتا، تەبىئەتتىكى تەڭپۇڭلۇقنى بۇزماقتا.

تېخنىكىنىڭ ئېكولوگىيەلىك تەڭپۇڭلۇقنى بۇزۇشى ئايرىم بىر مەسىلە، ئۇنى ھازىرچە تىلغا ئالمايمىز. تېخنىكا بۇزۇپ تاشلىغان يەنە بىر تەڭپۇڭلۇق بار بولۇپ، ئەسلىدە بىز بۇ ھەقتە توختالماقچى، ئۇ ئىنساننىڭ مەنئىي تەڭپۇڭلىقىدىن ئىبارەت. ئىسلامدىن باشقا بارلىق تۈزۈملەر ئىشقا ئاشۇرماقچى بولغان نەرسە دەل بۇ تەڭپۇڭلۇقنى بۇزۇپ تاشلاش. يەنى، ئىنساننىڭ تەبىئىتىنى بۇزۇپ، « مەۋجۇدىيەت تولغىقى » يېمەسلىكى ئۈچۈن، ئۇنى تېخنىكا بىلەن بېھۇش قىلىپ ئۇخلىتىش. بۇ نىشەكەشلىكتىنمۇ خەتەرلىك بىر ئىش. تېخنىكا بىلەن بېھۇش قىلىنغانلارنى ئويغۇتىدىغان بىر شىپاخانا يوق.

ئىنسانلار « نېمە ئۈچۈن؟ » ۋە « نېمىشقا؟ » سۇئاللىرىنى سوراپ قالدۇ دېگەن غەم بىلەن، زامانىۋىي تۈزۈم خاتىرجەم ئۇخلىيالمىۋاتىدۇ. شۇڭا، ئىنساننىڭ تەپەككۈر ۋە ھېس - تۇيغۇلىرىنى باشقا تەرەپكە بۇراش ئۈچۈن، ئۇچۇر - ئالاقە ۋاسىتىلىرى ۋە تەلىم - تەربىيە يولى ئارقىلىق زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىۋاتىدۇ. ئىكسپالاتاتسىيە چاقىنى توختىماي ئايلاندۇرۇپ تۇرۇش ئۈچۈن مۇزىكا، تەننەربىيە، ھەتتا دىنى « بېھۇش » قىلغۇچى سۈپىتىدە ئىشلىتىۋاتقانلىقىنى ھەممەيلەن كۆرىۋاتىمىز.

بۇلارنىڭ ھەممىسى، ئىنسانىيەت يوقۇتۇپ قويغان ئەسلى كىملىكى بولغان « ئىسلام » نى، يەنى « ئىنساننىڭ ئۆزىنى » قايتا تېپىۋالماسلىقى ئۈچۈن قۇرۇلغان ئويۇنلار. ھەزرىتى ئادەم، نۇھ، سالىھ، ئىبراھىم ۋە مۇسائى تەمسىل قىلغان بىر ئېتىقادقا قارشى؛ شەيتاننى، نۇھ، ئاد، سەمۇد ۋە لۇت قەۋمىنى، نەمرۇت ۋە فىرئەۋننى تەمسىل قىلغان، پۈتۈن بۇ ئىسمى تىلغان ئېلىنغان قەۋم ۋە شەخسلەرنىڭ خاراكتېرىنى ئۆزىگە مۇجەسسەملەشتۈرگەن « غەرب زامانىۋىيلىقى » ئىنسانلارنىڭ ئالدىغا سۈرۈلمەكتە.

« مەن كىم؟ نېمە ئۈچۈن ياشايمەن؟ قەيەردىن كېلىپ، قەيەرگە كېتىپ بارمەن؟ » دېگەندەك بۇ ھاياتلىق سۇئاللىرى، ئۆز ئالدىغا ئەقىل بىلەن جاۋاب بېرەلەيدىغان سۇئاللار ئەمەس. چۈنكى، بۇ سۇئاللارنىڭ جاۋابلىرى مەخلۇقات ئالىمىنىڭ سىرتىدا. بۇنىڭغا ئوخشاش « مەۋجۇدىيەت » سۇئاللىرىغا پەقەت ۋەھىيلا جاۋاب بېرەلەيدۇ.

ئىلاھىي ۋەھىينىڭ ئەڭ ئاخىرقى خىتاب قىلىنغۇچىسى بولغان رەسۇلۇللاھمۇ ۋەھىي كېلىشتىن بۇرۇن، « مەۋجۇدىيەت تولغىقى » بىلەن بۇ سۇئاللارغا جاۋاب ئىزدىگەنلىكىنى، نازىل بولغان تۇنجى ۋەھىي مەزمۇنىدىن بىلىۋالالايمىز.

ئاللاھ رەسۇلىنىڭ مۇكەممەل بىر دەۋەتچى بولالىشى ئۈچۈن ئىچكى بايلىقنى قېزىشى، ئىچكى دۇنياسىنى بىلىشى كېرەك ئىدى. بۇ سەۋەپتىن، ئۇنىڭ ھىرا كۈنلىرى، قارىماققا كىشىلەردىن ئۆزىنى تارتىشىدەك كۆرۈنۈشمۇ، ماھىيەتتە ئىچكى دۇنياسىدا بىر ھەرىكەت، بىر بايقاش ۋە بىر ساياھەت ئىدى.

ئۇ، دەۋەتنىڭ ئەڭ ئېغىر قىسمىنى تەشكىل قىلغان « ۋەھىي » يۈكىنى توشىدىغان قەلبىنى، بۇ ئېغىر يۈكىنى كۆتۈرەلگىدەك ھالغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن تىرىشۋاتاتتى ياكى رەببى تەرىپىدىن بۇنىڭغا مايىل قىلىنغانىدى. چۈنكى، ئۇنىڭ قەلبى ۋەھىي بازىسى بولاتتى. ۋەھىينىڭ ئۆز بايانىغا ئاساسەن، ئەگەر تاغلارغا نازىل قىلىنغان بولسا، تاغلار « كۆكۈم تالغان » بولۇپ كېتىدىغان (59:21) « ئېغىر بىر سۆزگە » (73:5) بازا بولىدىغان بۇنداق بىر قەلب « پاكلىنىشى » زۆرۈر ئىدى.

ئاللاھ رەسۇلى « ھېكمەت » كە تالىپ بولغان ھەر قانداق كىشىگە ئوخشاش، ئىچىدىكى بىپايان كائىناتنى بايقاش ئۈچۈن، كۆڭۈل دۇنياسىدا سەپەرگە چىققاندى ھىرادا. ئۇ ئەڭ باشتا ئۆگەنگەن نەرسە

« ئىزدەش » ئىدى. ئاندىن نېمىنى ئىزدىشى كېرەكلىكى ھەققىدىكى سۇئالغا جاۋاپ تېپىشقا تىرىشتى. رەببى ئۇنىڭغا ھەر ۋاقىت ياردەم قىلىپ يول كۆرسىتەتتى (ھىدايەت). ئاندىن قەيەردە ئىزدىشى كېرەكلىكى ئۆگىتىلدى.

ئۇ ئۆزىنى ئىزدەۋاتاتتى. ئۆزىنى تېپىش، ئۆزىنى بىلىش ئۈچۈن ئىچكى دۇنياسىدا ئۇزۇن سەپەرلەرگە چىقاتتى. ھەر يېڭى بايقاش ئۇنى باشقا ئىزدىنىشلەرگە يۈزلەندۈرەتتى. بۇ ئىزدىنىشلەر نەتىجىسىدە، ئۇ شۇنداق بىر نوقتىغا كەلگەن بولۇپ، ئۇ نوقتىدا ۋەھىينىڭ بوسوغۇسى ئىدى. سورىغان سۇئاللىرىغا پەقەت ۋەھىي جاۋاپ بېرەلەيتتى. ئىنساننىڭ كۈچى تۈگىگەن يەردە ئاللاھ نىڭ « بەندىسىگە » ياردىمى باشلانغانىدى:

ئوقۇ،

ياراتقان پەرۋەردىگارىڭ / رەببىڭنىڭ نامى بىلەن.

ئۇ ئىنساننى ئەلەق (لەختە قان) تىن ياراتتى.

ئوقۇ، پەرۋەردىگارىڭ ئەڭ كەرەملىكتۇر.

ئۇ قەلەم بىلەن (خەت يېزىشنى) ئۆگەتتى.

ئۇ ئىنسانغا بىلمىگەن نەرسىلەرنى بىلدۈردى (ئەلەق سۈرىسى، 1 - 5).

شۇنداق، ئاللاھ ئىنسانغا بىلمىگەننى ئۆگەتكەنىدى.

ئىنسان « مەن كىم؟ » سۇئالىنىڭ جاۋابىنى بىلمەيتتى. ئۆز كىملىكىنى، نېمە ئۈچۈن يارىتىلغانلىقىنى بىلدى. ھەممىدىن بۇرۇن كىمنىڭ ياراتقانلىقىنى (ياراتقان رەببىنى) بىلدى. سۇئاللىرىغا قانداق جاۋاپ تاپىدىغانلىقىنى، ئۆگىنىش / بىلىشنىڭ يوللىرىنى (ئىقرا بىل قەلەم) بىلدى. ھەممىدىن مۇھىمى، ۋەھىينىڭ ھەقىقەتنىڭ ئەڭ چوڭ ئۇستازى ئىكەنلىكىنى بىلدى. خۇلاسىلىگەندە، ئىنسان بىلمىگەن، جاۋاپ تاپالمىغان نەرسىلەرنىڭ جاۋابىنىڭ ئاللاھ تائىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ ۋەھىيسىدە ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئېرىشكەن بۇ جاۋاپلىرى بىلەن « مەۋجۇدىيەت تولغىقى » ئاخىرلىشىپ، ئۇنىڭ ئورنىنى « **ئۇبۇدىيەت، ئۇلۇھىيەت ۋە رۇبۇبىيەت چۈشەنچىسى** » (**ھېكمەت، تەقۋا، ھىدايەت**) ئالغانىدى. مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى ۋە ھەقىقەت ئىشقى پەيدا بولغانىدى.

مۇئىنلەر « ئەڭ ياخشى ئۆرنەك » لەر بېشىدىن ئۆتكۈزگەن بۇ چوڭقۇر تەجىربە نەتىجىسىدىن پايدىلىناتتى. ئۇ ئەۋەتكەن خەۋەرلەرنى ئەڭ ياخشى شەكىلدە ئۆزلەشتۈرۈش ئۈچۈن، ئىچكى بايلىقىنى قېزىپ چىقىرىش ئارقىلىق ۋۇجۇدقا چىقىدىغانلىقىنى بىلىشى كېرەك ئىدى. ئەڭ ئاخىرقى ۋە تاماملانغان ۋەھىينىڭ خىتاب قىلىنغۇچىسى بولغان شەخسلەرنىڭ ۋەھىيدىن مەنپەئەتلىنىشى، ۋەھىينىڭ تۇنجى خىتاب قىلىنغۇچىسىنىڭ ئىچكى بايلىقىغا يېقىنلىشىشى بىلەن ئوڭ تاناسىپ ھالدا مۇمكىن بولاتتى. ۋەھىينى مەركەز قىلمىغان دۇنيا قاراشلارمۇ، مەۋجۇدىيەت ھەققىدىكى بۇ سۇئاللارغا جاۋاپ ئىزدىگەن. « ئىنسان كىم؟ » دېگەن سۇئالغا بۇلاردىن بەزىلىرىنىڭ بىۋاسىتە ياكى ۋاسىتىلىق ھالدا بەرگەن جاۋابىنى چىقىش نوقتىسى قىلساق، بۇنىڭ خۇددى ئەماننىڭ پىلىنى چۈشەندۈرۈشىگە ئوخشايدىغانلىقىنى روشەن كۆرگىلى بولىدۇ.

دېسكارتىس بۇ سۇئالغا، « تەپەككۈر قىلىدىغان جانلىق » شەكىلدە جاۋاپ بەرگەن. يەنى، مۇكەممەل ۋە مۇرەككەپ بىر يارىتىلىشقا ئىگە ئىنساننى پارچىلاپ، « ئىنسان باش » دېگەن جاۋابىنى بەرگەن. ئاندىن گىدە، « ئىنسان ھېس قىلىدىغان ھايۋان » دەيدۇ. ئۇمۇ پارچىنى پۈتۈن دەپ قالغانلاردىن بىرى ئىدى. ئىنساننىڭ باشقا تەرەپلىرىنى بىر پۈتۈن گەۋدە ئىچىدە كۆرمىگەنلىكى ئۈچۈن، بىر ئۆمۈر « ھۆرلۈك » نامى ئاستىدا ئەخلاقسىزلىقىنى ياقلىدى. بىزدىكى ئېرقچىلارنىڭ پىشۋاسى ئەمىلە دۈركەيمە ئۈچۈن ئېلىپ ئېيتقاندا، « ئىنسان ئىجتىمائىي ھايۋان ». قەۋمنى بۇتلاشتۇرغان بۇ كىشىنىڭ

ئەكسىچە، ئا. جامۇس شەخس ۋە شەخسىيەتچىلىكنى بۇتلاشتۇرۇپ، « ئىنسان ئىسيان قىلغۇچى جانلىق » دەيدۇ. بۇ ئۈچ كىشىنىڭ ئىنسانغا بولغان تونۇشى، قارمىققا پەرقلەتكەن كۆرۈنگەن بىلەن، ئورتاق نوقتىلىرى بار، يەنى ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشقا ھەددىدىن زىيادە قىزىقىشى. غەرىپنىڭ بۇ كېسەل ئىنسانلىرى، ئىجتىپىسى بولغان پىكىر ۋىرۇسىنى كېيىنكى نەسىللەرنىڭ زېھنىلىرىگە سىڭدۈرۈشتىن تەپ تارتىمىدى. « مەۋجۇدىيەت » سۇئالىغا ماركس تاپقان جاۋاب تېخىمۇ قىزىقارلىق، « ئىنسان سايمان (ئەسۋاپ) ئىشلىتىدىغان ھايۋان ».

بۇ پاراگرافتا تىلغا ئالغانلىرىم بىرەر ئاددىي ئۆرنەك. بۇ، غەرىپ پەخىرلەنگەن كىشىلەرنىڭ، ئەڭ ئاددىي سۇئاللارغا مۇۋاپىق نوقتىئىنەزەر بىلەن قارىيالمىغانلىقىنى بىر ئىپادىسى. ئەلۋەتتە، ھەر بىرىنىڭ دېگەنلىرىدە ھەقىقەتتىن بىر پارچە بار. ئەمما، بەزىدە پارچىلانغان ھەقىقەت، ھەقىقەت بولالماي قالىدۇ. ئىنسان تەپەككۈر قىلىدۇ، ھېس قىلىدۇ، قەۋملەر ھالىتىدە ياشايدۇ، ئەسۋاپ ئىشلىتىدۇ... بۇلارنىڭ ھەممىسى ئىنساندىكى دۇنيانىڭ پەقەت بىرەر تەرىپى. بۇ نەزەرىيەلەرنىڭ ھېچقايسىسى ئىنساننى بىر پۈتۈن گەۋدە شەكىلدە چۈشەندۈرەلمىگەن، ئۇنى پارچىلاپ بۆلۈۋەتكەن. بۇنداق پارچىلىغۇچى ۋە چولتا ئىنسان چۈشەنچىسى ئۈستىگە قۇرۇلغان بىر مەدەنىيەتتىن، قانداقمۇ ئىنساننى سائادەتكە ئېرىشتۈرۈشنى كۈتەلەيمىز؟

بۇ تار دائىرىدە چۈشىنىش كېيىنكى ئىسلام ئىلاھىيىتىدە باش كۆرسىتىدۇ. بەشەرى تەلىماتلار، ئاللاھ نىڭ ئىنساننى « ئەھسەنى تەقۋىم (ئەڭ چىرايلىق) » شەكىلدە ياراتقانلىقى ھەقىقەتتىن تولمۇ يىراق. « ئەھسەنى تەقۋىم » ئۈستىدە يارىتىش نېمە دېگەنلىك بولىدۇ؟ ئۇ يارىتىلىشتىكى مۇكەممەللىشىش ئىقتىدارىنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا، ھەر ئىنسان بۇنىڭغا يارىشا ئەزا ۋە قابىلىيەت بىلەن تولۇق قوراللانغان شەكىلدە يارىتىلغان. ئىنساننى نەرسىگە ئايلاندۇرۇپ، نەرسىلەرنى ئۇلۇغ قىلغان بىر « مەدەنىيەت » تىن ئىنسانغا ئىنسانىي شەكىلدە مۇئامىلە قىلىشىنى ئۈمىد قىلالمايمىز.

ئىنساننى ئىنسان قىلغان بارلىق قىممەتلەر / ھەقىقەتلەر قەتلى قىلىنىۋاتىدۇ. كارغا كېلىدىغان ئەزالىرىنى پالەچ قىلىپ، ئىنساننى گۆش ۋە سۆڭەك يىغىندىسىغا ئايلاندۇرماقچى بولىۋاتىدۇ. بۈگۈن، ئۇزۇندىن بېرى ھالال جىسمانىي ۋە ئەقىل ئەمگەكلىرى شۈمۈرۈلۈپ كېلىۋاتقان ئىنساننىڭ يۈرەك تەرلىرىگە كۆز تىكىۋاتىدۇ. ئىنساننى تېخىكىنىڭ ئىشغالىيىتىدىن ساقلاپ قالالايدىغان ئەڭ ئاخىرقى قەلئەسى بولغان تۇيغۇلىرىنى پۇل پىسخىكىسى، ئالتىنچى ھېس، تەلەككەنەزى (جىسىملارغا يېقىنلاشماستىن زېھنى كۈچى بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈش)... قاتارلىق تىجارەتكە مۇۋاپىق ھالغا كەلتۈرمەكچى بولىۋاتىدۇ.

غەرىپ زامانىۋىيلىقنىڭ « ئىنسان نېمە؟ » دېگەن سۇئالىغا ئەڭ كەڭ دائىرىدە بەرگەن جاۋابى « ئىنسان ئىنساننىڭ قولى » دىن ئىبارەت بولدى. ئۇلار بۇ ئازغۇن چۈشەنچە ئاساسدا شەكىللەندۈرگەن ئورمان قانۇنىنى ئەڭ جەلپ قىلارلىق شەكىلدە، كىشىنى مەھلىيا قىلغۇچى بولاقلار بىلەن بىزەپ ئىنسانلارغا سۇنماقتا ۋە بۇ ئارقىلىق جىسمانىي، ئەقلىي ۋە يۈرەك قان - تەرىنى سۈمۈرمەكتە؛ مېڭە، بىلەك ۋە يۈرەكلەرگە كۆرۈنمەس زەنجىرلەر سالماقتا. ھەقىقىي ئەركىنلىككە ئېرىشمەسلىكى ئۈچۈن، كىشىلەرنىڭ كۆڭلىنى يالغان ئەركىنلىكلەر بىلەن خوش قىلماقتا. زامانىۋىي قۇللۇق قەدىمكى قۇللۇققا قارىغاندا ناھايىتى چوڭ دائىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالماقتا. ئەندىشەم شۇكى، بوينىغا سېلىنغان زەنجىرنى مارجان، سولانغان قەپەسلەرنى ساراي دەپ قارىغان زامانىۋىي قۇللارنىڭ، قەدىمكى قۇللارغا قارىغاندا تەلەپلىك بولۇشى ناتايىن. چۈنكى، **ھازىرقى ئىنسانلارنى قۇلغا ئايلىنىپ قالغانلىقىغا ئىشەندۈرۈش بەسى مۇشكۈل.**

بۇ مىللەت ھالىتىدە پادىغا ئايلاندۇرۇشقا پەقەت يۈرىكى، زېھنى ۋە بىلىكىگە سېلىنغان زەنجىرلەرنى پاچاقلاپ تاشلىيالمىغانلار قارشى تۇرالايدۇ. دۇنيانىڭ ئۆتكۈنچى مەئشەتلىرىگە ئالدىنماي، ئۆزىنى باقىي

ھەققەتلەرگە بېغىشلىغان كىشىلەر، بۇنداق بىر جەمئىيەتتە « ئەمەلىيەتتە بىز ھۆر دەپ ئۆزىنىڭ » ھۆر ئىكەنلىكىنى داۋا قىلالايدۇ. مۇشۇنداق پادىلاشتۇرۇش ھەرىكىتى دائىرىسىگە ئېلىنغان جەمئىيەتلەرنىڭ نىجادلىققا ئېرىشىشى ئۈچۈن زۆرۈر بولغان دېنامىك ئامىللار، يەنىلا بۇ « ھۆر » شەخسلەر بولىدۇ. بىباھا ھۆرىيىتىنى، خەلقئارا ئىكسپالاتاتسىيە تۈزۈمى ۋەدە قىلغان بىر پارچە ئۆتكۈنچى ھالاۋەتكە ساتمىغان بۇ ھۆر شەخسلەر، ھەقىقىي ئەركىنلىكنىڭ جانلىق سىمۋولى سۈپىتىدە، بىر كۈن بولسىمۇ ياشىغان جەمئىيەتتە « مەھشەرى ۋىجدان » نىڭ ئويغۇنىشىغا باشلامچى بولىدۇ.

ئىنسان، مەۋجۇدىيەتكە مۇناسىۋەتلىك ئاساسلىق سۇئاللارغا پەقەت ۋەھىي ئارقىلىق جاۋاب تاپالايدۇ، دېگەندۇق. ئىسلام، ئىنساننىڭ ئەبەدىي بەخت - سائادىتىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىدىغان ئەڭ ئاخىرقى ۋەھىينىڭ ئىسمى.

ئىسلام ۋە ئىنسان، خۇددى گۆش ۋە تىرناققا، ئۇرۇق بىلەن تۇپراققا ئوخشاش بىر - بىرى ئۈچۈن يارىتىلغان. ھەقىقىي ئەركىنلىكنىڭ ئىسمى بولغان ئىسلامنى ئىنسانسىز، ئىنساننى ئىسلامسىز ھالغا كەلتۈرگەن ۋاقىتتا پالاكەت باشلايدۇ.

ئىسلام، ئىنساننىڭ كائىنات، تەبىئەت ۋە ئىنسان بىلەن ماسلىشىش ئىچىدە مەۋجۇت بولىشىدۇ. ئىسلام، ئىنساننى ئىنسان قىلغان قىممەتلەر گەۋدىسى.

ئىسلام، كېيىن بېرىلگەن ئوشۇق يۈك ئەمەس، ئەكسىچە « ئۆز » دە مەۋجۇت بولغان ھەقىقەتلەرنىڭ ئوتتۇرىغا چىقىرىلىشى بولۇپ، تولۇقلاش بولۇشتىن زىيادە مەۋجۇت گۆھەرنى قېزىپ چىقىرىشتۇر. بۇ تەلىماتنىڭ ئالاھىدىلىكى، پاك فىترەت، زېھىن ۋە قەلبنىڭ ئۈستىدە پەيدا بولغان كىر، دات ۋە توپىنى تازىلايدۇ.

ئىسلامنىڭ ئۆزى ياد ئېتىش بولۇپ، ئىنساننى پاكلايدۇ.

ئىنسان ئىزدەۋاتقان نەرسە ئىسلام، ئىسلام ئىزدەۋاتقان نەرسە ئىنسان. بۇ ئىككى ئاشق - مەشۇقنىڭ جەم بولىشى بىلەن ئىمان مەيدانغا كېلىدۇ. ئىنساننىڭ ئىسلامنى ھاياتىغا تەدبىقلىشى بىلەن ئەمەل، ئۆگىنىشى بىلەن ئىلىم، كۆرىشى بىلەن ئىھسان، تونۇشى بىلەن ئېرىپان، مەسئۇلىيەت تۇيغۇسىغا ئىگە بولۇپ ياشىشى بىلەن تەقۋا بەرپا بولىدۇ. بۇ يەردە كەڭ دائىرىلىك مەنىگە ئىگە بولغان « تەقۋا » ئۇقۇمنىڭ باشقا مەنىلىرىگە، بولۇپمۇ باتىلدىن ساقلىنىپ ھەققە چىڭ يېپىشىش دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدىغان « ئەمەل » گە ئەمەس، « ئەقىدىۋى » مەنىسىگە دىققەت قىلىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن.

ئىنسان ئۆز مەيلىگە قويۇۋېتىلگەن ھالدا يارىتىلمىغان (75:36). ئۇ تاللايدۇ، لېكىن تەيىن قىلالمايدۇ. ئىنساننى ياراتقۇچى، ئەلۋەتتە، ياراتقان ئىنسان ئۈچۈن بىر ھايات مىزانى بەلگىلىگەن. بەزى يۇنان پەيلاسوپلىرىدەك ياراتقۇچىنىڭ بارلىقىغا ئىشىنىپ، ئۇ بەلگىلىگەن ھايات مىزانغا ئىشەنمەسلىك ئەھمەقلىق بولىدۇ. ئاللاھ ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ئىچ پۇشقى بولسۇن دەپ (بىكارغا) ياراتمىدى (44:38). ياراتقۇچىنىڭ ئاچلىق ھېس قىلمايدىغان، ئۇسسمايدىغان، قېيىنچىلىقتا قالمايدىغان، پۈتۈن بۇلاردىن خالىي بولۇشى نەزەردە تۇتۇلغاندا، ئىنساننىڭ ياراتقۇچىسىغا يەتكۈزىدىغان بىر ياخشىلىقتىن سۆز قىلىش مۇمكىن ئەمەس.

« جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم. ئۇلاردىن مەن رىزىق تىلىمەيمەن ۋە ئۇلارنىڭ مېنى ئوزۇقلاندۇرۇشنى تىلىمەيمەن » (51:56،57).

ئۇنداقتا نېمە تەلەپ قىلىدۇ؟ ئۇبۇدىيەت... ئەپسۇس، كۈنىمىزدە ئىنسانلار بىلەن ئىسلام ئارىسىغا توساقلار قويۇلغان بولۇپ، گۆش ۋە تىرناق بىر - بىرىدىن ئايرىپ تاشلاندى. ئۇرۇق تۇپراقسىز، تۇپراق سۇسىز تاشلىۋېتىلدى.

بۇ توساقلار نېمىلەر ۋە توساقلارنى پەيدا قىلغۇچىلار كىملىرى؟
شۇئار تولا شقا كۆنۈپ قالغانلارنىڭ ئاغزىدىن چىققان « ئىنسانلار ياراتقان تۈزۈملەرگە لەنەت بولسۇن!
چېقىپ تاشلانسۇن توساقلار! » شۇئارنى قورقماي توۋلىيالايدىغانلار، « ئىشەندىم » دېگەنلەردىن
قانچىلىك نىسبەتنى ئىگىلەيدۇ؟ ئەلۋەتتە، ناھايىتى ئاز سانلىقنى. بۇ ئاز سانلىق ئىچىدىن « بەشەرى
تۈزۈملەرنى » لەنەتلەشكە، « توساقلارنى » ئاغدۇرۇپ تاشلاشقا تالىپ بولغۇچىلارنىڭ سانىغا ئۆتۈشتىن
بۇرۇن بىر نوقتىنى ياخشى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىش لازىم، يەنى باشلاش نوقتىسىنى.

يوقالسۇن بىرىنچى تۈزۈم

ئىسلامنىڭ مەستانىسى، ئىسلامنىڭ مۇرتى ۋە ھەتتا ئىسلامنىڭ قۇربانى بولۇش بىلەن، ئىسلامنىڭ
ئىنسانى بولۇش بىر - بىرىدىن پەرقلىنىدۇ. بۇ نوقتىدىن بىز ئىسلامنىڭ ئىنسانلىرى ئەمەس.
ئىسلام ئۆزى تەربىيلىگەن كىشىنى « مېنىڭ ئادىمىم » دەيدۇ. باشقا تۈزۈملەرنىڭ، باشقا
مەدەنىيەتلەرنىڭ، ئەنئەنىۋىي جەمئىيەت ۋە مۇھىت تەربىيەلەپ چىققان كىشىلەرنىڭ، ئۆزىنى ئىسلامغا
نېسبەت بېرىشى ھەقىقەتتىن يىراق بىر ئىش، خالاس. دۇنيا قاراش نوقتىسىدىن، يەنى شەخسىي مۇئامىلە،
پوزىتسىيە، ئەخلاق ۋە ئىنكاس قاتارلىق تەرەپلەردە كىشىنىڭ ئۆزىنى ئىسلام بىلەن نېسبەتلەندۈرۈلۈشى
ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ « شەخسىي تۈزۈمى / كىشىلىك قارىشى » نى شەكىللەندۈرۈشى كېرەك.
« تۈزۈم » دېگەندە، ئەقىلىمىزگە رەسمىي ئۈست قۇرۇلمىغا ئىگە بولغان تۈزۈم كەلمىسۇن. ئالدى
بىلەن يالغۇز كىشىلىك تۈزۈم، پىرىنسىپ، بەلگىلىمىلەرنى، يەنى ئۆزىمىز تۈزگەن كىشىگە خاس تۈزۈم
ھەققىدە سۆز قىلىۋاتقانلىقىمىزنى چۈشىنىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن. ئەندىشەم شۇكى، تۈزۈمنى ئۆزگەرتىش،
ئۇنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش ھەققىدە جار سېلىۋاتقان بىزلەر، ئەڭ باشتا ئۆرۈپ تاشلاش زۆرۈر بولغان
تۈزۈمنىڭ ئۆزىمىزدىكى كىشىلىك تۈزۈم / قاراش ئىكەنلىكىدىن بىخەۋەر يۈرۈۋاتىمىز. ھەتتا، ئۆرۈمەكچى
بولغان بۇ تۈزۈملەرنى بىز قۇرۇپ چىقتۇق. بىز، بىز بىلەن ئىسلام ئارىسىغا قويۇلغان تۇنجى ۋە ئەڭ چوڭ
توسالغۇمىز.

ئۇنداقتا، ھەممەيلەننى بۇ تۈزۈمنى ئاغدۇرۇپ تاشلاشقا چاقىرىمەن. بۇ چاقىرىق « لا ئىلاھە ئىللەللاھ
« تا ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان كەلىمەنى تەۋھىددىكى نەفىي (لا ئىلاھە - ئىلاھ يوق) نىڭ تەقەززاسى. بۇ
جاھالەت كەبىسىدىنمۇ خاراپ ھالغا چۈشۈرۈپ قويۇلغان يۈرەكلىرىمىزدىكى پۈتۈن ئىلاھلارغا « ياق! »
دېيىشنىڭ، ئۇلارغا قارشى ئىسياننىڭ، ئۇلارنى رەت قىلىشنىڭ تەقەززاسى.
ئاندىن سىزنى ئۆز تۈزۈمىمىزنى قۇرۇشقا، يەنى كەلىمەنى تەۋھىدنىڭ يەنە بىر يېرىمى بولغان ئىسپات
(ئىللەللاھ) قا چاقىرىمەن. ئۆز تۈزۈمىمىزنى قۇرۇشتىن مۇددىئام، ئالدى بىلەن **يۈرەك دۆلىتىنىڭ**
قۇرۇلىشىدۇر.

ساھابىلەرنىڭ كىمىنىڭ ئەۋلادلىرى ئىكەنلىكىنى سورايسىز. ئۇلار ئىسلامدىن بۇرۇنقى شېرىكىنىڭ
ئىنسانلىرى ئىدى. ئاللاھ رەسۇلى ئۇلارنى بىر نەرسىگە چاقىردى:

**« قۇلۇ لا ئىلاھە ئىللەللاھ، تۇفلىھۇ (لا ئىلاھە ئىللەللاھ دەڭلار، نىجادلىققا ئېرىشىڭلار!)
« . ئۇلارمۇ « لا ئىلاھە ئىللەللاھ » دېدى، نىجاتلىققا ئېرىشتى. بىزمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش شەكىلدە**

دەيمىز، بىر قېتىم ئەمەس، مىڭ قېتىم دەيمىز. نېمە ئۈچۈن بۇ سۆز بىزنى ئۆز جاھالىيىتىمىزدىن قۇتقۇزمايدۇ؟ بۇ سۇئالنى سوراپسىز، سورىشىڭىز كېرەك.

بۇنىڭ جاۋابىنى بېرىشتىن بۇرۇن، ئالدى بىلەن تەۋھىدنىڭ ساھابىلەردە پەقەت يادا ئېيتىلغان بىر شۇئار ئەمەس، بەلكى بىر ھايات شەكلى؛ پەلسەپە ئەمەس، ھايات / تۇرمۇش؛ بىر مېتافىزىك ھەقىقەت ئەمەس، بەلكى شەخسنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن تەسلىم بولغان بىر ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى چۈشۈنۈپ يېتىش كېرەك.

تەۋھىدنىڭ شەخستىكى نامايەندىسى بولغان مېڭە، يۈرەك ۋە بىلەك بىرلىكى شەكىللەندۈرۈلۈشى كېرەك ئىدى. يەنى « مۇۋاھەت » بولۇشى كېرەك ئىدى. مۇئىن كىشى ئالدى بىلەن تەسەررۇپى (ئىشلىتىش ئەركىنلىكى) ئۆزىگە ئائىت بولغان شەخسىيىتىنى پارچىلانغان، بۆلۈنۈپ كەتكەن ھالەتتىن قۇتقۇزۇشى كېرەك ئىدى. چۈنكى، ئىنساننىڭ ئۆز مەۋجۇدىيىتىدە ئەمەلىيلەشتۈرۈلمىگەن تەۋھىدنى، تىلى بىلەن ئېيتىشى ھېچقانداق نەرسىنى ئۆزگەرتەلمەيتتى. تەۋھىدنىڭ ئەڭ باشتىكى مۇددىئاسى شەخسنىڭ ئۆزى بولۇپ، ئۇ، جەمئىيەتتە تەدبىقلىنىشتىن بۇرۇن شەخسنىڭ ئۆزىدە تەدبىقلىنىدۇ.

ئۆز ۋاقتىدا قىزىل تۇغلىق چىدىرلار ئوچۇق - ئاشكارە ھالدا پاھىشخانا مەنىسىنى بىلدۈرەتتى. ھارامزادىلەرنىڭ نەسەبى چەك تاشلاش ئۇسۇلى ئارقىلىق ئايرىلاتتى. پەرەز ئارقىلىق ئۆزى بىلەن زىنا قىلغۇچىلاردىن بىرىنى ھارامزادىنىڭ دادىسى سۈپىتىدە كۆرسىتىلىشى، نىكاھ تۈرلىرىدىن بىر قاتارىدا قوبۇل قىلىناتتى. جاھالەت مەزگىلىدىكى ئەرەپلەر، قىز پەرزەنتىنى تىرىك پېتى كۆمۈۋېتىش جىنايىتىنى ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن قىلمايتتى، ئەلۋەتتە. جاھىلىيەتنىڭ ئار - نۇمۇسى بار كىشىلىرى، ئۆزلىرىگە خاس بۇ ئازغۇن « نۇمۇس » تۇيغۇسى سەۋەبىدىن، زىناغا پېتىپ قالمىسۇن دەپ قىز پەرزەنتلىرىنى تىرىك كۆمۈۋېتەتتى. ئۇلار جاھالەت دېڭىزىغا غەرق بولغان بولۇپ، جىنايەت يىلانغا مەھكەم يېپىشقانىدى. بەزىلەرنىڭ نەزىرىدە، قىز پەرزەنتلىرىنى بۇنداق بىر ئەخلاقسىزلىق ئىچىدە كۆرۈش، پەرزەنت قاتىلى بولۇشتىنمۇ بەك ئېغىر ئىش ئىدى.

ئەخلاقسىزلىق مانا مۇشۇنداق ئۇچىغا چىققان بىر رايۇندا، ئاللاھ رەسۇلى كىشىلەرنى ئەخلاققا چاقىرىدى. چاقىرىغان بولسا، بەلكىم شېرىككە چىڭ يېپىشقان ھالدا ئەخلاقسىزلىقتىن قاچقان « ئار - نۇمۇسلىق مۇشرىكلار » دەرھال قوبۇل قىلاتتى. لېكىن، ئاللاھ رەسۇلى تەۋھىدكە چاقىردى:

« لا ئىلاھە ئىللەللاھ دەڭلار، نىجادلىققا ئېرىشىڭلار! ».

قەيسەر (رىم پادىشاھى) ۋە كىسرا (پارس پادىشاھى) نىڭ ئىستىلاسىغا ئوچۇق، سىياسىي بىرلىكتىن يوقسۇن، ئۇزۇن داۋاملاشقان ۋە نۇرغۇن جانغا زامىن بولغان ئىچكى ئۇرۇش، توقۇنۇش ۋە دۈشمەنلىك بىلەن تولۇپ تاشقان بىر مۇھىتتا، ئاللاھ رەسۇلىنىڭ سىياسىي بىرلىك ۋە ئىجتىمائىي مەۋقە ۋەدە قىلىدىغان بىر چاقىرىقى تېخىمۇ چوڭ تەسىر قوزغىيالايتتى. دۆلەت بۇتنىڭ ئالدىدا، ئۇ دەۋردىمۇ خۇددى بۈگۈنكىدەك ئىگىلىدىغان دۆلەتپەرەست « مىللەتچىلەر » چىقاتتى. ۋەتەن، مىللەت، بايراق، دۆلەت ئۈچۈن چاقىرىق قىلغان بولسا، بەلكىم دەۋەتنىڭ مۇشەققىتى تېخىمۇ ئاز بولاتتى. لېكىن، ئۇنداق قىلمىدى. دەۋىتى يەنىلا:

« قۇلۇ لا ئىلاھە ئىللەللاھ، تۇفلىھۇ (لا ئىلاھە ئىللەللاھ دەڭلار، نىجادلىققا ئېرىشىڭلار) ! »

« بولغانىدى.

ياكى زۇلۇمنىڭ ھەر تۈرى مەۋجۇت بولغان، قۇللۇق ئەۋج ئېلىۋاتقان، ھەق - ھوقوق ۋە ئەركىنلىك تالان - تاراج قىلىنغان، ئاز سانلىقنى تەشكىل قىلىدىغان زەردارلار تەبىقىسى ئاجىزلارنى ئېزىپ، ئېكسپىپالاناتسىيە قىلىۋاتقان بىر جەمئىيەتتە، ئاللاھ رەسۇلى « زۇلۇم، ئېكسپىپالاناتسىيە ۋە قېيىن - قىستاققا توختا!... ھەق، ھوقوق ۋە ئەركىنلىك... » شۇئارى بىلەن مەيدانغا چىقالايتتى. لېكىن، بۇنداق قىلمىدى. كىشىلەرنى تەۋھىدكە، پەقەت ۋە پەقەت تەۋھىدكە چاقىردى.

مىللەتنى ئىجتىمائىي ئورۇنغا ئىگە قىلىپ، سىياسىي بىرلىك شەكىللەندۈرۈش ياخشى ئىش ئىدى. ئەخلاقىيلىققا « توختا » دەپ، ئەدەپ - ئەخلاق قائىدىلىرىنى ئومۇمىيلاشتۇرۇشقا چاقىرىشۇمۇ ياخشى ئىش. بولۇپمۇ، زۇلۇم ۋە ھەقسىزلىق ئۇچىغا چىققان بىر جەمئىيەتتە ئادالەت، ھەق - ھوقوققا رىئايە قىلىش، مەزلۇملارنى ھىمايە قىلىش، ئېزىشنى تۈگىتىشكە چاقىرىشۇمۇ ھەقىقەتەن تەقدىرلەشكە لايىق بىر ئىش ئىدى.

لېكىن، بۇلارنىڭ ھەممىسى ھەقىقەتنىڭ بىرەر پارچىسى ئىدى. تەۋھىد، بۇ يەردە تىلغا ئالمىغان ۋە تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن ياخشىلىقلارنى جەم قىلىشنىڭ ۋە بارلىق يامانلىقلارنى، چاكىنلىقلارنى سۈپۈرۈپ تاشلاشنىڭ، ئالدىنى ئېلىشنىڭ ئىسمى ئىدى. ئەسلىدە « لا ئىلاھە ئىللەللاھ » قا دەۋەت، يامانلىقتىن ياخشىلىققا، چاكىنلىقتىن گۈزەللىككە، ئەخلاقىيلىقتىن ئەخلاققا، زۇلۇمدىن ئادالەتكە، باش - باشتاقلىقتىن ئىنتىزامچان بولۇشقا چاقىرىش ئىدى. ئۇلارمۇ بۇنى چۈشەنگەنلىكى ئۈچۈن « لا ئىلاھە ئىللەللاھ » دېدى، بۇنى ھاياتقا تەدبىقلىدى، تەۋھىدنى بىر ھايات دەستۇرى قىلدى ۋە نىجاتلىققا ئېرىشتى. ئۇلار پەقەت بۇ ئىشنىڭ « شۇئارىنى » توۋلاپ قويمىدى. بۇ، پەقەت بىر جۈملە سۆز ئىدى. ئەگەر بۇ سۆزنى ئېيتىش ھايات شەكلىنى ئۆزگەرتىش دېگەن مەنىگە ئىگە بولمىغان بولسا، دەرھال ئېيتاتتى ۋە بۇرۇنقى ھالىتى بويىچە ياشاۋېرەتتى. ئەمەلىيەتتە ئىشنىڭ بۇنداق ئەمەسلىكىنى قۇرئان بىزگە مۇنداق بايان قىلىدۇ:

ئىنسانلار « ئىمان ئېيتتۇق » دەپ قويۇش بىلەنلا سىنالىماي تەرك ئېتىلىمىز، دەپ ئويلامدۇ؟ (29:2).

ئۇلار تەۋھىدنى بىر ئېتىقاد سۈپىتىدە قەلبلىرىگە، بىر تەپەككۈر شەكلى سۈپىتىدە مېڭىسىگە، بىر ھەرىكەت سۈپىتىدە بەدىنىگە، بىر ھايات شەكلى سۈپىتىدە تۇرمۇشىغا، بىر دۇنيا قاراش سۈپىتىدە جەمئىيەتكە ھۆكۈمران قىلغانىدى. چۈنكى، بۇنداق بولمىغان تەقدىردە « تەۋھىد » ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرالمىتتى. تەۋھىدنىڭ تەۋھىد بولالشى، ئالدى بىلەن خىتاپ قىلىنغان كىشىدە ھەممە تەرەپتىن ئىجرا قىلىنىش بىلەن مۇمكىن بولىدۇ. سائادەت چاقىرىقى، ئىنسانلارنى جاھالەت دەپ ئاتالغان بۇرۇنقى ھاياتى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى بىر قېتىمدا ئۈزۈپ تاشلىغانىدى. بۇنى قىلالمىغانلار، تەۋھىدنىڭ ئەۋزەللىكىنى ئەبۇ جەھلىنىڭكىگە ئوخشاش ئەقلى بىلەن بىلگەن بولسىمۇ، ئابدۇللاھ بىن ئۇبەيىيەگە ئوخشاش تىلىدا ئىقرار قىلغان بولسىمۇ، ئۇمەييە بىن ئەبىس - سالتقا ئوخشاش ئەقلى بىلەن تونۇپ يەتكەن، تىلى بىلەن ئىقرار قىلغان، قەلبى بىلەن ئىشەنگەنلىكىنى ئىما قىلغان تەقدىردىمۇ، ئۆزىنى ئۇ ھەقىقەتكە تاپشۇرمىغان، « مۇۋاھەت » بولالمىغان بولسا، مۇئىمىن قاتارىدىن ھېسابلانمىغان ۋە چەتكە قېقىلغانىدى.

مانا بۇ نەسىل، يەنى ساھابىلار « ئىسلامنىڭ ئىنسانى » بولۇشنى مۇشۇنداق شەكىلدە قولغا كەلتۈرگەنىدى. تەۋھىدنى ئالدى بىلەن سۆز، ھەرىكەت، ھېس - تۇيغۇ ۋە تەپەككۈرلىرىغا ھاكىم قىلىش ئارقىلىق ئۆز شەخسىيەتتە ئەمەلىيلەشتۈردى.

بىز ئىسلامنىڭ مەستانىلىرى، ھەتتا قۇربانلىرى، لېكىن تېخى ئىسلامنىڭ ئىنسانلىرى بولالمىدۇق. چۈنكى، ئاللاھ ئىنساننى ئۈستىدە قىلىپ ياراتقان ئالتۇن تەڭپۇقلۇقنى (82:7) تېخى تاپالمىدۇق.

ئىنسانلار ۋە قۇربانلار

جەمئىيىتىمىز بېشى يوق قەلبلەر ۋە قەلبى يوق باشلار بىلەن تولۇپ تاشقان بولۇپ، ھېسسىيات، تەپەككۈر ۋە ھەرىكەت تەڭپۇڭلىقىنى شەكىللەندۈرەلمىدۇق. بۇ تەڭپۇڭلۇقنى شەكىللەندۈرەلمىگەنلەر، ئۆزى تونۇپ يەتكەن ھەقىقەت پارچىسىدا چەكتىن ئېشىپ كەتتى. بۇ ئەھۋال تەڭپۇڭسىزلىقنىڭ تەبىئىي نەتىجىسى ئىدى.

تەۋھىدىنى پارچىلاش، سۇنى ئېلىمىنپىتلارغا ئايرىغاندەك بىر ئىش. سۇنى ئېلىمىنپىتلارغا ئايرىغان ۋاقىتتىڭىزدا، ھىدروگىن ۋە ئوكسىگىندىن ئىبارەت بىرسى كۆيگۈچى، يەنە بىرسى كۆيدۈرگۈچى ئىككى گازغا ئايلىنىدۇ، سۇدىن ئەسەر قالمايدۇ. ھەتتا سۇنىڭ ئەسلى خاراكتېرىنىڭ ئەكسىچە بىر ئەھۋال ئوتتۇرىغا چىقىدۇ. ئۆچۈرۈش خۇسۇسىيىتىگە ئىگە بولغان ماددا، بۇ قېتىم كۆيدىغان ۋە كۆيدۈرىدىغان ماددىغا ئايلىنىدۇ.

تەۋھىد ھەقىقىتىنىڭ پارچىلىنىشىمۇ بەزىدە بۇنىڭدىنمۇ قورقۇنچلۇق ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. بىر ئىنساندا مۇجەسسەملەشكەن بىلەك، يۈرەك ۋە ئەقىلنى بىرلىكتە ئىشلەتمەي پارچىلىۋەتكەن چۈشەنچە، بۇلارنى بىر - بىرىگە قارشى توقۇنۇشىدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويدۇ. بۇ خىل پارچىلىنىش كىشىنىڭ ئۆزىدە باشلانغان بولۇپ، بۇنداق چۈشەنچىدىكى كىشىلەر بىلەن تولغان

جەمئىيەتتە « ۋەھدەت (بىرلىك) » ھەققىدە سۆز قىلىش « ئەيب » ھېسابلىنىدۇ. چۈنكى، ۋەھدەتنىڭ ئۇل تېشى ئىنسان ئىدى. بىر شەخىستە ۋەھدەت مەنىسىگە كەلگەن « تەۋھىد » نى كىشىلىكىدە مۇجەسسەملەشتۈرەلمىگەن كىشىلەرنىڭ؛ ۋۇجۇدىدىكى ئورگانلار ئارىسىدا « ۋەھدەت » نى شەكىللەندۈرەلمىگەن كىشىلەرنىڭ، ئۆز ئارا بىرلىكتىن سۆز قىلىشى بەھۇدە. تەپرىقچىلىقنى بىر پارازىتقا ئوخشاش ۋۇجۇدىدا ئېلىپ يۈرگەن، ئەقلى بىلەن قەلبى ھەر ۋاقىت تۈگمەس جىدەل، سۈركىلىش ۋە توقۇنۇشلارغا سەھنە بولغان، ھېس - تۇيغۇسىنى ئەقلى بىلەن باشقۇرمىغان، ھېسسىيات ۋە ئەقلىنى ھەرىكىتى بىلەن ئەپلەشتۈرەلمىگەن كىشىلەر بىلەن تولغان بىر جەمئىيەتتە، قىلىشقا تېگىشلىك ئەڭ مۇھىم ئىش، يىراقتىكى دۈشمەنگە قارشى شۇئار تولاش ئەمەس، شەخسىيىتىمىزگە تەۋھىدىنى سۇلتان قىلىش ئىدى.

« ھەددىدىن ئاشقۇچىلار ھالاک بولدى » رەسۇلۇللاھنىڭ تىلىدىن مۇسلىمدا نەقىل قىلىنغان بۇ خەۋەر، ئومۇمىي بىر قانۇننىڭ ئەڭ چىرايلىق ئىپادىسى بولۇپ، ئىسلام ھەرىكىتىنىڭ مەنسۇپلىرى بىرەر قۇربان بولمىغاندۇ. ئۆسۈپ يېتىلىش جەريانىدىكى بىر تەرەپلىمە تەربىيىنىڭ نەتىجىسىدە، بېراۋ ھەقىقەتنى پارچە - پارچە ھالدا بايقاۋاتىدۇ ۋە ئۆزى بايقىغان ھەقىقەتنىڭ بىر پارچىسىنى، ھەقىقەتنىڭ دەل ئۆزى دەپ قارىماقتا ۋە كۆرسەتمەكتە. گەرچە بۇ يامان غەرەزدە قىلىنمىغان بولسىمۇ، ئېلىپ كەلگەن زىيىنى ئېغىر بولماقتا.

ھەقىقەتنى بايقاش بىلەن، ھەقىقەتتىن بىر پارچىنى بايقاش بىر - بىرىدىن تۈپتىن پەرقلىنىدۇ. ھەممىدىن خەتەرلىك بولغان تەرىپى، ئۆزى بايقىغان پارچىنى كۆككە كۆتۈرگەن ۋاقىتتا، ھەقىقەتنىڭ يەنە بىر پارچىسىغا قارىتا، ئۇلارنى باشقىلار بايقىغانلىقى ئۈچۈن ئۇنى كۆرمەسكە سېلىش، ھەتتا ئۇنىڭغا قارا سۆركەش بولۇپ، بۇ ئەھۋال كىتاپ قۇربانلىرى، تەسبىھ قۇربانلىرى ۋە قورال قۇربانلىرىدىن ئىبارەت ئۈچ خىل قۇربانلارنىڭ ئوتتۇرىغا چىقىشىغا سەۋەپ بولماقتا.

كىتاپ قۇربانلىرى

كىتاپ، خاس ئىسىم شەكىلدە تىلغا ئېلىنغاندا قۇرئاننى كۆرسىتىدۇ. گەرچە ئۇ ھىدايەت ۋە رەھمەت بۇلىقى بولسىمۇ، ئۇنىڭ ھىدايەت ۋە رەھمەت بولۇشى ھەممە كىشى ئۈچۈن ئەمەس (بەقەرە، 2 - ئايەت). ئۇنى پەقەت ئوقۇش ياكى قولدا، ئۆيىدە، يادىدا، كىتاپ جازىسىدا ساقلاش ھىدايەت ۋە رەھمەتكە نائىل بولۇشنىڭ كاپالىتى ئەمەس.

ئۇ « ھۈدەللىل مۇتتەقىين »، يەنى ئاللاھ تىن ئاللاھ كۆرسەتكەن شەكىلدە قورققانلار ئۈچۈن، ئۇلۇھىيەت، رۇبۇبىيەت ۋە ئۇبۇدىيەت چۈشەنچىسىگە ئىگە بولغان كىشىلەر (مۇتتەقىين) ئۈچۈن ھىدايەت قىلغۇچىدۇر. مۇئمىنلەر ئۈچۈن شىپا بولغان قۇرئان، زالىملارنىڭ گۇمراھلىقىنى ئاشۇرىدۇ (17:82).

قۇرئاندىن ئىبارەت بىر ئىلاھىي خەۋەرنىڭمۇ خەتەرلىك بىر رايۇنى بولغان بولسا، ھەر جەھەتتىن قۇرئانغا تەڭ بولالمىدىغان باشقا كىتاپلارنىڭمۇ دەرىجىسى مۇھاكىمە قىلىنىشى كېرەك.

گەرچە بۇ مەسىلە تېمىمىزغا مۇناسىۋەتسىز بولسىمۇ، ئەسكەرتىشنىڭ پايدىسى بار دەپ قارايمەن. قۇرئاننىڭ ھاياتىمىزدا ئۆزىگە لايىق شەكىلدە ئورۇن ئېلىشى ئۈچۈن زۆرۈر بولغان نەرسە - قۇرئانغا باشقا مەدەنىيەتلەرنىڭ ئىستىلاسىغا ئۇچراپ كەتكەن بىر مېڭە ۋە قەلب بىلەن قاراشنىڭ ئورنىغا، « ئومىي » بىر مېڭە بىلەن، يەنى « ساپ ئەقىل ۋە قەلب » بىلەن قاراش ۋە ئوقۇش كېرەك. ئەگەر قەلب كىرلەنگەن

ۋە مەينەتچىلىك قاپلاپ كەتكەن بولسا، ئىچىگە قويۇلغان غىزا ھەرقانچە ئېسىل بولۇپ كەتسىمۇ بۇزۇلىدۇ.

بىز ئەسلىدە كىتابى بار بىر دىننىڭ، كىتابى بار بىر مەدەنىيەتنىڭ نەسلى. ئەمما، تېخنىكا مەھسۇلاتلىرىنى تۇتۇپ، مۇزىك ۋە تەنھەرىكىنى يېرىم يالغۇچ راھىپلارنىڭ رىياسەتچىلىكىدىكى بىر مۇناجاتقا ئايلاندۇرغان، زامانىۋىي دۇنيا قاراشىنىڭ مەھسۇلاتى بولغان «كىتاپسىز» بىر نەسلى تەربىيەلەپ چىقىۋاتىمىز.

كىتاپ، بىلىمنىڭ بىردىن بىر يەتكۈزگۈچىسى بولمىسىمۇ، ئەڭ قەدىمىي ۋە قىممىتىنى يوقاتمايدىغان يەتكۈزگۈچىلىك رولىنى ھازىرمۇ جارى قىلدۇرۇپ كېلىۋاتىدۇ. كىتابنىڭ تەربىيەلەش كۈچى بولغاندەك، بۇزۇش كۈچىمۇ بار. ھەر كىتابنى ھەر دائىم «بىلىم» يەتكۈزىدۇ دېگىلى بولمايدۇ، ئەۋەتتە. جاھالەتمۇ بەزىدە كىتاپلار ئارقىلىق يېتىپ كېلىدۇ. دۆرىمىزدىكى جاھالەت بىلەن قەدىمكى جاھالەت ئارىسىدىكى پەرق بەلكىم بۇ بولسا كېرەك. بىرى كىتاپسىز جاھالەت، يەنە بىرى كىتابى بار جاھالەت. بەزىدە كىتابى بار جاھالەتنىڭ كىتابسىز جاھالەتتىنمۇ قورقۇنچىلىق ئىكەنلىكىنىڭ تىپىك ئۆرنەكلىرىنى دەۋرىمىزدە كۆرىۋاتىمىز.

بىز باتلىنىڭ ئوقۇغان ۋە ئوقۇمىغان، كىتابى بار ياكى كىتابى يوق ھەممىسىنى بىر تەرەپكە قايرىپ قويۇپ، كىتابى بار بىر دىن ئەھلى بولغان مۇسۇلمانلاردىن بەزىلەرنىڭ كىتاپ مەسلىسىدە چۈشۈپ قالغان بىنورمال ئەھۋالغا بىر قاراپ باقايلى.

مەدەنىيەت يەتكۈزگۈچىسى بولغان كىتاپ، ئوقۇش ھەرىكىتى بىلەن بىرگە ئەقلىمىزگە كېلىدۇ. ئوقۇش ۋە تەدبىقلاش، بىلىش ۋە ئەمەل قىلىش ئارىسىدىكى باغلىنىش ئۈزۈپ تاشلانغان بولسا، بۇنىڭ باش جىنايەتچىسى كىتاپ بولمايدۇ، ئەلۋەتتە. كىتابنى ئاشقۇنلۇقنىڭ ۋاستىسى قىلىۋالغانلارغا رەنجىپ كىتاپلارنى ئەيىبلەشنى، خۇددى ئايەتلەرنى ئۆزى مەنپەئەتتى ئۈچۈن ئىشلەتكەن سېھىرگەرلەرگە غەزەپلىنىپ، پۈتۈن قۇرئاننى ياكى دورا ئىچىپ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغانلارغا قاراپ، دورىنى چەكلىگەن بىمەنلىككە ئوخشىتىمەن.

بۇ دورا سۆزى «كىتاپ قۇربانلىرى» ئۈچۈن دەل جايدا بىر ئوخشىتىش بولدى. بۇ تۈردىكى كىشىلەر كىتابىنى، بىر دوختۇر نازارىتى ئاستىدا داۋالىنىۋاتقان بىمارنىڭ ئاڭلىق شەكىلدە ئىستىمال قىلىۋاتقان دورىسىغا ئوخشاش ئەمەس، دەل ئەكسىچە دورا دەپ ئاتالغان ھەممە نەرسىنى يەيدىغان كىشىدەك ئىشلىتىدۇ.

كىتاپ بۇ خىل كىشىلەر ئۈچۈن ئوقۇپ يېتىلىق يارىتىدىغان مەنبە ئەمەس، ئەكسىچە ئوقۇپ تۈگىتىلىدىغان ئىستىمال بويۇمى. بۇ چۈشەنچىدە، بىر كىشى قانچىلىك كىتاپ ئوقۇغان بولسا، ئۇ شۇنچىلىك سەۋىيىسى بار كىشى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. بۇ كىشىدىن نېمە ئويلاۋاتقانلىقىنى بىلمەكچى بولسىڭىز، ئەڭ ئاخىرقى قېتىم ئوقۇغان كىتابىنىڭ ئىسمىنى سورىشىڭىز سىزگە يېتەرلىك بولىدۇ.

بۇ قۇربان، ئوقۇغان كىتاپلىرىنى ھەزىم قىلالماي پىكىر قاتماللىقنى بېشىدىن ئۆتكۈزۋاتىدۇ. ئۇ رىئاللىققا تەدبىقلىيالمىغان بىلىم ياكى «مەلۇمات» دۆۋىسى ئاستىدا مەجىلىپ قالغان بولۇپ، كىشىلەر ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتتە چولتا، رىئال ھاياتقا نىسبەتەن بېپەرۋا مۇئامىلىدە بولىدۇ. ھايات بىلىمىنى رىئال تۇرمۇشتىن ئۆگىنىشنىڭ ئورنىغا كىتاپلاردىن ئۆگىنىدۇ. بۇ سەۋەپتىن ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە توغرا مۇئامىلىدە بولالمايدۇ.

تۇرمۇش بىلىمى بەكمۇ چولتا بولغانلىقتىن، بۇ تەڭپۇڭسىزلىق دەل ئەكسىچە بولغان باشقا بىر تەڭپۇڭسىزلىققا قاراپ تەرەققىي قىلغانلىقى كۆپ كۆرۈلىدۇ. ئۇ، كىتابنى رىئال تۇرمۇشتا ۋە كىشىلەر ئارىسىدا ياشاشنىڭ ئورنىغا، ھاياتنى كىتاپلاردا ۋە كىتاپلارنىڭ ئىچىدە ياشايدىغان بولۇپ، ئۇلار ئۆزىگە خىيالىي بىر دۇنيا قۇربۇنلىغان بولىدۇ.

بۇ مەنتىق، كىتاپتىكى ئايەتلەرنى ئوقۇغان تەقدىردىمۇ (ئىنسان ئۆزىمۇ ئاللاھ ياراتقان ئەڭ چوڭ ئايەت) ئۆزىدىكى، كائىناتتىكى، شەيئىلەردىكى ۋە ۋەقە - ھادىسىلەردىكى ئايەتلەرنى ئوقۇپ، كىتاپ بىلەن بىرلەشتۈرەلمىگەنلىكى ئۈچۈن، ئىجتىمائىي تۇرمۇشتىكى ئورنى ھايات دراممىسىنىڭ سىرتىدا قالدۇ.

سۆزلەشنى ئۆزىگە ئادەت قىلىۋالغان بولۇپ، ئايەتلەرگە نۇتقان پوزىتسىيىسىگە كۆپىنچە ۋاقتلاردا، بىر دوختۇرنىڭ تەجرىبە جەسەتكە تۇتقان پوزىتسىيىسىگە ئوخشاپ قالدۇ. تەپەككۈر قىلىشنى بىر خىل ئىمتىياز دەپ قارايدۇ. پۈتۈن ئىنېرگىيىسىنى مېڭىسىگە ۋە بۇ ئارقىلىق تىلغا قاراتقانلىقى ئۈچۈن، بۇ ئورگانلىرى ناھايىتى تەرەققىي قىلغان بولدى. بۇلار بىر خىل مالارمە روھىي كېسىلىگە گرىپتار بولغان. فىرانسىيلىك مەشھۇر مۇتەپەككۈر مالارمە « بىز پەقەت تەپەككۈر قىلىمىز، تەدبىقلاش بىزنىڭ چاكارلىرىمىزنىڭ ۋەزىپىسى » دېگەندى.

كۆزىگە قارىسىڭىز كۆزى بىر نېمە دېمەيدۇ. كۆزىنىڭ ئىچىدىن بىر مەنا ئىزدەيسىز، ئەمما بىھۇدە. ئىلىم ئېرىپانغا ئايلىنمىغانلىقتىن ئۇ كۆزلەر سىزنى باشقا بىر ئالەمگە ئېلىپ بارىدىغان كۆزىگە بولۇشتىن بەكمۇ يىراقتا. يۈزىگە قارايسىز، يۈزى بىر نەرسە دېمەيدۇ. قەلب رادارىڭىزنى ئۇنىڭ قەلب دولقۇنىغا يۈزلەندۈرىسىز، ئەمما بىر سىگنال ئالالمىيسىز. ئۆزى بىر نەرسە دېمەيدۇ. ئىچىدە بىر يادرو ئىنېرگىيە كۈچى بارلىقىدىن خەۋەرسىز ياشايدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئىجتىمائىي مۇناسىۋەت ئورناتقان ۋاقتىڭىزدا، دېپلوماتىيە قائىدىلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭدا كۆرىسىز.

كىتاپلارنىڭ ئارىسىدا كەكلىككە ئوخشاش سەكرەپ يۈرگەنلىكىنى كۆرگەن بۇ شەخسنىڭ، رىئال تۇرمۇشتا يا بېپەرۋا ياكى گاڭگىراپ قالغان ۋە كالتا پەم ئىكەنلىكىنى بايقايسىز.

تەسبىھ قۇربانلىرى

تەسبىھ، گرامماتىكىدا ئىسمى - ۋاستە بولمىسىمۇ، ئىشلىتىلگەندە « ئۆزى ئارقىلىق تەسبىھ قىلىنغان ۋاستە » مەنىسى بىلەن تونۇلغان. يەنى سىمۋول خاراكتېرلىك ساناق تاشلىرى بولۇپ، كىملىرىنىڭ سىمۋولى ئىكەنلىكى مەلۇم. تەسبىھ، مۇسۇلمانلار ئىچىدە ئۆزىنى زىكىر ئەھلى، كوڭۇل ئەھلى دەپ قاراپ قەلبىنى ئىسلاھ قىلىپ، نەپسىنى پاكلاۋاتقانلىقىنى داۋا قىلىۋاتقان كىشىلەرنىڭ سىمۋولى.

بۇ كىشىلەر كۆپىنچە ۋاقىتلاردا ئۆزلىرى دەسمايە قىلىۋالغان « زىكىر » نىڭ قۇرئاندىكى مەنىسىنى بىلمەيدىغانلىقىنى، بۇ ھەقتە ئىزدەنمىگەنلىكىنى، بۇ تېمىدا قۇرئاننىڭ ئەمەس باشقىلارنىڭ ئۇسۇلى ۋە ئۇسۇلىنى ئۆزىگە ئۆرنەك قىلغانلىقىنى كۆرىمىز. قۇرئان ئۈستىدە توختالغان زىكىرگە ئوخشاش ئۇقۇملار ھەققىدە، قۇرئاننىڭ نېمە دېگەنلىكىگە قارىماستىن، ئۆزلىرىنى زىكىر قىلىۋاتىمەن دەپ قاراش غەپلەتتىن باشقا نەرسە ئەمەس. بۇ مەسىلىدە ھاۋايى - ھەۋەسلەرگە ئەمەس، ئاللاھ بەلگىلىگەن بەلگىلىمىلەرگە بويسۇنۇش قۇرئاننىڭ بۇيرىقى بولۇپ، « **فەزكۇرۇللاھە كەما ئەللەمەكۇم (ئاللاھ) سىلەرگە ئۆگەتكىنى بويىچە ئاللاھ نى ياد ئېتىڭلار / زىكىر قىلىڭلار** » (2:239) دەيدۇ ئاللاھ.

قۇرئاندا « **جىھاد** » قا ئوخشاش كۆپ مەنىلىك بىر ئۇقۇم بولغان « **زىكىر** »، بەزى كىشىلەر تەرىپىدىن ناھايىتى خاتا ۋە خەتەرلىك بىر شەكىلدە باشقا مەنىلەردىن ئايرىپ تاشلىنىپ، پەقەت تىل بىلەن ياد ئېتىش ھالىتىگە چۈشۈرۈپ قويۇلدى. ئاللاھ نى ياد ئېتىش (2:198)، تەبلىغ (87:9)، ۋەز - نەسەت (88:21)، شۈكۈر (7:69) گە ئوخشاش كۆپ مەنىنى ئىپادىلەيدىغان زىكىر، ھەرىپى جەرىي « ئەلا » بىلەن ئىشلىتىلگەندە « تىل بىلەن ياد ئېتىش » (6:121) مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ.

زىكىرنىڭ ئەسلىدە پەقەت « تەسبىھ » مەنىسىنىلا ئىپادىلەيدىغانلىقىنى، بۇنىڭدىنمۇ كەڭ دائىرنى ئۆز ئىچىگە ئالدىغانلىقىنى قۇرئاندىن كۆرۈۋالالايمىز:

ئى مۇئىنلەر! ئاللاھ نى كۆپ ياد قىلىڭلار، ئۇنىڭغا ئەتىگەن - ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىڭلار! (33:41،42).

مۇئىنلەرگە ھەم زىكىر ھەم تەسبىھ ئېيتىش بۇيرۇلغان. بۇ نوقتىدا ئوخشاش ئايەتتە ھەم « زىكىر » ھەم « تەسبىھ » نىڭ تىلغا ئېلىنىشى، بۇ ئىككى ئۇقۇمنىڭ بىر - بىرىدىن پەرقلىق ئىكەنلىكىنىڭ ئوچۇق دەلىلى بولۇپ، بۇ سەۋەبتىن تىل بىلەن زىكىر قىلىش بولغان « تەسبىھ » نى كۆزگە ئىلماسلىق، يوق ھېسابدا قاراش ياكى تەرك قىلىش بىر مۇئىنلەرگە يارىشىدىغان ئىش ئەمەس. جىھاد ئۇقۇمىنىڭ ئىچىدە « قىتال » نىڭ ئورنى قانداق بولغان بولسا، « تەسبىھ » نىڭ ئورنىمۇ شۇنداق بولىدۇ. قىلغان ھەر ئىشنى « جىھاد » دەپ ئاتىغانلارنىڭ « قىتال (ئۇرۇش قىلىش) » نىڭ ئايرىم پەرز قىلىنغانلىقىنى (2:219) نەزەردىن ساقىت قىلغانلىقىغا ئوخشاش، زىكىرنىڭ پەقەت تەسبىھ سىيرىش ئەمەسلىكىنى ئېيتقۇچىلارنىڭ كۆپ قىسمىمۇ تىل بىلەن ياد ئېتىش، تەكرارلاش مەنىسىنى بىلىدۇرىدىغان « تەسبىھ » نىڭ تەۋسىيە قىلىنغان ۋە بۇيرۇلغانلىقىنى نەزەردىن ساقىت قىلماقتا.

ئۆزىنى زىكىر ئەھلى دەپ قارىغانلارغا كەلسەك... بۇ خىل كىشىلەردىن بەزىلىرى ئاللاھ بىلەن قىلغان ئەھدىسىگە سادىق بولالمىدى. شەرىئەتتىن « بىر تاش چۈشسە، مۇردلىرىمنىڭ بارلىق زىكىرلىرى بىكار بولۇپ كېتىدۇ » دېگەن ھەقىقىي ۋە كامىل مۇرىشىدىن ئەكسىچە، مۇسۇلمانلارنىڭ بارلىق ئەقىدىلىرى دەپسەندە قىلىنىۋاتسا؛ بىر تال تاش ئەمەس، شەرىئەتنىڭ ئۇل تاشلىرى ۋە ھىشىلىك بىلەن ئورنىدىن قومۇرۇپ تاشلىنىۋاتقان بىر مەزگىلدە، بۇ مەنتىقتىكى كىشىلەرنىڭ ئولتۇرغان جايىدا بىر تال تۈكۈمۈ تەۋرەپ قويمايدۇ. ئۈممەتنىڭ ئەقىدىلىرى ئالدىدا ھېسسىز ۋە غەمىسىز تۇرغان بۇ مەنتىق، قىلىۋاتقان ئىشنى « ئەڭ چوڭ جىھاد » دەپ ئاتىماقتا. لېكىن ئەڭ چوڭ جىھاد نېمە؟ دەپ قۇرئاندىن سورىساق، قۇرئان بىزگە ئەڭ چوڭ جىھادنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى روشەن بىر شەكىلدە دەپ بېرىدۇ:

« كاپىرلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، قۇرئان ئارقىلىق ئۇلارغا قارشى بارلىق كۈچۈڭ بىلەن جىھاد (جىھادەن كەبىرا) قىلغىن » (25:52).

ھەقىقىي تۈردە ئەڭ چوڭ جىھادنى قىلغۇچىلار، ھەم ئۆزىدىكى (ئىچىدىكى) دۈشمەنلىرىگە ھەم تاشقىرىدىكى دۈشمەنلەرگە قارشى ئىككى سەپتە جەڭ قىلىپ يۈرەك دۆلىتى قۇرغانلاردۇر. مېڭىسىنى قەلبىگە قۇربان قىلغان، دىننى ھاياتلىق بېغىشلىغۇچى ئېكسىر ئەمەس، بىر دەرتتىن خالاس قىلغۇچى دەپ قارايدىغان چۈشەنچە، ھەر ئىشنى بىر كىشىگە ھاۋالە قىلىپ قويۇپ، ئۆزى تەپەككۈر قىلىش كۈلپىتىدىن قۇتۇلىدۇ. ئۇنىڭ ئورنىغا باشقا بىرسى تەپەككۈر قىلىدۇ، باشقا بىرسى قارار قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ مۇھەببەت - نەپىتى « بۇيرۇق » قا باغلانغان بولىدۇ.

« مېيىت يۇيغۇچىنىڭ قولىدىكى جەست » بولۇشنىڭ ئورنىغا، كاپىرلار قولىدا شېھىت بولۇشنى ئارتۇق كۆرىدۇ. ئۆلمەي تۇرۇپ ئۆلۈشكە ئىنتىلىدۇ - يۇ، ئۆلگەندىن كېيىن ياشاشنى سىناپ باقمايدۇ.

« ئۆلۈمنى تەپەككۈر » قىلغاننىڭ مىڭدەن بىرىچىلىك بولسىمۇ « شاھادەت » نى تەپەككۈر قىلىپ باقمىغان بولۇپ، يۈرىكىنىڭ ئەڭ چوڭ ئىككى كۆزىنى بولغان ئەقىل ۋە سەزگۈلىرىنى ئېتىپ قويغانلىقى ئۈچۈن، يۈرىكى بىر زىندانغا ئايلانغان.

بىر « تەسبىھ قۇربانىنىڭ ئىتائەت چۈشەنچىسى » ئىزدىنىش ۋە ئەمەلىيىتىنى كۆرۈشنى ئەمەس، قارىغۇلارچە ئىتائەت قىلىشنى ئاساس قىلىدۇ. بۇ قۇربان، ئۆزىگە بۇيرۇق قىلغۇچى كىشىدىن باشقا

ھېچكىمنىڭ سۆزىنى ئاڭلىمايدۇ ۋە ھېچقانداق كىتاپنى ئوقۇمايلا قالماستىن، قۇرئانغا، ئۇنىڭ ئايەتلىرىگە نىسبەتەن كور ۋە گاس بولىدۇ.

قورال قۇربانلىرى

قورال قۇربانغا ئايلىنىپ قالغان شەخسنى، ھارارەتلىك چاي سۆھبەتلىرىدە قۇرۇلغان « دۆلەت » نىڭ يۈكى بېسىۋالغانلىقى ئۈچۈن، ئورنىدىن تۇرۇپ ھەرىكەتكە ئۆتكىدەك مادارى يوق. ئۇنىڭ چۈشلىرىنى ھەمىشە پېلىمۇت ئەسىر قىلىۋالغان. تولۇپ تاشقان ھېسسىياتىنى ئىلىم ۋە ئېرىپان بىلەن يۇغۇرۇپ، ئىخلاسى بىلەن پۇشۇرۇپ، سەبىر بىلەن يېيىشنى ئۆگىنەلمىگەنلىكى ئۈچۈن ئازاپلانماقتا ۋە بۇ قاتتىق ئازاپ ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچ بولۇشنىڭ ئورنىغا، ئۇنى ئىچ - ئىچىدىن خورىتىپ تۈگەتمەكتە. ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئەمەللەرنىڭ مۇھىملىق تەرتىۋى ھاياجان بېغىشلاش كۈچىگە قارىتا تىزىلغان بولۇپ، « تۇر، ئىنقىلاپ (جىھاد) باشلاندى » دېگەن چاقچاق، « تۇر، ئەزان چىقتى » رىئاللىقىدىن بەكرەك تەسىر قىلىش كۈچىگە ئىگە. ئاچچىق رىئاللىقنىڭ ئورنىغا شىرىن چۈشلەرنى تاللايدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ دەسمايىسى خىيالىدىن ئىبارەت. ئۇ، خىيالىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن زۆرۈر بولغان قەلبى، پىكرى ۋە ئەمىلىي ھەرىكەت تەييارلىقلىرىنى قىلىش ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىش ۋە غەيرەت قىلىشتىن يوقسۇن بولغانلىقتىن خىيال دۇنياسىدا ياشايدۇ.

قورال قۇربانغا ئايلىنىپ قالغان شەخس، ھەقىقىي ئىنقىلابنىڭ ماھىيىتىنى چۈشىنىپ بولۇپ، كۆتۈرەلەيدىغان كىچىك يۈكلەرنى ياراتمايدۇ، ئېسىلىۋالغان چوڭ يۈكلەرنى كۆتۈرۈشكە كۈچى يەتمەيدۇ. بۇنى قۇرۇق قول كېتىپ قىلىشنىڭ باھانىسى قىلىپ كۆرسىتىدۇ.

ئەڭ چوڭ دەسمايىسى جەسۇرلۇقى بولۇپ، بۇ رۇھىي ھالىتى بىلەن داۋاسىغا بىر ئاز زىت چۈشەنچىدە بولغان بارلىق كىشىنى ئەيىپلەشكە ھەتتا ئۇلارنى كۆزدىن يوقۇتۇشقا تەييار تۇرىدۇ. بۇ كىشىگە، ھەر دائىم قولتۇقىغا ئېلىپ يۈرگەن كاللىسىنى، ئىككى مۇرىسىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇشنى تەشەببۇس قىلغان ۋاقتىڭىزدا ئەيىبلىنىش، دۈشمەن قاتارىدىن بولۇش ئىھتىماللىقىڭىز تېخىمۇ يۇقىرى بولىدۇ.

ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە ھەددىدىن زىيادە « ساددا » بولۇشى سەۋەبىدىن، كەلسە - كەلمەس ئالدىنىپ قالىدۇ. بۇ ئەھۋالنىڭ تەبىئىي نەتىجىسى سۈپىتىدە، ھايانقا ماي تارتىپ ئۇزۇن مەزگىل بىكىنىپ ياشايدۇ ياكى « داۋا » نى دۇنياغا تېگىشىپ، تۈنۈگۈن خىيانەت بىلەن ئەيىبلىگەن كىشىلەرنىڭ قاتارىغا قېتىلىدۇ ۋە بۇ ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغانلىقى ئۈچۈن، ۋىجدان مەھكىمىسىدە ئۆزىنى سوتلايدۇ.

كۆپىنچە ۋاقىتتا، قورال قۇربانغا ئايلىنىپ قالغان شەخسنىڭ ياشلىقى جۇش ئۇرۇپ تۇرغان مەزگىلى ئۆتۈپ، ئۆي - ئوچاقلىق، بالا - چاقىلىق بولغان ۋاقتىدا، چوڭ بىر ھەقىقەتنى بايقىغاندەك، بىر زامانلار بېشىدىن ئۆتكۈزگەن ئۇ تولۇپ - تاشقان ھېسسىياتلىق ھالىتىنى، يەنى « ئۆزىنى » چۈشۈرۈگەن ھالدا، ئۆز ۋاقتىدىكى ئۆزى بىلەن ئوخشاش ھېس - تۇيغۇدا بولىۋاتقان ياشلارغا ۋەز - نەسەھەت قىلىپ : « تاشلاڭلار بۇ ئىشنى، بىز سىلەر ئۆتۈۋاتقان كۆرۈكتىن ئاللاچان ئۆتكەن، ياخشى بىلىمىز » دەيدۇ ۋە « پايدىلىق » نەسەھەت بەرمەكچى بولىدۇ. بۇ كەينىگە يېنىۋېلىش ۋە ۋاز كېچىشنىڭ، ۋىجدان ئازابىنى يېنىكىلىتىشنىڭ ئەڭ ئاسان يولى. قورال قۇربانى بولغان بۇ شەخس بۇ باسقۇچتا خاتا چۈشەنگەنلىك گۇناھىنى ئېتىقادغا ئارتىدۇ.

سەپەردىكى ۋاقتىدا خاتا مېڭىپ قالغانلىقىنىڭ گۇناھىنى « يول » غا ئارتىپ قويدۇ. بىلىمگە ئەمەس ئويدۇرمىغا؛ ساپات (چىڭ تۇرۇش) قا ئەمەس ھەۋەسكە؛ ئەمەلىي سالىھقا ئەمەس ھەرىكەتكە؛ مۇھاكىمىگە ئەمەس ھاياجانغا تايانغانلىقىنىڭ ئاقىۋىتىدە ئۇ مۇشۇنداق ھالغا كېلىپ قالغانىدى. بېكەتكە

ياناشقان تېز سۈرئەتلىك مېنۇسقا ئىشەنچلىكمۇ ئەمەسمۇ، شوپۇر لايىقەتلىكمۇ ئەمەسمۇ دېمەي چىقىۋالغانلىق سەۋەبىدىن، چىقىپ - چۈشۈش بىلەن ئۆتكەن يىللار بۇ قۇرباننى ھېسسىياتىنى بېسىقتۇرىدىغان يېڭى يوللار ئىزدەشكە مەجبۇرلىغانىدى.

بۇ ئۈچ خىل مۇئامىلىنىڭ ھەممىسى ھەقىقەتتىن بىرەر پارچىلار بولۇشى مۇمكىن، بۇنداق بولۇشى نۇرمال. لېكىن بۇنداق بولۇشى، بۇ پوزىتسىيە ياكى تالاشنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىيالمىدۇ، بۇ پوزىتسىيەلەر تەڭپۇڭلىقتىن يوقسۇن.

بىر مۇئامىلە شەكلى سۈپىتىدە « مۇۋازىنەت »

كائىناتنى بىر « چوڭ ئادەم » دەپ تەسەۋۋۇر قىلساق، بۇ « چوڭ ئادەم » ئىلاھىي بىر مۇۋازىنەت ئۈستىدە ھەرىكەت قىلماقتا.

بىز تىلغا ئېلىۋاتقان بۇ مۇۋازىنەت (تەڭپۇڭلۇق)، مەخلۇقاتلار ئىچىدىكى ئەڭ چوڭ مەۋجۇدىيەتتىن ئەڭ كىچىك مەۋجۇدىيەتكىچە ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كائىنات قانۇنىنى كۆرسىتىدۇ. مۇۋازىنەتنىڭ زىتى « قىيامەت ». كائىنات ئىچىدىكى ئەڭ ئىنچىكە مۇۋازىنەتنىڭ بۇزۇلۇشى بىلەن قىيامەت بولىدۇ.

ئۆلۈم مۇ شۇنداق. ئۇ ئىنساننىڭ، يەنى كىچىك كائىناتنىڭ مۇۋازىنەتنىڭ بۇزۇلۇشى بولۇپ، ئىنساننىڭ قىيامىتى بولىدۇ. بۇنىڭغا ئاساسەن قىيامەت ۋە ئۆلۈم تەڭ بولىدۇ « ئاشقۇنلۇق » قا...

بۇ يەردە ئاشقۇنلۇق ھەر ئىككىسىنىڭ ئۆزگەرمەس سەۋەبى. بۇلار فىزىكىلىق مۇۋازىنەتسىزلىك كەلتۈرۈپ چىقارغان فىزىكىلىق نەتىجىلەر. بۇ مەنئىي دۇنيادىمۇ شۇنداق بولىدۇ. مەنئىي ئاشقۇنلۇقنىڭ ئاقىۋىتى مەنئىي ئۆلۈم بولىدۇ. بۇ ئۆلۈملەرگە ئوخشاش جىنىستىكى كېسەللىكلەر، قاتىللار ۋە كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمىغانلىقى ئۈچۈن كۆلىمىنى تەخمىن قىلىش قېيىن بولغان قىرغىنچىلىقلار، جىنايەتلەر... قىيامەتلەرگە سەۋەپ بولىدۇ.

تارىخ، مۇۋازىنەتنى بۇزۇپ تاشلىغۇچىلار بىلەن ئۇنى ھىمايە قىلغۇچىلار ئارىسىدىكى ئەبەدىي كۆرەشنىڭ ئىسمى. پەيغەمبەرلەر، ئىلاھىي مۇۋازىنەتنى مۇئامىلە ۋە پوزىتسىيىسىدە سىمۋوللاشتۇرغان ئەڭ جانلىق ئۆرنەكلەر بولۇپ، ۋەھىيلەر بۇ مۇۋازىنەت تەلىماتىنىڭ ئىلاھىي تېكىستلىرى ئىدى. قۇرئان باشتىن ئاياق مۇۋازىنەتنىڭ ئەڭ جانلىق ئۆرنەكلىرى بىلەن تولۇپ تاشقان.

مەسىلەن، بىرىنچى بېتىنى ئېچىڭ. فاتىھە سۈرىسىنى كۆرسىز. سۈرە بىر تەشەككۈر جۈملىسى بىلەن باشلايدۇ. ئاندىن «ئالەملەرنىڭ رەببى» نىڭ ئىككى سۈپىتى تىلغا ئېلىنىدۇ، «ئاسرىغۇچى، مەغپىرەت قىلغۇچى» (ئەر - رەھمان، ئەر - رەھىم). بۇلار سىزنى خوشال قىلىدۇ. ئۇنى بۇ ئىككى سۈپىتى بىلەن تونۇشقا باشلايسىز. پەرۋىش ۋە مەغپىرەت قىلىنىش ناھايىتى ياخشى بىر ئىش. سىزگە بەك ياقىدۇ، خوشال بولىسىز. بۇ شانلىق ئىشنىڭ غەپلەتكە ئايلىنىپ قالماسلىقى، مۇۋازىنەتنى يوقۇتۇپ قويماسلىقى ئۈچۈن، ئارقىدىنلا ئۇنىڭ پەقەت پەرۋىش ۋە مەغپىرەت قىلغۇچى بولۇپلا قالماستىن، يەنە «جاۋاپكارلىققا تارتىپ مۇكاپات ياكى جازا بەرگۈچى» سۈپىتىگە ئىگە بولغان، «بۆشۈكتىكى بوۋاقلارنىڭ چاچلىرى ئاقىرىپ كېتىدىغان» **«دىن كۈنىنىڭ»** (قىيامەت كۈنىنىڭ) مالىكى ياكى مەلىكى (ئىگىسى) ئىكەنلىكى ئەسكەرتىلىدۇ. باشتىكى ئۈمىدىڭىز بىردىنلا قورقۇغا ئايلىنىدۇ، خوشاللىقىڭىز ئەندىشە ۋە چۈچۈش بىلەن تەڭپۇڭلاشتۇرۇلىدۇ.

بۇ، ئىنساندىكى پسخولوگىيەلىك مۇۋازىنەتنىڭ، ئۈمىد بىلەن قورقۇ ئارىسىدىكى تەڭپۇڭلۇقنىڭ مۇھاپىزەت قىلىنىشىنىڭ پەقەت بىر مىسالى. قۇرئاندا شەخسى، ئىجتىمائىي، سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە كائىنات مۇۋازىنەتنىڭ ئۆزگەرمەس قانۇنلىرىنى تېپىش مۇمكىن.

يەنە بىر مىسال، ئىككىنچى بەتكە ئۆتەيلى، **«ئۇلار غەيبكە ئىشىنىدۇ» (2:3)** دېيىلگەندىن كېيىن، مۇتەئەپقەلەرنىڭ ئىككى ئالاھىدىلىكى ساناپ ئۆتىلىدۇ. «بىرىنچىسى، نامازنى توپتوغرا ئادا قىلىدۇ. ئىككىنچىسى، ئۇلارغا بىز بەرگەن مال - مۈلۈكتىن (ئاللاھ يولىغا) ئىنفاق (سەرپ) قىلىدۇ». ناماز ۋە ئىنفاق. نەتىجە ئىنتىبارى بىلەن بىرىش شەخسى، يەنە بىرىش ئىجتىمائىي ئەمەل. ناماز، شەخستىن ئاللاھقا تۇتاشقان بىر يول، ئىنفاق شەخستىن جەمئىيەتكە تۇتاشقان بىر يول. بىرىش كىشىنىڭ رەببى بىلەن بولغان مۇناسىۋەت شەكلى، يەنە بىرىش كىشىنىڭ جەمئىيەت بىلەن بولغان مۇناسىۋەت شەكلىنى كۆرسىتىدۇ.

بۇ يەردە شەخسنىڭ ئىچكى دۇنياسى بىلەن تاشقى دۇنياسى ئارىسىدا مۇھاپىزەت قىلىنىشى زۆرۈر بولغان ئوتتۇرا يول كۆرسىتىلمەكتە، يەنى شەخسى ۋە ئىجتىمائىي مۇۋازىنەت.

يەنە قۇرئاندىكى بەزى ئايەتلەرنىڭ، ئەسھابى كىراملاردىكى سۆز، پىكىر ۋە ئەمەل قاتارلىق تەرەپلەردىكى بىر قىسىم تەڭپۇڭسىزلىقلارنى تۈزىتىش ئۈچۈن نازىل بولغانلىقىنى كۆرىمىز.

«ئى ئىمان ئېيتقانلار! ئاللاھقا ئىتائەت قىلىڭلار، پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئەمەللىرىڭلارنى بىكار قىلىۋەتمەڭلار!» (33/47).

ئۆز ۋاقتىدا ساھابىلەرنىڭ ئارىسىدا بەزىلەرنىڭ ئەمەل - ئىمان مۇۋازىنەتنى بۇزغانلىقى بۇ ئايەتنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى سۈپىتىدە كۆرسىتىلىدۇ. بۇ ھەقتىكى رىۋايەتلەردىن بىرى مۇنداق: ئەبۇ ئالىيەدىن (ئىبنى كەسىر) نەقىل قىلىشىچە: «رەسۇلۇللاھنىڭ ساھابىلىرى شېرىك بىلەن بىرگە قىلىنغان ھېچقانداق ئىبادەت مەقبۇل بولمايدۇ دەپ چۈشەنگەندەك، **«لا ئىلاھە ئىللەللاھ»** دېيىش بىلەن ھەر قانداق گۇناھ مەغپىرەت قىلىنىدۇ دەپ قارىغان». ساھابىلەر بۇ چۈشەنچىگە تۇرۇپلا ئىگە بولۇپ قالغان ئەمەس، ئەلۋەتتە. **«ئاللاھ ھەقىقەتەن ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈش گۇناھىنى مەغپىرەت قىلمايدۇ، خالىغان ئادەمنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا گۇناھلىرىنى مەغپىرەت قىلىدۇ...» (4:48)** ئايىتىنى مۇشۇنداق چۈشۈنۈپ قالغانىدى. شۇنىڭ بىلەن ئاللاھ **«... ئەمەللىرىڭلارنى بىكار قىلىۋەتمەڭلار»** ئايىتىنى نازىل قىلدى.

قۇرئان نازىل بولۇش جەريانىدا، ھەر تۈرلۈك مۇۋازىنەتسىزلىككە ۋاقتىدا مۇداخىلە قىلىپ تۈزۈتۈپ ماڭاتتى. ساھابىلەرنىڭ مۇھەببەت ۋە غەزەپ - نەپرەتتە ھەددىدىن ئېشىپ كېتىشىنى چەكلەپ، مۆتىدىل بولۇشقا چاقىراتتى. قۇرئان ھەممەيلەندە ساقلىنىۋاتقان ئاشقۇنلۇقنى مۇنداق تىزگىنلىگەن:

« بىرەر قەۋمگە بولغان ئۆچمەنلىكڭلار (ئۇلارغا) ئادىل بولماسلىقىڭلارغا سەۋەپ بولمىسۇن. ئادىل (ئوتتۇرا ھال) بولۇڭلار، بۇ تەقۋادارلىقتا ئەڭ يېقىندۇر...» (5:8).

رەسۇلۇللاھ « ئەھسەنى تەقۋم » دەپ ئاتالغان بۇ مۇۋازىنەت (ئوتتۇرا ھال بولۇش) نىڭ ئەڭ ياخشى ئۆرنىكى ئىدى. ھېس - تۇيغۇ، تەپەككۈر ۋە ھەرىكەت ئارىسىدىكى تەڭپۇڭلۇقنىڭ قانداق شەكىللەندۈرۈلدىغانلىقىنى بىلمەكچى بولغانلار ئۇنىڭغا قارىسۇن. رەسۇلۇللاھ ۋە ئۇنىڭ تەربىيىسىدە يېتىشىپ چىققان نەسىلدە بۇنىڭ ئەڭ جانلىق ئۆرنەكلىرىنى تاپالايدۇ. تەڭپۇڭلۇقنىڭ باشقا ئىسىملىرى بولغان « ئادالەت » ۋە « مۆتىدىل » لىقى، ساھابىلەر ئارىسىدا قانداق بەرپا قىلغانلىقىغا مۇناسىۋەتلىك مىساللارنىڭ ھەممىسىنى بۇ يەردە تىلغا ئېلىشقا ۋاقىت يار بەرمەيدۇ. شۇنداقتمۇ بىر قانچە مىسال بېرىپ ئۆتەيلى:

مۇسلىمنىڭ سەھىپىلەر ئارىسىدا، ئىبنى ھەنبەلنىڭ مۇسەئىدە نەقىل قىلىنغان ئۇزۇن بىر رىۋايەتتىن بىر قىسمىنى سەئىد بىن ھىشام مۇنداق بايان قىلىدۇ:

« ئالدى بىلەن ئايالىمنىڭ تالىقىنى بېرىپ، ئاندىن ئۆزۈمگە ئائىت ماللارنى سېتىپ، ئۇنىڭدىن كەلگەن كىرىمگە ئات ۋە قورال ئېلىپ شېھىت بولغۇچە جىھاد قىلىش ئۈچۈن مەدىنىگە باردىم. قەۋمىدىن ئۇچرىغان بىر گۇرۇپپا، رەسۇلۇللاھنىڭ زامانىدا ئالتە كىشىلىك بىر كىچىك گۇرۇپپىنىڭ مۇشۇنداق بىر ئىش قىلماقچى بولغانلىقىنى، رەسۇلۇللاھنىڭ ئۇلارغا ` مەن سىلەر ئۈچۈن ئەڭ ياخشى ئۆرنەك ئەمەسمۇ؟ ` دەپ، ئۇلارنى بۇ ئىشتىن چەكلىگەنلىكىنى ماڭا يەتكۈزدى. مەن ئۆيۈمگە، ئائىلەمنىڭ يېنىغا قايتىپ كەتتىم. »

يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان ئالتە كىشىلىك گۇرۇپپىنىڭ، رەسۇلۇللاھ تەرىپىدىن رەت قىلىنىشىنىڭ سەۋەبى ئۇلارنىڭ ھەددىدىن ئېشىشقا مايىل بولغانلىقى ئىدى. ئىچىدە سەلمان، سۇھەيب، ئەبۇ زەر (رەزىيەللاھۇئەنھۇ) قاتارلىق كىشىلەر بولغان بۇ گۇرۇپپا، رەسۇلۇللاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئۆزلىرىنى ئاختا قىلدۇرۇپ، خالىي بىر جايدا ئۆز ئائىلە - تاۋاباتلىرى ۋە دۇنياۋى نەرسىلەردىن قول ئۈزۈپ، ئائەت - ئىبادەت بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلىقىنى ئېيتقان. شۇنىڭ بىلەن رەسۇلۇللاھ ئۆزىنىڭ ئاللاھ نىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىنى ئۇلارغا ئەسلىتىپ، **« مەن سىلەر ئۈچۈن ئەڭ ياخشى ئۆرنەك ئەمەسمۇ؟ »** دەپ ئۇلارغا كايغان.

بىرى تەڭپۇڭلۇقنىڭ ئۈستى، يەنە بىرى ئاستى بولغان بۇ ئىككى ۋەقەنىڭ ساھابىلەر تەرىپىدىن بىرلىكتە پايدىلىنىشى ھەقىقەتەن كىشىنى ئويغا سالدۇ. بىلەك ۋە يۈرەك مۇۋازىنەتنىڭ مۇھاپىزەت قىلىنىشىدا ئۆرنەك بولىدىغان بۇ ۋەقەلەرنى، باشقا زامان ۋە ماكاندا يۈز بەرگەن نۆۋەندىكى ۋەقە تاماملىماقتا:

رەسۇلۇللاھ بىر يەرگە قوشۇن ئەۋەتىپ، ئابدۇللاھ بىن رەۋاھەنمۇ بۇ قوشۇن بىلەن بىرگە بېرىشقا بۇيرىغان بولۇپ، قوشۇن جۈمە كۈنى يولغا چىققان ئىدى. نامازدىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ ئابدۇللاھ بىن رەۋاھەننى ئۇ يەردە كۆردى ۋە :

- نېمىشقا ھەمراھلىرىڭ بىلەن بىرگە ماڭمىدىڭ؟ - دەپ سورىدى.
ئابدۇللاھ:

- جۈمە نامىزىنى پەيغەمبەرنىڭ ئارقىسىدا قىلاي دېدىم، ئۇلارغا بىردەمدە يېتىشىۋالمەن، - دەپ جاۋاب بەردى.
رەسۇلۇللاھ:

- يەر يۈزىدىكى بارلىق نەرسىلەرنى ئاللاھ يولىدا ئىنفاق (سەرپ) قىلساڭمۇ، ئۇلار بىلەن بىرلىكتە سەپەرگە ئاتلانغانلىقىڭ ساۋابىغا ئېرىشەلمەيسەن، - دېدى.

ئىبنى ھەنبەل، تىرمىزى ۋە ئىبنى ھاجەر نەقىل قىلغان بۇ ۋەقەنى، ئەھمەد بىن ھەنبەلنىڭ سۈنەنىسىدىن باشقا كۈتۈبى سىتتە (ئالتە كىتاپ) نىڭ ھەممىسىدە بايان قىلىنغان تۆۋەندىكى رىۋايەت بىلەن بىرگە چۈشەنگەن ۋاقتىمىزدا، « ئوتتۇرا ھال » لىقىنىڭ ماھىيىتى تولۇق ئوتتۇرىغا چىقىدۇ: بىر كىشى رەسۇلۇللاھنىڭ ھوزۇرىغا كېلىپ، ئۇنىڭدىن جىھادقا چىقىش ئۈچۈن ئىجازەت سورىدى. رەسۇلۇللاھ:

- ئاتا - ئاناڭ ساقمۇ؟ - دەپ سورىدى.

- شۇنداق، - دەپ جاۋاب بەردى ئۇ كىشى. شۇنىڭ بىلەن رەسۇلۇللاھ مۇنداق دېدى:

- ئۇنداقتا بېرىپ ئۇلارنى رازى قىل!

تەبارانى بۇنىڭغا ئوخشايدىغان بىر ۋەقەنىڭ ئەبۇ ھۇرەيرەنىڭمۇ بېشىدىن ئۆتكەنلىكىنى نەقىل قىلىدۇ.

شۇنداق، بۇ ئۆرنەكلەرنىڭ ھەممىسى رەسۇلۇللاھنىڭ تەربىيىسىدە ئوتتۇرا ھاللىقنىڭ مۇھىم ئورۇندا تۇرىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

مۇۋازىنە تىسىزلىكنىڭ تارىخى ئارقا كۆرۈشى

مائدە سۈرىسىنىڭ 8 - ئايىتىدە كۆرسىتىلگەندەك كەڭ دائىرىدە «**مۇتەقى**» بولۇش مەنىسىنى بىلدۈرىدىغان ئوتتۇرا ھال بولۇش، شەخسىي ۋە ئىجتىمائىي مۇئامىلە شەكلى سۈپىتىدە رەسۇلۇللاھتىن كېيىن ئۇزۇن داۋاملاشمىدى. مېڭە، يۈرەك ۋە بىلەكنى تەڭپۇڭ بىر شەكىلدە ئىشلەتكەن ئۇ كۈنلەر ناھايىتى تىزلا تارىخقا كۆمۈلدى. بۇ ھەرگىزمۇ، بىباھا ئوتتۇرا ھاللىقنى ئۆز شەخسىيىتىدە شەكىللەندۈرگەن كىشىلەر يېتىشىپ چىقىمىدى، دېگەنلىك ئەمەس. لېكىن، ئۇلار ئەسرى سائادەتتىكىدەك جەمئىيەتكە ئەكس ئەتتۈرىدىغان شارائىت ۋە پۇرسەتكە ئىگە بولالمىدى.

بىر پۈتۈن گەۋدىدىن ئەڭ ئاۋۋال ئايرىلغان پارچە «**بىلەك** (كۈچ) مۇۋازىنىتى » ئىدى. ئەسرى سائادەتتە، جىھاد بىر كەسىپ ئەمەس ئىبادەت سۈپىتىدە ئادا قىلىناتتى. بولۇپمۇ ئىسلام بىلەن ئىنسان ئارىسىدىكى توساقلارنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش كۆرىشى ئىدى جىھاد. ئۆلۈش ۋە ئۆلتۈرۈشنىڭ ئىنسانىي شەكلىنى ئۇنتۇپ كەتكىنىگە ئۇزۇن زامان بولغان ئىنسانىيەتكە، ئەڭ چىرايلىق شەكىلدە ئۆلۈشنى ۋە ئۆلتۈرۈشنى ئۆگىتىشنىڭ ئىسمى ئىدى جىھاد. تىنچلىقنىڭ ئەبەدىي كاپالىتى ئىدى.

شۇنداق، بۇلار بىلەن بىرگە، بەندىنىڭ ئاللاھ ئالدىدا بەرگەن ئېمىتھانلىرىنىڭ ئەڭ ئېغىر ئىدى جىھاد. ئۇ، پەقەت ئۇرۇش مەيدانلىرىدىلا ئەمەس، بەلكى ھەممىدىن بۇرۇن يۈرەكتە باشلايتتى. يۈرەك مەملىكىتىدە مەغلۇپ بولغانلار، ئەڭ باشتا مۇجاھىد بولۇش خاراكتېرىنى يوقۇتۇپ قوياتتى. چۈنكى، مۇجاھىدلارنى جىھاد مەيدانلىرىغا ئۇلاغلىرى ئەمەس، ئىمانلىرى ئېلىپ باراتتى. كۆزىدە نۇر، تىزىدا مادار قالمىغان بىر ئىمان، ساھىبىغا ھايات ئاتا قىلىدىغان كۈچنى يەتكۈزۈپ بېرەلمەيتتى، نەتىجىدە كۆرەشنىڭ بىرىنچى قەدىمىدىلا مەغلۇپ بولاتتى.

نەبەۋىي (پەيغەمبەرلىك) سىياسەت سۇلتانى سىياسەتكە، ئادالەت ئىستىبىداتقا ئايلىنىشى بىلەن تەڭ جىھاد مۇكەممەلەشكە ئايلاندى. چۈنكى، سۇلتانلار ھەققە ۋە خەلققە تايانمايتتى. پۈت تىرەپ تۇرىشى ئۈچۈن بىر «**كۈچ**» كە مۇھتاج بولۇپ، بۇ كۈچ ئارمىيە / قوشۇندىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. بۇ شەكىلدە بىر پۈتۈن گەۋدىدىن ئايرىلغان قورال / كۈچ، غەنىمەت ھېرىسىنىڭ تەسىرى بىلەن رەسمىيلىشىپ ئورگان ھالىغا كەلدى. ھەر ئورگاننىڭ ئۆزىگە خاس بىر ماكانغا ئىھتىياجى بار ئىدى. قورال ئۈچۈن ئۇ ماكان «**ھەربىي لاگېر**» ئىدى. مۇجاھىد ئۈچۈن مۇئىمىن بولۇش كۇپايە قىلمايتتى ئەمدى، «**ھەربىي لاگېرغا تەۋە**» بولۇشى كېرەك ئىدى.

ئۇنىڭدىن كېيىن، مۇئىمىننى چوڭقۇر چۈشەنچە ئىگىسى قىلغان ۋە رەببىيەلەشتۈرگەن ھەر خىل قۇرئانى فاكۇلتېتلار بولغان **ئېتىقاد** (چىن يۈرەكتىن ئىشىنىش)، ئەدەپ، ئىھسان، زىكىر، شۈكۈر، يىغىنچاقلىغاندا، **ئىسلام ئېرىپانى** بىر پۈتۈن گەۋدىدىن ئايرىلدى. ھالبۇكى بۇ تىلغا ئېلىنغانلار، مۇسۇلمانلار ئىچىدىكى بەلگىلىك بىر گۇرۇھ بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئەمەس ئىدى. بەلكى ئىمان ۋە تەقۋا بىلەن بىۋاسىتە مۇناسىۋىتى بولغان تەلىم - تەربىيە ئۇسلۇبى بولۇپ، بۇ فاكۇلتېتلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئاساسلىرىنى، ھەتتا تەپسىلاتلىرىنى قۇرئاندىن تېپىش مۇمكىن ئىدى. چۈنكى، ئىنساننى «**ئەھسەنى ئەقۋىم**» ئۈستىدە ياراتقان ئاللاھ نىڭ، ئۇنىڭ ئەڭ مۇھىم ئىككى تەركىبى بولغان قەلبىنى ۋە روھىنى نەزەردىن ساقىت قىلىشنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايتتى.

ئەمدى يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان قىممەتلەرگە ئىگە بولۇش ئۈچۈن، مۇسۇلمان بولۇش يېتەرلىك بولمايتتى، ئۇنىڭغا قوشۇپ « خانقاچى » بولۇش كېرەك ئىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئىسلامنىڭ ئۆز كىشىلىكىگە ئىگە بولغان ئىنسانى يەنە بىر قېتىم زەربە يېگەندى. رەسمىي ئورگانلاشقان ھەر بىر قۇرۇلما، ھەر قېتىم بىر پۈتۈن بولغان دىندىن بىر پارچىنى يۇلۇپ ئالاتتى.

« تەسبىھ » ئۆزىگە ماكان تاپقان يەردە، « كىتاپ » ئۆزىگە جاي تاپالماي قالارمۇ؟ ئەلۋەتتە، ئۇمۇ ئۆزىگە بىر ماكان تاپتى.

رەسمىي بولمىسىمۇ تارىخى ئۇزۇن بولغان ئىلىم، نىزامىيە مەدرىسەلەرنىڭ قۇرۇلۇشى بىلەن رەسمىي شەكىلدە ئورگان ھالىغا كەلدى. سەلەفى، ئىلىمنى ئاللاھ رىزالىقى ئۈچۈن كەسىپ قىلغانىدى ھەمدە بىر ئىبادەت ئىدى ئىلىم. ئۇ ئەبەدىي سائادەتنىڭ بىر ۋاستىسى ئىدى. چۈنكى، « ئاللاھ تىن ھەقىقىي قورقىدىغانلار ئالىملار » ئىدى. تۇنجى مەدرىسە ئېچىلغاندا، بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان ماۋارا ئۇننەھىر ئۆلىمالىرىدىن بىرسى، « ئاپلا، ئەمدى ئىلىم ئۆلدى » دېگەن ۋە « بىز ئىلىمنى دۇنيا تىرىكچىلىكى ئۈچۈن ئەمەس، ئاللاھ رىزاسى ئۈچۈن ئۆگىنەتتۇق. شۇڭا ئىلىمگە سەمىمىي ۋە ئىخلاسمەن كىشىلەرلا تالىپ بولاتتى. چۈنكى، بۇ ئىشتا جاپا - مۇشەققەت بار، ھېچقانداق دۇنيالىق مەنپەئەت يوق. ئەمما، بۇنىڭدىن كېيىن ئىلىم، مەدرىسەلەر ۋاستىسى ئارقىلىق سۇلتانلار سېتىۋالدىغان نەرسىگە ئايلىنىدۇ. ئىلىمنىڭ پۇل بولغانلىقىنى كۆرگەن كىشىلەر ئۇنىڭغا ئىگە بولۇش ئۈچۈن ئىلىمگە ئىنتىلىدۇ. ئىلىمغا ئىگە بولىدۇ، لېكىن ئىخلاسى ۋە تەقۋالىقتىن ئايرىلىپ قالىدۇ » دەپ قوشۇمچە قىلغانىدى.

شۇنداق، بۇ تەخمىنلەرنىڭ ھەممىسى رىئاللىق ئايلىنغانىدى. ئىلىم ئەمدى « ئاخىرەت ئوزۇق - تۈلكى » ئەمەس، « دۇنيا ئوزۇق - تۈلكى » بولۇپ قالغانىدى.

مۇۋازىنەتتىن ئايرىلىپ قېلىش ۋە رەسمىي ئورگانلىشىش ئارىسىدا شەكىللەندۈرگەن مۇناسىۋەتتىن، ھەممىنى بىر تايىقتا ھەيدىدى دەپ قالماسلىقىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن. ئىسلام ئۆرنەك قىلىپ كۆرسىتىۋاتقان بىر پۈتۈن ئىنساننىڭ پارچىلىنىشىنى چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن، رەسمىي ئورگانلىشىشنىڭ سەلبىي تەسىرىنى كۆرسىتىش زۆرۈر ئىدى. بۇ يەر رەسمىي ئورگان ھالىتىگە كېلىشنىڭ زۆرۈر بولۇپ - بولمىغانلىقى ھەققىدە مۇنازىرە قىلىش ئورنى ئەمەس. بۇ مەسىلىنى تارىخ جەمئىيەتشۇناسلىقى بىلەن شۇغۇللانغانلارغا قالدۇرۇپ، بىر نوقتىنى ئەسكەرتىشنىڭ پايدىسى بار دەپ قارايمەن. يەنى، ھەر قائىدىنىڭ مۇستەسنا ھالى بولىدۇ. رەسمىي ئورگان ھالىغا كېلىشتىن بۇرۇنقى ئۆرنەكلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ ئىجابىي بولۇشى ناتايىن بولغاندەك، رەسمىي ئورگان ھالىتىگە ئايلىنغاندىن كېيىنكى ئۆرنەكلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ سەلبىي بولۇشى ناتايىن.

ئىسلامنىڭ ئەسرى سائادەتتىكى مۇۋازىنەتنىڭ پارچىلىنىش ھېكايىسى ئاساسەن مۇشۇنداق. ئۇنىڭدىن كېيىن بۇنىڭ پەلسەپىسى بارلىققا كەلدى. تەرەپلەر، تەرەپتارلار مەيدانغا كەلدى. بۆلۈنۈش قىسقا ۋاقىت ئىچىدە پۈتۈن دىنىي ۋە ئىجتىمائىي ساھەگە كېڭەيدى. ئەقىدىمۇ بۇنىڭدىن نېسىۋىسىنى ئالدى. زاھىرى - باتىنى ۋە خانقا - مەدرىسە مۇنازىرىسى بەزىدە شۇنداق قورقۇنچلۇق پەللىگە يەتتىكى، بۇ جەھەتتە بەزى رايۇنلار توقۇنۇشلارغا سەھنە بولدى. ھەر پارچىنىڭ ئىخلاسمەنلىرى ھۆكۈمدارلارغا يۆلەنگەن ھالدا، قولىدىكى ھەقىقەت پارچىلىرىنى كۆككە كۆتۈرۈشكە، ھەقىقەتنىڭ باشقا پارچىلىرىنى يوق قاتارىدا ساناشقا باشلىدى.

يىغىنچاقلىغاندا، ھېس - تۇيغۇ، تەپەككۈر ۋە ئەمەل بىر - بىرىدىن ئايرىلغان، ھەر بىرى ئۆزىگە بىر ئىسىم قويۇپ پىرقە ھالىغا كەلگەندى. كېيىنكى مەزگىلدە، بۇ ئېقىملار ئۆزىگە خاس ئىلمىي ئۇسلۇب، قائىدە - پىرىنسىپىنى شەكىللەندۈردى. ھەر بىرىنىڭ ئۆزىگە خاس لوغەت ۋە ئاتالغۇلىرى بار ئىدى. يامان بولغىنى، « ھەر پىرقە ئۆز دىنى بىلەن خوشاللىناتتى » (30:32) « بۇ ھەقىقەتتىن بىر پارچە » دېيىشنىڭ

ئورنىغا « بۇ ھەقىقەتنىڭ دەل ئۆزى! » دەيتتى. كىشىلەرنى ئۆز تۇتۇپ ماڭدىم دەپ قارىغان ھەقىقەت پارچىسىغا چاقىراتتى، ئۇ پارچىنى تۇتۇپ ماڭغۇچىلارنىڭ نىجاتلىققا ئېرىشكەنلىكىنى، قالغانلارنىڭ ئازغۇنلۇق، زالالەت ئىچىدە بولغانلىقىنى داۋا قىلاتتى.

بۇ شەكىلدە باشلانغان پارچىلىنىش بارغانسېرى ئىنسانلىرىمىزنىڭ تەبىئىيىتىگە ئايلاندى. كۈنىمىزدە شاھىت بولىۋاتقان بۇ قورقۇنچىلىق ۋەزىيەتنىڭ تارىخىي ئارقا كۆرۈشى قىسقىچە مانا مۇشۇنداق.

بۇ تارىخىي ئارقا كۆرۈشنىڭ تەسىرى تېخىمۇ ئېغىر شەكىلدە كۈنىمىزدىمۇ داۋام قىلماقتا. ئۈستۈنلۈكنىڭ تارىختا قېلىپ قالغانلىرى بولمىشى مۇمكىن، ئەمما ھېچقانداق بىر رەزىللىك تارىختا كۆمۈلۈپ قالمىدى. كۈنىمىزگە باشقىچە ئۇسلۇب ۋە ئىسىملار بىلەن يېتىپ كەلدى.

بۈگۈن ئىنسانلىرىمىزنىڭ ھېس - تۇيغۇسى، نەپەككۈرى ۋە ئەمەلىگە مۇسەللەت بولغان مۇۋازىنەتسىزلىك، ئاشقۇنلۇق ئۇلىدا، بۇ سەلبىي ئەنئەنە ياتماقتا.

مۇۋازىنەتسىزلىكنىڭ كۈنىمىزدىكى ئىپادىلىرى

كۈنىمىز ئىنسانلىرىدا رەسۇلۇللاھ كۆرسىتىپ بەرگەن مۇۋازىنەت، يۈرەكنىڭ زىيىنىغا بۇزۇلدى. قەلپ نەزەردىن ساقىت قىلىنىشى بىلەن ئوتتۇرىدا ھېچقانداق بىر نەرسە قالمىدى. مەخلۇقاتنىڭ ئەڭ مۆتىۋىرى ئىنسان، ئىنساننىڭ مۆتىۋەر يېرى قەلپ. ھېچقانداق نەرسە ئەسقاتمايدىغان بىر كۈندە « **پاك قەلپ** » نىڭ پايدا يەتكۈزىدىغانلىقىنى قۇرئان بىزگە ئۆگەتمەكتە (26:88،89).

ئاللاھ رەسۇلى بايان قىلغاندەك قەلپ، ئىنساننىڭ مەركىزى، ۋۇجۇتنىڭ قۇماندانلىق مەركىزى، ئىماننىڭ ماكانى. قەلپ، ئاللاھ نىڭ تەجەللىگاھى. ئاللاھ بىلەن ئىنسان ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت تەڭشىلىدىغان ئۇلۇپى ماكان. يىغىنچاقلىغاندا، قەلپ بىر ئاتوم ئېنىرگىيە مەركىزى. سىزچە قانچىلىك كىشى ئىچىدە مۇشۇنداق تەڭداشسىز بىر ئىمكاننى ئېلىپ يۈرگەنلىكىنى بىلىدۇ؟

غەرب مەنبەلىك ئەقىل ۋە دەلىلنى ئاساس قىلىدىغان مائارىپ تەربىيىسىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان ئورگانلىرىمىزنىڭ ئىچىدە ئەڭ ئالدىدا قەلپ كەلمەكتە. مەقسەت، ئىمانلارنى ئۆلتۈرۈش ياكى ئىنكاسسىز ھالغا كەلتۈرۈش بولسا، نىشان ئەلۋەتتە يۈرەك بولىدۇ. ماكانى خانىۋەيران بولغان بىر ئىمان، ئۆزىگە ساراي بولىشىنىڭ ئورنىغا زىندانغا ئايلانغان يۈرەكتە نېمىنى ۋۇجۇدقا چىقىرايلىدۇ دەيسىز؟

زامانئۇي مائارىپنىڭ نىشانى، ئىمان ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش. ھاكىمىيىتى ئاغدۇرۇپ تاشلانغان بىر ئىمان، پەقەت يۈرەكتىكى بېزەككە ئايلىنىدۇ، خالاس. بۈگۈن يۈز بېرىۋاتقان مەسىلىلەرنىڭ مەنبەسىمۇ بىلىم ۋە تېخنىكا بىلەن ئەقىل تاپقان ئىمانلارنىڭ قابىلىيەتسىزلىكى ئەمەسمۇ؟ ئىمانلار، « ۋەھىن (بەھۇشلىق) » سەۋەبىگە مەھكۇم قىلىنىپ، چىشى ۋە تىرنىقى يۇلۇپ تاشلانغان ياۋاش شىرغا ئوخشاش قىلىپ قويۇلدى. قەلب ئىمانغا ماكان بولۇشنىڭ ئورنىغا، ئەكسىچە ئۇنىڭغا زىندان بولدى. كۈنىمىزدە ئىنسانغا پايدا قىلمايدىغان بىر ئىسلامچىلىق مودا بولىۋاتىدۇ. كىشىگە پەقەت ئىسلاملا بېرەلەيدىغان ئەڭ گۈزەل دەسمى بولغان ھېس - تۇيغۇ، چۈشەنچە، ئىچكى بايلىقتىن يوقسۇن غەلىتە بىر « تىپ / ئۆرنەك » تىكلەنمەكچى بولىۋاتىدۇ. يەنى، ھېس - تۇيغۇسى ۋە ھايات شەكلى بىر « خوجايىنى « ياكى بىر « مۇشاۋۋىرى (مەسلىھەتچىسى) » بولغان تۇرۇپمۇ، بىر مۇسۇلماندەك تەپەككۈر قىلىدىغان؛ ئىماننى ئەقىلنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ قويۇپ، ئەقلى بىلەن ئىمان ئېيتىدىغان ھەيران قالارلىق كىشىلەر يارىتىلماقچى بولىۋاتىدۇ. خۇددى مۇنافىقۇن سۈرىسىدە تىلغا ئېلىنغاندەك، ئۇلارنىڭ ئىسلامى چۈشەنچىسىگە، تەپەككۈرلىرىنىڭ چوڭقۇرلىقىغا ياكى ئايەتلەر ئارىسىدا پەيدا قىلغان ئەقىل ئويۇنلىرى ۋە مەنتىقىلىرىگە، يەنى نۇتۇقلىرىغا ھەيران قالسىز (63:4).

مۇسۇلماننىڭ ئەڭ كۈچلۈك ئورگانى يۈرىكى بولۇپ، مەيلى ئاللاھ بىلەن بولسۇن ياكى بەندە بىلەن بولسۇن، ھەر تۈرلۈك مۇناسىۋەت بۇ يەردىن باشلىنىدۇ. مەسىلەن: ئىككى ماركىزىمچى بىلەن ئىككى مۇسۇلمان ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتتە پەرق بولۇشى كېرەك. « قېرىنداش » لىق « يولداش » لىققا ئايلىنىپ قالماسلىقى لازىم. داۋا دېگەندەك ھەر خىل ئىسىم بىلەن ئاتىغان مەۋھۇم نەرسىلەر، بۇنداق تاتلىق سۇ ئىسلامچىلىقنىڭ باھانىسى بولالمايدۇ. ھېس قىلمايدىغان، تىترىمەيدىغان، كۆيمەيدىغان، قايقۇرمايدىغان قەلب بىلەن تاشنىڭ نېمە پەرقى بار؟ قۇرئاندا تاشلارنىڭ بۇنداق قەلبتىن ياخشى ئىكەنلىكى بايان قىلىنماقتا:

« ... شۇنىڭدىن كېيىن دىلىڭلار قېتىپ كەتتى، تاشتەك ياكى تاشتىنمۇ قاتتىق قېتىپ كەتتى، تاشلار ئارىسىدا ئىچىدىن (سۇ ئېتىلىپ چىقىپ) ئېرىقلار ھاسىل بولىدىغانلىرى بار، يېرىلىپ ئارىسىدىن سۇ چىقىدىغانلىرىمۇ بار؛ ئاللاھ تىن قورقۇپ (تاغ چوققىلىرىدىن) دومىلاپ چۈشىدىغانلىرىمۇ بار (دېمەك، تاش يۇمشايدۇ، سىلەرنىڭ دىلىڭلار بولسا يۇمشايدۇ ۋە تەسىرلەنمەيدۇ)، ئاللاھ قىلمىشىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر » (2:74).

ئەگەر قەلبىڭ مۇشۇنداق بولسا، ئەمدى ئۇنىڭغا ھاماللىق قىلما. بىر ئۆمۈر كۆكسىڭدە گرانىت بىر پارچە تاشنى كۆتۈرۈپ يۈرۈشكە سېنى كىم ۋە نېمە مەجبۇر قىلىۋاتىدۇ؟ ئۇنى ئېلىپ تاشلىۋەت!

بۈگۈن مۇسۇلمان ياشلىرىنىڭ مەنئۇي دۇنياسىدا گىرىپتار بولغان ھەقىرىلىق ناھايىتى ئېغىر. بۇ سەۋەبتىن دىننى ئىدىئولوگىيە، كىتاپنى خىتاپنامە، رەسۇلۇللاھنى ئىدىئولوگ، تەبلىغى تەشۋىقات، دەۋەتچى تەشۋىقچى، جىھادنى جىدەل، تەپەككۈرنى ئەقىل ئىشلىتىش، دەۋەتنى مەدداھلىق دەپ چۈشەندۈرۈش ۋە چۈشەندۈرۈش. بۇ ئىسلامىي ھەقىقەتلەرنى ماھىيىتىدىن ئايرىپ تاشلىغانلىقىمىز ئۈچۈن، بىر نەسىلنىڭ ھاياتىدا ئۆزگۈرۈش ھاسىل قىلغان بۇ ھەقىقەتلەر، بىزنىڭ ھاياتىمىزدا ئۆزگۈرۈش ھاسىل قىلىش ئۇيىقتا تۇرسۇن، كىچىك بىر ئۇچقۇنمۇ پەيدا قىلالىمىدى.

تەربىيەلىنمىدۇق، ئۆگەندۇق. بىرى بولماي تۇرۇپ، يەنە بىرى بەك كارغا كەلمىدى. نەزەر تاشلىدىق، لېكىن كۆرەلمىدۇق، ھالبۇكى، كۆردۈق دەپ ئويلاپ قالدۇق. بىلدۇق، لېكىن چۈشەنمىدۇق. چۈشۈنۈپ قالغان تەقدىردىمۇ ھاياتىمىزغا تەدبىقلىيالىمىدۇق. تەدبىقلىغان بولساقمۇ، ئىخلاسقا ئېرىشەلمىدۇق. بەزىدە بىلىمگە نىلىكىمىز ئۈچۈن، بەزىدە بىلىپ چۈشىنەلمىگەنلىكىمىز ئۈچۈن دۈشمەن بولدۇق. مۇۋازىنەتنىڭ ئىچكى دۇنيامىزنىڭ زىيىنىغا بۇزۇلىشىنىڭ ئاستىدا ياتقان سەۋەپلەردىن، بىزگە مۇناسىۋەتلىك بولغان ئەڭ مۇھىم ئۈچ نوقتا ھەققىدە توختالماقچىمەن. بۇلار:

1. تەۋھىد چۈشەنچىسىدىكى بىر تەرەپلىملىك
 2. دىنىي سىياسىيلاشتۇرۇش
 3. ئىنكاس
- بۇلاردىن تەرتىپ بويىچە ئىزاھلاپ ئۆتمەن.

تەۋھىد چۈشەنچىسىدىكى بىر تەرەپلىملىك

تەۋھىد چۈشەنچىسىدىكى بىر تەرەپلىملىك، ئىسلامنىڭ تۇغۇلۇش تارىخىنى ياخشى مۇلاھىزە قىلالماسلىقتىن، ئۇنىڭغا توغرا مۇئامىلە قىلالماسلىقتىن كېلىپ چىقىدۇ.

مەلۇم بولغاندەك، « مەككە دەۋرى » ئىبادەت ۋە مۇئامىلىدىن زىيادە **تەۋھىد ئەقىدىسىنى** يەرلەشتۈرۈشكە ئەھمىيەت بەرگەن بىر دەۋر ئىدى. دىننىڭ ئۇلى بولغان ئەقىدە ئۇرۇقلىرى بۇ مەزگىلدە قەلبلەرگە چېچىلغانىدى. سائادەت ئەسرىنى ئۆز مەنتىقىسى ئىچىدە چۈشەنگەن ۋاقتىمىزدا، بۇ تەدبىرنىڭ شۇنداق بىر جەمئىيەت ئۈچۈن ئەڭ ئۈنۈملۈك چارە ئىكەنلىكىنى چۈشۈنۈپ يېتەلەيمىز. ئەپسۇسكى، بۇ دەۋرنى ئۆز شەرت - شارائىتى ۋە ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكى ئىچىدە تۇرۇپ توغرا چۈشەنەلمىگەنلىكتىن، كېيىنكى مەزگىلدە ئۆز ۋاقتىدىكى بەزى تەدبىرلەر ھەققىدە خاتا چۈشەنچىلەر كېلىپ چىققان. يەنى، بۈگۈنمۇ ئىچىمىزدە ھىمايىچىلىرى بولغان بىر تەرەپلىملىك تەۋھىد چۈشەنچىسىنى كەلتۈرۈپ چىقارغان. بۇ بىر تەرەپلىملىك، ئەسرى سائادەتنىڭ ئۆزىگە خاس شەرت - شارائىتىنى ۋە ئىمكانىيەتلىرىنى نەزەردىن ساقىت قىلىپ، « ئىسلاملىشىش جەريانى » نى شۇ پېتى بۇ دەۋرگە ئېلىپ كەلمەكچى بولغانلىقتىن كېلىپ چىقماقتا.

ھەقىقەت شۇكى، بۈگۈنكى دەۋر ھەر جەھەتتىن **مەككە دەۋرىگە** ئوخشايدۇ دەپ قارايدىغان بولسا، بۇنداق بىر مەزگىلدە قىلىشقا تېگىشلىك بولغان ئىش، خۇددى رەسۇلۇللاھقا ئوخشاش تەۋھىد ئەقىدىسىنى قەلبلەرگە يەرلەشتۈرۈش؛ ئەخلاق، مۇئامىلە ۋە ھەرىكەتتە بۇ تەرتىپكە ئاساسەن ھەرىكەت قىلىشىمىز كېرەك. بولۇپمۇ ئەخلاق، ئىھسان، ئېرىپان، نەپىس ۋە روھ تەربىيىسى بىلەن شۇغۇللىنىش مۇشۇنداق بىر مەزگىلدە بەكمۇ زۆرۈر بولىدۇ؛ مۇئامىلە قانداق بولغان بولسا، پوزىتسىيىمىز مۇشۇنداق بولىشى كېرەك.

مۇنازىرىگە ئوچۇق بولغان بۇ نەزەرىيىنى قوبۇل قىلىپ « ئامەننا » دېدۇق ۋە بۇ ئۇسلۇبىنى توغرا دەپ قارىدۇق دەپمۇ تۇرپانلىق ھازىرچە. ئوخشاش مەنتىق بىلەن يولغان چىققان ۋاقتىمىزدا، تۆۋەندە ئوقۇيدىغان شۇ كەرىم ئايەتلەرنىڭ مەككىدە نازىل بولغانلىقىنى قانداق چۈشەندۈرىمىز؟ بۇ ئايەتلەر نازىل بولغان مەزگىلدە ھازىق ئىدىشلىرى تېخى چېقىپ تاشلانمىغان، ھىجاب پەرز بولمىغان، ئۆسۈمنىڭ ھارام قىلىنمىغانلىقىنى ئۈنۈتماسلىقىمىز لازىم. نۇرغۇن پەرزنىڭ ئىسمى تېخى مەلۇم ئەمەس ئىدى ئۇ مەزگىلدە.

دۆلەتمۇ قۇرۇلمىغانىدى. « دۆلەت » نى ياخشى مۇسۇلمان بولۇشنىڭ شەرتى قاتارىدا ساناشنىڭ ئورنىغا، ئايەتلەرگە ئاساسەن، ئالدى بىلەن « يۈرەك دۆلىتى » قۇرۇش كېرەك ئىدى. ئايەتلەرگە قايتىپ، مۇتتەقىلەرنىڭ سۈپەتلىرىنى ئاڭلاپ باقايلى:

« ئۇلار كېچىسى ئاز ئۇخلايدۇ. سەھەرلەردە (رەبىدىن) مەغىپرەت تىلەيدۇ » (زارىيات، 17- 18).

گرامماتىكا نوقتىسىدىن، باشتىكى « كانۇ » ناقىس پېئىلىگە « - تى » لىك ئۆتكەن زامان مەنىسىنى (ئۇخلايتتى) بېرىشىمىز كېرەك ئىدى. لېكىن، ئۇ ۋاقىتتا مەزكۇر ئايەت ئۆتمۈشتىكى بىرسىگە خىتاپ قىلىۋاتقاندەك تۇيغۇ بېرىپ قويىشى مۇمكىن. ھالبۇكى، بۇ ئايەتنىڭ ئالدىدىكى ئايەتتە جەننەتكە كىرگەن مۇتتەقى مۇئەمىنلەرنىڭ دۇنيا ھاياتىدا قىلغانلىرى بايان قىلىنماقتا. « كېچىدە ناھايىتى ئاز ئۇخلاش » ۋە

« سەھەر ۋاقتىدا مەغپىرەت تىلەش » كە ئوخشاش بىر ئەمەللەرمۇ « ئىتتىقا » نىڭ، شۇنداقلا جەننەتكە كىرگەن، كىرىدىغان كىشىنىڭ سۈپەتلىرى قاناردىن كۆرسىتىلمەكتە.

شۇنداق، ئەي تەۋھىدىنى ئالدىنقى ئورۇنغا قويغان دوستۇم! مەككىدە نازىل بولغانلىقىدا شۈبھە بولمىغان بۇ ئايەت سېنىڭ « مەككەگە » نېمە ئۈچۈن ھازىرغىچە نازىل بولمىدى؟ ئەڭ ئاخىرقى قېتىم گۇناھنى قاچان ئۆتكۈزۈۋاتىڭ؟ بەش يىل بۇرۇن؟ ياق، بىر يىل بۇرۇن؟ ياق، بىر ئەپتە بۇرۇن؟ ياق، ياق، باياتىن! شۇنداق، بۇ توغرا. ھاياتىمىزدا گۇناھتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئۇنداق يىراقلارغا كېتىشنىڭ ھاجىتى يوق دەپ قارايمەن. كىشى ھېچ گۇناھ ئۆتكۈزۈلمىگەن تەقدىردىمۇ، شۇ تۇغىيان سەللىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدا، جەمئىيەت پاسىقى ۋە گۇناھ ماشىنىسىدەك توختىماي پاسات ئىشلەپچىقىرىۋاتقان بىر مۇھىتتا، ئۇنىڭغا سۈكۈت قىلىپ ياشاشنىڭ ئۆزى يېتەرلىك گۇناھ ئەمەسمۇ؟ بۇ ھەقتە شۈبھىسى بولغانلار ئىسلامدىكى ئەمىرى بىل مەئرۇپ نەھىيى ئەنل مۇنكەر پەرزىنىڭ ئاساسى بولغان ئامىللارنى قايتىدىن كۆرۈپ چىقسۇن.

بۇ ئەھۋالدا « ئاللاھ » نىڭ « ۋەستەغفرۇ (مەغپىرەت تىلەڭلار!) » (2:2؛ 11:3، 52، 61، 92؛ 41:6؛ 71:10) ئەمرىگە ئىتائەت قىلىپ ۋە زارىيات سۈرىسىدىكى تەۋسىيەلىرىگە ئەمەل قىلغان ئاساستا، رەببىنىڭ ھوزۇرىدا قورققان ۋە ئەيمەنگەن ھالدا بويۇن ئىگىپ قىلغان ئەڭ ئاخىرقى ئىستىغفار قاچان ئىدى؟ دەپ سورىسا بېرىدىغان جاۋابىمىز سىزچە نېمە بولار؟ بۇنى بىلمەيمەن.

ئاللاھ رەسۇلى ۋە ساھابىلەرنىڭ مەككىسىدە نازىل بولۇپ، بىزنىڭ مەككىمىزدە ھازىرغىچە نازىل بولمىغان ئايەتلەرنى ئوقۇشنى داۋاملاشتۇرايلى:

« ھەقىقەتەن رەببىنىڭ ھەيۋىسىدىن قورققۇچى كىشىلەر » (23:57).

ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان « خاشىيەت » ۋە « ھۆرمەت قىلىپ قورقۇش » بىر روھى ھالەت بولۇپ، بۇنى كىتاپلاردىن ئۆگەنگىلى بولمايدۇ، بېشىدىن ئۆتكۈزۈش بىلەن ئۆگەنگىلى بولىدۇ. ئادەتتە، « ھۆرمەت يۈزىدىن قورقۇش » مەنىسى بېرىلگەن « مۇشقىقۇن » ئاتالغۇسىدىمۇ مۇۋازىنەت روشەن ھالدا كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. بىر - بىرىگە زىتتەك تۇيۇلغان « ھۆرمەت » ۋە « قورقۇش »، ئەسلىدە كىشىنىڭ ئاللاھ ئالدىدىكى روھى ھالىتىنى تەڭپۇڭلاشتۇرىدىغان تەڭ دەرىجىدىكى ئىككى ئامىل. ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئايەتلەردىمۇ بۇ مۇۋازىنەت ئۆزىنى تېخىمۇ روشەن ھالدا نامايەن قىلىدۇ:

« سەدىقە بېرىدىغان ئەمما رەببىنىڭ دەرگاھىغا (ھېساپ بېرىش ئۈچۈن) قايتىپ بارىدىغانلىقىدىن دىللىرى قورقۇپ تۇرىدىغان كىشىلەر » (23:60).

شۇنداق، بېرىسىز؛ ئەمما بېرەلىگەنلىكىنىڭ خوشاللىقى، كىبىرگە ۋە مەنمەنچىلىككە ئايلىنىپ قېلىشتىن قورقسىز، يۈرىكىڭىزنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلىمىدىن بۇ ئەندىشىنى ھېس قىلىسىز. بېرىش سىزگە ئېلىپ كەلگەن « ئۈمىدى »، بەرگەنلىرىڭىزنىڭ قوبۇل قىلىنىشىدىن، ئەمەلىڭىزنىڭ سالىھ بولۇپ - بولمىغانلىقىدىن تۇيۇلغان بىر « ئەندىشە » بىلەن تەڭپۇڭلاشتۇرىسىز. ئەگەر بۇ شەكىلدە قىلالىساق، بىر ياخشىلىقنى ياخشى بىر ئۇسلۇب، ياخشى بىر نىيەت ۋە ياخشى غايە ئۈچۈن قىلغان « ياخشىلاردىن » بولۇشنىڭ خوش بىشارىتى قۇرئاندا مۇنداق بايان قىلىندۇ:

« ئەنە شۇلار ياخشى ئىشلارنى (باشقىلارنىڭ) ئالدىدا قىلىشقا تىرىشقۇچىلاردۇر » (23:61).

بۇ مەككە ئايەتلىرى « مۇئىمىنلەرنىڭ ھەقىقەتەن نىجادلىققا ئېرىشكەنلىكىنىڭ » خوش بىشارىتىنى بەرگەندىن كېيىن، نىجادلىققا ئېرىشكەن مۇئىمىنلەرنىڭ سۈپەتلىرىنى بايان قىلىدۇ:

« (شۇنداق مۇئىمىنلەركى) ئۇلار نامازلىرىدا (ئاللاھ نىڭ ئۇلۇغلىقىدىن سۈر بېسىپ كەتكەنلىكتىن) ئەيمىنىپ تۇرغۇچىلاردۇر.

ئۇلار بەھۇدە سۆز، بەھۇدە ئىشتىن يىراق بولغۇچىلاردۇر.

ئۇلار زاكات بەرگۈچلەردۇر.

ئۇلار ئەۋرەتلىرىنى (ھارامدىن) ساقلىغۇچىلاردۇر» (23:2,3,4,5).

« ئۇلار (يەنى مۇئمىنلەر) ئۆزلىرىگە تاپشۇرۇلغان ئامانەتلەرگە ۋە بەرگەن ئەھدىگە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر.

ئۇلار نامازلىرىنى (ۋاقتىدا تەئدىل ئەركان بىلەن) ئادا قىلغۇچىلاردۇر » (23:8,9).

شۇنداق، دۆلەت قۇرۇلغان مەدىنىدە ئەمەس، بەلكى دۆلەت قۇرۇلمىغان مەككىدە، يەنى ئەقىدە ۋە تەۋھىد بىر - بىرىنى كۈچەيتكەن مەككىدە « بەھۇدە نەرسىلەردىن يۈز ئۆرۈش » كە ئوخشاش، « ئامانەت ۋە بېرىلگەن ئەھدىگە رىئايە قىلىش » قا ئوخشاش بىز، بىز تەۋھىد دەۋەتچىلىرى ئانچە ئەھمىيەت بەرمىگەن مەسىلىلەرگە ئەھمىيەت بېرىلگەندى.

بۇ تەۋسىيەلەرنىڭ « دۆلىتى بولغان » ئەمەس، ئەمما « جامائىتى بولغان » مەككىدە ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى، ئالدى بىلەن « مەككە دەۋرى - مەدىنە دەۋرى » باسقۇچىنى ھەر دەۋردە بولىدۇ دەپ قارىغانلارنىڭ دىققىتىنى تارتىشى كېرەك. مىللەت ھەققىدىكى مۇنازىرىدىن زىيادە بىلىش زۆرۈر بولغان نەرسە شۇكى: بۇ ئىلاھىي تەۋسىيەلەرنىڭ، ئىمان دائىرىسى تولدۇرغان ئىھسان ۋە ئېرىپانغا ئېرىشىشنىڭ كۆرسەتكۈچ بەلگىسى ئىكەنلىكىدەك ھەقىقەتنى بىلىش...

شۇنى بىلىشىمىز كېرەككى، « رەسۇل » بولۇشتىن بۇرۇن « ئەمىن » بولغان بىر پەيغەمبەرنىڭ ئۈمىتى بىز. ئىمانىڭنى يوقۇتۇپ قويساڭمۇ ئەمىنلىك سۈپىتىڭنى يوقۇتۇپ قويماسلىقىڭ كېرەك. يەنە شۇنى ئوبدان بىلىشىڭ كېرەككى، ئەڭ چوڭ خىيانەت ئىمانغا قىلىنغان خىيانەتتۇر. ئەمىنلىك سۈپىتىگە ئىگە بولۇپ، دۈشمەنلىرىڭنىڭ ئاغزىدىن ئېتىراپ قىلدۇرمىغىچە، بىز ۋىجدان ئەينىكىدە مۇئمىن كۆرۈنەكمۇ، جەمئىيەت/كىشىلەر ئەينىكىدە « مۇئمىن (ئەمىنلىك بەرگۈچى كىشى) » بولالمايمىز دېگەنلىك بولىدۇ.

ئەمەل لىباسى ئەمەس ئىمان لىباسى، تەۋھىدنىڭ بېزىكى بولغان بۇ ئىلاھىي تەۋسىيەلەرنى بايان قىلىشنى داۋاملاشتۇرغان ئاساستا تەۋھىد چۈشەنچىمىزنى شەكىللەندۈرەيلى. بۇ ئايەتلەرمۇ مەككىدە نازىل بولغان:

« ئۇلار ئاللاھ نىڭ ئەھدىگە (يەنى ئاللاھ تاپشۇرغان ئىشلارغا) ۋاپا قىلىدۇ، بەرگەن ۋەدىسىنى بۇزمايدۇ. ئۇلار ئاللاھ نىڭ (خىش - ئەقربالارغا) سىلە - رەھىم قىلىشتىن ئىبارەت ئەمرىنى بەجا كەلتۈرىدۇ، ئاللاھ تىن قورقىدۇ، قاتتىق ھېساب ئېلىنىشتىن قورقىدۇ. رەببىنىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ (يەتكەن كۈلپەتلەرگە) سەۋر قىلغانلار، (پەرز) نامازنى ئادا قىلغانلار، بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن مال - مۈلۈكتىن (ئاللاھ يولىدا) يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا يوسۇندا سەرپ قىلغانلار ۋە ياخشىلىقى ئارقىلىق يامانلىقنى دەپنى قىلىدىغانلار (يەنى بىلمەستىن يامان ئىش قىلىپ قالسا، ئارقىدىن ياخشى ئىش قىلىدىغانلار، يامانلىق قىلغۇچىلارغا كەڭ قورساق بولۇپ، ياخشى مۇناسىۋەتتە بولىدىغانلار) - ئەنە شۇلارنىڭ ئاخىرەتلىكى ياخشى بولىدۇ » (13:20,21,22).

« مەرھەمەتلىك ئاللاھ نىڭ (ياخشى كۆرىدىغان) بەندىلىرى زېمىندا ئۆزلىرىنى تۆۋەن تۇتۇپ تەمكىنلىك بىلەن ماڭىدۇ، نادانلار ئۇلارغا (ياقىتۇرمايدىغان) سۆز قىلسا، ئۇلار: سىلەرگە ئامانلىق تىلەيمىز، دەيدۇ (يەنى گۇناھ بولمايدىغان) سۆزلەرنى قىلىدۇ. ئۇلار كېچىلەرنى پەرۋەردىگارىغا سەجدە قىلىش ۋە قىيامدا تۇرۇش بىلەن (يەنى ناماز ئوقۇش بىلەن) ئۆتكۈزىدۇ » (25:63,64).

« ئۇلار (يەنى ئاللاھ ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەر) خىراجەت قىلغاندا، ئىسراپچىلىق قىلمايدۇ، بېخىللىقمۇ قىلمايدۇ، ئوتتۇرا ھال خىراجەت قىلىدۇ » (25:67).

قۇرئان تەربىيىلىگەن نەسىلگە مەككىدە خىتاپ قىلىنغان بۇ ئايەتلەرنى، چۈشەنچىمىزدىكى « تەۋھىد » چۈشەنچىسىگە ماس كەلمەيدۇ دەپ نەزەردىن ساقىت قىلىشىمىز مۇمكىن بولمىغانىكەن، بۇلارنى رەببىنى تەربىيەنىڭ تەۋھىد بىلەن بىۋاسىتە مۇناسىۋەتلىك بىر بۆلۈم سۈپىتىدە قوبۇل قىلىشىمىز زۆرۈر بولىدۇ. يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ئايەتلەردە تىلغا ئېلىندى بۇلار: كېچىسى ئاز ئۇخلاش، سەھەر ۋاقتىدا مەغپىرەت تىلەش، رەببى ئالدىدا قورقۇش ۋە ئەيمىنىش، بەرگەنلىرىنى قەلبى قورققان ھالدا بېرىش، ياخشىلىقتا بەسلىشىش ۋە ئالدىغا ئۆتۈپ كېتىش، خۇشۇ ئىچىدە ناماز ئوقۇش، بەھۇدە نەرسىلەردىن يۈز ئۆرۈش، ئامانەتكە ۋە بەرگەن سۆزگە رىئايە قىلىش، ئاللاھنىڭ نەپسىگە، يېقىنلىرىغا، جەمئىيەتكە يەتكۈزۈشكە بۇيرۇلغاننى يەتكۈزۈش، ھېساب بېرىشتىن قورقۇش، رەببىنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىش ئۈچۈن سەبىر قىلىش، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارە يوسۇندا ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن مال - مۈلۈك سەرپ قىلىش، يامانلىققا ياخشىلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرۇش...

بۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ تەۋھىد بىلەن بىۋاسىتە مۇناسىۋىتى يوقلىقىنى ھېچكىم ئېيتالمايدۇ. ئەگەر بۇنى دېگەن ياكى قايىل بولغان بولساق ۋە بۇ سەۋەپتىن بۇ پەزىلەتلەرگە ئەھمىيەت بەرمىسەك ياكى ئارقىغا چۆرىۋەتسەك، تەۋھىدنى توغرا چۈشىنىش ئۈچۈن چۈشەنمەيدۇ دېگەنلىك بولىدۇ. كەمتۈك، بىر تەرەپلىمە تەۋھىد چۈشەنچىسى دېگەندىن مۇددىئامىز مانا بۇلار.

تەقۋا، ئېرىپان، ئەھسانغا ئوخشاش ئۇقۇملاردا ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان ئىچكى بايلىقنىڭ قولغا كەلتۈرۈلۈشى، شەخسىتىكى تەۋھىد چۈشەنچىسىنىڭ چوڭقۇرلىقىنىڭ ئىپادىسى ۋە **يۈرەك دۆلىتى** قۇرۇشتا، كىشىلىك باسقۇچتىن جەمئىيەت باسقۇچىغا ئۆتۈشتە ئوڭۇشلۇق بولۇشىنىڭ تەقەززاسى.

دەننى سىياسىيلاشتۇرۇش

بىر ئىسلام مۆتىۋەرىنىڭ ھېكمەتلىك ئىپادىسى بىلەن ئېلىپ ئېيتقاندا، بۇ دىن « **سىياسىتى** **ئىبادەت، ئىبادىتى سىياسەت** » بولغان بىر دىن. بۇ سەۋەپتىن ئىبادەتنى شەكىل نوقتىسىدىن ئېلىپ، تار بىر دائىرىگە مەھكۇم قىلىپ قويۇپ، ئۆزىنى بۇنداق تار مەنىدىكى بىر ئىبادەتكە ئاتىغانلاردىن، زالىم ۋە پاسىق ھۆكۈمرانلار تارىخ بويىچە خوشال ۋە رازى بولغان. ھەتتا، ئۇلار ئىبادەتنى كويچىلارغا، چوڭ مەھەللىلەرگە ۋە شەھەرلەرگە ئېلىپ كىرمىسۇن دەپ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا بارغان ۋە ئىبادەتنى ئۆزلىرىگە ئوخشاش قەپەسكە سولاپ قويغانلىقى ئۈچۈن ئۇلارنى مۇكاپاتلىغان.

ھاياتنىڭ پۈتۈن ساھەسىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىغان مۇشۇنداق چولتا ئىبادەت چۈشەنچىسى، زالىملارنىڭ ئىشىنى ئاسانلاشتۇرغان. بەزىلەر قېلىن تامنىڭ ئارقىسىدا ئەڭ چوڭ جىھادنى قىلىۋاتىمەن دەپ ئويلاۋاتقاندا (خانىقالاردا زىكىر - تەسبىھ ئېيتىۋاتقاندا، مەدرەسەلەردە ئۈممەتنىڭ ئاساسلىق جىددى ئەھتىياجى بولغان ياراملىق ئىنسانلارنى يېتىلدۈرۈپ چىقىدىغان دەرسلىك ۋە تېمىلار ئۆتۈلمەستىن، مۇھىم بولمىغان فۇرۇئات ۋە مەزھەپلەر ئارىسىدىكى دە - تالاش دەرسلىك قىلىپ ئۆتۈلۈۋاتقاندا)، ئۈممەتنىڭ بارلىق ماددىي ۋە مەنەۋىي قەدىرىيەتلىرى زالىم ھاكىمىيەت ۋە ئۇلارنىڭ يالاقچىلىرى تەرىپىدىن تالان - تاراج قىلىنغان، بۇلانغاندى.

بۇ ۋەزىيەتكە قارشى، كېلەچەكتە ئىسلام ھەرىكىتىنىڭ يادروسىنى تەشكىل قىلىشى ئۈمىد قىلىنغان نەسىل، يۇقىرىدىكىنىڭ دەل ئەكسىچە بىر پوزىتسىيە بىلەن تەڭپۇڭلۇقنى ئەكسى يۆنىلىشتە بۇزغان، **دەننى سىياسىيلاشتۇرۇشتەك** ئۇسلۇپ بىلەن ئىنكاس قايتۇرغان ۋە قايتۇرۇپ كەلمەكتە.

ئىبادەتنى تار دائىرىگە سولاپ قويۇپ، دىننى **ئىبادىلاشتۇرۇش** بىر بىنۇرماللىق بولغاندەك، دىننى ۋە دىنىي ھەقىقەتلەرنى كەڭ دائىرىدىكى مەنىلىرىدىن ئايرىپ تاشلاپ، سىياسىيلاشتۇرۇشۇمۇ ئوخشاشلا بىنۇرماللىق بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

بۇ بىر ئىنكاس ئىدى. ھەر ئىنكاستا مەۋجۇت بولغان ئاجىزلىقتىن بۇمۇ خالىي ئەمەس ئىدى. بۇ چۈشەنچىدە ھەممە نەرسە ئىجتىمائىي ساھەدە كۆزىتىلەتتى ۋە باھا بېرىلەتتى. ھەممە كىشى ئۈچىنچى شەخسنى قۇتقۇزۇشنى ئويلايتتى. قۇتۇلۇشى كېرەك بولغانلار ئۆزىنى ئۇنتۇپ، باشقىلارنى قۇتقۇزغۇچى بولغانىدى. **بۇ ئۆزىنىڭ نىجاتلىققا ئېرىشكەنلىكى خىيالغا غەرق بولۇشتەك** بىر چۈشەنچىنىڭ مەھسۇلى بولۇپ، ئۆزىگە ئوت تۇتاشقان ئوت ئۆچۈرگۈچىلەرنىڭ، باشقا ئوتنى ئۆچۈرۈشكە ئىنتىلىشىگە ئوخشاش بىر ئىش ئىدى ئەسلىدە. قۇتقۇزۇش ھەلەكچىلىكىدە قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۆزىگە ۋاقىت ئاجرىتالمايتتى **قۇتقۇزغۇچىلار**.

ھالبۇكى، بىزگە بۇنداق بىر ۋەزىپە بېرىلمىگەندى، بىز ئۆزىمىز شۇنداق ئويلىۋالدۇق. ئەسلىدە قىلىشقا تېگىشلىك كىشىلىك مەسئۇلىيىتىمىزنى ئۇنتۇپ، ئۆزىمىزگە زۆرۈر بولمىغان، كۈچىمىز يەتمەيدىغان يۈكلەرنى ئارتىۋالغاندۇق ئۈچىمىزغا. چۈنكى، شەخسىي نىجاتلىق، جەمئىيەت خاراكتېرلىق نىجاتلىقنىڭ بىرىنچى ۋە ئەڭ چوڭ شەرتى ئىدى:

« ھەر قانداق بىر قەۋم ئۆزىنىڭ ھالىنى / نەپسىنى ئۆزگەرتىمگۈچە، ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتەيدۇ » (13:11).

نەپسىلىرىمىزدىكى ئۆزگەرتىشنىڭ ئورنىغا، بىزگە لازىم بولمايدىغان بىر ئىشقا، يەنى جەمئىيەتنى ئۆزگەرتەكچى بولدۇق. ئەسلىدە شۇنى بىلىشىمىز كېرەك بولۇپ، جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىلىشنىڭ ئەڭ توغرا ۋە قىسقا يولى نەپسىمىزنى ئىسلاھ قىلىش ئىدى. ئالدىنقى تېمىلاردا تىلغا ئالغان كىشىلىك تۈزۈمدىن قەستىمىز، نەپسىمىزدە مەۋجۇت بولغانلار ئىدى. ئەڭ باشتا ئۇلارنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش ۋە يوقۇتۇش كېرەك ئىدى.

تاشقى دۇنياغا بۈرۈكۈت كۆزى بىلەن قارىغانلار، ئىچكى دۇنيالىرىنى، ئۇ دۇنيادىكى دۈشمەنلىرىنى، ئۇ دۇنيادا مەۋجۇت مەسىلىلەرنى ئۇنتۇپ قالغانىدى ۋە قالماقتا.

دىن سىياسىيلاشتۇرۇلغاندا، سىياسەتمۇ تەبىئىي ھالدا دىنلىشىدۇ. پۈتۈننىڭ ئورنىغا پارچە تاللاندى ۋە « ئەھسەنى تەقۋىم » مۇۋازىنىتى بۇزۇلدى. بۇنىڭدىن باشلاپ دىن ئىدىئولوگىيە، پەيغەمبەر ئىدىئولوگىيە، جەھاد جىدەل، تەبلىغ تەشۋىقاتقا ئايلىنىپ قالدى. بۇ پوزىتسىيە شۇنداق نوقتىلارغا ئېلىپ كېلىندىكى، بەزىدە **مۇسۇلمان** بولۇشنىڭ مەجبۇرلىقىنى كۆرۈپ، چارىنى « ئىسلامچى بولۇپلاش » دەپ قارىغانلارمۇ چىقتى.

ئىسلاھ قىلىشقا تېگىشلىك تۇنجى جۇغراپىيەنىڭ يۈرەكلەر ئىكەنلىكى ئەسكە سېلىنمايتتى. ئىچىمىزدىكى شەخسىي تۈزۈملەرگە ۋە بۇتلارغا، نېمە بولىشىدىن قەتئىينەزەر گەپ قىلدۇرمايمىز، ئەمما تاشقى دۇنيامىزدىكى بۇتلارغا ۋە تۈزۈملەرگە قارشى ئاتقان ھەر مۇشتىمىز بىر « كۆز - كۆز » گە ئايلىنماقتا ئىدى. **شەخسىيەت** بولماي تۇرۇپ جامائەت، **جامائەت** بولماي تۇرۇپ غوللۇق خادىم، **غوللۇق خادىم** بولماستىن، ئورگان بولمايدىغانلىقىنى بىلىشنى خالىمايتتۇق.

يۈرەك ئىنقىلابىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، كۆڭۈل جۇغراپىيىسىنى **دارۇل ئىسلامغا** ئايلاندۇرالمىغان بىر كىشىنى، سىياسىي ئۇنۋۇقى قانچىلىك پارلاق بولىشىدىن قەتئىينەزەر بىر شەكىلدە سېتىۋالىدۇ. تاشقى دۇنيادا قولغا كەلتۈرۈلگەن زەپەر، **ئىچكى زەپەر** بىلەن تەڭپۇڭلاشتۇرۇلمىغان تەقدىردە، ئاسانلا مەغلۇبىيەتكە ئۇچرايدۇ. بۇ ئاچچىق رىئاللىقنى بۇ ئۈممەت بېشىدىن ئاز ئۆتكۈزۈدىمۇ؟ قۇرتىنى ئىچىدە ئېلىپ يۈرگەن چىرايلىق مېۋىگە ئوخشاش، بۇ ئۈممەتنىڭ تارىخى كۆز بويامچى زەپەرلەرنىڭ ئاچچىق ئاقىۋەتلىرى بىلەن تولۇپ تاشماقتا.

مۇناسىۋەتلىك خادىملار، بىر كۈنى ئىسلامىي خىزمەتلەر بىلەن ئەتراپىغا تونۇلغان بىرنى سېتىۋېلىش ياكى ئاغزىنى بېسىقتۇرماقچى بولغاندا، ئەڭ باشتا ئۇ كىشى ھەققىدە تەييارلانغان ئارخىپنىڭ « ئاجىزلىق » تەرىپىگە قارايدۇ. بۇ ئاجىزلىق تەرەپنى ھەر خىل ھەۋەسلىرىڭىز، ئادەتلىرىڭىز، خۇمارىڭىز، يەنى مەيلى تاماكا بولسۇن ياكى چايغا ئامراقلىقىڭىز بولسۇن، پۈتۈن بۇلار، ئاجىزلىق تەرەپنى تەشكىل قىلىدۇ. ئاجىزلىقىڭىز پۇل، مال - مۈلۈك، ھوقوق، ئايال، بېرىدۇ ۋە سىزنى سېتىۋالىدۇ. بەزىدە ئىنسان، پۈتۈن ئۆمرىنىڭ ھاسىلاتىنى، خۇمارى بولۇپ قالغان كىچىك بىر نەرسىگە قۇربان قىلىۋېتىدۇ. بۇ، شەيتانمۇ مۇئىنلەرگە قارشى ئىشلەتكەن ئەڭ قەدىمى تارىختىكى بىزگە يېتىپ كەلگەن مەشھۇر رىۋايەتلەردە، باشقا نەرسىلەر ئۈچۈن ئىماننى، قانداق قىلىپ سېتىۋالماقچى بولغانلىقى ھەققىدىكى ئۆرنەكلەر روشەن ھالدا بايان قىلىنغان. بۇ ئەھۋالدا، قىلغان بارلىق ئىشلار بىكار بولۇپ كېتىدۇ. نەتىجىدە ھىدايەت سېتىلىپ، زالالەت سېتىۋېلىنغان بولىدۇ:

« ئەنە شۇلار ھىدايەتنى بېرىپ، گۇمراھلىقنى ئالدى. شۇڭا سودىسى پايدا كەلتۈرمىدى، ئۇلار ھىدايەت تاپقۇچى بولمىدى » (2:16).

ئاجىزلىقلىرى، ھەۋەسلىرى، ھېرىسلىرى خانىسدا « ئاللاھ » يېزىلىشى، « ئاللاھ رەسۇلى » يېزىلىشى، بۇلارغا بولغان مۇھەببەت يېزىلىشى، رازىلىقى ۋە خوشال بولىدىغانلىقى يېزىلغان بولۇشى كېرەك مۇئىننىڭ. بېرەلسە، ئۇنىڭغا بۇلارنى بەرسۇن. مانا بۇ كىملىكىمىزنى بەرسۇن ۋە قولىدىن كېلىشىچە پايدىلانسۇن. خۇددى ئابدۇللاھ بىن ئۆمەر ئېيتقاندەك، **« قولىدىن كەلسە بىزنى ئاللاھ بىلەن، ئاللاھ نىڭ رەسۇلى نامىدىن ئالدىسۇن ».**

ئاللاھ نىڭ قوشۇنى (جۇندۇللاھ) نىڭ ھەقىقىي سانىنى بىلىشنى خالىغانلار، كىشىلەرنىڭ ئاجىزلىق نوقتىسىغا نېمە يېزىلغانلىقىغا قارىسۇن. ئۆزىنىڭ ئاجىزلىقىنى بىلمەكچى بولغانلارمۇ شۇنداق قىلسۇن.

ئىنكاس

مەنبۇي دۇنيامىزنى يېتىلدۈرۈشنى داۋا قىلغان بەزى تەرىقەتچىلىك، سوپىزلىق ۋە باشقا ئېقىملارنىڭ بارلىقى ھەممىمىزگە مەلۇم. بۇ كىشىلەرنىڭ مەزكۇر ئىشنى قانچىلىك دەرىجىدە ئەمەلىيلەشتۈرەلگەنلىكى، كۈچى، سەمىمىيىتى، ئەقىدە ۋە سىياسىي ئاڭلىرى ئايرىم مۇنازىرە تېمىسى. مەزكۇر كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنى بىر تايىقتا ھەيدەش مېنىڭچە توغرا ئەمەس.

ئادەتتە بۇ ئۇسلۇبنى قوبۇل قىلغان بەزى كىشىلەرنىڭ، سىياسىي جەھەتتىن بىر پەرىشانلىق، ھەتتا پات - پات خىيانەت ئىچىدە بولۇپ قالغانلىقى كۆرۈلمەكتە. بۇلارنىڭ ئىچىدە ئىسلام دۈشمىنى بولغان ھاكىمىيەتلەرنى قوللايدىغانلارمۇ چىقماقتا. بەزىلىرى **« مېنى چاقمىغان يىلان مىڭ يىل ياشىسۇن »** پەلسەپىسىگە چىڭ يېپىشىپ، ئۆز ئېقىمى ۋە مۇرتلىرىنىڭ ئامانلىقىنى ئىسلامنىڭ ئامانلىقىدىن ئۈستۈن تۇتماقتا. ھەتتا، « بۈيۈك قۇتقۇزغۇچى » ئىكەنلىكى داۋا قىلىنغان ۋە دىنغا بولغان مۇئامىلىسى ھەممىگە مەلۇم بولغان بىر شەيخنىڭ، جۇمھۇرىيەتنىڭ تۇنجى مەزگىلىدە شەرقىي « قوللاش » شەرتى بىلەن بەرگەن **شەيخلىق ئىجازەتنامىلىرى** *، ھازىرغىچە مۇرتلىرى تەرىپىدىن ساقلانماقتا.

مەزكۇر كىشىلەردىن بەزىلىرى، دۇنياۋىي ئىسلامىي ھەرىكىتىگە دۈشمەندىمۇ ئۆتە دۈشمەنچە مۇئامىلىدە بولماقتا. يېقىنقى يىللاردا مۇسۇلمانلارنىڭ دۇنيا تەرتىپىگە ماسلىشىشى ئۈچۈن، ئىجتىمائىي ئورۇن بۇ كىشىلەرنىڭ قولىدا « مەشرەب / مەزھەب / گورۇھ غەيرىتى » گە ئايلانماقتا ۋە ئۈممەت

* تۈركىيەدىكى ۋەزىيەت كۆزدە تۇتۇلغان

ئەزالىرىنىڭ ئىنېرگىيىسى ئىسراپ قىلىنماقتا. دىن مەركەزلىك ئەمەس، مەزھەپ / گورۇھ مەركەزلىك تەربىيە نەتىجىسىدە، دىننىڭ ئەمەس، مەزھەپ / گورۇھنىڭ نىجات تېپىشى ئاساس قىلىنماقتا. بۇ سەلبىي تەسىرلەر ھەققىدىكى مىساللارنى يەنە كەلتۈرۈش مۇمكىن. لېكىن، شۇنى ياخشى بىلىش كېرەككى، بەزىلەرنىڭ بەزىدە ھاماقەتلىكىدىن ۋە جاھالتىدىن، بەزىدە ئىسلامغا قىلغان خىيانىتىدىن كېلىپ چىققان بۇ سەلبىي تەسىرلىرى، ئىسلام داۋاسىنى يامان كۆرسىتىشكە ئورۇنلاندۇرغانلىرىنىڭ تېخىمۇ ئەدەپسىز بولىشىنى، تەربىيەسىزلىك قىلىشىنى، ئەھسان، ئېرىپان ۋە تەقۋا گادىيى بولىشىنى ھەقىقەت قىلمايدۇ.

نەپسىنى تەربىيە قىلىش ۋە پاكلاش، ئاللاھقا تەسبىھ ئېيتىش، پاك دەپ بىلىش، ھەمد ئېيتىش ۋە زىكىر قىلىش، مۇسۇلمانلار ئىچىدە مەلۇم بىر گورۇپپىنىڭ ئەمەس، قورۇنغانغا ئەگەشكەن ھەر كىشىنىڭ ئورتاق شۇئارى.

تەقۋا، خۇشۇ، ئەھسان، قورقۇ، ئەيىمىنىش، شەپقەت بىر گورۇھنىڭ ئەمەس، قورۇنغاننىڭ ئاتالغۇسى. ئىسلامنىڭ «**كامىل ئىنسان**» ئۆلگىسىگە ئايلىنىش رېتسىپى بولغان بۇ شۇئارلارنى، جان بېقىش يولىغا ئايلاندۇرۇۋالغانلارغا قارشى تۇتىدىغان پوزىتسىيە، ئەھسان، ئېرىپان، ئەخلاق، نەپسىنى تىزگىنلەش، تەقۋا، زىكىر، تەسبىھ، ئىستىغفارنى نەزەردىن ساقىت قىلىش بىلەن بولمايدۇ. بولۇپمۇ تەرك ئېيتىش توغرا ئەمەس. بۇ خاتا چۈشىنىۋېلىشكە قارشى بىلدۈرىدىغان ئەڭ پاراسەتلىك ئىنكاس، مۇتەقى بولۇش، نەپسىنى تىزگىنلەش؛ ئابىد بولۇش، ئارىق ۋە پەزىلەتلىك بولۇشتىن ئىبارەت. بۇ ئارتۇقچىلىقلارغا ئىگە بولۇش ئۈچۈن بەدەقلىق، ھورۇن ۋە ھەددىدىن زىيادە تارتىنچاق بولۇشنىڭ ھاجىتى يوقلىقىنى؛ سۈلھىچىلىك ۋە يول قويۇش بىلەن بۇلارنىڭ ھېچقانداق مۇناسىۋىتىنىڭ يوقلىقىنى ئىسپاتلاش؛ مەزكۇر ئالاھىدىلىكلەرنى ھىمايە قىلىش ئارقىلىق، بۇ ئىشنى سۈيىستىمال قىلغان كىشىلەرنىڭ مونوپۇللىقىنى پاچاقلاپ تاشلاش زۆرۈر بولماقتا.

بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ خاتالىقلىرى، يەنە باشقا بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ پەزىلىتى بولمايدۇ. تاتلىق سۇ ئىسلامچىلىقنىڭ ھېچكىمگە بىر پايدىسى يوقلىقىنى تونۇپ يېتىش كېرەك ئەمدى. تاملار ئۆرۈپ تاشلانغان بىر دەۋردە*، مۇئىنلەرنىڭ قەلبىدىكى ۋە زېھنىدىكى تاملارغا بىر باھانە تېپىشى بىر ئاز قېيىن بولىدۇ.

قېنى، بۇلارنى ئۆرۈپ تاشلاشقا ئاتلىنايلى. بىر سەپەرۋەرلىك باشلىتايلى. ھەر كىشى قەلب دۇنياسىنىڭ چۆلگە ئايلانغان بىپايان جۇغراپىيىسىنى، بوستانلىققا ئايلاندۇرۇش ئۈچۈن بۇ سەپەرۋەرلىككە قاتناشسۇن. قەلبىگە ئىگە بولالمىغاننىڭ يۈرىكى ئىشغال قىلىنىدۇ. شۇنى بىلىشىمىز كېرەككى، يۈرەك بىر «**ئىمكان**». ئۇ تېخنىكىنىڭ ئەمەس، ئاللاھنىڭ بىر مۆجىزىسى. ئۇنى تولۇق ئىشلىتىش يولىنى ئۆگەنگەن ۋاقىتىمىزدا، تار دائىرىلىكتىن قۇتۇلۇپ تېخىمۇ كەڭ دائىرىگە ئىگە بولىمىز، باي بولىمىز. «**ئارىق**» بولماي تۇرۇپ «**ئالىم**»، «**مۇتەقى**» بولماي تۇرۇپ «**مۇجاھىت**» بولغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلىشىمىز كېرەك. يۈرەككە قايسى كۈچ ھۆكۈمران بولسا، بەدەن ۋە پۈتۈن ئەزالىرىغا «**ئۇ كۈچ**» ھاكىم بولىدۇ. ئىشغال قىلىنغان بىر يۈرەك ساھىبىنىڭ ھۆرلۈك داۋاسى بىر بەگلىك داۋاسىغا ئايلىنىپ قالىدۇ. كىشى كۆڭلىنى نېمىگە تارتقۇزۇپ قويغان بولسا، سۆزى ئۇنىڭ ھەققىدە بولىدۇ. كىشى كۆڭلىنى كىمگە تارتقۇزۇپ قويغان بولسا، يۈزىمۇ ئۇنىڭغا قارايدىغان بولىدۇ، كۆزى باشقىسىنى كۆرمەيدۇ.

* گېرمانىيىدىكى بېرلىن تېمىنىڭ چېپ تاشلىنىشى كۆزدە تۇتۇلغان.

ئىككىنچى باب

ئىچكى بايلىقنىڭ قېزىپ چىقىرىلىشىدىكى مەنئىي ئامىللار

ئىچكى بايلىقنىڭ ئىسلام لوغىتىدىكى ئىپادىسى بولغان ئېرىپان، ئىھسان ۋە تەقۋانىڭ گرامماتىكىلىق ۋە لوغەت مەنىسى ھەققىدە ئۇزۇن توختىلىشنى خالىمايمەن. « تەرىپ (بايان قىلىش، سۈپەتلەش) » قىلىنغان ھەر قانداق نەرسىگە ئوخشاش، بۇ قىممەتلەرنىڭمۇ زېھنىمىزنىڭ تار قېلىپلىرىدا قاتۇرلۇپ « بۇرمىلىنىشىدىن » ئەنسىرەيمەن.

بىز ئېنىقلىما بەرگەنلىرىمىزنى بۇرمىلاشقا ماھىر بولۇپ كەتتۇق. بىر نەرسە ھەققىدە مەلۇماتقا ئىگە بولغانلىقى، ئۇنىڭغا ئىگە بولدۇق دەپ ئويلاپ قالدىغان بولۇپ قالدۇق. بۇنى بەزىدە جاھالىتىمىزدىن، كۆپىنچە ۋاقىتتا ئۆزىمىزچە پاراسىتىمىزدىن قىلىمىز.

بۇ توغرا ئەمەس. بىر نەرسە ھەققىدە مەلۇماتقا ئىگە بولۇش بىلەن، ئۇ نەرسىنىڭ ئۆزىگە ئىگە بولۇش ئارىسىدا ئاسمان - زېمىن قەدەر پەرق بار. بېشىدىن ئۆتكۈزمىگىچە ھېس قىلىپ يەتكىلى بولمايدىغان بىر دۇنيانى تەسۋىرلەش، ھەسەلنى قۇتتىن سىرتىدىن يالىغاندەك بىر ئىش، بۇنى بىلىمەن. بۇ سەۋەپتىن مەزكۇر ئاتالغۇلارنىڭ « مەلۇماتى » ھەققىدە ئەمەس، ئەمەلنىڭ « سالىھ » بولىشىنى كاپالەتكە ئىگە قىلغان ئېرىپان، ئىھسان ۋە تەقۋانىڭ قولغا كەلتۈرۈلىشىدە تۈرۈتكىلىك رول ئوينايدىغان ئامىللار ئۈستىدە توختىلىمەن.

بۇ ئامىللاردىن بىرىنچىسى، ئالدىنقى بۆلۈملەردە توختىماي تىلغا ئېلىپ كېلىۋاتقان قەلب، يەنى ماكان. كىچىك كائىنات بولغان ئىنساننىڭ پايتەختى...

ئىككىنچىسى، ئىچكى بايلىقنى قېزىپ چىقىرىشتا ماكاندىن كېيىنكى ئورۇندا تۇرىدىغان ۋاقىت، بولۇپمۇ كېچە...

ئۈچىنچىسى، بۇ ماكاننىڭ مۇنبەت ھالغا كېلىشىدە مۇھىم رول ئوينايدىغان ئامىل بولغان ئېقىلم. قايغۇ ۋە كۆز يېشى...

تۆتىنچىسى، مەزكۇر ماكان، مۇۋاپىق ئېقىلم ۋە زاماندا تېرىلغان بۇ ئۇرۇقتىن ھاسىل بولىدىغان ئەڭ شىرىن مېۋە - مېھرى - شەپقەت...

ماكان

قەلب - تەسۋىرلىگۈسىز بىر ئىمكان

« ۋۇجۇتتا بىر پارچە گۆش بار. ئۇ بۇزۇلسا پۈتۈن ۋۇجۇت بۇزۇلىدۇ. ئۇ قەلبتۇر. »
بۇخارى نەقىل قىلغان بۇ خەۋەردىن مەلۇم بولغىنىدەك، قەلب يارىتىلىش جەھەتتىن پاك بولىدۇ. لېكىن، ۋۇجۇت مەملىكىتىنىڭ پايتەختى بولغانلىقى ئۈچۈن، ئىمان ۋە روھقا ئوخشاش دوستلىرىمۇ، شەيتان، نەپىسكە ئوخشاش دۈشمەنلىرىمۇ بۇ يەردە ماكانلىشىشقا تىرىشىدۇ.
ئىنقىلاپلار، قوزغىلاڭلار بۇ يەردە بولىدۇ. بۇ بىپايان مەملىكەتنىڭ ئەڭ روشەن ئالاھىدىلىكى ئىسمىغا يوشۇرۇنغان - قەلب. يەنى ئۆزگۈرۈشچان، بىر ھالدىن يەنە بىر ھالغا كىرىپ تۇرىدىغان، قىسقىسى « بىر ھالدىن يەنە بىر ھالغا ئالمىشىپ تۇرىدىغان »... ئورگان. بىر قاراردا تۇرماسلىقى، كۆرگەنگە ئەگىشىشى؛ خۇددى سۇغا ئوخشاش ئىچىگە كىرگەن نەرسىنىڭ شەكلىنى ئەكس ئەتتۈرىشى؛ خامىلىيۇنغا ئوخشاش كىرگەن مۇھىتنىڭ رەڭگىگە ماسلىشىشى، ئۇنىڭغا بۇ ئىسمىنىڭ بېرىلىشىگە سەۋەپ بولغان. ئىسلاھات، كونىرىماس ئېنىقلىمىسى بىلەن « ئىنقىلاب » مۇ، قەلب بىلەن ئوخشاش بىر سۆز يىلتىزدىن كەلگەن ئەمەسمۇ؟

ئورنى قەيەردە دەمسىز؟ بۇنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بار؟ ئىچىمىزدىكى ئەبەدىلىكنى قەتلى قىلغان بولساق، ئورنىنى بىلىشنىڭ نېمە پايدىسى بار؟ ياق، ئەگەر ئۇ ياشاۋاتقان بولسا، سىزنى ئۆزىدىن خەۋەردار قىلىدۇ.

يۈرەك دۆلىتى

دۇنيانىڭ بۇ ئەڭ چوڭ دۆلىتىگە ئىگە بولۇش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن مۇشۇنداق مىسلىسىز بىر ئىمكاننىڭ بارلىقىنى بىلىش لازىم. ئىچىمىزدىكى بىپايان ۋە سىنىپسىز بىر جۇغراپىيىنىڭ بارلىقىدىن خەۋەردا بولۇش كېرەك. قۇرئاننىڭ نازىل بولۇش ئۇسلۇبى ۋە ئورنى ھەققىدە مۇنازىرىلەردە بەزى ئالىملار « ئەرش » نى قەلب دەپ قوبۇل قىلىدۇ. بۇ قاراشنى قەلب ھەققىدىكى بەزى ئايەتلەرمۇ كۈچلەندۈرىدۇ. ماكانسىزغا ماكان بولالغان قەلب، ئىنسانغا جان تومۇرىدىنمۇ يېقىن بولغان ئاللاھ نى كۈتۈۋالغۇدەك قىلىپ يارىتىلغان.

« بىز ھەقىقەتەن ئىنساننى ياراتتۇق، بىز ئۇنىڭ كۆڭلىگە كەلگەننى بىلىمىز، بىز ئۇنىڭ جان تومۇرىدىنمۇ يېقىنمىز » (50:16).

« بىلىڭلاركى، ئاللاھ كىشى بىلەن ئۇنىڭ قەلبى ئارىسىغا كىرىدۇ / ئارىسىدا توسالغۇ بولالايدۇ ۋە سىلەر ئاللاھ نىڭ دەرگاھىغا يىغىلىسىلەر » (8:24).

بۇ تەڭداشسىز ماكان ئاللاھ قا ئايرىلىپ بەيتۇللاھ ۋە ئەرشۇللاھ قىلىنمىغان بولسا، ئىمكان زايى قىلىنغان بولىدۇ. سەيرانى مۇنداق دەيدۇ:

يەرگە قاققان ئىككى ئاچماق قوزۇقتىن،

ئىككىسىدىن بىرسىگە قىلىدۇ ئۇۋالىنى.

ئاللاھ بىر كۆكرەكتە ئىككى يۈرەك ياراتمىغانلىقىغا قارىغاندا (33:4) بىر قەلب يا ئاللاھ قا ياكى ئاللاھ تىن غەيرىگە ئايرىلغان بولىدۇ. ئەگەر ئاللاھ تىن غەيرىگە ئايرىلغان بولسا، بۇ ئەھۋالدا بەيتۇللاھ

ئەمەس، بەيتۇلماقام، بەيتۇلمال، بەيتۇشەھۋەت، بەيتۇنەپىس ۋە ھەتتا بەيتۇشەھىتان بولىدۇ.

ئىنسانلار قەلبىدىن نىشانغا ئېلىنغان بۇنداق بىر جەمئىيەتتە، ئىسلامى ھەرىكەت، يۈرەك دۆلىتىنى قۇرالغان قانچە يىگىت چىقىرايىدۇ؟

« ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن دىللىرى قارىيىپ كەتكەن » (83:14).

بۇ قارىنى، بۇ داتنى تازىلاش ئۈنچە ئوڭايغا توختىمايدۇ. قانداق تازىلايدۇ؟ ئەڭ كۆپ ئىشلىتىدىغان ئورگانلار قول، مېڭە ۋە قەلب. بۇلارنىڭ ئىچىدە ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلگەن ئورگان قەلب. قولمىزنى بىر قانچە ئاي يۇيمىغانلىقىمىزنى تەسەۋۋۇر قىلىپ باقايلى. كۆڭلىڭىز ئېلىشتى، شۇنداقمۇ؟ ئۇنىڭدىنمۇ بەك كۆپ ئىشلىتىدىغان قەلبىمىزچۇ؟ ئۇنى باسقان مەينەتنى سىز تەسەۋۋۇر قىلىپ بېقىڭ. بۇ كىر، قەلبنى شۇنداق بىر ھالغا كەلتۈرىدۇكى، قەلب تاشقا ئايلىنىدۇ، قاتتىقلىشىپ كېتىدۇ، ھېس قىلمايدىغان بولۇپ قالىدۇ. بۇنىڭ قۇرئاندىكى ئىپادىسى مۇنداق:

« شۇنىڭدىن كېيىن دىلىڭلار قېتىپ كەتتى، تاشتەك ياكى تاشتىنمۇ قاتتىق قېتىپ كەتتى، تاشلار ئارىسىدا ئىچىدىن (سۇ ئېتىلىپ چىقىپ) ئېرىقلار ھاسىل بولىدىغانلىرى بار، يېرىلىپ ئارىسىدىن سۇ چىقىدىغانلىرىمۇ بار؛ ئاللاھ تىن قورقۇپ (تاغ چوققىلىرىدىن) دومىلاپ چۈشىدىغانلىرىمۇ بار (دېمەك، تاش يۇمشايدۇ، سىلەرنىڭ دىلىڭلار بولسا يۇمشايدۇ ۋە تەسىرلەنمەيدۇ)، ئاللاھ قىلمىشىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر » (2:74).

بۇ ھەقىقەت شائىرنىڭ تىلىدا مۇنداق ئىپادە قىلىنغان:
تاش تاش ئەمەس باغرىڭ تاش سېنىڭ،
ئېيتقىن قەيىرىڭنى كۆيدۈرسۇن بۇ ئوت سېنىڭ.

بىر گىرانتتۇر دېنامىت پارتىلتالارمۇ يۈرەكلەرنى،
تەگمىسۇن بېشىڭ بىر قېتىم بۇ قەلبكە ئەي تاش سېنىڭ.

بازغاننى قايلارغا ئەمەس قەلبلەرگە ئۇر ئەي،
نېچۈن پەرھات قىلدى تالقان بۇنچە تاش سېنىڭ.
باشقا بىر شائىر، ئىچىمىزدىكى بۇ بۇتلارنى، ئازەر (ھەزرىتى ئىبراھىمنىڭ دادىسى، بۇت ياسىغۇچى)
بىز بولغان بۇتلارنى ئەسلىتەتتى. كۆڭۈل ئەھلى بىر چەلبىنىڭ تىلىدىن كۆڭۈلنىڭ باشقا بىر يۈزىنى
مۇنداق ئىپادىلىمەكتە ئىدى:

ئىبراھىم
ئىچىمدىكى بۇتلارنى چىقىۋەت
قولۇڭدىكى پالتا بىلەن
چېقىلغان بۇتلارنىڭ ئورنىغا
يېڭىسىنى قويغان كىم
قوياش مۇز ئۆيۈمنى ئۆردى
يوغان مۇزلار چۈشتى
بۇتلارنىڭ بويۇنلىرى سۇندى
ئىبراھىم
قوياشنى ئۆيۈمگە كىرگۈزگەن كىم
ئاسما باغچىدا ئايلىنىۋاتقان گۈزەللەرنى
بۇھتۇنناسىر* بۇت قىلدى

* مىلاددىن بۇرۇنقى 603 - يىلى ئۆتكەن ئاسۇر دۆلىتى پادىشاھى، مەجۇسى

بەلكىم زامانىسىز باغچىلارنى قۇچاقلدىم
گۈللەر مەندە قالدى
ئىبراھىم
كۆڭلۈمنى بۇت دەپ رەنجىتكەن كىم.

قەلبىنىڭ قېتىپ كېتىشى رەھمەت گادايلقى بىلەن بىۋاسىتە مۇناسىۋەتلىك بولمىغان بولسا، بۇ ھەقتە بۇنچە كۆپ توختالمايتتۇق:

« ئەھدىنى بۇزغانلىقلىرى ئۈچۈن ئۇلارنى رەھىمىتىزدىن يىراق قىلدۇق (لەنەت قىلدۇق)، ئۇلارنىڭ دىللىرىنى قاتتىق قىلدۇق... » (5:13). لەنەتكە ئۇچراشنىڭ قەلبىنىڭ قېتىپ كېتىشىدىكى سەۋەپ سۈپىتىدە بايان قىلىنىشى ھەقىقەتەن كىشىنى چۈچۈتدۇ.

قەلبلەر سىناپ تۇرۇلدۇ. كىچىك كائىنات بولغان ئىنساننىڭ بۇ تەڭداشسىز دۇنياسى، ھەر ۋاقىت سىناققا ۋە پىتنە - پاساتقا دۇچار بولماقتا. قۇرئان « ئاللاھ تەۋالىق ئۈچۈن دىللىرىنى سىنىغان كىشىلەر » ھەققىدە بايانلار بېرىدۇ. بولۇپمۇ، كۈندۈزى بولمىغان بىر قاراڭغۇ كېچىنى يۈرىكىگە سېلىۋالغان دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدىغان « قاساۋەت »، ئاخىرىدا ھىدايەتنىڭ، قەلبىنىڭ يېقىلغۇسى بولغان ھىدايەتنىڭ پۈتۈنلەي ئۈزۈلۈشىگە سەۋەپ بولماقتا:

« خەتەمەللاھۇ ئەلا قۇلۇبىھىم (ئاللاھ قەلبلىرىنى پېچەتلىۋەتتى) « (2:7 ؛ 6:46).

ئارخىپ تاماملانغان، پېچەتلىنىپ ۋە قول قويۇلغاندى. پېچەتلىۋەتكۈچىدىن باشقىسى ئاچالمايتتى ئۇ پېچەتتى. باغرى قېتىپ كېتىش قەلبىنىڭ پالاكتى، پېچەتلىنىش بولسا قىيامىتى. قەلبتىن ئىبارەت بۇ تەڭداشسىز زېمىننى قولدىن بېرىپ قويغۇچى، دۆلەت قۇشنى يۇرتىدىن قوغلىۋەتكەن بولىدۇ. بۇ ھالغا چۈشۈپ قالماستىن ئەڭ ساغلام يولى « ئىچكى ئۇرۇش ».

ئىچكى ئۇرۇش

ئىنسان ھاياتىدىكى ھەر قانداق ئۇرۇش ئۆتكۈنچى، ئىچىدىكى ئۇرۇش ئەبەدىي بولىدۇ. چۈنكى، ھەر دۈشمەننىڭ بىر كۈنى دوست بولۇش ئىھتىمالى بار، لېكىن شەيتاننىڭ ئىنسانغا دوست بولۇش ئىمكانى ۋە ئىھتىمالى يوق.

شەيتان، ئۇرۇشتا ئالدى بىلەن يۈرەكتە مەغلۇپ بولدى، ئاندىن جەننەتنى قولدىن بېرىپ قويدى. جەننەتتىن ئايرىلىپ قېلىشنىڭ سەۋەبىنى ئاللاھ ۋە ئىنسان دەپ قارىدى:

ئىبلىس ئىيتتى: « سېنىڭ مېنى ئازدۇرغانلىقىڭدىن ئۇلار (ئادەم ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادىغا ۋەسۋەسە قىلىش) ئۈچۈن چوقۇم سېنىڭ توغرا يولۇڭ ئۈستىدە ئولتۇرىمەن » (7:16).

بۇ ئايەتتە كۆرسىتىلگەندەك شەيتان سىراتى مۇستەقىم ئۈستىدە ئولتۇرىدۇ. شەيتان توغرا يول ئۈستىدە ئەگرى ئولتۇرغان. شۇڭا ئىنساننىڭمۇ توغرا يول ئۈستىدە بولۇشى كۇپايە قىلمايدۇ. توغرا يولدا توغرا مېڭىشى كېرەك. قۇرئان ئەمدى شەيتان ئىنسانلارغا ئاچقان جەڭ مەيدانلىرىنى مۇنداق بايان قىلىدۇ:

« ئاندىن ئۇلارغا چوقۇم ئالدىدىن، ئارقىسىدىن، ئوڭىدىن، سولدىن ھۇجۇم قىلىمەن، ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ (نېمىتىڭگە) شۈكۈر قىلغۇچىلار ئەمەسلىكىنى كۆرسەن » (7:17).

جەڭنىڭ كۆلىمى دۈشمەننىڭ ئۆچمەنلىك دەرىجىسى، نەپرىتى ۋە كۈچىگە ماس ھالدا چوڭىيىدۇ. شەيتاننىڭكى بولسا بىر قۇيرۇق ئازابى بولۇپ، بۇ ئازاپ تاكى قايتىدىن تىرىلىدىغان كۈنگىچە (7:14) توختىمايدۇ. بۇ ئەشەددى ۋە ئەڭ قەدىمى، روشەن دۈشمەن (ئادۋۇن مۇبىن)، ئىنسانغا شۇنداق كۆپ تەرەپتىن ھۇجۇم قىلغان بولۇپ، ئىنسان بۇ ھېچ ئۇخلىمايدىغان، ئارام ئالمايدىغان دۈشمىنىگە قارشى بەك سەگەك بولىشى ۋە ئۆمۈر بويى داۋام قىلىدىغان بىر ئىچكى ئۇرۇش ئېلىپ بېرىشى كېرەك.

ئالدى تەرەپتىن كېلىشى، ئىنسان مۇۋازىننىتى دۇنيا زىيىنىغا قاراپ بۇزۇشى ئۈچۈن بولۇپ، ئىنساننى ئۆزىگە ئامانەت قىلىپ بېرىلگەن دۇنيادىن ئايرىشنى مەقسەت قىلىدۇ. كىلاسك چۈشەندۈرۈشلەرمۇ بۇ قاراشنى كۈچلەندۈرمەكتە.

ئارقا تەرەپتىن يوشۇرۇن كېلىشى، ئىنسان مۇۋازىننىتى ئاخىرەت زىيىنىغا ۋە دۇنيا پايدىسىغا بۇزۇشى ئۈچۈن بولۇپ، مال - مۈلۈك، ئايال، بالا - چاقا، ئەمەل / ھوقوق ۋە باشقا دۇنياۋى نەرسىلەرنى چىرايلىق كۆرسىتىشى نەزەردە تۇتۇلغان.

سولىدىن كېلىشى، سول تەرەپتىن ئەمەس، بەلكى سوللاردىن يەنى ھارام، چەكلەنگەن نەرسىلەرگە مايىل قىلىشى ئۈچۈن. ئەبەدىي ۋە ئەشەددىي دۈشمىنى بولغان ئىنساننى، ئاللاھ بەلگىلىگەن چېگرالاردىن ھالقىپ ئۆتۈشكە، ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردىن بولۇشقا كۈشكۈرتىشى، بۇنى قىلغاندا يوقلاڭ باھانە تېپىپ، ئىنسان بىلەن بىر تەرەپتە تۇرغاندەك كۆرۈنۈشىنى كۆرسىتىدۇ:

شەيتان ئېيتتى: « رەببىڭلارنىڭ سىلەرگە بۇ دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېيىشنى مەننى قىلغانلىقى پەقەت سىلەرنىڭ پەرىشتە بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ياكى (جەننەتتە) مەڭگۈ تۇرۇپ قالماستىڭلار ئۈچۈندۇر ۋە مەن چوقۇم سىلەرگە سادىقمەن، دەپ قەسەم ئىچىپ بەردى » (7:20،21).

ئوڭىدىن كېلىشى، ئەڭ خەتەرلىك بولغىنى بۇ بولسا كېرەك. ئىنساننىڭ ياخشى ئەمەللىرىنى، ھەساناتىنى « سالىھ ئەمەل » گە ئايلاندۇرماسلىق ئۈچۈن كىبىر، رىيا، پەخىرلىنىشكە ئوخشاش پارازىتلار بىلەن بۇزۇشى ئۈچۈن بولۇپ، ئىنسان تىرىشىپ، جاپا تارتقانلىقىغا چۈشلۈك بىر نەرسىگە ئىگە بولماسلىقى، يەنى ئەمەلنىڭ « بىكار » بولۇپ كېتىشىگە ۋەسىلە بولۇش ئۈچۈن ئوڭىدىن كېلىدۇ. بۇ ئارقىلىق ئەڭ پايدىلىق ئەمەللەرنىڭ ئىچىگە تاشلاپ قويغان مىكروپىلار بىلەن، ئۇلارنى ئىگىسى ئۈچۈن ئەڭ زىيانلىق نەرسە ھالىغا كەلتۈرۈپ قويىدۇ. بۇلارنى قىلغاندا « داۋاملىق يامان ئىشلارغا بۇيرۇيدىغان » (12:53) نەپسىنى ئۆزىگە ياردەمچى قىلىشى، يامان قىلىق، پاسكىنا ئىشلارغا ئۇنى مايىل قىلىدۇ... ھەمدە يەر يۈزىدىكى دوستلىرىنى (ئەۋلىياھۇش شەيتان)، ئەۋلىيالارنى (7:27)، « ئاللاھ نى قوبۇپ، شەيتانلارنى دوست تۇتقانلار... » نى (7:30) ئۆز ئارىسىدا تەشكىللەپ بىر شەيتان پارتىيىسى (ھىزبۇش شەيتان) قۇرۇپ ۋە بۇ پارتىيىنىڭ ۋاستىسى بىلەن مۇئىمىنلەرگە قارشى شەيتانى بىر سىياسەت ئىشلىتىپ، ئۇلارنى پايلاپ تۇرىدۇ ۋە ئۇلارنى پادا ھالىغا كەلتۈرۈپ قويۇشقا تىرىشىدۇ...

ئىچكى ۋە تاشقى تەرەپتىن تەشكىللىك ھالدا ھۇجۇمغا ئۆتكەن بىر دۈشمەننىڭ تۇنجى ۋە ئەڭ ئاخىرقى ھۇجۇم نىشانى كىشىنىڭ ئىمانى، ئىمان ماكانى قەلب بولىدۇ. بۇ دۈشمەنلەر قەلبنى ئىمانغا زىندان قىلىپ، ئۇ يەرنى ئىنساننىڭ ئەبەدىي نىجادلىقىغا ياردەم قىلالمايدىغان مال - مۈلۈك، ماقام / ھوقوققا ئوخشاش نەرسىلەر بىلەن تولدۇرۇشقا تىرىشىدۇ.

بۇ ئەھۋالدا پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي بىر ئىچكى ئۇرۇش باشلاش زۆرۈر. بۇ ئۇرۇشنىڭ ئۆمرى بىر قانچە ئاي ياكى بىر قانچە يىل ئەمەس، بىر ئۆمۈر بولىشى كېرەك. داۋاملىق ھۇجۇمغا ئۇچراپ خار بولغان ئىمان ۋە ئۇنىڭ ماكانىنى بۇ ھۇجۇملاردىن قۇتقۇزۇش ۋە مۇداپىئە قىلىش؛ ئۇ يەرنى **ئازاد رايۇن** ھالىغا كەلتۈرۈش ۋە **ئىمان ھاكىمىيىتىنى** تىكلەش كېرەك.

بۇ ماكانغا سالما ئەمەللەردىن مۇھاپىزەتچىلەر، قاراۋۇللار قويۇلشى كېرەك. ئىچىمىزنىڭ ئاھالىسى ئورنىدىن تۇرغۇزۇشۇمىز ۋە ئەڭ باشتا ئىچىمىزدىكى دۇنيادا **پىتنە يوقالغان، دىن پەقەت ئاللاھ قا خاس بولغىچە** بۇ ئۇرۇش داۋام قىلىشى لازىم. ئاندىن كېيىن، ئۇ يەردە قۇرۇلغان « **يۈرەك دۆلىتى** » نى بىلەكلەرگە، زېمىنغا، جۇغراپىيەلەرگە كېڭەيتىشىمىز كېرەك.

ئاسارەت ئەسلىدە ئىچىمىزدە...

شەيتان ۋە ئۇنىڭ ئەسكەرلىرى بىزنى ئەڭ باشتا يۈرىكىمىزدە ئەسىر ئالدى. ئىشغال ئاستىدىكى بىر يۈرەك، بىر مېڭە بىلەن قايسى زېمىننى قۇتقۇزۇشقا ئاتلىنىسىز؟ ئىمانىمىزنى يۈرەكلەرگە قاماپ قويدى. يەر يۈزىنىڭ پىرئەۋىنلىرى بىزنى ئەڭ باشتا يۈرەكلىرىمىزدە مەغلۇپ قىلدى. شۇڭا قولىمىز ئىمان ھاكىمىيىتى ئاستىدىن چىقىپ كەتتى. كۆزىمىز، قۇلقىمىز، زېھنىمىز، ئېڭىمىز ئىمان ھاكىمىيىتىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدىن چىقىپ كەتتى. بۇ ئەزالىرىمىز ئىمان ھاكىمىيىتى ئاستىدىكى ئەركىنلىكنى يوقۇتۇپ قويدى. ئۇلار ئىمانىمىزنىڭ ھاكىمىيىتىنى تارتىۋېلىپ ئۇنى ئاختا قىلدى. ئىمانغا ساراي قىلىپ يارىتىلغان قەلبىمىز ئۇنىڭغا زىندان، مازار بولدى. « دىن بىر ۋىجدان ئىشى » شۇئارى بىلەن يولغا چىققان ئىمان دۈشمەنلىرى، مەدەنىيىتى، مائارىپى، تاراتقۇلىرى ۋە شەيتانى ئويۇنلىرى بىلەن چوڭ بىر دىۋىنى ئالائىددىننىڭ لامپىسىغا مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا كىرگۈزۈۋېتىلدى.

ئۇلار ئىمان كۈچىنى بىلىپ يەتتى. ئۇلار ئۇنىڭ مەجبۇرى سولۇۋېتىلگەن يەردىن چىقىپ قالسا، ئۇنى تىزگىنلەشنىڭ مۇمكىن بولمايدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ. شۇڭا، ئۇنى مەھكۇم قىلىش ئۈچۈن نېمە كېرەك بولسا شۇنى قىلىدۇ، ھەر قانداق شەيتانى پىداكارلىقتىن قاچىمىدى ۋە قاچمايدۇ. ئىمانغا ئادەتتىكى زەنجىرنى سالمايدۇ. ئۇ زەنجىر ئالتۇندىن ياسالغان، كۆركەم سەنئەت ئەسىرى، ھەتتا بەزىدە ئەڭ يېڭى تېخنىكا مۆجىزىسى بولشى مۇمكىن؛ ئۇ زەنجىر كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ.

بۇنى پەرق قىلالغۇدەك پاراستىڭىز بولسا، ئۇنى قۇللۇق زەنجىرى سۈپىتىدە ئەمەس، خوجايىنلىرى ھەدىيە قىلغان مارجان دەپ سىزنى ئۇنىڭغا ئىشەندۈرۈشكە تىرىشىدۇ. ئۆزىنىڭ ھاۋايى ھەۋسى ئۈچۈن خىزمەت قىلمىغان كىشىنى « داۋا »، « خىزمەت »، ھەتتا « دىن » نامى بىلەن ئۆزىگە خىزمەت قىلدۇرىدۇ. ئۇلار سېغىشىنى، مېنىشىنى ۋە يۈك ئارتىشىنى ناھايىتى ياخشى بىلىدۇ.

ئەگەر كۆرۈنگەن ۋە كۆرۈنمىگەن، « قىممەت » لىك ۋە تايىنى يوق نەرسىلىرى بىلەن ئىمانىمىزغا سېلىنغان بۇ زەنجىرلەرنى ئۇزۇپ تاشلىيالساق، ئۇ ۋاقىتتا ئىمانىمىز بىزگە مەشئەل، كۆڭلىمىزگە نۇر، تىزىمىزغا ماغدۇر، تىلىمىزغا پەرمان بولىدۇ. يىغىنچاقلىغاندا، ئىمان « ئىمان » بولىدۇ.

بۇلغىنىش ۋە كىر ئىچىمىزدە. ئالدى بىلەن ئىچىمىزنى، ئاندىن ھاۋامىزنى كىرلەتتى. ئىچىمىزنىڭ مۇھىت ئاسرىغۇچىلىرى يوق بولدى. ئەتراپىمىزدىكىلەر ھاۋا ۋە مۇھىتنى پاكىز تۇتۇشقا مۇۋەپپەق بولسىمۇ، ئىچىمىزنى تازىلاش ئۈچۈن ئۇلار ھەرىكەتكە ئۆتەلمەيدۇ، ئەكسىچە تېخىمۇ كىرلىتىدۇ. سىستېمىلىرى، مائارىپى، ئۇچۇر - ئالاقە ۋاسىتىلىرى، مەدەنىيىتى، دىنى تەشۋىقاتلىرى، بۇتلىرى بىلەن ئىچكى دۇنيامىزنى كىرلىتىدۇ. ئەگەر بىز ئۆز تۈزۈمىمىزنى قۇرۇپ چىقىمىساق، ئۇلار ئۆزىنىڭ مىزانىمىز تۈزۈملىرىنى يۈرىكىمىزگىچە كىرگۈزىدۇ. ھەقىقىي پالاكەت مانا بۇ ۋاقىتتا باشلىنىدۇ.

كۈچ ئىشلىتىپ قۇرغان، ئېزىپ، ئۇرۇپ - چېقىپ، ئېسىپ - ئۆلتۈرۈپ قۇرغان تۈزۈملىرىدىن قورقماڭ. قورقماڭ، چۈنكى « **زۇلۇم قىلغۇچىلار، قانداق ئاغدۇرۇپ تاشلىنىدىغانلىقىنى ۋاقتى كەلگەندە بىلىپ قالىدۇ** » (26:227). ئەسلىدە قورقۇشقا تېگىشلىك نەرسە، بۇ تۈزۈملىرىنى قەلبىمىزگىچە يەرلەشتۈرۈشى بولۇپ، ۋۇجۇدنىڭ پايتەختىنى ئىشغال قىلىپ، قول، پۇت، كۆز، قۇلاق، باش ۋە بىلەككە ھۆكۈمران بولشى، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆزلىرى ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇشى ئەڭ خەتەرلىك بىر ئەھۋال. مەسىلەن: كاپىتالىزم دەپ ئاتالغان زۇلۇمنىڭ ئىقتىسادنى باشقۇرۇشىدىن قورقمايمەن. لېكىن، بۇ

مىكروبنىڭ قەلبىمىزگىچە كىرىپ، ئەقلىمىز، چۈشەنچىمىز، ھەرىكىتىمىز ۋە مۇئامىلىمىزدە ئۆزىنى نامايەن قىلىشىدىن قورقۇمەن.

بۇلار بولمىدىمۇ، بولمايۋاتامدۇ؟ دىنى ئىسلام بولۇپ، ئەخلاقى كاپىتالىست بولغانلار يوقمۇ؟ ئىسلام ئەقىدىسىنى قوبۇل قىلىپ، كاپىتالىزم ئەقلى بىلەن ئۆزىنى خەتەرگە ئاتقانلار يوقمۇ؟ كىم بىلىدۇ، مۇئامىلە ۋە پوزىتسىيىمىز، ئوبدان مۇلاھىزە قىلىنغان ۋاقىتتا، بەلكىم بىزمۇ بۇلار قاتاردىن ئورۇن ئالغان بولىشىمىز مۇمكىن. مەسىلەن، بىر - بىرىمىزنى خەجلىۋېتىش، خۇددى پارچە پۇلنى خەجلىگەندەك خەجلىۋېتىش ئادىتىمىز، مېھرى - مۇھەببەت، كۆڭۈل بۆلۈش، تەرەپ تۇتۇش، بىلىم، سەمىمىيەت، خۇلاسە كالم، دىنى ۋە ئەخلاقى قىممەتلەرنى ساتقىلى ۋە سېتىۋالغىلى بولىدىغان ھالغا كەلتۈرۈپ قويۇش قابىلىيىتىمىز؛ ئىسلامنىڭ ئۇلۇغۋار غايىلىرىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن بەلگىلىگەن بەزى پىرىنسىپلىرىنى پايدا ئېلىپ كېلىدىغان بىر دەسىمىگە ئايلاندۇرۇۋېلىش ئارزۇيىمىز؛ ئىنساننى، ئىنسانىمىزنى ھەتتا ئۆزىمىزنى بىر دەسىمىگە قىلىپ ئىشلىتىشتەك بەختسىزلىكىمىز؛ بىر ھايات كىتابى بولغان قۇرئاننى، بىر ھايات دەستۇرى بولغان ئىسلامنى ۋە بىر ھايات پەيغەمبەرنى (ئۆرنەكلىك رولى جەھەتتىن) دەسىمى قىلىپ، بازاردىكى تەنزەكەش سودىگەرگە ئوخشاش سېتىشتەك قۇۋلىقىمىز؛... بۇ دائىرىگە كىرمەسمۇ ئەجىبا؟

ھەقىقىي قورقۇشقا تېگىشلىك بولغان مانا بۇلار ئەسلىدە. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ تۈزۈملىرىنى يۈرەكلىرىمىزگىچە كىرگۈزۈش ئۈچۈن ھەر يولنى سىناۋاتىدۇ. لېكىن، بۇنداق بىر ئىشغالىيەتكە بىز مۇسۇلمانلار رازى بولماسلىقىمىز كېرەك. يۈرەك ئىشغال قىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا بىزگە ۋەدە قىلغان دۇنيالىقلارنى ۋاقتى ۋە ئۆز جايىدا يۈزىگە ئۇرۇشنى بىلىشىمىز كېرەك.

ئىمانىمىزنىڭ مەينەتچىلىك ئىچىدە تولغۇنىشىغا، ئاسارەت ئاستىدا ئېغىرىشىغا، ھۆكۈمرانلىقنىڭ قولىدىن كېتىشىگە سۈكۈت قىلماسلىقىمىز لازىم. شېرىكنىڭ ھەر خىلىنى رەت قىلىشىمىز كېرەك. شېرىك ئىچىدىكى ھەق بىزنى ئالدىمىسۇن. شۇنى بىلىشىمىز كېرەككى، شېرىكنىڭ ئېنىقلىمىسى، **ئىچىدە ھەق بولغان باتىل بولىدۇ.** ئىچىدىن « ھەق » ئېلىۋېتىلگەن باتىلنى شېرىك ئەمەس ئىلھاد (دىندىن چىقىش) دەپ ئاتايدۇ. بارلىق يالغان ئىلاھلارنى رەت قىلىشىمىز كېرەك. بىزگە رەببىمىز يېتەرلىك بولۇشى لازىم. قۇرئانمۇ مۇشۇنداق سوراۋاتامدۇ بىزدىن: « **ئاللاھ بەندىسىگە يېتەرلىك ئەمەسمۇ؟** » (39:36). يېتىدۇ، يېتىدۇ ئەلۋەتتە. ئەگەر مۇشۇنداق قىلساق، ئىمانىمىز ھۆر بولىدۇ، ھۆر بولغانىسېرى كۈچىيىدۇ.

بۇنى دەريادەك ئاققان كۆز ياشلىرىمىز بىلەن يۈرەكلىرىمىزنى يۇيۇپ تۇرۇپ قىلىمىز. پىكىر، زىكىر، شۈكۈر، ئېرىپان، ئەھسان، تەقۋا بىلەن قىلىمىز، دۇئا بىلەن قىلىمىز.

شۇنداق، دۇئا بىلەن، ئۇ مەۋجۇدلۇق سەۋەبىمىز:

« **ئېيتتىكى، ئەگەر سىلەرنىڭ دۇئايىڭلار بولمىسا، رەببىم سىلەرگە پەرۋا قىلمايدۇ،...** »

(25:77).

دۇئا بىر دەۋەت، بىر چاقىرىق. ئۇسۇلۇبىغا مۇۋاپىق شەكىلدە قىلىنسا، ئۇ چاقىرىق ئىجاۋەت بولىدۇ. بىر قانچىمىز دۇئا قىلىش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، بىلمەستىن ئۆزىگە بەددۇئا قىلىدۇ. قانداق قىلىپ دەمىسىز؟ شەيتاننى ئىشلىرىغا ئارىلاشتۇرۇپ، يۈرەك سىگناللىرىنى ۋە سەۋەسە دېگەن پارازىت بىلەن بۇزۇش بىلەن قىلىدۇ. ئېنىق قىلىپ ئېيتقاندا، شەيتاننىڭ مۇشۇنداق قىلىشىغا يول قويۇش ئارقىلىق ئۆزىگە بەددۇئا قىلىدۇ.

يۇقىرىدا تىلغا ئالغان ئەمەللەرگە ئېرىشكەن ۋاقىتىمىزدا « ئىنقىلاپ » ئىچىمىزدە ۋۇجۇدقا چىقىدۇ، يۈرەك دۆلىتىمىزدە ئىمان ھاكىم بولىدۇ. يەنى يۈرىكىمىز دارۇل ئىسلامغا ئايلىنىدۇ. بىپايان ۋە سىنىپتىن خالىي يۈرەك دۆلىتىمىزدە، بىر ئەزاسىنىمۇ سىرىتتا قالدۇرماي مېھمان قىلىمىز ئىسلام ئۈمىتىنى.

بۇ ئارقىلىق ۋەھىدەت (بىرلىك) نى ئەڭ باشتا ئىچىمىزدە ۋۇجۇدقا كەلتۈرىمىز. ۋەھىدەت سودىگىرى ئەمەس، ھەقىقىي مۇۋاھىد بولىمىز ۋە يۈرىكىمىز ئاللاھ قا لايىق بىر ھالغا كېلىدۇ. « بەندىسىگە جان تومۇرىدىنمۇ يېقىن بولغۇچى » نى « تەكلىپ » قىلىمىز. « ئەي ماكاندىن خالىي بولغان زات! سەن ئۈچۈن ئىستىغفارلىرىم بىلەن تازىلاپ، كۆز ياشلىرىم بىلەن يۇيۇپ، زىكىر ۋە تەسبىھ بىلەن بېزەپ، ئىلىم، ئېرىپان ۋە ھېكمەت بىلەن سەرەمجانلاشتۇرۇپ، تەقۋا ۋە ئەھسان بىلەن يورۇتقان يۈرىكىمگە قەدەم تەشرىپ قىلغىن » دەيمىز. ئۇ ۋاقىتتا شائىرنىڭ بۇ شېئىرىنى چۈشىنىشكە قوشنىلەيمىز:

سۈر چىقار دىلدىن غەيرىنى، ئاندا تەجەللى قىلار ھەق،
پادىشاھ قونماس ساراىغا ھوجرا بىنا بولماستىن.

ۋە

پاكىزلا كۆڭۈل ئۆيىنى

يار كېلىدۇ قونغىلى

دېگەن يۇنۇسقا سالام يوللايمىز. ئەلۋەتتە، ئاللاھ ئۇ ۋاقىتتا رەھىمىتى، مەغپىرىتى بىلەن كېلىدۇ، تەجەللىسى بىلەن بىزنى تويۇندۇرىدۇ. پاك قەلب مانا شۇ ۋاقىتتا ۋۇجۇدقا كېلىدۇ. ئەگەر ئىچىمىزدىكى بوران تاشقا ئايلىنىمىغان بولسا، تىنجىيدۇ. كۆڭۈل ئوكيانۇسدا تىنچلىق ھۆكۈم سۈرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئىچىمىزدىكى دۇنيانى بايقاش يېڭىدىن باشلىنىدۇ:

« بۇلار ئىمان ئېيتقانلار بولۇپ، ئۇلارنىڭ دىللىرى ئاللاھ نى ياد ئېتىش بىلەن ئارام تاپىدۇ، بىلىڭلاركى، دىللار ئاللاھ نى ياد ئېتىش بىلەن ئارام تاپىدۇ » (13:28).

مانا بۇ ئىچكى ئۇرۇشنىڭ غەلبىسى. ئەمدى يۈرەك دۆلىتى قۇرۇلۇپ بولغانىدى. ئۇنى قۇرۇپ چىقىش بىر ئىچكى ئۇرۇشنى تەقەززا قىلسا، قوغداش ۋە سىرتقا كېڭەيتىش مىڭ ئۇرۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. توختىماقچى بولسىڭىزمۇ توختىيالماسىز ئەمدى. ئىچىڭىزدىكى سائادەتنىڭ يەنە بىر ئىسمى بولغان **يۈرەك دۆلىتىنى**، ياشاۋاتقان دۇنياغا ھاكىم قىلىش ئۈچۈن قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى يۈرىكىڭىز سىزگە مەسلىھەت سېلىپ ئولتۇرمايدۇ ئەمدى. ئەزەلدىن ئۇنىڭغا ئۆكتى قويغان تەقدىردىمۇ، ئەقلىڭىز ئۇنى تەستىقلىمىسىمۇ، ئۇ ئۆزىگە خاس ئۇسلۇپ ۋە ئىمكانلىرى بىلەن ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىدۇ. سىزمۇ بىلىسىز، **كۆڭۈل پەرمانغا قۇلاق سالمايدۇ.**

يۈرەككە خاس ئىمكانلارنىڭ ئەڭ ئالدىدا، دۇنيانىڭ ئەڭ زىل ۋە تەرەققىي قىلغان رادارى دېسىڭىزمۇ بولىدىغان **سەزگۈرلۈك ۋە پاراسەت** كېلىدۇ. ھەممىگە مەلۇم بولغاندەك، كۆزدىن باشقا يەنە باشقا بىر كۆز ھەققىدە توختالغان كىتاپنىڭ بايانغا قۇلاق سالايلى:

« ھەقىقەت شۇكى، كۆزلەر كور بولمايدۇ، لېكىن كۆكرەكلەردىكى قەلبلەر كور بولىدۇ » (22:46).

بۇ دولقۇن تارقانقۇچىڭىز ئارقىلىق قانچىلىك يىراقتا بولىشىدىن قەتئىينەزەر، بىر دوستىڭىزغا مۇھەببەت سىگناللىرىنى ئەۋەتەلەيسىز. مۇناپىقلىق ۋە نىفاق ئادەت ھالىغا كېلىپ قالغان بىر جەمئىيەتتە، ھەقىقىي مۇئىمىنى بۇ رادارىڭىز ئارقىلىق تونۇيسىز. بۇ ئارقىلىق ئاللاھ نىڭ كائىنات ئايەتلىرىنى (51:20)، نەپىسلىرىڭىزدىكى ئايەتلەرنى ئوقۇيسىز (51:21) ۋە ئۇلار ھەققىدىكى مەلۇماتقا ئىگە بولىسىز.

بۇ بىلىمنى « كىتابى مەستۇر » نىڭ ئايەتلىرى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ « ھېكمەت » نى تاپسىز. ئۇ ۋاقىتتا « كىمگە ھېكمەتتىن بىر نېسىۋە بېرىلگەن بولسا، ئۇنىڭغا كۆپ ياخشىلىق ئاتا قىلىنغان بولىدۇ » (2:269) ئىكەنلىكىنى بىلىپ يېتىسىز.

مانا بۇ ۋاقت، قانچە زاماندىن بېرى سىگنال تارقىتىشتىن توختاپ قالغان يۈرىڭىز ئىشقا كىرىشىدۇ. ئىچىڭىزدىكى دۇنيانىڭ ئەڭ زىل رادارى، ئاسمان ۋە زېمىننىڭ ساۋاپ كۆرۈنۈشلىرىنى ئىزدەپ تېپىپ يۈرەك ئارخىپىمىزدا ساقلايدۇ. بۇ ۋاقتتا، پەقەت بىلىپلا قالماستىن چۈشىنىسىز (ئېرىپان)، نەزەر سېلىپلا قالماستىن كۆرۈپ يېتىسىز (بەسرەت).

ھەر ئايەت ئىچىڭىزدە يېڭى ئۇيۇقلار ئاچىدۇ. «**ئاللاھ كۆكسىنى كەڭ قىلغان، رەببىنىڭ نۇرى ئۈستىدە بولغان**» (39:22) بىرىگە ئايلىنىسىز. ئەڭ تەرەققىي قىلغان خەۋەرلىشىش ئاپاراتى، تېلېفون، تېلېكس، تېلېفاكس ۋە تېل بىلەن باشلىغان قانچىلىك نېمە بولسا، ھەممىسىدىن ئۈستۈن تۇرىدىغان ئىمكانىي ئاكتىپ ھالغا كەلتۈرگەن بولىسىز. رەببىڭىز بىلەن ئوتتۇرىڭىزدىكى مۇناسىۋەتنى ئۇ زىل ئۈسكىنە بىلەن تەكشۈرىسىز. ئۇ سىزنى دائىم ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرىدىغان ئاپتوماتىك تىزگىنە كەكە ئايلىنىدۇ. چۈملىنىڭ ئاياق ئاۋازىدىنمۇ تىۋىشىسىز ھالغا كەلگەن شېرىكىڭىزنىڭ ئاياق تىۋىشىنى ئاڭلىيالايسىز، بارلىق ماھارەتلىرىنى ئىشلىتىپ، نىقايلارنى تاقىغان ھالدا كەلگەن نىفاقنى بۇ رادار بىلەن تونۇۋالالايسىز. قۇلىقىڭىزغا رەببىڭىزنىڭ ئىسمى كەلگەن ۋاقتتا، ئۇنىڭ كۆرسەتكۈچى ھەرىكەت قىلىشقا باشلايدۇ. ئاللاھ نىڭ ئايەتلىرى تىلاۋەت قىلىنغان ۋاقتتا، ئالماستىن ياسالغان بىر تامغا دۇچ كەلگەندەك سىزنى « تاقىدە » جايىڭىزدا توختىتىدۇ:

«**پەقەت ئاللاھ ياد ئېتىلسە دىللىرىدا قورقۇنۇچ پەيدا بولىدىغان، ئاللاھ نىڭ ئايەتلىرى تىلاۋەت قىلىنسا ئىمانى كۈچىيىدىغان، رەببىگە تەۋەككۈل قىلىدىغان كىشىلەرلا (كامىل) مۇئىمىنلەردۇر**» (8:2).

ۋاقت

كېچە ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش

كېچىسىنى تىرىلدۈرمىگەن كىشىنىڭ كۈندۈزى ئۆلگەن بولىدۇ. كۈندۈزنىڭ يىگىتى بولۇش ئۈچۈن كېچىنىڭ ئابىدى بولۇش لازىم.

ئىچكى بايلىقنىڭ قېزىپ چىقىرىلىشىدا ماكاندىن قالسا، ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان ئامىل ۋاقت. كېچە ۋە كۈندۈز ھەر ئىككىسى ئوخشاشلا ئاللاھ نىڭ. لېكىن، ئىچكى بايلىقنىڭ قولغا كەلتۈرۈلىشىدە، ئەڭ مۇۋاپىق پەيت بولغان كېچىدىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشىمىز لازىم. چۈنكى، ئاسمان ئۈستىدىكى يېپىنچىسىنى كېچىدە ئېلىپ تاشلايدۇ. ئەمەللەر كېچىدە ئاللاھ ھوزۇرىغا سۇنۇلىدۇ.

دەۋرىمىز ۋاقت چۈشەنچىسى بىلەن ئىسلامنىڭ ۋاقت چۈشەنچىسى بىر - بىرىگە تۈپتىن زىت كېلىدۇ. بۇ زىتلىق، ۋاقتنى ئىشلىتىشنىمۇ روشەن ھالدا ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ. ئاللاھ قۇرئاندا ۋاقتنىڭ پەرقلىق تىلىملىرىنى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلىدۇ: « ۋەل ئەسىر، ۋەل لەيلى، ۋەس سۇبھ، ۋەد دۇھا (ئەسىر ۋاقتىغا، كېچىگە، سەھەرگە، چاشگاھ ۋاقتىغا قەسەمكى) » دېگەندەك...

بۇ قەسەملەر، ۋاقتنىڭ ئىززىتىنى ئىلاھىي تىل بىلەن تەستىقلىغانلىقىنىڭ ئىپادىسى. ۋاقت قىممەتلىك، قانچىلىك كۆپ بولشىدىن قەتئىينەزە قىممىتىنى يوقۇتۇپ قويمايدۇ. بۇ نوقتىدىن خۇددى سۇغا ئوخشايدۇ. ۋاقت ھاياتتۇر. ۋاقتنى ئىسراپ قىلىش ھاياتنى ئىسراپ قىلغانلىق، يەنى ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغانلىق بولىدۇ. بۇ، ھاياتنى پارچە پۇلنى خەجلىگەندەك ئىسراپ قىلغانلارغا ئاللاھ تىن ئۈمىدىنى ئۈزۈمەسلىك تەۋسىيە قىلىنغان بۇ ئايەتتە مۇنداق تەسۋىرلەنگەن: « **ئەسرافۇ ئەلا ئەنفۇسەھم (نەپسىنى ئىسراپ قىلغانلار)** » (39:53).

كۈنىمىز زامان چۈشەنچىسى، مەشھۇر ئېنىقلىمىسىغا ئاساسەن ئاخشامنى ئاساس قىلىدۇ، بۇ يارىتىلىش فىترىتىگە زىت. ئاللاھ بەلگىلىك مەقسەت بىلەن ياراتقان كېچىنى، يارىتىلىش مەقسىتىنىڭ سىرتىدا ئىشلىتىش، كۈنىمىز ئىنساننىڭ ئادىتىگە ئايلاندۇرۇلدى.

ئىسلام چۈشەنچىسىدە ۋاقت، تەبىئىيىتىگە ئەڭ مۇۋاپىق شەكىلدە ئىشلىتىلىدۇ. مۇئىن كۈن چىققاندىن كېيىن ئورنىدىن تۇرمايدۇ، ئەكسىچە، كۈن چىقىشتىن بۇرۇن ئورنىدىن تۇرۇپ بولىدۇ. ۋاقتنى ئىشلىتىشتە ئىسلام، **سەھەرنى** ئاساس قىلىدۇ. بۇ سەۋەپتىن، سەھەرنىڭ كىشىگە ھايات بەخش ئەتكۈچى پۇرسىتىدىن ھەممىدىن كۆپ مۇسۇلمانلار پايدىلىنىدۇ. مەن ئاللاھ رەسۇلىدىن كەلگەن رىۋايەتلەردە « خۇپتەندىن كېيىن رەسۇلۇللاھ ئولتۇرۇپ مۇنداق دېدى... » دېگەندەك رىۋايەتلەرنى ئانچە ئۇچراتمىدىم. بۇنىڭ ئەكسىچە، بۇخارى، ئەۋقاتۇسسالات بابىدا، ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇئەنھۇدىن، ئاللاھ رەسۇلىنىڭ خۇپتەندىن كېيىن مەجبۇر بولۇپ قالمىسا، ئۆيىگە كىرىپ كېتىپ ئارام ئالغانلىقى، خۇپتەندىن كېيىن ئارتۇقچە گەپ قىلىشنى ياقىتۇرمايدىغانلىقى رىۋايەت قىلماقتا.

كېچە ۋە قۇرئان

« **شۈبھىسىزكى، بىز ئۇنى مۇبارەك بىر كېچىدە نازىل قىلدۇق** » (44:3).

كېچە، ئاللاھ تىلغا ئېلىپ تۇرۇپ قەسەم قىلغان ۋاقىتلاردىن بىرى. **قۇرئان**، ئۆزىنىڭ بىر كېچە ۋاقتىدا نازىل بولۇشقا باشلىغانلىقىنى بىزگە بايان قىلماقتا. « **قەدىر** » بىر كېچىنىڭ ئىسمى بولۇپ، بۇ كېچىنى كېچىلەرنىڭ سۇلتانى قىلغانىدى.

مىراجمۇ كېچىنىڭ ھەدىيەلىرىدىن بىرى. بىر كېچە ۋاقتى (لەيلەن) دا يۈز بەرگەندى. ئىنسان نەسلى ئىگە بولالايدىغان ئەڭ يۇقىرى مەرتىۋىگە بىر كېچە ۋاقتى ئېرىشكەندى ئاللاھ رەسۇلى.

كېچىنىڭ ئۈممەتكە ئېلىپ كەلگەن ھەدىيەلىرىدىن بىرىسى « **ھىجرەت** ».

قۇرئان: « **كېچىلىرى ئاللاھ نىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىپ سەجدە قىلىدىغان كىشىلەر...** » (3:113) نى ئەھلى كىتابى ئىچىدىن ئاللاھ تىلغا ئېلىپ ياد قىلغان، ئۇلارنىڭ باشقىلار بىلەن ئوخشاش ئەمەسلىكىنى بىلدۈرگەن. رەسۇلۇللاھقىمۇ بۇ سەۋەپتىن بىر ئەمىر بېرىلگەندى:

« **كېچىنىڭ بىر قىسمىدا ئورنۇڭدىن تۇرۇپ، ساڭا خاس بولغان نەپلە ناماز قىل. بەلكىم** »

رەببىڭ بۇ ئارقىلىق سېنى مەدھىلىنىدىغان بىر ماقام (ئورۇن) غا يەتكۈزىدۇ » (17:70).
رەسۇلۇللاھقا ئىچكى بايلىقنى قېزىپ چىقىرىش يولىنى كۆرسەتكەن ئاللاھ نىڭ يەنە بىر تەۋسىيەسى:
« كېچە ۋاقتلىرىدا ۋە كۈندۈزنىڭ دەسلەپكى ۋە ئاخىرقى ۋاقتلىرىدا پەرۋەردىگارىڭغا تەسبەھ ئېيتقىن (يەنى ناماز ئوقۇغىن) ۋە ھەمدە ئېيتقىن » (20:130).

بۇ ھەقتە قۇرئاندا كىشىنىڭ دىققىتىنى تارتىدىغان بىر سۈرە بار - مۇزەھمىل سۈرىسى. تۇنجى نازىل بولغان سۈرە بولغان بولسىمۇ، ئىچكى بايلىقنى قېزىپ چىقىرىش توغرىسىدىكى ئىلاھىي بۇيرۇقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالماقتا. مەلۇم بولغان نەرسە شۇكى، بۇ سۈرە نازىل بولغاندا، بىز بىلىدىغان بەش ۋاقت ناماز تېخى پەرز بولمىغانىدى. دەۋەتنىڭ ئاساسلىرى تېخى يېڭى - يېڭى ئوتتۇرىغا قويۇلۇۋاتقان نۇبۇۋەت (پەيغەمبەرلىك) نىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىگە ئائىت بولغان بۇ سۈرىدە، رەسۇلۇللاھقا ۋە ئۇنىڭغا ئەڭ باشتا ئەگەشكەن كىشىلەرگە نېمىنىڭ بۇيرۇلغانلىقىنى، كېلىڭ بىرگە ئوقۇيلى:

« ئى كىيىمىگە يۈكسۈلگۈچى (پەيغەمبەر!)

كېچىنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىدا،

يېرىمىدا ياكى يېرىمىدىنمۇ ئازراقدا ياكى كۆپرەكىدە ئورنۇڭدىن تۇر !

ۋە قۇرئاننى تەپەككۈر قىلغان ھالدا ئالدىرىماي ئوقۇ.

ھەقىقەتەن بىز ساڭا ئېغىر بىر سۆزنى بېرىمىز.

شۈبھىسىزكى، كېچىنىڭ ناشئەسى (جىمجىتلىقى، ئىنساننىڭ ئىچكى دۇنياسىدا پەيدا

قىلغان) تەسىرى ۋە ئوقۇش نوقتىسىدىن ئەڭ مۇۋاپىق » (73:1,6).

بەش ۋاقت ناماز تېخى پەرز قىلىنمىغان، ئىسلامنىڭ بۇ ئېغىر كۈنلىرىدە نازىل بولغان بۇ ئايەتلەر ھەقىقەتەن چوڭقۇر مەنىگە ئىگە بولۇپ، بۇ ئايەتلەردە كېلەچەكتە ئىسلامنىڭ بارلىق يۈكىنى مۇرىسىدە توشىدىغان بۇ يادرولۇق كىشىلەرنىڭ، شەخسىيىتىنى تەربىيەلەش مەقسەت قىلىنغانىدى.

ئۇلار لاھىيىسى ئاللاھقا ئائىت، ۋۇجۇتقا چىقارغۇچىسى رەسۇلۇللاھ بولغان ئىسلام بىناسىنىڭ ئۇلى بولۇپ، ئۇل پۇختا سېلىنىشى كېرەك ئىدى. ئىنساننىڭ ئىچكى دۇنياسىنى موللاشتۇرغۇچى خەۋەرلەرنى ئېلىپ كەلگەن بۇ خىل ئايەتلەر، بۇ مەقسەتكە ماس ھالدا نازىل بولاتتى.

مەزكۇر سۈرىنىڭ ئاخىرقى ئايىتى نازىل بولغىچە رەسۇلۇللاھ ۋە ئەسھابى كېچە نامىزىنى پەرز سۈپىتىدە ئادا قىلدى. بۇ سۈرىنىڭ ئاخىرقى ئايىتى « ... ئاللاھ سىلەرنىڭ (كېچە سائەتلىرىنى) ھېسابلاپ بولالمايدىغانلىقىڭلارنى بىلىدۇ، ئاللاھ سىلەرگە رەھىم قىلدى، تەھەججۇد نامىزىدىن سىلەرگە قولاي بولغانى ئوقۇڭلار (سىلەرگە قايسىسى قولاي بولسا، شۇنىڭغا قاراپ كېچە نامىزى ئوقۇڭلار) ... » ئىپادىسى بىلەن بۇ ۋاجىپنى يەڭگىللەتتى، ئەمەلدىن قالدۇرمىدى. « قاراۋ ما تەبەسسەرا مېنەل قۇرئان » ئىپادىسىدىنمۇ شۇنداق ئىكەنلىكىنى مەلۇم. « ئۇنداقتا قۇرئاندىن ئۆزەڭلارغا ئاسان بولغانى ئوقۇڭلار » مەنىسىنى بىلدۈرىدىغان بۇ جۈملىدە « پارچە » ئارقىلىق « پۈتۈن » نەزەردە تۇتۇلغان بولۇپ، نامازدا قۇرئان ئوقۇلغانلىقى ئۈچۈن، كېچە نامىزى مەجازى شەكىلدە « قۇرئان ئوقۇش » بىلەن ئىپادە قىلىنغان.

سۈرىنىڭ مەزكۇر ئاخىرقى ئايىتىنىڭ ئالدىنقى ئايەتلەردىن قانچىلىك ۋاقت ئۆتكەندىن كېيىن نازىل بولغانلىقى ھەققىدە ئوخشاش بولمىغان رىۋايەتلەر بار. بىر يىل، ئىككى يىل، ئون يىل دېگەنلەر بولغاندەك، بۇ ئايەتنىڭ مەدىنىدە نازىل بولغانلىقىنى ئېيتقانلارمۇ بار. ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا بۇ ئايەتنى كۆزدە تۇتۇپ « 12 ئاي ئۆتكەندىن كېيىن نازىل بولدى. رەسۇلۇللاھ ۋە ساھابىلىرى 12 ئاي بويىنچە تەھەججۇت نامىزىنى پەرز سۈپىتىدە ئادا قىلدى » دەيدۇ. ئابدۇئىبن ھۇمەيدنىڭ ياقۇپ ۋە جافەر ئارقىلىق سەئىد (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ) دىن كەلگەن رىۋايىتىدە، رەسۇلۇللاھ ۋە ساھابىلىرى تەھەججۇت

نامىزنى، ئون يىل بىر ۋاجىپ سۈپىتىدە ئادا قىلغان. ئون يىلدىن كېيىن بۇ ئايەت نازىل بولۇپ، مۇئمىنلەرنىڭ يۈكىنى يەڭگىللەتكەن دېيىلىدۇ.

مەيلى نېمە بولشىدىن قەتئىينەزەر، رەسۇلۇللاھ ۋە ساھابىلىرى ئايلارچە، ھەتتا يىللارچە تەھەججۇد نامىزى ئۈچۈن كېچىسى ئورنىدىن تۇرغان ۋە بۇ ۋاجىپنى يەڭگىللەتكەن ئايەت نازىل بولغاندىن كېيىنمۇ، بۇ ناماز رەسۇلۇللاھ ئۈچۈن «**كېچىنىڭ بىر قىسمىدا ئويغۇنۇپ، ساڭا خاس بىر نەپلە ناماز قىلغىن**» (17:79) ئەمرى بىلەن داۋاملاشتۇرۇلغان.

ئەڭ ياخشى ئۆرنىكىمىز بولغان رەسۇلۇللاھ نىڭ كېچىسى، نېمە ئۈچۈن بىزنىڭ كېچىمىزگە ئۆرنەك بولالمايدۇ؟ ئۇنىڭ ئىچكى دۇنياسىنىڭ رەببى تەرىپىدىن قانداق موللاشتۇرۇلغانلىقىنىڭ دەلىلى بولغان بۇ ئايەتلەر، بىزنىڭمۇ ئىچكى دۇنيامىزنى موللاشتۇرماسلىقى مۇمكىنمۇ؟ رەسۇلۇللاھنىڭ يولىنى چىڭ تۇتىشىمىز كېرەك بولغان بىزلەر، نېمە سەۋەپتىن ئۇنىڭغا خاس بولغان بۇ ئەمىرلەرگە بۇنچە بېپەرۋا مۇئامىلە قىلىمىز؟ ئىنسان، نېمە سەۋەپتىن ھەر نەرسىنى ۋە ۋاقىتنى ياراتقان ئاللاھ تەرىپىدىن «**ئەڭ مۇۋاپىق**» دەپ كۆرسىتىلگەن كېچە ئىسىملىك بۇ بايلىقنى بۇنچە ئىسراپ قىلالايدۇ؟

« قانداق ياشىغان بولسىڭىز، شۇنداق ئۆلىسىز. قانداق ئۆلگەن بولسىڭىز، شۇ ھالەتتە تىرىلدۈرۈلىسىز. قانداق تىرىلگەن بولسىڭىز، شۇ ھالەتتە مەھشەرگە يىغىلىسىز ».

بۇ ئاگاھلاندىرۇشتىن ئېلىشىمىز كېرەك بولغان نۇرغۇن دەرس بار. ئۇيقۇنى بىر خىل «**ئۆلۈم**» دەپ ئاتايمەن. قۇرئاندا، سۈرە ئەنئامدا، ئۇيقۇ ئۆلۈم (يەنە ۋەفقا كۆم بىل لەيل) دەپ تىلغا ئېلىنىدۇ. بۇنىڭغا ئاساسەن، ھېچ بولمىغاندا يېرىم ئۆلۈم بولغان كېچىلىرىمىز ھەققىدە شۇنى دېيەلەيمىز: ئەگەر كۈندۈزىمىز ياخشى ئۆتكەن بولسا، كېچىمىز مۇ كۆڭۈللۈك ئۆتۈدۇ. كېچىمىز كۆڭۈللۈك بولسا، ئەتتىگە نىلىكىڭىز (قايتا تىرىلىشىڭىز) مۇ چىرايلىق بولىدۇ.

بۇلار بىر - بىرىگە زىچ مۇناسىۋەتلىك. مۇشۇنداق بىر مۇھىتتا كېچىسىنىڭ ھېسابىنى بېرەلمىگەن كىشى، كۈندۈزىنىڭ ھېسابىنى بېرەلەشى مۇمكىنمۇ؟ ھەممە نەرسە ئۇيقۇغا غەرق بولغان بۇ ئالاھىدە ۋاقىتتا، جانسىزلار، جانلىقلار ۋە سالىھلار بىلەن بىرلىكتە بۇ كائىنات ئوركىستراسىغا ئاۋاز قوشۇشنىڭ، ئىنسان ئىچكى دۇنياسىدا قانچىلىك يېڭى ئۇيۇقلار ئاچىدىغانلىقىنى ھېس قىلالامىز؟

كۈندۈزى ئىمانىمىزنى سۇسلاشتۇرۇپ قويغان كىشىلىك ۋە ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلەر، ئىسيان دەرياسىغا ئايلىنغان كوچىلار، يۇقۇملۇق مىكروپىلاردەك تاكى يۈرەكلىرىمىزگىچە سېڭىپ كىرگەن دىنغا ئىسيان، جاھالەت ۋە ئېتىقاد گاداىلىقى ئىچكى دۇنيامىزدا پەيدا قىلغان خانىۋەيرانچىلىقنى، كېچىنىڭ رەھىمىتىدىن پايدىلىنىپ ئوڭشىمىساق، بۇ قەلبىمىزنىڭ قىيامىتىنىڭ يېقىنلىشىپ قالغانلىقىدىن بىشارەت بېرىدۇ.

«**كېچىلىرى تاكى تاڭ ئاتقىچە يىغلىتىدۇ بۇ دەرت مېنى**» دېگەن ئاشققا ئوخشاش، پەرىشان ھالىمىزنى ئاللاھ قا ئېيتايلى. ئىچىمىزنىڭ ئەبەدىي مەملىكىتى ئۈچۈن بۇنى قىلايلى. ئۇ يەرنىڭ روھ، ئىمان، ئېرىپان، ئېھسانغا ئوخشاش ئاھالىسى ئۈچۈن بۇنى قىلايلى. ئەسىر جۇغراپىيىمىز ئۈچۈن بولسىمۇ قىلايلى بۇنى.

كۆكرىكىدە قەلبىنىڭ ئورنىغا تاش ئېسىۋالغان بىچارە ئىنسانىمىز ئۈچۈن قىلايلى بۇنى. كېچىنى يۈرىكىمىزنىڭ بىپايان كۆلىگە شۇڭغۇنۇپ، كېچە شاخلىرىدا مەنا مېۋىلىرىنى يىغقان ھالدا تاڭ ئاتقۇزايلى. كېچىدە ئىچكى دۇنيامىزدا قولغا كەلتۈرگەن تەجرىبىنى، كۈندۈزى تاشقى دۇنيامىزغا تەدبىقلايلى. شۇنى بىلەيلىكى، كېچىنىڭ بىر ۋاقىتتا ئىسسىق يوتقىنىغا ئەلۋىدا دېيەلگەنلەر؛ ئۆز نامىدىن، كىشىلەر نامىدىن قان، ئېكسپالاناتسىيە ۋە زۇلۇمغا تويمىغان زالىملارنىڭ قولىدىكى ئويۇنچاق ھالىغا چۈشۈپ قالغان ئۈمەت نامىدىن؛ ھەر كۈنى ئىمانى دەپسەندە قىلىنغان ساناقسىز كىشىگە ۋاكالىتەن ھاجەت دەرۋازىسىنى كېچىلىرى مۇجاھىدىسى (تىرىشچانلىقى)، كۈندۈزى مۇجاھىدىسى (كۆرىشى) بىلەن

توختىماي قاققانلار قۇرۇپ چىقىدۇ كېلەچەكنى.

چۈنكى، ھەر ئىجتىمائىي ئۆزگۈرۈشنىڭ ئۇرۇقى ئالدى بىلەن يۈرەكلەردە بىخ سۈرىدۇ ۋە باھارنىڭ تۇنجى غۇنچىلىرىغا ئوخشاش كۆكرەكلەردە ئېچىلىدۇ. ئاللاھ نىڭ ۋەدىسى بار، « سالىھ » بولۇش لايىقتىگە ئېرىشكەن بەندىلىرىگە زېمىن ۋە سۇنىڭ ئاماننىنى بېرىدۇ (7:128).

ئېقىلم

قايغۇ ۋە كۆز يېشى

ئۇلار (مۇئمىنلەر) ئېيتتى: « جىمى ھەمدۇسانا بىزدىن غەم - قايغۇنى كەتكۈزۈۋەتكەن ئاللاھ قا مەنسۇپ،... » (35:34).

ئاللاھ نى رازى قىلىش ئۈچۈن ئاتلانغان مۇئمىننىڭ غەم - قايغۇسى جەننەتكە كىرىش بىلەن ئاخىرلىشىدۇ. بۇ ھەقىقەتنى كۈچلەندۈرىدىغان بىر سۆزنى ئاللاھ رەسۇلى ۋاپات بولۇش ئالدىدا يېنىدا تۇرغان قىزى پاتىمەگە ئېيتقاندى:

« يىغلىما قىزىم، داداڭ ئەمدى ئازاپلانمايدۇ. »

شۇنداق، ئۇ كۈنگىچە دائىم ئازاپلانغاندى. چۈنكى، رەسۇلۇللاھ نۇرغۇن ئىشلارنى بىلەتتى. ئۇ بىلگەننى بىلىدىغانلار كىم بولىشىدىن قەتئىينەزەر شۇنداق قىلاتتى. رەسۇلۇللاھ شۇنداق دېمىگەنمىدى:

« ئەگەر مەن بىلگەننى بىلگەن بولساڭلار، ئاز كۈلۈپ كۆپ يىغلىغان بولاتتىڭلار. »

ئۇنىڭ بىلگەنلىرى بىر ياقتا تۇرسۇن، بېشىدىن ئۆتكەنلىرىچۇ؟ يېتىم، ئىگە - چاقىسىز قالغاندى. ئاندىن ئارقا - ئارقىدىن يۆلەنچۈكلىرىدىن ئايرىلىپ قالغاندى: ئابدۇلمۇتەللىب، ئەبۇ تالىب، ھەزرىتى خەدىجە ۋە بالىلىرىنىڭ ئارقا - ئارقىدىن ۋاپات بولۇشى. بۇ دەرتلەرنى بېسىپ تۇرغان نۇبۇۋەتنىڭ ئېغىر يۈكى ئىدى. بۇ سەۋەپتىن، ئۇ كۆپ يىغلاپ ئاز كۈلگەندى.

قان، تەر، كۆز يېشى...

بۇ ئۈچ تامچە بەكمۇ ئېزىز. بۇ ئۈچ تامچە ئارىلاشقان ھەر نەرسە ئېزىز. نېمە ئۈچۈن بولسا بولسۇن، سەمىمىي ھالدا بىر داۋا ئۈچۈن تۆكۈلگەن قانلار تارىختا نەتىجىسىز قالمىغان.

تەرمۇ شۇنداق. كىم تەر تۆكۈپ ئەجىر قىلىپ نەتىجىگە ئېرىشمەپتۇ دەيسىز؟ بۇ، مەيلى مۇئمىن بولسۇن ياكى كاپىر بولسۇن، ھەممە كىشى ئۈچۈن ئورتاق. « ئىنسان ئۈچۈن » دەيدۇ قۇرئان؛ **« ئىنسان پەقەت ئۆزىنىڭ ئىشلىگەن ئىشىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرىدۇ » (53:39).**

كۆز يېشىمۇ شۇنداق. زۇلۇمغا ئۇچرىغان بىرىنىڭ كۆزىدىن تۆكۈلگەن بولسا بۇ تامچە، چۈشكەن يېرىنى كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ. بۇ ئۈچ تامچە بەدەلدۇر. بۇ بەدەل بېرىلگەن ۋاقىتتا قولغا كەلگەن ھەر نەرسە ھەقىقەت بولىدۇ. **قان زېمىننىڭ؛ تەر ناننىڭ؛ كۆز يېشى يۈرەكنىڭ بەرىكتى.**

« ... ۋە كۈلىۋاتىسىلەر، لېكىن يىغلىمايۋاتىسىلەر » (53:60).

ھەقىقەتەن، قانداقلا چە بۇنداق كۈلەلەيسىز، دەيدۇ قۇرئان. « ئىماننىڭىز، قۇرئاننىڭىز، جۇغراپىيىڭىز ئەسەر قىلىنغان، ئىنسانلىرىڭىز بىر مەنۋىي قەتئىئامغا ئۇچرىغان، بارلىق قىممەت - قاراشلىرىڭىز تالان - تاراج قىلىنغان، سان - ساناقسىز قىز - يىگىتلەر كۆڭلىنى تارتقۇزۇپ قويغان بىر مۇھىتتا قانداقمۇ كۈلىۋاتىسىز؟ » دەپ سوراۋاتىدۇ قۇرئان.

ھەقىقەتەن، قانداقمۇ كۈلگىڭىز كېلىۋاتىدۇ؟

بۇنىڭغا غەپلەت، بېپەرۋالىق، ھاماقەتلىك دېيىلىدۇ...

ئەگەر يولباشچىمىز رەسۇلۇللاھنىڭ بىلگەنلىرىنى بىلگەن بولساق، كۆپ يىغلاپ ئاز كۈلەتتۇق. ئۇ ئەڭ يېقىن دەرىجىدە بىلەتتى غەزەپ، قەھىر ۋە جەھەننەمنى. بۇ ھەقىقەتلەرنىڭ ئارىقى ئىدى ئۇ. ئەگەر بىزمۇ بۇ ھەقىقەتلەرنى « ئېرفان » دەرىجىسىدە بىلگەن بولساق ئۇنىڭدەك قىلاتتۇق، كۆپ يىغلاپ ئاز كۈلەتتۇق.

ئەگەر كۆكرىكىمىزدە يادرو كۈچ مەركىزى ئېلىپ يۈرۈۋاتقانلىقىمىزنى ۋە بۇنىڭ ھەر كۈنى ئۈستىگە ياغقان گۇناھلار سەۋەبىدىن داتلاشقانلىقىنى بىلگەن بولساق، بۇ داتنى چىقىرىپ تاشلايدىغان بىردىنبىر خېمىيىۋىي ماددا بولغان **كۆز يېشىنى** ئوكيانۇستەك تۆكەتتۇق كېچىنىڭ قوينىغا.

ئەگەر كۆز يېشىنىڭ، گۇناھلارنىڭ جان يېرىگە تەككۈزۈپ ئۆلتۈرىدىغان ئىستىغفار قورالىنىڭ ئوقى ئىكەنلىكىنى بىلگەن بولساق، قەلب دۇنيارىمىزغا كۆزىمىزدىن بىر دەريا ئاققۇزاتتۇق.

ئەگەر دۇئالىرىمىزنى ئەڭ ئۇلۇغ ماقامغا تىز يەتكۈزۈشنىڭ ئەڭ بىخەتەر يولىنىڭ، دۇئالارغا كۆز ياشلىرىدىن قانات چىقىرىش ئىكەنلىكىنى بىلگەن بولساق، خۇددى يۇنۇسقا ئوخشاش « يىغلا كۆزۈم يىغلا، كۈلمەيمەن ئەمدى » دەيتتۇق. ياكى فۇزۇلىنىڭ پىچىرلاشلىرىغا ھەمراھ بولاتتۇق:

يار ئىشىقىدا نەملەنسە كىرىپك نېم بولار،

زايا بولماس گۈل تاماسىدا بەرسەك تاشقا سۇ.

ئەگەر « **يەۋمە لا يەنفاۋ مەلۇن ۋە لا بەنۇن ئىللا مەن ئەتاللاھى بى قەلبىن سەلىم (پەقەت**

ئاللاھ نىڭ دەرگاھىغا پاك قەلب بىلەن كەلگەن ئادەمگىلا پايدا يەتكۈزۈلىدۇ) » (26:89) نىڭ

سىرىنى بىلگەن بولساق، بىر « **پاك قەلب** » كە ئىگە بولۇش ئۈچۈن، بىر قانچە تامچە ئەمەس، بىر جۈپ كۆزىمىزنى پىدا قىلاتتۇق.

ئەگەر ھەر كۈنى ئەڭ كۆپ ئىشلىتىدىغان قول، زېھىن ۋە قەلبتىن ئىبارەت بۇ ئۈچ ئورگانلىرىمىز ئىچىدە، ھەممىدىن كۆپ ئىشلىتىدىغان ۋە كىرلىتىدىغان ئەزايمىز قەلب ئىكەنلىكىنى بىلگەن بولساق؛ ئۇنى مەينەتچىلىك ئىچىدە تاشلاپ قويغانلىقىمىز ئۈچۈن، ئاللاھ تىن قورقۇپ تۆكۈلگەن كۆز ياشلىرىمىز بىلەن يۇيمىغانلىقىمىز ئۈچۈن ئۆكۈنەتتۇق.

ئەگەر ئىماننىڭ قانداق دەرتلەرنى تارتقانلىقىنى ئۇنىڭ ئورنىدا تۇرۇپ چۈشىنەلگەن بولساق، يىغلايتتۇق.

ئىھسان دەرىجىسىدە ئاللاھقا، ئازابقا، قىيامەتكە، ئادالەتكە، ھېسابقا ئىشەنگەن بولساق، كۆزىمىزدىن ياش ئەمەس، قان ئاققۇزاتتۇق. شۇنداق دېمىگەنمىدى ئاللاھ رەسۇلى يەسرىبىلىك بىر يىگىت ئۈچۈن: « **ئاللاھ قورقۇسى قېرىندىشىڭلارنىڭ يۈرىكىنى داغلىدى** » دەپ؟

شۇنداق، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى بىلگەن بولساق، يىغلايتتۇق.

« خاۋاتىرلىنىشنى بىلمەيدىغان نەسىلگە ئاشق ئەمەس بىز » دەيتتى ھاشىم. بىز ئاشىنا بولدۇق ئەي

شائىر، شۇنداق ئاشىنا بولدۇقكى، بۇ ئىسلام ئېرىپاننىڭ نەبەۋى (پەيغەمبەر) ئۇسلۇبىنى « رومانىزم » دەپ قارىغانلارمۇ چىقتى ئىچىمىزدىن.

ھېس - تۇيغۇسىزلىقنىڭ بىرلا سەۋەبى بار، قەلب قاتتىقلىقى. ئۇنى قوبۇل قىلغىلى بولمايدۇ.

شەرقى كۆرمەس، غەربى بىلمەس، ئەدەپتىن يوق نېسۋىسى،

بىر خىجىل بولماس يۈز، ياش تۆكۈلمەس كۆز پۈتۈن دەسمايسى.

چۈشەنمىگەنلەر يىغلىيالمىدۇ، ھەتتا يىغلاشقا تىگىشلىك ھالىغا كۈلىدۇ، بىز مانا مۇشۇنداق بولۇپ

قالدۇق.

مېۋە

مېھرى - مۇھەببەت

مېھرى - مۇھەببەت، مەۋجۇدىيەت سۇئالىنىڭ جاۋابى.

مېھرى - مۇھەببەت، مەخلۇقات دەرىخىنىڭ ئۇرۇقى.

مېھرى - مۇھەببەت، يۈرەكنىڭ ئەبەدىي مېۋىسى.

مېھرى - مۇھەببەت، خالىق ۋە مەخلۇقتىن ئىبارەت مەۋجۇدلۇقنىڭ ئورتاق ئاۋازى.

مېھرى - مۇھەببەت، ئىنسان سەرپ قىلغانسىرى كۆپىيىدىغان دەسمايە.

ئەمدى سوراپ باقايلى: مېھرى - مۇھەببەت، قانداقلارچە مەۋجۇدىيەت سۇئالىغا جاۋاب بولالايدۇ؟

چۈنكى، يوق نەرسىگە مېھرى - مۇھەببەت پەيدا بولمايدۇ. مېھرى - مۇھەببەت ھەققىدە توختىلىش ئۈچۈن ئۆزىدىن باشقا، يەنە « باشقا » بىرسى بولۇشى كېرەك. كۆرگۈچى بولماي تۇرۇپ، نەرسىنىڭ بارلىقىنى كىم بىلىدۇ دەيسىز؟ مېھرى - مۇھەببەت ھەققىدە توختالغان بىر يەردە، ئەلۋەتتە ياخشى كۆرگۈچى - ياخشى كۆرۈلگۈچىنىڭ بولۇشى مۇقەررەر. يوق نەرسىنى ياخشى كۆرۈش ئەھمەتلىك بولىدۇ. بۇ سەۋەپتىن، مېھرى - مۇھەببەت مەۋجۇدىيەت سۇئالىنىڭ جاۋابى. مېھرى - مۇھەببەتنى بىلىدىغانلار ياخشى كۆرىدۇ، ئۇنىڭدىن بىرگە بەھرىمەن بولىدىغان بىرسىنى ئىزدەيدۇ. چۈنكى، **تەڭ بەھرىمان بولۇش** مېھرى - مۇھەببەتنىڭ ئەڭ كۈچلۈك ئىپادىسى. ئەگەر مېھرى - مۇھەببەتتىن تەڭ بەھرىمان بولۇشنى خالىغۇچى، يارىتىشتىن ئىبارەت بىر كۈچكە ئىگە بولمىسا، ئۇنداقتا ئۇ مەۋجۇدىيەت ئىچىدىن بىر « باشقا » سىنى تېپىپ، سۆيگۈسىنى ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بەھرىمان بولىدۇ. ئەگەر بۇ زات، يارىتىش كۈچى ئىلكىدە بولغان ئاللاھ بولغان بولسا، ئەلۋەتتە ياخشى كۆرىدىغان ۋە ياخشى كۆرگەن بىرسىنى يارىتىدۇ.

« ئاللاھ بىرەر شەيئىنى (يارىتىشنى) ئىرادە قىلسا، ئۇنىڭغا پەقەت ` ۋۇجۇتقا كەل دەيدۇ - دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ » (36:82).

ھەر نەرسىنىڭ مەنبەسى ئاللاھ بولغاندەك، مېھرى - مۇھەببەتنىڭ مەنبەسى ئاللاھ. سۆيگۈ بۇلىقىنىڭ مەنبەسىدە ئۇ بار. يەر يۈزىدە ئۆتكەن ئەڭ چوڭ مېھرى - مۇھەببەت مەكتەپلىرى (دىن) ئۇنىڭ. يەر يۈزىدە ئۆرنەك بولغان ئەڭ قابىلىيەتلىك مېھرى - مۇھەببەت ئوقۇتقۇچىلىرى (پەيغەمبەرلەر) ئۇنىڭ مەكتىپىنى پۈتكۈزگەندى. ئاشىقنىڭ ئۆلۈمسىز كىتابىنى يەنىلا ئاللاھ يازغان. چۈنكى، ئۇ **« ۋەدۇد »**، يەنى **« ناھايىتى ياخشى كۆرگۈچى »**...

مۇشۇنچىلىكمۇ؟ ئەلۋەتتە، ئۇنداق ئەمەس. ئۇ « ھەممىدىن بەك ياخشى كۆرۈلگۈچىدۇر ». سەۋەبى يەنىلا ئوخشاش، چۈنكى ئۇ « ۋەدۇد ». ئۆز بايانىدىن، ئۇ ئۆزىنى شۇنداق تونۇشتۇرماقتا. ئۇنى تونۇشمىزغا ۋەسەلە بولىدىغان ئەڭ ئىشەنچلىك مەنبە بولغان قۇرئاندا:

« پەرۋەردىكارىڭلاردىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، مېنىڭ پەرۋەردىكارىم (تەۋبە قىلغۇچىلارغا) ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىك (ناھايىتى ياخشى كۆرگۈچى) دۇر، (ئۇلارنى) دوست تۇتقۇچىدۇر » (11:90).

« ئاللاھ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ياخشى كۆرگۈچى (دوست تۇتقۇچى) دۇر » (85:14).

ئۇنىڭ مېھرى - مۇھەببىتىنىڭ يەنە بىر ئىسمى « جەننەت ». مېھرى - مۇھەببەتنىڭ يېشىلىق شەيئىگە ئايلىنىشىدۇر، شەيئى شەكلىدە ئىپادىلىنىشىدۇر جەننەت. ئۇ، پەقەت ياخشى كۆرىدىغان، پەقەت ياخشى كۆرگۈزىدىغان بولۇپلا قالماستىن، يەنە شادلىق ئاتا قىلغۇچى. نېمە بىلەن خوشال قىلىدۇ؟ جەننەت بىلەن، ئەلۋەتتە. ھەممىدىن بەك ياخشى كۆرگۈچى، مەرھەمەت قىلغۇچى؛ ھەممىدىن بەك ياخشى كۆرۈلگۈچىنىڭ، ئەڭ ياخشى شەكلىدە خوشاللىق بەخش ئەتمەسلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولامدۇ؟

ئۇنىڭ ھەم ھەممىدىن بەك مەرھەمەت قىلغۇچى، ھەم ياخشى كۆرۈلگۈچى ئىكەنلىكىنى مەن ئۆزۈم پەيدا قىلىۋالدىم، بۇ « ۋەدۇد » ئىسىم - سۈپىتىنىڭ گرامماتىكىلىق ئالاھىدىلىكى. يەنى ئىگە بولۇپ كەلگەندە « ھەممىدىن بەك سۆيگۈچى » مەنىسىنى ئىپادىلىسە؛ تولدۇرغۇچى بولۇپ كەلگەندە « ھەممىدىن بەك ياخشى كۆرۈلگەن » مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ. ئاللاھ نىڭ « ۋەدۇد » بولۇشى دېگەنلىك، ئۇنىڭ ھەممىدىن بەك ياخشى كۆرىدىغان ۋە ئۇنى ھەممىدىن بەك ياخشى كۆرىدىغان بىرسىنىڭ بولۇشى دېگەنلىك بولىدۇ. شۇڭا، **مېھرى - مۇھەببەت مەۋجۇدىيەت سۇئالىنىڭ جاۋابى.**

مېھرى - مۇھەببەت، **پۈۋلەنگەن روھقا ئوخشاش**، ئىلاھىي ھەقىقەتلەردىن بىرى. مەزكۇر ھەقىقەتلەردىن ناھايىتى ئاز بىر قىسمى خالىق بىلەن مەخلۇققا ئورتاق. بۇ ئورتاق ھەقىقەتلەرنىڭ ئەڭ بېشىدا مېھرى - مۇھەببەت كەلمەكتە.

ياراتقۇچىمىزنى تونۇشتا بىزگە يول كۆرسەتكۈچى رولىنى ئوينايدىغان ئىسىم - سۈپەتلەر ئىچىدە، « ۋەدۇد » سۈپىتى ئۆزگىچە ئالاھىدىلىككە ئىگە. مەسىلەن: ئۇ ئاسرىغۇچى (رەھمان)، مەغپىرەت قىلغۇچى (رەھىم)، دۇر، لېكىن ئاسراش ۋە مەغپىرەت قىلىشقا مۇھتاج ئەمەس. ئەپۇ قىلىدۇ (غەفۇر)، ئەپۇ قىلىشقا مۇھتاج ئەمەس. ھۆكۈم قىلغۇچىدۇر، ھۆكۈم بەرگىلى بولمايدۇ. تويغۇزىدۇ (رازىق)، تويغۇزۇشقا مۇھتاج ئەمەس،...

يۇقىرىدىكىدەك سۈپەتلەر ھەم فائىل ھەم مەفئۇل مەنىسى بىلەن ئاللاھقا ئىشلىتىلمەيدۇ. بۇلارنى بۇ شەكىلدە ئىشلىتىش، ئىنساننىڭ ئىمانغا شەك كەلتۈرىدىغان بولۇپ، خەتەرلىك سۆزلەر قاتارىغا كىرىدۇ. ئاللاھ ئۆزى ئۈچۈن تاللاپ ياقىتۇرغان « ۋەدۇد » ئىسمى بۇ جەھەتتىن باشقا ئىسىملاردىن پەرقلىنىپ تۇرىدۇ. ئاللاھ مېھرى - مۇھەببەتنى بەندىلىرى بىلەن تەڭ بەھرىمان بولماقتا، **« ئاللاھ ئۇلارنى، ئۇلارمۇ ئاللاھ نى ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ) »** (54 : 5).

باشقا نېمەتلىرى ئۈچۈن بىزدىن « ئۇبۇدىيەت » تەلەپ قىلغان بولسا، مېھرى - مۇھەببەت نېمىتى ئۈچۈن، مېھرى - مۇھەببەت بىلەن جاۋاب قايتۇرۇشنى كۈتمەكتە. بۇ مەنىدە، بۇنىڭغا ئوخشايدىغان باشقا ئۆرنەك يوق، سۆيگۈ ۋە مۇھەببەتنىڭ رەقىبى يوق. ياراتقۇچى، ئۇنى **مەۋجۇدىيەتنىڭ ئورتاق قەدىرىيىتى** قىلغان. ئاللاھ رىزىق بېرىپ تويغۇزىدۇ، رىزىقلاندۇرۇشنى كۈتمەيدۇ (51 : 57)؛ بېرىدۇ ئېلىشنى تەمە قىلمايدۇ؛ ياشىتىدۇ، ياشىتىشنى تىلىمەيدۇ؛ ھىمايە قىلىدۇ، ھىمايە قىلىنىشنى تىلىمەيدۇ. ئەمما، مېھرى - مۇھەببەتكە كەلگەندە، ئۇنى پۈتۈن مەۋجۇدىيەتكە ئورتاق قىلغان بولۇپ، **ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ) ۋە ياخشى كۆرۈشنى خالىغان.**

مېھرى - مۇھەببەت مەخلۇقات دەرىخىنىڭ ئۇرۇقى

قۇرئاندا مېھرى - مۇھەببەت ئۈچ ئايرىم ئاتالغۇ بىلەن ئىپادە قىلىنىدۇ. يەنى مۇھەببەت، مۇۋەددەت، ئۈلپەت. ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلگەن بىرىنچى قاتاردىكى سۆز « ھۇب (ھ - ب - ب) » سۆز يېلتىزىدىن تۈرلەنگەن.

مېھرى - مۇھەببەت مەنىسىنى بىلدۈرىدىغان بۇ ئۇقۇم، ئۇنىڭدى باشقا مېغىز، ئۇرۇق، ئۆز قاتارلىق مەنىلەرنىمۇ بىلدۈرىدۇ ۋە قۇرئاندا بۇ مەنىلەردە ئىشلىتىلگەن. (6 : 95 ؛ 55 : 12).

ئىككىنچى مەنىسىنى كۆزدە تۇتقان ئاساستا، مېھرى - مۇھەببەتنىڭ مەۋجۇدىيەتنىڭ ئۇرۇقى، مېغىزى، ئۆزى دېيەلمەيمىز. مەۋجۇت بولۇش سەۋەبى ئەبەدىي بولغان ھەقىقەتلەرنىڭ ئۆزىمۇ خۇددى ئاللاھ ئۈچۈن ياخشى كۆرۈشتەك ئۆلۈمسىز بولىدۇ. بار بولۇش سەۋەبى پانىي بولغان ھەقىقەتلەرنىڭ ئۆمرى خۇددى بەندىنى ياخشى كۆرگەنگە ئوخشاش قىسقا بولىدۇ. لېكىن، ياخشى كۆرگۈچى (ۋەدۇد) مەۋجۇد بولغان مۇددەتچە مېھرى - مۇھەببەتمۇ مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. ئاللاھ، بۇ ئەبەدىي سەۋەپ

بىلەن يارىتىشنى داۋاملاشتۇرىدۇ.

« ئاللاھ ھەر ۋاقىت يېڭى بىر ھالەتتەدۇر (ھاياتنى ھەر ۋاقىت يېڭىلاپ تۇرماقتا، يارىتىشنى داۋاملاشتۇرماقتا) » (55:29).

يۈرەك، مەخلۇقاتنىڭ سەۋەبى بولغان مېھىر ئۇرۇقىنى تېرىغىلى بولىدىغان ئەڭ مۇنبەت تۇپراق. ئىسمىنى مېھىرى - مۇھەببەت دەپ ئاتىغان ئۇرۇق ئادەتتىكى پۈچەك ئۇرۇق بولماستىن، ۋەدۇد بولغان ئاللاھ بېغىشلىغان سورتلۇق ئۇرۇق بولۇپ، ياۋا ئوت - چۆپلىرى يۇلۇنۇپ، تاشلىرى چىقىرىپ تاشلانغان. ئەگەر بۇ ئۇرۇق مېھنەت ۋە مېھىر بىلەن سۆرەم سېلىنىپ، كۆز يېشى بىلەن سۇغۇرۇلغان پاك بىر قەلبكە تېرىلسا؛ يۈرەك، ئىشلەتكەنلىرى كۆپىيىدىغان، پۈتمەس - تۈگمەس بىر مېھىرى - مۇھەببەت ئامبىرىغا ئايلىنىدۇ. بۇ ئۇرۇق، بىرگە ئون ئەمەس، بىرگە مىڭ، بىرگە يۈز مىڭ بېرىدىغان يۈرەك تۇپرىقىنىڭ ئۆلۈمسىز غەزىنىسى بولىدۇ.

ئىنسان يۈرىكىنىڭ بۇ ئۆلۈمسىز مېۋىسىدىن تولۇق پايدىلىنىشى ئۈچۈن نەرسە زۆرۈر: **سورتلۇق ئۇرۇق (مېھىرى - مۇھەببەت)، مۇنبەت تۇپراق (قەلب)، پىداكار بىر باغۋەن.**

ھەممىدىن يامان ساختىپەزلىك، مېھىرى - مۇھەببەت ساختىپەزلىكى بولۇپ، بۇ خۇددى بەدىلى يوق چەك يازغان كازاپ سودىگەرگە ئوخشايدۇ. جاۋابى بولمىغان مېھىرى - مۇھەببەتنى پەيدا قىلغان ئالدامچى سۆيگۈ سودىگەرلىرى، بۇ ساختىپەزلىكنى « ئىنسان سۆيگۈسى » ياكى « ھىيومانىزم » دەپ ئاتىشى مۇمكىن. قانداقلا بولمىسۇن بىر بەدىلى يوق بۇ « سۈنئىي مېھىرى - مۇھەببەت » نىڭ. ساختىپەزلىكنىڭ يەنە بىر تۈرى بولسا، مېھىرى - مۇھەببەتنى ئىشتاننىڭ ئىچىدىن ئىزدەش ياكى كۈنىمىزدىكىدەك زىننەتنىڭ ئىسمىنى مۇھەببەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسى بولغان « ئاشق » دەپ ئاتاش. كېيىنكى بابلاردا بۇ ھەقتە توختىلىدىغانلىقىم ئۈچۈن تەپسىلىي ھازىرچە مۇشۇنىڭ بىلەن كۆپايلىنىمەن. ئەتراپىنى يالغان مېھىرى - مۇھەببەت ۋە مۇھەببەت ساختىپەزلىرى قاپلاپ كەتكەن بىر دەۋردە، ھەقىقىي مېھىرى - مۇھەببەتنى پەقەت ۋەھىينىڭ يېتەكچىلىكىدە تاپالايمىز. چۈنكى، ۋەھىي ھەم ئاشقلارنىڭ ھەم مەشۇقلارنىڭ ئەڭ ئۇلۇغى بولغان ئاللاھ نىڭ كالامى. ئۇ، مېھىرى - مۇھەببەتنى مېھىر بىلەن ياراتقان ئاللاھ نىڭ...

مېھىرى - مۇھەببەت ئابىدە

كائىناتنىڭ يارىتىلىش ھېكمىتى، ئىنساننىڭ ئەبەدىي دۆلىتى، مۇئىمىنىڭ دۇنيادىكى جەننىتى، مەۋجۇدىيەتنىڭ بىردىنبىر ئورتاق بايلىقى بولغان مېھىرى - مۇھەببەت، يەنە بىر جەھەتتىن ۋەھىينىڭ ئاساسىي تېمىسىنى تەشكىل قىلغۇچى ئامىلدىن بىرى. بۇ تېما « ياخشى كۆرۈش » ياكى « ياخشى كۆرمەسلىك » ئۈستىگە قۇرۇلغان.

بىر ئىلاھىي ئۇسلۇب، بىزنى مېھىرى - مۇھەببەتنىڭ « بەلگۈلىگۈچى » ئىكەنلىكى قانائىتىگە ئېلىپ بارىدۇ. مېھىرى - مۇھەببەت، ئاللاھ كىشىگە بەخش ئەتكەن ئابىدە. كائىناتنىڭ ئىگىسى، ئۆزىگە قارشى ئىسيان قىلىش، ئاسىي بولۇش ئىقتىدارى بىلەن قوراللاندۇرغان ئىنساننى غەزەپ قىلىش، ئوتقا تاشلاش، ئازاپلاشتىن زىيادە، « ياخشى كۆرمەسلىك » بىلەن قورقۇتۇپ ئاگاھلاندۇرىدۇ. ئاللاھ قا ئىتائەتنىڭ ئامىلى ياخشى كۆرۈش دەپ كۆرسىتىلىش بىلەن بىرگە، ئىتائەتسىزلىكنىڭ سەۋەبىنى **سۆيىمەسلىك، ياخشى كۆرمەسلىك** دەپ بايان قىلماقتا.

قورقۇشمۇ؟ ئۇ بار، بولمىشى كېرەك. لېكىن، ئۇنىڭ سەۋەبى ئازاپ، غەزەپ ياكى جەھەننەم بولۇشنىڭ ئورنىغا « ياخشى كۆرۈش » بولمىشى كېرەك. يۇقىرىدا تىلغا ئالغانلىرىمىز، ئاللاھ ياخشى كۆرمەسلىكنىڭ

نەتىجىسى ئەمەسمۇ؟ ئاللاھ تىن قورقۇشنىڭ ئۇلدا جازاغا ئۇچراشتىن قورقۇشنىڭ ئورنىغا، ئۇنىڭ بىلەن ئۆزى ئارىسىدىكى مۇھەببەتنى ئاجىزلىتىپ قويۇش ئەندىشىسى، يەنى سەۋەبى **مۇھەببەت** بولغان قورقۇ بار بولۇپ، ئەسلىدە بىزدىن كۈتىلىۋاتقان دەل بۇ. بۇ «تەقۋا» لىق دەپ ئاتىلىدۇ.

ئاللاھ نىڭ كىتابىنى **ياخشى كۆرۈش ۋە ياخشى كۆرمەسلىك** ئۈستىگە بەرپا قىلغانلىقىنى ئېيتقاندا. تۆۋەندىكى ئايەتلەردە ياخشى كۆرۈشنىڭ ئىنسان ئەمەللىرىنىڭ بەلگىلىگۈچى سۈپىتىدە قانداق ئىشلىتىلگەنلىكىگە بىر قاراپ باقايلى:

- « ئاللاھ ھەقىقەتەن خائىنلارنى ياخشى كۆرمەيدۇ (دوست تۇتمايدۇ) » (8:58)
- « ئاللاھ ھەقىقەتەن تەۋبە قىلغۇچىلارنى ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ) » (2:222)
- « ئاللاھ بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنى ياقتۇرمايدۇ » (5:64)
- « ئاللاھ تەقۋادارلارنى ھەقىقەتەن ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ) » (3:76)
- « ئاللاھ ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنى ياقتۇرمايدۇ (زالىملارنى دوست تۇتمايدۇ) » (3:57)
- « ئاللاھ ھەقىقەتەن ئادىلدارلارنى ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ) » (5:42)
- « ئاللاھ ھەقىقەتەن گۇناھقا چۈمگەن كىشىنى ياقتۇرمايدۇ (دوست تۇتمايدۇ) » (4:107)

- « شۈبھىسىزكى، ئاللاھ ئۆزىنىڭ يولىدا مۇستەھكەم بىنا دەك سەپ بولۇپ جىھاد قىلغانلارنى ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ) » (61:4)
- « ئاللاھ كىبىرلىك قىلىپ، كۆرەنمە كەتكەنلەرنى ياقتۇرمايدۇ » (4:107)
- « ئاللاھ (ئىچكى ۋە تاشقى جەھەتتىن) پاك بولغۇچىلارنى ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ) » (9:108)

بۇلار پەقەت بىر قانچە مىسال، ئەلۋەتتە. ياخشى كۆرۈش ئەتراپىدا ئايلىنىپ تۇرغان بۇ ئۆرنەكلەرنى تېخىمۇ كۆپەيتىش مۇمكىن. بۇلاردىن باشقا، مۇھەببەتنىڭ بەلگىلىگۈچى ئىكەنلىكىگە، مېھرى - مۇھەببەتنىڭ باش ئۇستازى ۋە ئىنسان مېھرى - مۇھەببىتىنىڭ ئۇپۇقى بولغان رەسۇلۇللاھنىڭ ۋە ساھابىلىرىنىڭ ھاياتىدىن جانلىق ئۆرنەكلەر تاپالايمىز.

كىشى خاراكتېرىنىڭ بەلگىلىنىشىدە مېھرى - مۇھەببەتنىڭ مۇھىم بىر ئامىلى سۈپىتىدە رول ئوينايدىغانلىقىنى ئاللاھ رەسۇلىدىن كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. ئۇ دەماللىققا كىشىگە سەلبىي تەسىر بېرىدىغان بەزى قىلمىش ئىگىلىرىنى، مەزكۇر سەلبىي قىلمىشلىرى بىلەن ئەمەس، بەلكى مۇھەببىتى بىلەن قۇچاقلىغاندى (ياخشى تەرىپىنى كۆرۈپ مۇئامىلە قىلغاندى). ساھابىلىرى ئارىسىدا سەلبىي ھەرىكەتتە بولغان كىشىلەرگە نىسبەتەن شەكىللەنگەن قارشى پىكىردىكىلەرنى ئۆزىنى بېسىۋېلىشقا ۋە بىر تەرەپكە ئېغىپ كەتكەنلەرگە ئۇنتۇپ قالغان بىر نوقتىنى سەمگە سېلىش ئۈچۈن، نۇرغۇن مەسىلىلەردە « **ياق، ئۇ قېرىندىشىڭلار ئاللاھ ۋە رەسۇلىنى ياخشى كۆرىدۇ** » دەپ نەسىھەت قىلغاندى. رەسۇلۇللاھنىڭ مېھرى - مۇھەببەتنى ھالقىلىق ئامىل سۈپىتىدە كۆرسەتكەنلىكىگە مۇناسىۋەتلىك مىساللاردىن بۇخارى ۋە باشقىلار نەقىل قىلغان پەقەت بىر ئۆرنەكنى مىسال كەلتۈرەيلى. ھەزرىتى ئۆمەر مۇنداق دەيدۇ:

« رەسۇلۇللاھنىڭ زامانىدا، ئابدۇللاھ ئىسىملىك " ئېشەك " دەپ لەقىمى بار بىر كىشى بار ئىدى. ھەرىكەتلىرى بىلەن رەسۇلۇللاھنى كۈلدۈرەتتى. ھاراق ئىچكەنلىكى ئۈچۈن رەسۇلۇللاھ ئۇنىڭغا دەررە (پالاق) ئۇرغۇزغاندى. يەنە بىر قېتىم ھاراق ئىچىۋاتقاندا تۇتۇلۇپ قالغان ۋە دەررە يېگەندى. ئۇنىڭ بىر قانچە قېتىم دەررە يېگەنلىكىنى كۆرگەن بىر كىشى:

- ئاللاھ لەنەت قىلسۇن! نېمە ئۈچۈن ھاراق ئىچسەن؟ - دېدى.
رەسۇلۇللاھ:

- ئاغزىڭنى يىغ، ئۇنىڭغا لەنەت ئوقۇما! ئۇنىڭ ئاللاھ ۋە ئاللاھ رەسۇلىنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى

بىلمەمسەن؟ - دېدى.»

بۇ مۇئامىلە، ئەمەلگە ئېتىبار بەرمەيدىغان ياكى سەل قارايدىغان ھەددىدىن ئېشىشقا دەلىل بولالمايدۇ، ئەلۋەتتە. چۈنكى، بۇ ئۆرنەكنىڭ ئۆزى بىر ئاشقۇنلىقنىڭ، بىر مۇۋازىنەتسىزلىكنىڭ ئاللاھ رەسۇلى تەرىپىدىن ئالدىنىڭ ئېلىنىشى ئىدى. رەسۇلۇللاھ ئىنسانلارنى ئاجىزلىقلىرى سەۋەبىدىن چەتكە قېقىپ، بەزى ياخشى خىسلەتلىرىنى كۆرمەسكە سېلىشنى رەت قىلغانىدى. لەنەتكە لايىق بولمىغان بىرىنىڭ لەنەتلىنىشىنى ياقتمىغانىدى. بەلكىم بۇ ئارقىلىق ئۇنىڭ دۇئاغا مۇھتاج ئىكەنلىكىنى، ئەپۇ ۋە مەرھەمەتكە ئېھتىياجى بارلىقىنى ئىما قىلغانىدى. ئەلۋەتتە، بۇنداق مىساللار، ئەمەلنى يوققا چىقىرىدىغان مۇرجىئە مۇۋازىنەتسىزلىكنىڭ دەلىلى بولالمايدۇ.

« ئۇلارغا ئېيتىشكى، ئەگەر سىلەر ئاللاھنى ياخشى كۆرسەڭلار (دوست تۇتساڭلار)، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، ئاللاھ سىلەرنى ياخشى كۆرسۇن (دوست تۇتسۇن) ۋە گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلسۇن. ئاللاھ ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر » (3:31).

ياخشى كۆرۈشنىڭ ھەل قىلغۇچى ئامىل ئىكەنلىكىنى بۇ ئايەتمۇ ناھايىتى روشەن شەكىلدە ئىپادىلەپ بەرمەكتە. كىشى ياخشى كۆرمىگەن بىرسىگىمۇ بەزى سەۋەپلەر تۈپەيلىدىن ئىتائەت قىلىدۇ. ئەگەر ياخشى كۆرسەڭلار ئىتائەت قىلىڭلار، يەنى ئىتائەتتىڭلارنى سەۋەبى ئاللاھنى ياخشى كۆرۈش بولسۇن.

ئىتائەت قىلىڭلاركى، ياخشى كۆرگەنلىكىڭلار پەقەت ئېغىزدا ئېيتىش بىلەن چەكلىنىپ قالمىسۇن، ئۇنىڭ بەدىلىنى تۆلەڭلار. ياخشى كۆرگەن زاتنىڭ يۈز - خاتىرى ئۈچۈن، ئۇنىڭ رەسۇلىغا ئىتائەت قىلىش ئارقىلىق مۇھەببىتىڭىزنى يۈرەك مەملىكىتىڭىزدە سۇلتان قىلىڭ. ياخشى كۆرىشىڭىز تەسىرى يوق قۇرۇق مۇھەببەت بولۇشتىن قۇتۇلۇپ، بىر سۇلتان مۇھەببەتكە ئايلىانسۇن. ئۇ ۋاقىتتا نېمە بولىدۇ دەمسىز؟ مۇھەببىتىڭىزنى ئاللاھقا ئىسپاتلىغان بولسىز، ئۇنىڭ بەدىلىنى ئىتائەت قىلىش ئارقىلىق تۆلىگەن بولسىز. مانا بۇ ۋاقىتتا ئاللاھ مۇسزنى ياخشى كۆرىدۇ. پەقەت بۇمۇ؟ ئۇنداق ئەمەس، ئەلۋەتتە. ئۇمۇ سىزنى ياخشى كۆرگەن ۋە دوست تۇتقانلىقىنى ئىسپاتلايدۇ، گۇناھلىرىڭىزنى ئۆچۈرۈپ، مەغپىرەت قىلىدۇ. سىزنىڭ ئاللاھقا بولغان ياخشى كۆرىشىڭىزنىڭ ئىسپاتى « ئىتائەت » بولغان بولسا، ئاللاھنىڭ سىزگە بولغان مۇھەببىتىنىڭ ئىسپاتى « مەغپىرەت » بولىدۇ. بۇ مۇھەببەت داۋاملاشقان مۇددەتچە سىزنىڭ ئىتائەتتىڭىز كۈچىيىدۇ، ئىتائەتتىڭىز كۈچەيگەنسە، ئۇنىڭ مەغپىرىتى ۋە مەرھەمەتىمۇ ئاشىدۇ. مانا بۇ ئۆزگىچە بىر فورمىلا. بۇ فورمىلادىن بىخەۋەر ئىنسانلارنى ياقىسىدىن تۇتۇپ سىلكىلەڭ ۋە ئۇلارغا « ئېيتىشكى، ئەگەر ئاللاھنى ياخشى كۆرسەڭلار... » ۋە يەنە ئۇلارغا ئېيتىشكى:

ئاللاھنىڭ بار تۇرۇپ، يەن نېمىگە مۇھتاجسەن؟

ئاللاھنىڭ بولمىسا، نېمەڭ بار؟

ياخشى كۆرۈش ۋە بېغىشلاش

ئەي مۇئمىنلەر! سىلەردىن كىمكى مۇرتەد بولىدىكەن (ئاللاھنىڭ يولىدىن يۈز ئۆرسە)، ئاللاھ (ئۇنىڭ ئورنىغا) ئۇلارنى ياخشى كۆرىدىغان (دوست تۇتىدىغان)، ئۇلارمۇ ئاللاھنى ياخشى كۆرىدىغان (دوست تۇتىدىغان)، مۇئمىنلەرگە كۆيىنىدىغان، كاپىرلارغا شەپقەتسىز، ئاللاھ يولىدا جىھاد قىلىدىغان ۋە مالامەت قىلغۇچىنىڭ مالايمتىدىن قورقمايدىغان بىر قەۋمنى كەلتۈرىدۇ. بۇ (يەنى يۇقىرىدىكى سۈپەتلەر بىلەن سۈپەتلىنىش) ئاللاھنىڭ پەزىلىدىكى، (ئاللاھ) ئۇنى (بەندىلىرىدىن) خالىغان كىشىگە بېرىدۇ، ئاللاھ (نىڭ پەزىلى) كەڭدۇر، (ئاللاھ) ھەممىنى بىلگۈچىدۇر « (5:54).

ئاللاھ يولىدىن يۈز ئۆرگەنلەر ئەڭ باشتا يوقۇتۇپ قويدىغان نەرسىنىڭ « مېھرى - مۇھەببەت » ئىكەنلىكىنى بۇ ئايەتتىن كۆرىۋالالايمىز. باشتا **ياخشى كۆرۈش (مېھرى - مۇھەببەت) دىن مەھرۇم** بولىدۇ، ئاللاھ ئۇلارنى ياقتۇرمايدۇ، ئۇلارمۇ ئاللاھ نى ياقتۇرمايدۇ. ئاندىن قالغان ئىشلار كۆرسىتىلىدۇ. چۈنكى، مېھرى - مۇھەببەت باشقا ئىشلارنىڭ سەۋەبى. سەۋەبى يوقالغاندىن كېيىن، ۋاستىنىڭ مەۋجۇت بولىشىنىڭ بىر ئەھمىيىتى قالمايدۇ. مۇئەمىنلەرگە كۆيۈمچان بولۇشى كېرەكلىك تۇرۇپ، ئۇنىڭ ئەكسىچە مۇئامىلىدە بولىدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى مېھرى - شەپقەتتىن يوقسۇن بولۇشى بولۇپ، كاپىرلارغا قارشى شەپقەتسىز بولۇشى كېرەك تۇرۇپ، ئۇنىڭ ئەكسىچە مۇئامىلە قىلىدۇ. بۇنىڭ سەۋەبىمۇ يەنىلا يۇقىرىدىكى بىلەن ئوخشاش. ياخشى كۆرۈشنىڭ، ئاللاھ قا بولغان مېھرى - مۇھەببەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى ئىپادىسى بولغان جىھادنى تەرك قىلىدۇ. بەدىلى « جان » ۋە « قان » بولغان بىر مۇھەببەتتىن مەھرۇم بولغاندا، ئۆزىگە ئۇ بەدەلنى تۈلگىدەك كۈچ تاپالمايدۇ. چۈنكى، ئەمدى « **مېنى ياخشى كۆرگەن ۋە مەن ياخشى كۆرىدىغان ئاللاھ نېمە دە؟** » **دېيىشنىڭ ئورنىغا « پالانچى نېمە دە؟ »** دېگەن سۇئال كېلىشكە باشلايدۇ ئەقىلگە. ئۇ كۈنگىچە بۇ سەۋەبى ئۈچۈن مالاھەت قىلغۇچىنىڭ مالاھەتتىن قورقمايتتى، ئەمما مۇھەببەت گادايلقى سەۋەبىدىن **مالامەت قىلىش ئەندىشىسىگە** ئوخشاش بىر قىسىم ھېس - تۇيغۇلارغا غەرق بولىدۇ. تۈنۈگۈن مۇھەببەتتىن سەۋەبىدىن ھۆر بولغان بولسا، بۈگۈن سۆيگۈسىزلىك ئازگىلىدا نەپىس، شەيتان، ئەشيا ۋە مۇھىتنىڭ ئەسرىگە ئايلىنىپ قالىدۇ. تۈنۈگۈن سۆيگۈ سايبىدە قىممەت ياراتقۇچى ۋە بەرگۈچى بىر كىشى بولغان بولسا، بۈگۈن مېھرى - شەپقەتسىزلىك چاڭگىلىدا داۋاملىق **ئىستىمال قىلغۇچى ۋە سېتىۋالغۇچى** ھالىتىگە چۈشۈپ قالىدۇ.

ياخشى كۆرۈش بېغىشلاش دېگەنلىك بولىدۇ. بىز ئىگە بولغان ئەڭ قىممەتلىك بايلىقنى، يۈرىكىمىزنى بېرىش... بېرىش دېگەن بولسام، خىيالىمغا كەلگەنچە سۇنۇش ئەمەس، بەھرىمان بولۇش مەنىسىدە بولۇشى كېرەك.

كىشى باشقا بىرىگە بېرەلمىگەن، « باشقىلار » بىلەن تەڭ بەھرىمان بولالمىغان نەرسىنىڭ ئىگىسى بولالمايدۇ. **كىشى باشقىلارغا بېغىشلىغان، بېرەلگەن نەرسىنىڭ ساھىبى بولىدۇ.** بۇ سەۋەبىتىن، يۈرىكىگە ئىگە بولالمىغانلار سۆيەلمەيدۇ، ياخشى كۆرەلمەيدۇ. يۈرىكى ئىشغال قىلىنغان بىر ئىنساننىڭ ياخشى كۆرىشىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ. چۈنكى، ئۇ يەر ئىشغال قىلىنغان؛ يۈرىكىنىڭ ھاكىمىيىتى ئۇنىڭ ئىلكىدە بولمىغانلىقتىن، ئۇنى باشقا بىرى بىلەن بىرگە بەھرىمان بولالمايدۇ. بۇنداق بىر ئىشغالغا ئۇچرىغان يۈرەككە ئىگە كىشى ياخشى كۆرۈش، سۆيۈش ھەققىدە توختالغان بولسا، « سۆيۈم، ياخشى كۆرۈم » دېگەن بولسا، سۆيگىنىگە يالغان ئادىس يېزىلغان باغاق ئەۋەتتى دېگەنلىك بولىدۇ.

بېرىدىغان نەرسە قانچە قىممەتلىك بولسا، ئۇنى تەقدىم قىلىدىغان يېرىڭىزمۇ شۇنىڭغا لايىق ئۇلۇغ بولۇشى كېرەك. مۇنداقچە ئېيتساق، بەرگەن نەرسىڭىزنىڭ قىممىتىنى بىلگەن ئاساستا تاللايسىز بېرىدىغان ئورۇننى. سۆيگۈ بېغىشلىنىدىغان ئەڭ ئۇلۇغ ماقام ئاللاھ تۇر. سۆيگۈنى بۇ يەرگە ئاتاش، ئۇنىڭغا ئەڭ يۇقىرى باھانى بەرگەنلىك بولىدۇ. بۇ، ئۆزىڭىزگە ئائىت بىر نەرسىنى ئەبەدىيلەشتۈردىڭىز دېگەنلىك بولىدۇ. چۈنكى، بېغىشلىغان نەرسىنىڭ مەسئۇلىيىتى، ئاتانغان ۋاقىتتىن باشلاپ بېغىشلىغانغۇچىغا ئائىت بولىدۇ.

ياخشى كۆرۈش بېغىشلاشتۇر. بېغىشلىغان نەرسىنىڭ ئىشلىتىش ھەققى بېغىشلىغانغۇچىغا ئائىت بولىدۇ. ئەگەر سۆيگىڭىزنى بىر باقىيىگە ئاتىغان بولسىڭىز، ئۇنى ئەبەدىيلەشتۈردىڭىز دېگەن گەپ. ئاللاھ نى ياخشى كۆرۈش مۇھەببەتنى ئەبەدىيلەشتۈرگەنلىك بولىدۇ. سەۋەبى ئۆلۈملىك بولغان مۇھەببەتنىڭ ئۆزى ئۆلۈملىك (چەكلىك) بولىدۇ. سەۋەبى باقى بولغان ئەبەدى بولىدۇ. بۇ نوقتىدا بىر خاتا چۈشەنچە ھەققىدە توختىلىمەن. بۇ چۈشەنچىدە مۇھەببەت، شەخسىيەت

شەكىللەندۈرگۈچى ۋە كىشىگە ئۆز مەۋجۇدىيىتىنى ئەسلى تەكۈچى بىر قىممەت ياراتقۇچى ۋاستە ئەمەس، دەل ئەكسىچە سۆيگۈچىنى ياخشى كۆرگەن نەرسىسى ئىچىدە يوق قىلغۇچى بىر ئىستىمال ۋاستىسى بولىدۇ. كىشىنى يېتىلدۈرگەن ۋە ئۇنى كىملىككە ئىگە قىلغان مۇھەببەتنى، مۇھەببەت بولۇشتىن زىيادە ھەۋەسكە ئايلاندۇرغان ۋە ئۇنى بىر چىلبۆرگە ئوخشاش يەپ تۈگەتكۈچى يۈرەك چىلبۆرىسى سۈپىتىدە ئېنىقلىما بەرگەن بۇ چۈشەنچە، بېرىپ توختىغان ئاخىرقى نوقتىدا پانتېئىزم (ياراتقۇچى بىلەن تەبىئەتنى بىر دەپ قارايدىغان چۈشەنچە ياكى ئېتىقاد) ئازغۇنلىقى. ھىندىستانلىق مۇتەپەككۈر تائو تەسەگە ئوخشاش، مەينەتچىلىك ئىچىدە (تەۋبە) ئىلاھنىڭ كۆرۈلگەنلىكىنى داۋا قىلغۇدەك دەرىجىدە ئازغۇن پەلسەپە، قۇرئان ئوتتۇرىغا قويغان « خالىق - مەخلۇق » چۈشەنچىسىگە پۈتۈنلەي زىت.

ياخشى كۆرۈش، بەزىلەر داۋا قىلغاندەك يوق بولۇش ئەمەس، ئەكسىچە « **مۇھەببەت ئىچىدە مەۋجۇت بولۇش** » دېگەنلىك بولىدۇ. مەۋجۇت ئىكەنلىكىدىن خەۋەردار بولۇش دېگەنلىك بولىدۇ. سۆيۈش، ياخشى كۆرۈش كىشىنىڭ ئۆز مەۋجۇتلىقىنى ئىسپاتلاشنىڭ ئەڭ قىسقا يولى. چۈنكى، مۇھەببەت، كىشىلىكنى مۇھاپىزەت قىلغان ھالدا پۈتۈنلىشىشنى بىلدۈرىدۇ. مۇھەببەت بىر - بىرىدە يوق بولۇش ئەمەس، ئەكسىچە بىر - بىرىدە مەۋجۇت بولۇشنى كۆرسىتىدۇ. مۇھەببەتنى قارشى تەرپتە يوق بولۇش دەپ ئويلاپ قالغانلار، ئۇنى تەك يۆنىلىشلىك دەپ قوبۇل قىلىپ، ياخشى كۆرگۈچىنىڭ سۆيگۈندە ئېرىپ يوق بولىدىغانلىقىنى داۋا قىلىدۇ. ھالبۇكى، مۇھەببەت قوش يۆنىلىشلىك بولىدۇ. بۇ ھەقىقەت ئاللاھ بىلەن بەندە ئوتتۇرىسىدىكى ياخشى كۆرۈشتىمۇ شۇنداق: « **ئاللاھ ئۇلارنى ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ)**، ئۇلارمۇ ئاللاھنى ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ) » (5:54). مۇھەببەت باشقا بىرسىگە ھۇلۇل (كىرىش، ئۇنىڭدا يوق بولۇش) ئەمەس، بەلكى ئۆزگىدە كىشىنىڭ « ئۆزلىكى » نى ھېس قىلىشى، مەۋجۇتلىقىنى بىلىپ يېتىشىدۇر.

بىر سۆيگۈ باشقا بىرسىدە ئۆزىنى يوقۇتۇپ قويسا، ئۇ سۆيگۈ مۇھەببەت ئەمەس بالا بولىدۇ. قارشى تەرەپ خۇددى مەشۇق ئەمەس، ئۆزىگە قونغان جانلىقنى ئېرىتىپ يۇتۇۋالدىغان جانىۋار ئۆسۈملۈك دەپ ئاتالغان نەپەنتىس گۈلىگە ئوخشاپ قالىدۇ.

كىشىنى، ياخشى كۆرگەن تەرەپتە يوق قىلىدىغان بىر مۇھەببەت، قىممەت ياراتقۇچى ئەمەس، ئىستىمال قىلغۇچى بىر سۆيگۈ بولىدۇ. يەنى زۇلەيخاننىڭ يۈسۈپ (ئەلەيھىسسالام) كە بولغان مۇھەببىتىگە ئوخشاش بولۇپ، ھەم ئۆزىنى ھەم قارشى تەرەپنى تۈگەشتۈرىدۇ. چۈنكى، ئۇ سەۋدا ئۆزىنى يوقۇتۇپ، تىزگىنلىگىلى بولمايدىغان بولۇپ قالغان، « ئاق سەۋدا » لىقتىن « قارا سەۋدا » غا ئايلانغانىدى. بۇ قۇرئاندا تىلغا ئېلىنغاندەك، كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىۋېتىدىغان بىر نەرسىگە ئايلانغانىدى: « **" سەۋدا ئۇنىڭ باغرىنى كۈل قىلىپتۇ " دېيىشتى** » (12:30). شۇنداق، ئۇنى تۈگەشتۈرگەن بولۇپ، بۇ سەۋەپتىن زۇلەيخا ئۆزىنى تۈگەشتۈرگۈچىدىن ئىنتىقام ئالماقچى بولغانىدى. ئەلۋەتتە، بۇ ئىنتىقام يەنە قايتىپ ئۇنى تۈگەشتۈرەتتى ۋە بۇ شەكىلدە ئۇنىڭدا نامايەن بولاتتى. شۇنداق ياخشى كۆرگەن تۇرۇپمۇ؟ شۇنداق، شۇنداق ياخشى كۆرگەن بولسىمۇ، ئىنتىقام ئالماقچى بولغانىدى.

بۇنداق مۇھەببەت، ھەر قانداق كىشى ئۈچۈن يوللۇق ئەمەس. توغرا بولغان مۇھەببەت، ئەقىلدىن ئازدۇرمايدۇ، ئەكسىچە ئەقىلنى لايىق بولغان ئورنىغا قويىدۇ. بەزىلەر داۋا قىلغاندەك، ئاللاھقا بولغان مۇھەببەت سەۋەبىدىن ئەقىلنى يۇتۇرۇپ قويغىلى بولمايدۇ. ئاللاھنى ياخشى كۆرىدىغان كىشى، ئۇ جايى - جايدا قىلىپ ياراتقان ۋە ھېكمەت بىلەن ئورۇنلاشتۇرغان ئەقىلنى نېمە سەۋەپتىن ئەسلى ئورنىدىن ئېلىۋېتىدۇ؟ نېمە سەۋەپتىن ياخشى كۆرگەنلىكىنى داۋا قىلغۇچى زاتنىڭ ھېكمىتىگە قول تەككۈزۈشكە يېتىندۇ؟ بۇنداق بىر ئىش، زۇلەيخاننىڭ يۈسۈپنى قامچىلىتىشى ۋە بۇنى ياخشى كۆرگەنلىكى ئۈچۈن، مۇھەببەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسى بولغان **ئاشق** ئۈچۈن قىلغانلىقىنى داۋا قىلغانلىقىدەك ئەھمەقلىقتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

شۇنداق، بۇ ئىچ - ئىچىدىن يەپ تۈگىتىشىنىڭمۇ مۇھەببەتنىڭ بىر تۈرى ئىكەنلىكىدە شەك يوق. لېكىن، نورمال ۋە قىممەت ياراتقۇچى ئەمەس، بىنورمال ۋە خورانتقۇچى بىر مۇھەببەت بۇ. ئەگەر زۇلەيخا ئارزۇيغا يەتكەن بولسا، ئۇ مۇھەببەت ھەم ئۆزىنى ھەم قارشى تەرەپنى ئازاپقا دۇچار قىلاتتى. ئاللاھ نى ياخشى كۆرۈش ئۈچۈن، ئاللاھ ئۆزى ياخشى كۆرۈپ ياراتقان ئىنساننىڭ مۇۋازىنەتنى بۇزۇش، ھەۋەس قىلغۇدەك بىر ئىش بولغان بولسا ئىدى، بۇنى ئەڭ باشتا ئاللاھ نى ياخشى كۆرۈشتە باشقىلار تەڭ بولمايدىغان رەسۇلۇللاھ ۋە ساھابىلىرى قىلغان بولاتتى. چۈنكى پەيغەمبەرلەرنىڭ، بىزدىن بەكرەك ياخشى بىلىدىغان ۋە تونۇيدىغان ئاللاھ تائالاھنى لايىقىدا ياخشى كۆرمەيدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ.

ئاللاھ رازى بولغان ۋە ئۇلارمۇ ئاللاھ تىن رازى بولغان ساھابىلەرمۇ ھەم شۇنداق. ئۆزى ياخشى كۆرگەن ئاللاھ ۋە رەسۇلى يولىدا، مۇھەببەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى بەدىلى بولغان **جان** ۋە **قانلىرىنى** پىدا قىلالغان ساھابىلەر ئىچىدىن ھەر خىل كىشىلەر چىققان بولشى مۇمكىن، ئەمما ئاللاھ قا بولغان مۇھەببەتتىن ساراڭ - دىۋانى بولغانلىقى بايان قىلىنغان؛ جېنىدىن ئارتۇق كۆرگەنلىكى بىزگە مەلۇم بولغان بۇ ئىككى مەۋجۇدىيەت ئۈچۈن، قەلبىدە پەيدا بولغان مۇھەببەت سەۋەبىدىن، ئەقلىدىن ئېزىپ «**مەجزۇپ**» (ئەقلى - ھۇشۇنى يوقاتقان بىرى) «قا ئايلىنىپ قالغان بىرى چىقىمىغاندى. ئاللاھ نى ئاللاھ رەسۇلىدىنمۇ بەك ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى داۋا قىلىۋاتقان كىم؟ بۇنى ئېيتىشقا كىم پىتىنالايدۇ؟ ھەم **ئەڭ ياخشى ئۆرنىكىمىز** بولغان رەسۇلۇللاھ ۋە ئۇنىڭ قولىدا تەربىيلىنىپ چىققان نەسلىنىڭ بۇ مەسىلىدە تۇتقان يولى، بىز ئۈچۈن ئۆرنەك ئېلىشقا تېگىشلىك ئەڭ توغرا يول ئەمەسمۇ؟

ئاللاھ نى روھى بىلەن، قەلبى بىلەن ياخشى كۆرگۈچىلەرنىڭ ئەقلىنى ئالمايدۇ مۇھەببەت. ئاللاھ نى ئەقلى بىلەن سۆيگۈچىلەرنىڭ ئەقلى ئۇلاردىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىدۇ. چۈنكى، مۇھەببەت «**بىلىش**» ئەمەس «**تونۇش**» دېگەنلىك بولىدۇ. ئەقىل بۇنى كۆتۈرەلگۈدەك دەرىجىدە ئەمەس:

ئىدراكى مەئالى بۇ كۈچۈك ئاقلا گەرەكمەز،
زىرا بۇ تەرازى بۇ قەدەر سېكلەتى چەكمەز.
يەشمىسى:

ئۇنى ئىدراك ئۈچۈن بۇ كىچىك ئەقىلگە كېرەك يوق،
چۈنكى بۇ تارازا بۇ ئېغىرلىقنى كۆتۈرەلمەيدۇ.

شۇنداق، ئەقىل تارازىسى بۇ ئېغىرلىقنى كۆتۈرەلمەيدۇ، ئىنچىكە بىر يەردىن ئېغىپ كېتىپ قالىدۇ.

ئالدى بىلەن ئادىرىسى توغرا بەلگىلەش لازىم. مۇھەببەتنىڭ يېرىنى، ئادىرىسىنىمۇ توغرا ئېنىقلاپ چىقىش كېرەك. مەن بىلىدىغان بىر نەرسە بار، يەنى ئاللاھ قا ئەڭ يۇقىرى پەللىدە ئاشق بولغان رەسۇلۇللاھ ۋە ساھابىلىرى ئارىسىدىن مەجنۇن ۋە مەجزۇپ كىشىلەر چىقىمىغان. ئۇنىڭدىن باشقا، ئاللاھ رەسۇلى ۋە ساھابىلىرى ئاللاھ نى شۇنداق ياخشى كۆرۈشتىن ۋە سۆيگىنى ئۈچۈن، ئىشقىنىڭ ئەڭ يۇقىرى بەدىلىنى تۆلەشتىن بىر سىكۇنت بولسىمۇ ئۆزىنى چەتكە تارتىمىدى.

ئىسلامدىكى جىھاد پەرزى، بەندىنىڭ ئاللاھ قا بولغان سۆيگۈسىنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىدىكى ئىپادىسى. چۈنكى، مۇھەببەتنىڭ چوڭلىقى ئۇنىڭغا كۆرسەتكەن پىداكارلىق بىلەن ئوڭ تاناسىپ بولىدۇ. ئىنسان ئىگە بولغان ئەڭ چوڭ بايلىق «**جان**». كىشى ئىگە بولغان بۇ بىباھا بايلىقنى، ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى داۋا قىلغان زات يولىدا، مۇھەببەتنىڭ بەدەلى سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا قويدۇ ۋە بۇ ئارقىلىق مۇھەببەتنى ئىسپاتلايدۇ. بۇنداق بولمىسا، ئىسپاتلانمىغان سۆيگۈنىڭ ئىچى بوش، يالغان بولۇپ، قۇرۇق بىر داۋادىن باشقا قىممىتى يوق، خالاس. ئۇنى ياراتقۇچىمۇ، يارالغۇچىمۇ ئېتىبارغا ئالمايدۇ. بۇ ئەھۋالدا بىز چىقىرىدىغان ئەڭ توغرا ھۆكۈم مۇنداق بولىدۇ: ئۆزىنى ئاللاھ قا ۋە ئۇنىڭ يولىغا

ئاتىغانلار، ئاللاھ نى ياخشى كۆرگۈچىلەردۇر. بۇ سەۋەبتىن **شاھادەت ئەڭ ئۇلۇغ ئاشتۇر، شېھت** – **مۇھەببىتىنى قان ۋە جېنى بىلەن ئىسپاتلىغان مەڭگۈلۈك ئاشتۇر.** بۇ ئىش شۇنداق بىر ئىشقى، بۇ مۇھەببەت ئۈچۈن بىر ئەمەس، مىڭ قېتىم ئۆلۈشكە ئەرزىدۇ. بۇ مۇھەببەت ئىنسانغا، « ئەي گۈل يۈزلۈك گۈزەل ئۆلۈم، سېنى مىڭ قېتىم ئۆلمەن » دېگۈزىدۇ. بۇ ئىشنىڭ پەيغەمبەر ئاغزىدىكى ئىپادىسى: « مۇھەببىتىنى قېنى بىلەن ئىسپاتلىغان شېھت، بۇ ئىشنى (تىرىلىپ جىھاد قىلىپ ئۆلتۈرۈشنى) قايتا – قايتا قىلىشنى ئارزۇ قىلىدۇ ». ئەڭ توغرىسى بۇ ئەمەسمۇ؟

ئاشق ئۆلدۈر كىم قىلۇر جاننى فەدا جاناننا،
مەيلى جانان ئەتمەسن ھەر كىم كى قىيماز جاناننا.
جاناننى جانانە ۋەرمەكتىر كەمالى ئاشغىن،
تەركى جان دەرلەر بۇ دەرەدىن مۇتەبەر دەرماننا.
يەشمىسى:

ئاشق ئۆدۈر كىم قىلسا جېنىنى پىدا جانانغا،
مەيلى ئۇ جانان قىلمىسۇن ھېچكىم قىيالماس جانانغا.
ھاياتىنى جانانغا ئاتاشتۇر كامالى ئاشقنىڭ،
تەركى جان دەيدۇ بۇ دەردنىڭ مۆتۈەر دەرمانغا.

مۇھەببىتىڭىزنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن، ۋاقتى كەلگەندە ئىبراھىمغا ئوخشاش ئوتنىڭ ئوتتۇرىغا ئۆزىڭىزنى ئېتىشىڭىز كېرەك. سىزدىن تەلەپ قىلىنغاندا مۇشۇنداق ئىسپاتلايسىز مۇھەببىتىڭىزنى. ئەلۋەتتە ئۇمۇ ئىسپاتلايدۇ مۇھەببىتىنى. ئىلكىدە تۇتقان ئوتقا ئەمىر قىلىپ: **« يا نارۇ كۈنى بەردەن ۋە سەلامەن ئەلا ئىبراھىم (ئى ئوت! ئىبراھىمغا سالقىن ۋە ئامانلىق بەخش ئېتىدىغان بولۇپ بەرگىن) »** (21:69) دەيدۇ.

ئوتۇ ئىگىسىنىڭ بۇ ئەمرىگە بويسۇنۇپ، **مۇھەببەتنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلمايدۇ؛** سۆيگەن ۋە ياخشى كۆرۈلگۈچىگە **سالقىن ۋە ئامانلىق بەخش ئېتىدىغان بولۇپ بېرىدۇ.** بۇ مۇھەببەتنى ئاجىزلاشتۇرۇپ قويماي دەپ داۋاملىق ئەندىشە ئىچىدە بولۇشىڭىز كېرەك. ھەم جېنىڭىزنى ئاتىشىڭىز ھەم قورقىشىڭىز كېرەك. ھەم ئوتقا ئاتىلىشىڭىز ھەم ئۇ سۆيگۈدىن مەھرۇم بولۇپ قېلىشتىن ئەندىشە قىلىشىڭىز لازىم. مانا بۇ تەقۋالىق.

تەقۋالىق مۇھەببەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسى

بۇ ئوقۇم، تۈركچىگە « ساقلاش، تارتىش » شەكلىدە تەرجىمە قىلىندۇ. ئالەمشۇمۇل ۋە مەنىسى كەڭ بولغان بۇ ئوقۇمنى ھېچقانداق بىر سۆزلۈك تۈركچىدە تولۇق ئىپادە قىلالمايدىغانلىقىنى بىلىمەن. ئۇنى پەقەت بىر سۆز بىلەن ئىپادىلەشنى مۇۋاپىق كۆرمىەن، يەنىلا « تەقۋا » بىلەن ...
تەقۋانىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلىش، ئۇنى ھاياتقا تەدبىقلاش ۋە باشتىن ئۆتكۈزۈش بىلەن مۇمكىن بولىدۇ. ئەمما، تەقۋانىڭ پەقەت قورقۇش دېگەن مەنىنى بىلدۈرمەيدىغانلىقىنى ئېيتالايمەن.
بۇ ئوقۇم ئۆز ئىچىگە ئالغان مەنىلەر ئىچىدە قۇرۇشمۇ بار. لېكىن بۇ قورقۇش ئوت، جەھەننەم، ئازاپ، غەزەپتىن قورقۇش ئەمەس. ئۇنى « خاۋق » دەيدۇ، ئۇ مېھرى - مۇھەببەتتىن خالىي بولىدۇ.
ئۇنداقتا ئۇ نېمە؟ تەقۋادىكى قورقۇش، بەندىنىڭ رەببى بىلەن ئۆزى ئارىسىدىكى مۇھەببەتنىڭ ئاجىزلىشىپ قېلىشىدىن تۇيغان ئەندىشىسى بولۇپ، ئۇ ئوتتا كۆيدۈرىدۇ دەپ ئەمەس، بەلكى ئۇ مېنى ياخشى كۆرمەي قالىدۇ دەپ قورقۇپ، ئەنسىرەشنى بىلدۈرىدۇ. ئازاپنىڭ ئەڭ چوڭى، ئۇنىڭ

ياخشى كۆرمەسلىكى بولۇپ، تەقۋا، كىشىنىڭ ئاللاھ بىلەن ئارىسىدا شەكىللەندۈرگەن مېھرى - مۇھەببەتنى سۇسلاشتۇرۇپ قويۇشتىن ئەنسىرەپ ھەر ۋاقىت سەگەك تۇرىشى، ئۇ مېھرى - مۇھەببەتنى كۆز قارچۇغىنى ئاسرىغاندەك ئاسرىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئەھۋالدا كىشى، ۋەدۇد بولغان ئاللاھ ھارام قىلغان نەرسىلەرنى، ئىشلارنىلا ئەمەس، ئۇنىڭ ياقىتۇرماي قېلىش ئىھتىمالى بولغان ھەر نەرسە ۋە ئىشنى تەرك قىلىدۇ؛ ئۇنىڭ ئەمىرلىرىگە ئىتائەت قىلىپلا قالماي، ئۇنى خوشال بولىدۇ دەپ قارالغان ئىشلارغا ئۆزىنى ئاتىدۇ. پۈتۈن بۇلارنى قىلغاندا باشقا مەقسەتلەرنى ئىشىغا ئارىلاشتۇرمايدۇ. پەقەت ئاللاھ قا بولغان مۇھەببىتىنى مۇھاپىزەت قىلىشنى، ئۇنى سۇسلاشتۇرۇپ قويماسلىقىنى مەقسەت قىلىدۇ. تەقۋالىقتا، قورقۇدىن تىترەشنىڭ سەۋەبى **مۇكاپات** ياكى **جازا** بولماستىن، بەلكى **مېھرى** - **مۇھەببەت**. تەقۋالىق، ئاللاھ قا بولغان مۇھەببەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسى. **مېھرى** - **مۇھەببەت**، **ئۈمىت**، **قورقۇ...** بۇ ئۈچ ئامىل ئىنسان مەنىۋىي دۇنياسىدا مەيدانغا كەلتۈرگەن روھىي ھالەتنىڭ ئىسمى تەقۋا. قەلبتە مېھرى - مۇھەببەت، ئۈمىت، قورقۇ بىرلىكتە پەقەت يالغۇز ئاللاھ ئۈچۈنلا ھېس قىلىنىدۇ. بۇلارنى ئاللاھ تىن غەيرىگە ھېس قىلىش، ئۇ نەرسىنى « ئىلاھ » قىلىۋالغانلىق بولىدۇ، بۇنىڭدىن قىلچە شۈبھىڭىز بولمىسۇن. ئىنسان بىرسىنى پەقەت ياخشى كۆرىشى مۇمكىن، بۇ ئەقىدىۋىي مەسىلە، خاتالىق ھاسىل قىلمايدۇ. ئىنسان بىرسىدىن ئۈمىد كۈتىشى ياكى بىرسىدىن قورقىشى مۇمكىن. لېكىن، بۇ ئۈچىنى بىراقلا ئاللاھ تىن غەيرىگە ھېس قىلالمايدۇ. بۇنداق قىلىش ئۇنىڭغا ئورتاق قوشقانلىق بولىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسىنى بىر تەك ئاللاھ قا ھېس قىلىش كىشىنى، ماختاشقا ئەڭ لايىق ماقامغا يەتكۈزۈپ « **مۇتەقى** » قىلىدۇ. بۇ ئۈچ ئايرىم روھى ھالەت، ئىنساندىكى ئۈچ خىل ئوخشىمىغان ئاڭنىڭ ئاساسلىق ئامىلى. **ئۇلۇھىيەت**، **رۇبۇبىيەت** ۋە **ئۇبۇدىيەت ئېتى** / **چۈشەنچىسى...**

بۇ ئۈچىنى بىراقلا ئاللاھ تىن غەيرىگە ھېس قىلىش ئۇياقتا تۇرسۇن، مۇئىننىڭ باشقا بىرىنى ئاللاھ نى ياخشى كۆرگەندەك ياخشى كۆرىشىگە ئاللاھ رازى بولمايدۇ. بۇنداق ئەھۋالنى ئاللاھ « ئۆزىگە شېرىك قوشقانلىق » دەپ ئاتىماقتا:

« بەزى ئادەملەر ئاللاھ تىن غەيرىلەرنى ئاللاھ قا شېرىك قىلىۋالىدۇ، ئۇلارنى ئاللاھ نى ياخشى كۆرگەندەك (دوست تۇتقاندەك) ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ)، (يەنى ئۇلۇغلايدۇ ۋە ئۇلارغا بويسۇنىدۇ). مۇئىنلەر ئاللاھ نى ھەممىدىن بەك ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ) » (2:165).

بۇ ياخشى كۆرۈش بىلەن مۇناسىۋەتلىك ھۆكۈم. ئەمدى قورقۇشقا مۇناسىۋەتلىك بولغان ئايەتنى ئوقۇپ باقايلى :

« بۇلارغا جىھاد پەرز قىلىنغان چاغدا، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر تۈركۈم كىشىلەر دۈشمەندىن گويلا ئاللاھ (نىڭ ئازابى) دىن قورققاندەك بەلكى ئۇنىڭدىنمۇ بەتتەررەك قورقىدۇ. ئۇلار: رەببىمىز! بىزگە نېمە ئۈچۈن جىھادنى پەرز قىلىدىڭ؟ نېمە ئۈچۈن بىزنى ئۇزاققا قالماي كېلىدىغان ئەجەلگىچە تەخىر قىلىدىڭ؟ دېدى. ئېيتتىكى، دۇنيانىڭ مەنپەئىتى ئازدۇر، تەقۋالار ئۈچۈن ئاخىرەت ياخشىدۇر، سىلەرگە قىلچىلىك زۇلۇم قىلىنمايدۇ » (4:77).

ئاللاھ نى ياخشى كۆرگەندەك باشقا نەرسىلەرنىمۇ ياخشى كۆرگەنلەرنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلغان ئايەتنىڭ ئۇسلۇبى بىلەن، ئاللاھ تىن قورققانغا ئوخشاش، باشقىلاردىن قورققانلارنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلغان ئايەتنىڭ ئۇسلۇبى ئارىسىدىكى روشەن پەرققە دىققەت قىلىڭ. قورقۇش مۇھەببەتكە قارىغاندا، جازادىمۇ مۇھەببەتنىڭ ھوشقىغا تەڭ بولالمايدۇ. ناتوغرا مۇھەببەتنىڭ جازاسى، خاتا قورقۇشنىڭ جازاسىغا قارىغاندا ناھايىتى ئېغىر. **ئاللاھ نى ياخشى كۆرگەندەك ياخشى كۆرۈش** شېرىك دەپ بايان قىلىنىدۇ، ئاللاھ تىن قورققاندەك قورقۇش پەقەت ئۇنىڭ يېرىمىغا تەڭ كېلىدۇ، بۇ مۇھەببەتنىڭ ئۇلۇغلىقىنىڭ بىر مىسالى.

مېھرى - مۇھەببەتكە بېرىلگەن بۇ ئىمتىياز شۇنى كۆرسىتىپ بېرىدۇكى، ئۇ تۇيغۇلارنىڭ ئەڭ ئالىيسى. ئەگەر ياخشى كۆرۈش دەل جايىنى تاپقاندا، ئىگىسىنىمۇ مۆتۈەر قىلىدۇ. ئەكسىچە بولغاندا، ئىگىسىنى خار قىلىدۇ. ئۇنى دەل جايغا ئىشلەتمىگەنلەر باشقىلار تەرىپىدىن پايدىلىنىدۇ.

كۆڭلى يۇمشاق بولۇش، ئۆزىنى تۆۋەن تۇتۇش، ياخشى كۆرۈش مۆتۈەر قىلغان كىشىلەردە تېپىلىدىغان پەزىلەت بولۇپ، بۇنىڭ ئەكسىچە بولغان **تەكەببۇرلۇق ۋە كىبىر،** ياخشى كۆرۈشتىكى گادايلقنىڭ تەبىئىي نەتىجىسى. ئايەتى كەرىمدىكى تەرتىپ بۇنىڭ ئەڭ گۈزەل ئىپادىسى: **« ئاللاھ ئۇلارنى ياخشى كۆرىدۇ، ئۇلارمۇ ئاللاھ نى ياخشى كۆرىدۇ. ئۇلار مۆئمىنلەرگە كۆيۈمچان، كاپىرلارغا شەپقەتسىز ».** شۇنداق، مۇتلەق خارلىق مەنىسىنى ئىپادىلەيدىغان « زىللەت (خارلىق) » مۇ ياخشى كۆرۈش بىلەن بىرلەشسە، قاناتلىنىپ پەرۋاز قىلىدۇ، ئىگىسىنى مۆتۈەر قىلىدۇ ۋە مەدھىيەلەنگەن پەزىلەتكە ئايلىنىدۇ. خۇددى **تۆۋەنچىلىككە** ئوخشاش خارلىقتىن پەزىلەت ئىگىسىگە ئايلىنىدۇ. شۇنداق ئەمەسمۇ؟ پەسلىك، ئۆز ئالدىغا كەلگەندە كىشىنى يىرگەندۈرىدىغان بىر ئەھۋال؛ ئۇ كۆڭۈلنىڭ، مېھرى - مۇھەببەت تۇپرىقى بولغان كۆڭۈلنىڭ يېنىغا كەلگەندە، بىردىنلا قاناتلىنىپ پەزىلەتكە ئايلىنىدۇ، پەس / تۆۋەن + كۆڭۈل، يەنى **ئۆزىنى تۆۋەن تۇتىدىغان** بىر ئارتۇقچىلىققا ئايلىنىدۇ. كەمتەرلىك قىلىدىغان يەردە كەمتەرلىك قىلماسلىق ئەسلىدە پەسلىك بولىدۇ. مۆئمىنلەر قارىتا كىبىرلىنىش، ھاكاۋۇرلۇق قىلىش پەسلىك بولۇپ، ئۇنىڭ تېگىدە مېھرى - مۇھەببەتتىن يوقسۇنلۇق ياتىدۇ.

يەنە ئايەتنىڭ داۋامىدىن شۇنى كۆرىۋالالايمىزكى، كاپىرلارغا قارشى كۆرسىتىلگەن جەسۇرلىق ۋە شىجائەتنىڭ مەنبەسىمۇ ياخشى كۆرۈش. ياخشى كۆرۈش ئىنساننى تەرەپتار قىلىدۇ. كىمنىڭ تەرەپتارى قىلىدۇ؟ ئەلۋەتتە، ياخشى كۆرگىنىڭىزنىڭ تەرەپتارى بولىسىز. ئەگەر ياخشى كۆرگىنىڭىز، دوستىڭىز ئاللاھ بولغان بولسا، سىزمۇ ئاللاھ تەرەپتارى (ھىزبۇللاھ) بولىسىز. بۇ ئەھۋالدا، دوستىڭىزنىڭ دوستلىرىغا دوست، دۈشمەنلىرىگە دۈشمەن بولىسىز.

كاپىرلار ئالدىدا قورقۇنچاق ۋە توخۇ يۈرەك بولۇشنىڭ سەۋەبىمۇ **ياخشى كۆرۈش گادايلق**دىن كېلىپ چىقىدۇ. ئەڭ ئېغىر پەسكەشلىك، سەۋەبى ياخشى كۆرۈشتىن يوقسۇن قورقۇنچاقلىق. يىغىنچاقلىغاندا، **سۆيۈش جەسۇرلۇقتۇر.**

ئەڭ ياخشىسى سەن باشقا نەرسىدىن ئەمەس، ياخشى كۆرەلمەسلىكتىن، سۆيىمەسلىكتىن قورققىن. سۆيگۈنى جايدا ئىشلىتەلمەسلىكتىن، ھەر دەرتكە داۋا بولغان بۇ دورىنى ئۆلۈپلىشقا سەۋەپ قىلىپ ئىشلىتىشتىن قورققىن. ياخشى كۆرۈشتىن ئىبارەت مەنبەسى ئىلاھىي بولغان بىر تۇيغۇنى خاتا ئىشقا ئىشلەتكەن ۋاقتىڭدا، قارشى تەرىپىڭدە ئاللاھ نى كۆرسەن. مانا بۇ نوقتىدا ئاللاھ قىزغىنىدۇ. رەسۇلۇللاھتىن نەقىل قىلىنغانلىقى بايان قىلىنغان بىر خەۋەردە: « سائاد (بىن ئەبى ۋەققاس) نىڭ كۈندەشلىكى يامان، مەن سائادتىنىمۇ بەكرەك كۈندەشلىك قىلىمەن، ئاللاھ نىڭ كۈندەشلىكى مەندىنمۇ بەك كۈچلۈك » دېگەن.

ئاللاھ نىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بىرى « غەيۇر »، يەنى « كۈنلەيدىغان، قىزغىنىدىغان » مەنىنى بىلدۈرىدۇ. بەندىنىڭ ئۆلۈھىيەت ۋە رۇبۇبىيەت نوقتىسىدا باشقىسىدىن قىزغىنىشى ۋە چەتكە تارتىشى. پەقەت ئۆزى ئۈچۈن يارىتىپ، ھەممە نەرسىنى بويسۇندۇرۇپ بەرگەن بەندىسىنىڭ ئۆزىدىن غەيرىنى ياكى ئۆزىگە باشقىسىنى قوشۇپ ئىلاھ قىلىۋېلىشى (شېرىك) نى بۇ سەۋەبتىن ئەپۇ قىلمايدۇ. **غەيۇر** بولغانلىقى ئۈچۈن، **ۋەدۇد** بولغانلىقى ئۈچۈن، بەندىلىرىنىڭ بۇ نوقتىدىكى خاتالىقىنى قەتئىي ئەپۇ قىلمايدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا گۇناھلارنى ئەپۇ قىلىدىغانلىقىنى ئېيتقان بولسىمۇ، لېكىن بۇ (شېرىك) نى ئەپۇ قىلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرمەكتە.

رەببى رەھماننىڭ بۇ غەيرىتىگە قارشى، ئىنساننىڭ ئۆزىگە بۇت، تاغۇت، جانلىق - جانسىز مەخلۇق،

ئىدىئولوگىيە، تېخنىكا، قىسقىسى ئاللاھ تىن غەيرىنى شېرىك قىلىشنى كەچۈرمەيدۇ. كەچۈرمەيلا قالماستىن قاتتىق جازالايىدۇ. مۇھەببەت (ئىمان) ئۆزلەش بولۇپ، بۇ ئاسمانلارنى ئېشىش، زامان ۋە ماكاننى ھالقىشتۇرۇش. مانا بۇ ئاللاھ نىڭ بەندىسىگە بولغان مۇھەببىتى.

بەندە ئۇنىڭغا شېرىك كەلتۈرۈش بىلەن بۇ مۇھەببەتكە خىيانەت قىلسا، بۇ ئۇ بەندىنىڭ ئاسماندىن پارشۇتسىز چۈشۈشى دېگەنلىك بولۇپ، بۇ چۈشۈشنىڭ دەھشىتىنى ئىپادىلەشكە تىل ئاجىزلىق قىلىدۇ. سەيرانى ياخشى كۆرۈشنى يوقۇتۇپ قويغان كىشىنىڭ ھالىنى نېمىدىگەن گۈزەل شەكىلدە ئىپادىلەنگەن:

زور گۆنۈلدەن دۈشمە گۆكتەن دۈشمەدەن بەن بىلىرىم،

قەلبى سۇلتاندىن دۈشەن قۇل پارچاسىدىن پارە بۇل.

يەشمىسى:

ئېغىر كۆڭۈلدىن قېلىش، كۆكتىن چۈشمەستىن مەن بىلىمەن،

قەلبى سۇلتاندىن چۈشكەن قۇل پارچىسىدىن پارچە تاپ.

تاغۇتقا ئوخشاش، ئىنسان ئۆز جىنىسىدىن بىرسىنى، بۇتقا ئوخشاش ئۆز قولى بىلەن ياسىغاننى ياخشى

كۆرىشىنىڭ ۋە تاغۇتقا ئوخشايدىغان شەخسى ياكى رەسمىي ھوقوق مەركەزلىرىنى؛ **ئارزۇ - ھەۋەسكە**

ئوخشاش ئوي - خىيال، تۈزۈم، سىستېما، ئىدىئولوگىيە ۋە ئېقىملارنى « رەب » قىلىۋېلىشنىڭ ئاللاھ نى

قانداق غەزەپلەندۈرگەنلىكىنى، پۈتۈن ئىنسانلارغا خىتاپ قىلغان ۋە ئىنساننى قورقۇدىن يىلىكىدىن

تارتىپ تىرتىتىدىغان بۇ ئايەتتىن كۆرۈۋالالايمىز:

« ئاللاھ قا باشقا مەبۇدىنى شېرىك قىلمىغان، بولمىسا مالاھەت قىلىنغان، (ئاللاھ نىڭ

رەھىمىتىدىن) قوغلانغان ھالدا جەھەننەمگە تاشلىنىسەن » (17:39).

ئۆمرىدە بۇتقا ئىبادەت قىلىپ باقمىغان ۋە كېيىنكى ھاياتىدىمۇ ئىبادەت قىلمايدىغانلىقى مۇتلەق

بولغان رەسۇلۇللاھ نىڭ كۆڭلىنى سابىت تۇتىشى ئۈچۈن، تىللارغا داستان مۇھەببىتىگە داغ

چۈشۈرمەسلىك ئۈچۈن ئاگاھلاندۇرۇش ئىدى بۇ. ئاگاھلاندۇرۇش ئۇسلۇبىنىڭ قاتتىقلىقى، مېھرى -

مۇھەببەتنىڭمۇ چوڭلىقىنى نامايەن قىلغانىدى.

كىمىنى ۋە قانداق ياخشى كۆرۈش؟

« كىمىنى ياخشى كۆرۈش؟ » بۇ سۇئالغا توغرا جاۋاب تېپىش يېتەرلىك بولمايدۇ، « كىم نېمە ئۈچۈن

سۆيىدۇ؟ » سۇئالىغىمۇ توغرا جاۋاب تېپىش كېرەك. ئەگەر بىرىنچىسىگە توغرا جاۋاب بېرىش كۇپايە

قىلغان بولسا ئىدى، شەيتان قوغلاندى قىلىنمايتتى. ئۇ ئاللاھ نىڭ رەب ئىكەنلىكىنى ھېچقاچان ئىنكار

قىلمىدى. لېكىن، ئاللاھ ياخشى كۆرگەننى ياخشى كۆرمىدى، دوست تۇتقانى دوست تۇتمىدى، ھەتتا

ئۇنىڭ (ئادەم) غا ھەسەت قىلدى، ئاللاھ نى ئۇنىڭدىن قىزغانىدى.

بۇ قىزغىنىش بىلەن باشقىسىنى ئارىلاشتۇرۇۋالمايلى. چۈنكى ئىككىسىنىڭ سەۋەبى ئوخشىمايدۇ. بۇنى

سىز ئېيتىپ بېقىڭ. شۇنداق، بىلىدىڭىز، يەنىلا « ياخشى كۆرۈش ». غەيۇرنىڭ غەيرىتىنىڭ سەۋەبى

مۇھەببەت بولدى، شەيتاننىڭ قىزغانچۇقلۇق قىلىشىنىڭ سەۋەبى « ياخشى كۆرەلمەسلىك » بولدى.

ياخشى كۆرەلمەسلىك ھەسەتنىڭ باشقىچە ئاتىلىشى، خالاس.

ئۇنى ياخشى كۆرۈش كۇپايە قىلمايدۇ، ياخشى كۆرگىنىنى ئۇنىڭ ئۈچۈن ياخشى كۆرۈشىڭىز لازىم. ئۇ

ياخشى كۆر دېگەننى ياخشى كۆرىشىڭىز كېرەك. ئۇ نېمىنى، قانچىلىك ياخشى كۆرىشىمىز كېرەكلىكىنى

ۋەھىي ئارقىلىق كۆرسىتىپ، چېگرالار بەلگىلەپ بەرگەن. بۇ چېگرالارنى ياخشى بىلىش ۋە ھالقىپ

(تاجاۋۇز قىلماسلىق) كەتمەسلىك كېرەك. ئاللاھ، مۇھەببەتتىن باشقىلارغا ھەسسە ئايرىشىڭىزغا قارشى

ئەمەس. يېتەركى بۇنىڭدا چەكتىن ئېشىپ كەتمەڭ. سۆيىڭىزنى تىزگىنلەڭ، نېمىگە قانچىلىك ھەسسە

ئايرىشىڭىز لازىملىقىنى بىلىڭ. سۆيگۈنىڭ ئىلاھىي تەقسىماتىغا قاراپ باقايلى:

ئېيتىشكى، « ئەگەر سىلەرنىڭ ئاتاڭلار، ئوغۇللىرىڭلار، قېرىندىشىڭلار، خوتۇنلىرىڭلار، ئۇرۇق - تۇققانلىرىڭلار (ھەمدە ئۇلاردىن باشقىلار)، تاپقان پۇل - ماللىرىڭلار، ئاقىمى قېلىشىدىن قورققان تىجارىتىڭلار، ياخشى كۆرىدىغان ئۆيلىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن ئاللاھ تىن، ئاللاھ نىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە ئاللاھ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا (يەنى شۇلار بىلەن بولۇپ كېتىپ، ئاللاھ نىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بەرمىسەڭلار) ، ئۇ ھالدا سىلەر تاكى ئاللاھ نىڭ ئەمرى كەلگۈچە كۈتۈڭلار، ئاللاھ پاسىق قەۋمنى (يەنى ئاللاھ نىڭ دىنىنىڭ چەك - چېگرىسىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى) ھىدايەت قىلمايدۇ » (9:24).

« ئاتاڭلار » دەپ باشلايدۇ ئايەت ۋە كىشىنىڭ ئاللاھ، ئاللاھ رەسۇلى ۋە ئاللاھ يولىدا جىھادتىن تېخىمۇ ياخشى كۆرىشى مۇمكىن بولغان نەرسىلەرنى؛ ئۆزىنى بۇ ئۈچ ئاشىقتىن توساپ قويدىغان بۇ توساقلارنى ياكى سۆيگۈ تارازىسىنىڭ تىلىنى بىر تەرەپكە ئاغدۇرۇش ئېھتىمالى بولغان نەرسىلەرنى تەرتىپ بىلەن ساناشقا باشلايدۇ. قۇرئاننىڭ تىلىدا، مەزكۇر نەرسىلەرنى ئاللاھ، ئاللاھ رەسۇلى ۋە ئۇنىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ بەكرەك ياخشى كۆرۈش، پاسىقلىقنىڭ يېتەرلىك دەلىلى.

بۇ ئايەت ياخشى كۆرۈشتە مۇۋازىنەتنى قانداق ساقلىشىمىز كېرەكلىكىنى بىزگە ئۆگىتىش بىلەن بىرگە، بۇ مۇۋازىنەتنى بۇزغانلارنى قورقۇتماقتا. ئاللاھ يۇقىرىدا تىلغان ئالغان ئىسىملارنى ئېمىتھان ۋاسىتىسى قىلىپ، پەيغەمبەرلەردىن ئېمىتھان ئالدى. ئىبراھىمنى دادىسى ۋە ئوغلى بىلەن سىندى. نۇھنى ئوغلى ۋە ئايالى بىلەن سىندى. لۇتنى ئايالى بىلەن ئېمىتھان قىلدى. رەسۇلۇللاھنى يېقىنلىرى بىلەن ئېمىتھان قىلدى. ئەيىۋىنى مال - مۈلكى بىلەن سىندى.

بارلىق پەيغەمبەرلەر (ئاللاھ نىڭ سالامى بولسۇن) بۇ ئېمىتھاندىن غەلبىلىك ھالدا ئۆتتى. بەزىلىرى ئۈچۈن بەلكىم بىر ئاز ئېغىر كەلدى. نۇھ ئوغلى ئۈچۈن، رەسۇلۇللاھ تاغىسى ئەبۇ تالىپ ئۈچۈن قايغۇردى. ئەمما نەتىجىدە ئىبراھىم بوغۇزلىغان قوچقار، توغرا ئادرستىن ئايرىلمىغان مۇھەببەتكە بېرىلگەن بىر مۇكاپات بولدى.

نازۇك بىر نوقتتا بار: دادا، قېرىنداش، ئايال، ئۇرۇق - تۇققانلار تىلغا ئېلىنغان بولسىمۇ، ئانا تىلغا ئېلىنمىغان بۇ ئايەتتە. ئاتا مېھرى شەرتلىك مېھىر بولغانلىقتىن، ئايەتتە دادا تىلغا ئېلىنىپ ئانا تىلغا ئېلىنمىغان.

دادا مېھرى كېيىن پەيدا بولىدىغان، يەنى ئېرىشىدىغان مۇھەببەت. ئۈمىتلەر ئەمەلگە ئاشمىغاندا غايىپ بولىدۇ بۇ مېھرى - مۇھەببەت. دادا بالىسىدىن بىر نەرسىلەرنى كۈتىدۇ، ئۆزى رىئاللىققا ئايلاندۇرمىغان نەرسىلەرنى بالىسىنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇشىنى ئارزۇ قىلىدۇ، دادا مۇقەددەس بىلگەن نەرسىلەرنى مۇھاپىزەت قىلىدىغان ۋارىس دەپ قارىلىدۇ پەرزەنت. بەزىدە دادا زۆرۈر تېپىلسا بالىسىنى ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ يولىدىن توسايدۇ. ئەگەر يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان ئىشلارنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىغا، بالىنىڭ ئاللاھ يولىدا بولۇشى توسالغۇ بولغان بولسا، دادا كۆزىنىڭ يېشىغا قارىماستىن بالىنى بۇ يولدىن توسايدۇ. بەزىدە ئۆزى ۋە ئەجدادى مۇقەددەس دەپ بىلگەن نەرسىلەر ئۈچۈن، بالىسىنى ئاللاھ ۋە ئاللاھ رەسۇلىغا قارشى جەڭ قىلدۇرىدۇ. دادا، بالىسى بىلەن ئارىسىدىكى مېھرى - مۇھەببەتنى ئارزۇلىرىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى يولىدا ئىشلەتمىسە، ئۇ سۆيگۈ - مۇھەببەت ئاجىزلايدۇ، ھەتتا يوقايدۇ.

ئانا مېھرى - مۇھەببىتى ئۇنىڭغا ئوخشىمايدۇ. **ئۇ قولغا كەلتۈرۈلگەن ئەمەس، ئەكسىچە بېغىشلانغان** بىر مېھرى - مۇھەببەت. بۇ مۇھەببەتتە شەرت مەۋجۇت بولمايدۇ. ئانا، دادىغا ئوخشاش پەرزەنتىدىن كۈتكەن بىر نەرسىلەرنى ئۆز مېھرى - مۇھەببىتىنىڭ ئۇلى قىلمايدۇ. ئەگەر بىر قىسىم شەرتلەرنى ئوتتۇرىغا قويغان بولسا، بۇ شەرتلەر دادىنىڭ مېھرى - مۇھەببىتىگە ئوخشاش « ئاتا » لىق ھېسابلىرى سەۋەبىدىن ئەمەس، بەلكى پۈتۈنلەي پەرزەنتىنىڭ ياخشىلىقىنى ئارزۇ قىلغانلىقى ئۈچۈن

بولدۇ. دادا مېھرى - مۇھەببەتتە « مەن » ئېغىر توختايدۇ، ئانىنىڭكىدە بولسا « ئۇ (پەرزەنت) » ئېغىر توختايدۇ.

كۈنىمىزدە نۇرغۇن ئاتا - ئانا ئاڭلىق ياكى ئاڭسىز ھالدا پەرزەنتلىرىنىڭ قاتلىغا ئايلىنماقتا. پەرزەنتنى ئاللاھ تەن، ئاللاھ نىڭ دىنىدىن قىزغىنلىقتا ۋە ئاللاھ تەن بەكرەك پەرزەنتنى ياخشى كۆرمەكتە. مۇنداقچە ئېيتساق، ئاللاھ نى پەرزەنتىدىن ئاز ياخشى كۆرمەكتە.

ئەلۋەتتە غەيۇر بولغان ئاللاھ بۇنىڭغا رازى بولمايدۇ. ئاللاھ، پەقەت ئۆزى ئۈچۈن ياراتقان بىر نەرسىنىڭ، يەنە ئۆزى ياراتقان باشقا بىر نەرسە (مەخلۇق) تەرىپىدىن ئۆزىگە پىدا قىلىنىشىغا توسالغۇ بولمىشىغا، قىزغىنچۇقلۇق قىلىشىغا رازى بولمايدۇ ۋە ئۇنى ئۇلارنىڭ قولىدىن ئالىدۇ. بۇ ئارقىلىق ئۇنىڭ ھەقىقەتەن كىمگە ئائىت ئىكەنلىكىنى، مۇشۇنداق قاتتىق بىر ئاگاھلاندىرۇش بىلەن ئاتا - ئانىلارغا ئەسلىتىدۇ. ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلىرىنى ھەددىدىن زىيادە ياخشى كۆرۈش، ھەتتا ئاللاھ تەنمۇ بەكرەك ياخشى كۆرۈش ئارقىلىق ئۇلارغا زىيانكەشلىك قىلماقتا. بۇ خاتالىقنى بەزىدە ئۆمۈرلۈك بىر جۇپ بولغان ئەر - ئاياللارمۇ سادىر قىلماقتا. **ئەسلىدە ئەر - ئايال، ئاللاھ يولىدا بىر - بىرى بىلەن مۇسابىقىگە چۈشكەن ئىككى تەنھەركەتچىگە ئوخشاش بولۇشى كېرەك ئىدى.** لېكىن، بەزىدە بۇ يولغا قويۇلغان توساقلارغا ئايلىنىپ قالىدۇ. بۇ سەۋەپتىن، ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئارىسىغا سالغان مېھرى - مۇھەببەتنى كۆتۈرۈۋېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئائىلىسىنى ئۆز قولى بىلەن ۋەيران قىلىدۇ، ئائىلىنىڭ ھوزۇر - ھالاۋىتىنىڭ قېچىشىغا ئۆزلىرى سەۋەپ بولۇپ قالىدۇ. شۇنداق، ئاللاھ سالغان مېھرى - مۇھەببەتنى ... قېنى بۇ ئايەتنى كۆرۈپ باقايلى، مېھرى - مۇھەببەت (ياخشى كۆرۈش) نى « ئايەت » دەپ ئاتىغان ئايەتنى:

« ئۇنىڭ ئايەتلىرىدىن بىرى، ئۇنىسى - ئۆلپەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرنىڭ ئۆز تىپىڭلاردىن ئاياللارنى يارىتىشى ۋە ئارائالاردا (ئەر - خوتۇن ئارىسىدا) مېھرى - مۇھەببەت ئورنىتىشىدۇر » (30:21).

ئاللاھ نىڭ ئايەتلىرىدىن بىرى بولغان « مېھرى - مۇھەببەت » نى ئۇنىڭ يولىدا ئىشلىتىش تۇرغان يەردە، ئۇنى مېھرى - مۇھەببەتنىڭ ئىگىسىگە قارشى ئىشلىتىشتىنمۇ ئارتۇق ھاماقەتلىك بولمايدۇ. ئائىلىلەرنىڭ خاتالىقى، ئۆزلىرىنى ئالدى بىلەن ھەمراھ، ئاندىن بەندە دەپ قارىغانلىقى بولۇپ، پەرزەنتلەرنىڭ خاتالىقى بولسا، ئۆزىنى ئالدى بىلەن پەرزەنت، ئاندىن بەندە دەپ قارىغانلىقى؛ **بۇ ئالدى بىلەن پەرزەنت، ئاندىن بەندە دەپ قاراشتىن ئىبارەت خاتا چۈشەنچە، ئاتلارنى خوش قىلماقتا. ئەمما بۇ ئاللاھ رازى بولمايدىغان بىر ئەھۋال. بۇ مۇئىمىنلەر قىلماسلىقى كېرەك بولغان بىر مۇئامىلە:**

« ئىنسانلاردىن بەزىلىرى ئاللاھ تەن غەيرىيەلەرنى ئاللاھ قا شېرىك قىلىۋالىدۇ، ئاللاھ نى ياخشى كۆرگەندەك (دوست تۇتقاندەك) ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ). مۇئىمىنلەر ھەممىدىن بەك ئاللاھ نى ياخشى كۆرىدۇ (دوست تۇتىدۇ) ... » (2:165).

كۈنىمىز ئىنسانلارنىڭ ئاللاھ قا بولغان ئېتىقادى، جاھىلىيەت دەۋرىدىكى مۇشرىكلارنىڭ ئاللاھ قا بولغان ئېتىقادىغا ماھىيەت جەھەتتىن ئوخشاپ قالىدۇ. چۈنكى، ئاللاھ بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىمىزنى ياخشى كۆرۈش ئەمەس، ئېھتىياجىمىز بەلگىلەيدۇ. چۈنكى، ئىنسان « ئەي رەببىم، ساڭا مۇھتاجىمەن، چۈنكى سېنى ياخشى كۆرىمەن » دېيىشنىڭ ئورنىغا « سېنى ياخشى كۆرىمەن، چۈنكى ساڭا ھاجىتىم بار » دېمەكتە.

جاھىلىيەت دەۋرىدە، مۇشرىكلار ئۆزىنى ئاللاھ قا يېقىنلاشتۇرىدۇ دەپ داۋا قىلغان بۇتلىرىنى ئۇرۇش، قەھەتچىلىك ۋە يۇقۇملۇق كېسەللىك تارقالغان ۋاقىتتا ئەسلىشەتتى. ئۇ دەردلەردىن خالىي بولغاندا، تۈنۈگۈن ئۆلگەندەك بولۇپ يالۋۇرغان ئىلاھلىرىنى بۈگۈن ئۇنتۇپ، ھايات قاينىمغا كىرىپ كېتەتتى. ئاللاھ

قا ئىشىنىدىغانلىقىنى داۋا قىلىۋاتقان كۈنىمىز ئىنسانلىرىنىڭ، رەببى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى بۇنىڭغا ئوخشىمايۋاتامدۇ؟ بۇ خىل مۇناسىۋەتنىڭ ئۇلدا، ياخشى كۆرۈش ئەمەس، مۇھىتچىلىق ياتمايۋاتامدۇ؟ كۈنىمىز ئىنسانلىرىنىڭ كۆڭلىنى ئېچىپ، ئۇ بېرىلىپ كەتكەن نەرسىلەر ئىچىدە ياراتقۇچى قانچىنچى ئورۇندا تۇرىدىغانلىقىغا قاراپ بېقىڭ. ھەتتا كۆڭلىگە سىغدۇرغان شۇ دۇنيالىق نەرسىلەر ئىچىدە، رەببىگە ئورۇن ئايرىپ - ئايرىمغانلىقىغا قاراپ بېقىڭ.

« بىر شامكى رەببىم ياندۇرىدۇ »

مېھرى - مۇھەببەت بېرىلگەن نەرسىمۇ ياكى قولغا كەلتۈرۈلگەن نەرسىمۇ؟ بۇ سۇئالغا « ھەر ئىككىسى » دەپ جاۋاب بېرىش مۇمكىن. **ئىخلاسىمۇ** شۇنداقمۇ؟ ئىخلاسى قۇرئاندا ھەر ئىككى خىل مەنىدە ئىشلىتىلدى: **مۇخلىسىن** (ئىخلاسىغا ئېرىشكەنلەر)، **مۇخلاسىن** (ئىخلاسى بېرىلگەنلەر). ئەلۋەتتە، ئاللاھ تەرىپىدىن بېرىلگەن مېھرى - مۇھەببەت ئەڭ ئىشەنچلىك بولىدۇ. بۇ ھەر تەرەپتە ئۆزىنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. مەسىلەن، ئىمان جەھەتتە:

« ... لېكىن ئاللاھ سىلەرگە ئىماننى قىزغىن سۆيگۈزدى ۋە ئۇنى دىلىڭلاردا كۆركەم قىلدى، سىلەرگە پىستىنى، كۇفرىنى ۋە گۇناھنى يامان كۆرسەتتى، ئەنە شۇلار ئاللاھ نىڭ پەزلى ۋە نېمىتى بىلەن توغرا يولدا بولغۇچىلاردۇر » (49:7).

مېھرى - مۇھەببەت بۇ مەنىدە، ھىدايەتنىڭ يەنە بىر ئىسمى. بىر نەرسىگە ئىگە بولۇش بىلەن، ئىگە بولغان بىر نەرسىنى ياخشى كۆرۈش ئارىسىدا پەرق بولۇشى كېرەك. ئىماننى سۆيۈش، ئىمانلىق بولۇشتىن ئارتۇق بولسا كېرەك. ئىماننى سۆيىدىغان بىر كىشى ئۇنىڭ ئۈستىدە چىڭ تۇرىدۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن ھەر قانداق پىداكارلىقتىن يانمايدۇ. ئىماننى سۆيۈش، ئىماننىڭ دۈشمىنى بولغان كۇپۇر، پىسقى، ئىسياندىن نەپەرتلىنىشى تەقەززا قىلىدۇ. ئىماننى سۆيگۈزگەن ئاللاھ، بۇنىڭ نەتىجىسىدە بەندىسىنى ئىمان دۈشمىنىدىن نەپەرت قىلدۇرىدۇ. بۇ ئەھۋالدا، نەپەرت مېھرى - مۇھەببەتنىڭ بىر مەھسۇلىغا ئايلىنىدۇ.

« ھەر نەرسە زىتتى بىلەن قايم » پرىنسىپىغا ئاساسەن، ياخشى كۆرمىگەننىڭ نەپەرت قىلىشى، نەپەرت قىلمايدىغاننىڭ ياخشى كۆرىشىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ. لېكىن، نەپەرتنىڭ ھەقىقىي بولۇشى ئۈچۈن، سەۋەبى « ياخشى كۆرۈش » بولۇشى كېرەك. كۆركەم قىلىش مەسىلىسىنىڭ ياخشى كۆرۈش بىلەن بىۋاسىتە مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى بۇ ئايەتتىن بىلىۋالالايمىز. ئوبىيكت (ئىمان) نى بېزەپ گۈزەل قىلىش يەتمەيدۇ، سۈببىكتىن گۈزەل بولۇشى كېرەك. تېخىمۇ چۈشىنىشلىك قىلىپ ئېيتساق، **قارىغان ۋاقتىمىزدا گۈزەل بولۇشى ئۈچۈن، توغرا شەكىلدە نەزەر تاشلىشىمىز كېرەك.** شۇڭا ئاللاھ ئىماننى كۆركەم قىلغان ۋاقىتتا، نەزەر سېلىشقىمۇ سەل قارىمىغان. توغرا شەكىلدە نەزەر تاشلانمىغاندا، كۆز كىشىگە ئەگرىنى تۈز، تۈزنى ئەگرى قىلىپ كۆرسىتىدۇ. يامانلىق كىشىنى يىرگەندۈرىدىغان قىلىپ كۆرسىتىدىغان نەزەر توغرا بولغان بولىدۇ. ئاللاھ مانا بۇنى قىلىۋاتىدۇ.

ئىمان ئۈچۈن مېھرى - مۇھەببەتنى بەلگۈلگۈچى ئامىل قىلىپ كۆرسەتكەن قۇرئان، كۇپۇر ئۈچۈنمۇ ئوخشاش ئۆلچەمنى قويدۇ: « كۇپۇرنى ياخشى كۆرۈش ... »

« ئەي مۇئمىنلەر! ئەگەر ئاتىلىرىڭلار، قېرىنداشلىرىڭلار ئىماندىن كۇفرىنى ئارتۇق/ ياخشى كۆرسە (كۇفرىدا مەھكەم تۇرسا)، ئۇلارنى دوست تۇتماڭلار. ئىچىڭلاردىن كىملىرىكى، ئۇلارنى دوست تۇتىدىكەن، ئۇلار زالىملاردۇر » (9:23).

قوش ئۆلچەمنى تەبىئىيىتىگە ئايلاندۇرىۋالغان كۈنىمىز ئىنسانلىرى بېشىدىن ئۆتكۈزۈۋاتقان قورقۇنچىلىق زىددىيەتنى ئوتتۇرىغا قويغان بۇ ئايەت، ھەقىقەتەن ئومۇميۈزلۈك كەتكەن بىر ئىككى يۈزلىمىچىلىك ھەققىدە توختىلىدۇ. ئىمان ئېيتقانلىقىنى داۋا قىلغان بولسىمۇ، ئىمانغا قارشى كۇفرىنى

ياخشى كۆرگەنلەرنىڭ، كۇفرىنى ھىمايە قىلغانلارنىڭ، كۇفرىنى مۇداپىئە قىلغانلارنىڭ دادا - قېرىنداش بولىشىدىن قەتئىينەزەر، ئىماننى ياخشى كۆرگەنلەر تەرىپىدىن ۋەلى ۋە دوست تۇتۇلماسلىقى تەۋسىيە قىلىنماقتا.

پەقەت ئىماننى ياخشى كۆرۈپ، كۇفرىدىن نەپرەت قىلماسلىق يېتەرلىك بولمايدۇ؛ ئىمانلىقنى ياخشى كۆرۈش، كاپىرنى ۋە ئۇلارنىڭ دوستلىرىنىمۇ ياخشى كۆرمەسلىك كېرەك. ئۇلار ئىمان ئېيتقانلىقىنى داۋا قىلغان تەقدىردىمۇ، ئىمانغا ۋە ئىمانلىق كىشىگە دوست بولالمايدۇ، ۋەلى بولالمايدۇ. چۈنكى، ئىمانلىق بولۇش كۇپايە قىلمايدۇ، ئىماننى ياخشى كۆرۈش كېرەك. بۇمۇ يېتەرلىك بولمايدۇ، ئۇنىڭ دۈشمىنى بولغان ئىنكار، گۇناھ ۋە رەسۇلغا قارشى چىقىشىنى ياخشى كۆرمەسلىك كېرەك. زۇلمەت قاراڭغۇ بىلەن يورۇقلۇقنى بىر - بىرىگە ئارىلاشتۇرۇپ تەمەسلىك لازىم.

بېرىلگەن مېھرى - مۇھەببەت ھەققىدە توختىلىۋاتقاندا، ئىلگىرى مېھرى - مۇھەببەتنى ئاللاھ نىڭ ئۆزىدىن **پۈۋىلىگەن روھقا** ئوخشاتقاندىم. تۆۋەندىكى ئايەتكە قاراڭ، بەئەينى ئاللاھ تىن بىر پارچە سۈپىتىدە بايان قىلىدۇ مېھرى - مۇھەببەتنى:

« مېنىڭ كۆز ئالدىمدا (ھىمايەم ئاستىدا) تەربىيلىنىشىڭ (چوڭ قىلىنىشىڭ) ئۈچۈن، ساڭا مەن تەرەپتىن بولغان مۇھەببەتنى سالىدىم » (20:39).

روھ ھەر ئىنساندا بار، ياخشى كۆرۈش ئاللاھدە بىر مۇناسىۋەت تەقەززا قىلىدۇ ۋە ئۇ بەزى كىشىلەردە بولىدۇ.

ئىنسان ئىگە بولالايدىغان ئەڭ چوڭ سائادەت، ئاللاھ تەرىپىدىن بېرىلگەن بىر مۇھەببەتنىڭ ئۆزىدە بولىشى. بۇ مۇھەببەتكە ئىگە بولغۇچىلارنىڭ ئاللاھدىكىلىرى، يەنى ئاللاھ تەرىپىدىن بېرىلگەن بىر مۇھەببەتكە لايىق بولۇش شەرتلىرى مۇنداق كۆرسىتىلگەن:

« ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار ئۈچۈن ئاللاھ ھەقىقەتەن (ئۇلارنىڭ دىللىرىدا) مۇھەببەت پەيدا قىلىدۇ » (19:96).

بىر نەرسە دىققىتىمنى تارتتى، قۇرئاندا قەيەردە ئاللاھ نىڭ ياخشى كۆرىشى تىلغا ئېلىنغان بولسا، بۇ ئايەتتىكىدەك يېنىدا رەھمەت، مەغپىرەتتىن سۆز قىلىنىدۇ (85:14؛ 11:90). مېھرى - مۇھەببەت ئاللاھ نىڭ رەھمىتى ئىچىدە ئەڭ ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدۇ. بۇ سەۋەبتىن، مېھرى - مۇھەببەتتىن مەھرۇم بولۇش، رەھمەتتىن مەھرۇم بولغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مېھرى - مۇھەببەت تىنچلىق بولۇپ، ئامانلىقنىڭ ئەڭ چوڭ كاپالىتى. ئەلۋەتتە، مېھرى - مۇھەببەت نىڭ بىر كاپالىتى بولىشى كېرەك. مانا بۇ كاپالەتنى رەببىمىز بېرىدۇ:

« ئاللاھ مۇئمىنلەرنىڭ دىللىرىنى مۇھەببەت بىلەن بىرلەشتۈردى. سەن يەر يۈزىدىكى پۈتۈن بايلىقنى سەرپ قىلىپمۇ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى بىرلەشتۈرەلمەيتتىڭ؛ لېكىن ئاللاھ ئۇلارنى ئىناق قىلدى » (8:63).

كۆڭۈل پەرمان ئاڭلىمايدۇ ۋە مۇھەببەت تېخى بازارغا چۈشۈپ قالمىدى. ئىككى ئىنسان بىر - بىرىنى قانچە پۇل بەرسىڭىز ياخشى كۆرەر؟ ياكى بىر - بىرىنى ياخشى كۆرگەن ئىككى ئىنسان قانچىلىك بىر نەرسە بەرسە مۇھەببەتنى تەرك قىلار؟ باھاسى قانچە قەلبىنىڭ ۋە ئۇنىڭ ئەڭ شەرەپلىك مېۋىسى بولغان مېھرى - مۇھەببەتنىڭ؟

كۆڭۈللەرگە گەپ ئاڭلىتىدىغان سۇلتان ۋە پەرمان ئەمەس، پەقەت ئۇ كۆڭۈللەرنىڭ ساھىبى بولغان ئاللاھ تۇر. ئۇنىڭ بىر سۈپىتى **« مۇقەللىبۇل قۇلۇب (قەلبلەرنى ئۆرۈپ تۇرغۇچى) »**. ئەگەر ئۇ كۆڭۈللەرگە مېھرى - مۇھەببەت ئوتىنى تۇتاشتۇرغان بولسا، پۈتۈن دۇنيا بىر بولغان تەقدىردىمۇ ئۇ ئوتنى ئۆچۈرەلمەيدۇ. شائىرمۇ شۇنداق دەيدۇ ئەمەسمۇ: بىر شەماكى مەۋلا ياقا ئۆفلەمەكلە سۆنمەز،

يەشمىسى:

بىر يالقۇنكى رەببىم تۇتاشتۇرغان پۈۋلەش بىلەن ئۆچمەس.

مېھرى - مۇھەببەتكە تولغان جەمئىيەت

« ئۆز ۋاقتىدا سىلەر ئۆز ئارا دۈشمەن ئىدىڭلار، ئاللاھ دىلىڭلارنى بىرلەشتۈردى، ئاللاھ نىڭ نېمىتى بىلەن ئۆز ئارا قېرىنداش بولدۇڭلار، سىلەر دوزاخ چۇقۇرىنىڭ گىرۋىكىدە ئىدىڭلار، ئاللاھ سىلەرنى (مېھرى - مۇھەببەت بېغى بىلەن قۇرۇلغان بىر جامائەتكە قوشۇپ) ئۇنىڭدىن قۇتقۇزدى » (3:103).

مېھرى - شەپقەتسىزلىكنىڭ ئىلاھى تىلىدىكى تەسۋىرى « دوزاخ چۇقۇرىنىڭ گىرۋىكىدە بولۇش ». بۇ شۇنداق ئەھۋالكى، يېرىم قەدەم باسسىڭىز ئۆزىڭىزنى يالغۇزلۇق ۋە شەپقەتسىزلىك گىرۋەكلىرىدە تاپسىز. ئاللاھ نىڭ رەھىمىتى بىلەن يالغۇزلۇقتىن قۇتۇلۇپ، مېھرى - مۇھەببەتنىڭ تەمىنى تېتىدىڭىز. مېھرى - مۇھەببەتنىڭ ۋازكەچكىلى بولمايدىغان ئامىلىنىڭ « باشقىلار » ئىكەنلىكىنى بۇ تېمىنى باشلىغاندا تىلغا ئېلىپ ئۆتكەندۇق. ئەڭ چوڭ ئىجتىمائىي رەھىمەت بولغان ئۆلپەت (كەلىمە مەنىسى جەھەتتىن بىر - بىرىگە ئۆتكۈزۈش، ئارىلىقتىكى بوشلۇقنى تولدۇرۇش دېگەنلىك بولىدۇ. ئىنسانلارنىڭ قەلبىگە ئاللاھ سالغان قېرىنداشلىق مېھرى - مۇھەببىتى) نىڭ ئالدىنقى شەرتى نېمە بىلەمسىز؟ بىرگە بولۇش، بىرلىكتە يېيىشىش، يەنى جەمادات (جانسىزلار) ئەمەس، جامائەت بولۇش. مەزكۇر ئايەتنىڭ باش قىسمىنى ئوقۇيلى:

« ھەممىڭلار ئاللاھ نىڭ ئاغامچىسىغا (يەنى ئاللاھ نىڭ دىنىغا) مەھكەم يېپىشىڭلار، ئايرىلماڭلار (بۆلۈنمەڭلار)، ئاللاھ نىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمىتىنى ئەسلىڭلار » (3:103).

شۇنداق، ئاللاھ بىزنى ئەسلىشىگە بۇيرىغان نېمەتنىڭ ئۆلپەت ئىكەنلىكىنى ئايەتنىڭ ئاخىرىدا كۆردۈق. مېھرى - مۇھەببەت نېمىتىنىڭ شۇكىرىسى، ئالدى بىلەن مېھرى - مۇھەببەتتە ئىتتىپاقلىقنىڭ شەكىللىنىشى بولۇپ، ھېچكىم مېھرى - مۇھەببەت بولمىغان يەردە ئىتتىپاقلىقتىن ئېغىز ئاچالمايدۇ.

جامائەت، مېھرى - مۇھەببەت بىر يەرگە جەم قىلغان، ئۆلپەت ئىسىملىك يۈرەك دۆلىتىنى قۇرالغان ئىنسانلار توپى بولۇپ، يۈرەكلىرىنى تەڭ بەھرىمان قىلغان، ئۆلپەت كىملىكى بىلەن يولختى، تاموۋنسىز ھالدا بىر - بىرىنىڭ قەلب دۇنياسىغا ئەركىن ساياھەت قىلالايدىغان كىشىلەردىن تەشكىل قىلىنغان بىرلىك. **ئۈمىت**، مانا بۇ كىشىلەر توپى شەكىللەندۈرگەن ئوكيانۇسنىڭ ئىسمى. بۇنداق بىر توپنىڭ ئەزالىرى، يۈرەك مەملىكەتلىرىدە مۇھەببەتنى تەختكە چىقارغان بولىدۇ. مېھرى - مۇھەببەت بىلەن تولغان كىشىلەر توپىدا، كىشىلەر بىر - بىرىنىڭ كۆڭلىنى، ھايات دېڭىزىدا چىققان ياكى چىقىدىغان بوران - چاپقۇنغا قارشى بىخەتەر ماكان، پۇختا پاناھگاھ، بەرىكەتلىك بىر دالدا جاي دەپ بىلىدۇ.

بۇ جامائەتتە كىشى - كىشىنىڭ رەقىبى ئەمەس، ئەكسىچە كىشى كىشىنىڭ جەننىتى بولىدۇ. مېھرى - مۇھەببەت ئىكسىرى جەننەتكە ئايلاندۇرغان يۈرەكلىرىدە ئۆز ئارا مېھمان بولالايدۇ. بۇ شۇنداق بىر يۈرەككى، بازارلىرىدا مېھرى - مۇھەببەت سېتىلىدۇ، تارازىلىرىدا ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن ياخشى كۆرۈش تارتىلىدۇ، بۇلار پۇل بىلەن ئەمەس مېھرى - مۇھەببەت بىلەن سېتىۋېلىنىدۇ. مېھرى - مۇھەببەتنىڭ بەدىلى ياخشى كۆرۈش بولىدۇ. مېھرى - مۇھەببىتىنى بىر - بىرى ئۈچۈن پىدا قىلىدۇ. بۇ توپنىڭ كىشىلىرى تونۇشقان ھەر يېڭى « ئىنسان » غا يېڭى نازىل بولغان بىر ئايەتتەك مۇئامىلە قىلىدۇ.

مېھرى - مۇھەببەت توپىنىڭ ئەزالىرى يۈرىكىنىڭ رولىنى ئوبدان بىلىدۇ. ئۇنى يادرو ئېنىرگىيە مەركىزىدەك ئىشلىتىدۇ. مەسىلىلىرىنى مېھرى - مۇھەببەت بىلەن ھەل قىلىدۇ. ئۆز ئارا غەۋغالىرى مېھرى

- مۇھەببەتتىن، تەستەكلىرى شەپقەتتىن بولىدۇ. ئاللاھدە ئەھۋاللاردا مېھرى - مۇھەببەتتىن پۈتۈنلەي ئۈزۈلمەيدۇ، دىققەت بىلەن ئىش قىلىدۇ. بۇمۇ ئۈچ كۈندىن ئېشىپ كەتمەيدۇ.

ئۇرۇشى زۆرۈر بولۇپ قالسا، نەپرەت قىلغانلىقى ئۈچۈن ئەمەس، ياخشى كۆرگەنلىكى ئۈچۈن قول تەككۈزىدۇ. بىر - بىرىنى تەنزلەرنىگە قويۇپ سېتىپ تۈگەتمەيدۇ، كۆڭۈل تۇپراقلىرىغا تېرىپ، ئۇ مۇنبەت تۇپراقتا كۆپەيتىدۇ.

مېھرى - مۇھەببەت توپىدا ئېسىلغان لەۋھەلەردە مۇنداق خەت يېزىلغان بولىدۇ:

« ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، بىر - بىرىڭلارنى ياخشى كۆرمىگىچە مۇئىن بولالمايسىلەر، ئىمان ئېيتىمىغىچە جەننەتكە كىرەلمەيسىلەر » (بۇخارى، ئىمان).

بۇ سۆزنىڭ ئىگىسى بولغان مېھرى - مۇھەببەت ئۇستازى، ساھابىلىرىغا پات - پات مېھرى - مۇھەببەت ھەققىدە دەرس بېرەتتى. بىر كۈنى ھەزرىتى ئۆمەرنىڭ قولىنى تۇتۇپ، « ئەمدى بولدى » دېگىچە ئۇنىڭ يۈرىكىگە مېھرى - مۇھەببەت ئاقتۇرغانىدى (مۇسلىم).

پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ مىراسىغا ۋارىسلىق قىلغانلارنىڭ، دەۋەتلىرى ئۈچۈن خىتاپ قىلىنغۇچىسىدىن تەلەپ قىلغان نەرسىسى پەقەت مېھرى - مۇھەببەت ئىدى.

نەبىلەرنىڭ، دەۋىتى ئۈچۈن بىر ھەق تەلەپ قىلمىغانلىقى قۇرئاندا پات - پات تەكرارلىنىدۇ. چۈنكى، ماددىي تاماسى بولمىغان بىر پائالىيەت، پىداكارلىق ۋە سەمىمىيەتنىڭ ئەڭ چوڭ ئىسپاتى. پەيغەمبەرلەر ئىنسانلارنى دەۋەت قىلغان ئىشتا سەمىمىي ئىكەنلىكىنى كىشىلەرگە ئەسلىتىش ئۈچۈن، ئۇلاردىن ھېچقانداق ھەق ئالمىغانلىقىنى، ئەجىرنى پەقەت ئاللاھ تىن كۈتىدىغانلىقىنى پات - پات تەكىتلەپ تۇرغان.

بۇ خىزمەتلەر ئۈچۈن ئىنسانلاردىن پەقەت بىر نەرسىنى سورىشىغا رۇخسەت قىلىنغان. « رۇخسەت قىلىنغان » ئەمەس، ئەكسىچە تەلەپ قىلىشى ئاللاھ تەرىپىدىن تەۋسىيە قىلىنغان ۋە تەشۋىق قىلىنغان، بۇ ئېلىشىغا تېگىشلىك بىر ھەق دەپ قارالغان. ئۇ نەرسە نېمە؟ تەخمىن قىلغىنىڭىزدەك يەنىلا « مېھرى - مۇھەببەت »:

« تەبلىغ قىلغانلىقىمغا سىلەردىن ھەق تەلەپ قىلمايمەن، پەقەت مېنى ياخشى كۆرىشىڭلارنى، مېھرى - مۇھەببەتتە بولۇشىڭلارنى تەلەيمەن » دېگەن (42:23).

ياخشى كۆرۈش قاينىشىش بولۇپ، ئىنسانلارنىڭ بىللە بولۇشىنىڭ سەۋەبى مېھرى - مۇھەببەت بولسا، ئۇ بىللە بولۇشنىڭ ئۆمرىمۇ مېھرى - مۇھەببەتنىڭ ئۆمرى بىلەن تەڭ بولىدۇ. ياخشى كۆرۈش، ۋەھدەت (بىرلىك) نىڭ دەل ئۆزى.

ياخشى كۆرىدىغان كىشى، جامائەت دەرياسىغا قويۇلغان بىر قەترە سۇ بولۇشنى خالىغان كىشى دېگەنلىك بولىدۇ. ئۇ **كۆپلىك ئىچىدە يوق بولۇپ كەتمەيدۇ، يالغۇز كۆپكە قوشۇلۇش ئارقىلىق كۆپلىك ئىچىدە مەۋجۇت بولىدۇ، ئۆزى بىلەن ئوخشاشلارنىڭ ئىچىدە ئۆزىنى تاپىدۇ.** بېلىق كۆلدە بېقىلىدۇ، شۇنداق ئەمەسمۇ؟ ئۇ مېھرى - مۇھەببەت دەريالىرى ئۈمىد ئوكيانۇسغا قوشۇلىدۇ. ئۇ ئوكيانۇستا بىر تامچە نېمە بولىدۇ دەمسىز؟ ئىش سىز دېگەندەك ئۇنداق ئاددى ئەمەس. ئۇ شۇنداق بىر تامچىكى، ۋاقتى كەلسە باغرىدا پۈتۈن ئوكيانۇسنى، يەنى پۈتۈن ئۈمىدنى توشۇيدۇ.

ياخشى كۆرۈش كۆپەيتىش، ئاشۇرۇش، پەيدا قىلىش دېگەنلىك بولىدۇ.

مېھرى - مۇھەببەتنى پۇلغا ئايلاندۇرغان؛ پەزىلەتنى ئاساس قىلغان بىر ئەخلاقنى يىقىپ، پەيدا قىلىش ۋە ئىستىمال قىلىش ئاساس قىلىنغان بىر « ئەخلاق » نى دەسسەتكەن؛ مېھرى - مۇھەببەت، پىداكارلىق، سەمىمىيەتكە ئوخشاش گۈزەل پەزىلەتلەرنىڭ ئورنىغا، رىيا ۋە يۈزسىزلىكنى ئاساس قىلغان دىپلوماتىيىنى دەسسەتكەن **كاپىتالىزىمدەك** بىر تۈزۈم كېلىپ باقمىغانىدى.

ئېلان ۋە تەشۋىقاتنى ئاساس قىلغان بۈگۈنكى دۇنيا سىستېمىسى، مېھرى - مۇھەببەتكە ئوخشاش

پۇلغا ئايلىندۇرغىلى بولمايدىغان قىممەت - قاراشلارنىڭ دۈشمىنى. ئۇنى بۇزغۇنچىلىقتا ئۇچرىتىشنى، بۇنى قىلالمىسا، ئۆزگەرتىۋېتىشنى مەقسەت قىلىدۇ.

ئۇنى يوقىتالمايدۇ. چۈنكى، مېھرى - مۇھەببەتنى يوقاتقىلى بولمايدۇ. لېكىن، ئىككىنچىسىدە، يەنى مېھرى - مۇھەببەتنى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىتىپ، يالغان سۆيگىلەرنى ھەر خىل ۋاسىتىلەر بىلەن تەشۋىق قىلىپ سېتىشتا مۇۋەپپەقىيەت قازاندى. پاهىشە، زىنا، بۇتپەرەستلىكنىڭ ئىسمىنى ئاشق ۋە سەنئەت دەپ قويۇشقا مۇۋەپپەقىيەت بولدى. بۇ ئارقىلىق ياخشى كۆرۈشنى، ئىستىمالغا قولايلىق بىر نەرسىگە ئايلىندۇرۇپ قويدى. ئىنسانىيەتنىڭ بىباھا قىممەت - قاراشلىرىدىن بىرى بولغان ياخشى كۆرۈشنى باشقىلارنى قۇل قىلىدىغان ۋاسىتە سۈپىتىدە ئىشلەتكىلى بولىدىغان ھالغا چۈشۈرۈپ قويدى.

نەپىس خاھىش (كور مۇھەببەت)

ئەمەلىيەتتە ياخشى كۆرۈش، ئەركىنلىكنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسى. ئىنساننى مەھكۇم قىلىپ قويغان تۇيغۇنى مۇھەببەت دېگىلى بولمايدۇ، ئۇنى خۇمار دەيمىز.

بۇ ئىككىسىنى بىر - بىرىگە ئارىلاشتۇرۇپ قويماسلىق كېرەك. ياخشى كۆرۈش بىلەن خۇمار بىر - بىرىدىن پۈتۈنلەي پەرقلىنىپ تۇرىدۇ. ياخشى كۆرۈش بىر نەرسىنىڭ ئىچىدە مەۋجۇت بولۇش بولۇپ، خۇمار بىر نەرسىگە بېرىلىپ كېتىش، قوشۇلۇپ كېتىشنى كۆرسىتىدۇ. يەنى بىر سەلگە، كۆپچىلىككە قوشۇلۇپ كېتىش، شامالغا ئەگىشىپ بىللە كەتكەندەك...

ياخشى كۆرۈش كىشىنى ھۆر قىلىدۇ، بېرىلىپ كېتىش كىشىنى ئەسر قىلىدۇ. بېرىلىپ كېتىشنى ياخشى كۆرۈش دەپ ئويلاپ قالغانلارغا دەيمەنكى: سىزنى تىزگىنلەپ تۇرغان، ئىرادىڭىزگە پۇرسەت بەرمەي ئۇنى ئەسر قىلىۋالغان، ئەقىلڭىزنىڭ يۈگىنىنى چاڭگىلىغا كىرگۈزۋالغان، سىزنى بىر ياۋاش كالىدەك خالىغان تەرەپكە يۆتلىەيدىغان نەرسە، سىزچە ئەڭ چوڭ ئەركىنلىك بولغان مۇھەببەت بولۇشى مۇمكىنمۇ؟

ھەۋەس بىر خىل ئادەتلىنىپ قېلىش بولۇپ، بىر كىشى ئۆزى كۆنۈپ قالغان نەرسىنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ئېيتقان بولسا، مەن بۇنى « بېرىلىپ كېتىش، خۇمار » دەپ چۈشىنىمەن ۋە ئۇنى خۇمارنى مۇھەببەت دەپ ئويلاپ قاپتۇ دەپ خۇلاسە چىقىرىمەن. بۇ خۇمار ھەر دائىم ئوخشاش شەكىلدە ئوتتۇرىغا چىقمايدۇ، ئوخشاش بولمىغان شەكىلدە كۆرۈلىدۇ.

ئايال ياكى ئەر كىشى، ئۆزىنى ئەسر ئېلىپ بېشىدىن سۆرەپ ماڭغان نەرسىنىڭ ئىسمىنى ئاشق دەپ ئاتاشتىن زوقلىنىدۇ. ھەقىقىي ئاشقنىڭ، ساپ سۆيگۈنىڭ شۆھرىتىدىن مۇشۇنداق پايدىلىنىدۇ. ھالبۇكى، بۇ ئاشق ئەمەس، ھاۋايى - ھەۋەسنىڭ دەل ئۆزى. چۈنكى، ھەقىقىي ئاشق ئىنساننى ئۆز تىپىنىڭ قولىغا ئويۇنچاق قىلىپ بەرمەيدۇ، ئەكسىچە ئىنسانغا ئەركىنلىك بېغىشلايدۇ ۋە مېھرى - مۇھەببەتكە ئىگە قىلىدۇ.

ھەقىقىي ئاشقنى بىلمەيدىغانلار، ئىككى كىشىلىك دىۋانلىقنىڭ ئىسمىنى ئاشق دەپ قويۇشتا چىڭ تۇرىدۇ. بۇ ئەھۋال روھى كېسەللىك ھالىتى بولۇپ، ئەسلىدە ھاۋايى - ھەۋەس بولغان بۇ خىل « ئاشق » لار، كۆپىنچە ۋاقتى يالغۇزلۇق ئىچىدە ئۆتكەنلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ. بۇ خىل كىشىلەر بېشىدىن ئۆتكۈزگەن يالغۇزلىقنى يەڭگىللەتكۈدەك بىرسىنى تاپقاندا، ئۆزىدىكى يالغۇزلىق ھېسسىنى يەڭگىللەتكەن كىشىگە قارىتا تۇيغان مىننەتدارلىق ھېسسىنى ئاشق دەپ ئويلايدۇ. بۇ ئەسلىدە ئۆزۈندىن بۇيان بىپايان قەلب دۇنياسىدا ھۆكۈم سۈرگەن يالغۇزلىققا، خاتىمە بەرگەن نەرسىگە قارىتا تۇيغان مىننەت ۋە شۈكۈر ھېسسى.

ئاشق دەپ خاتا چۈشۈنۈپ قالغان بۇ ھېسنىڭ كۈچلۈك بولۇشى، ياخشى كۆرۈش

دەرىجىسىنىڭ ئۆلچىمى ئەمەس، ئۇ باشتىن ئۆتكۈگەن يالغۇزلۇق دەرىجىسىنىڭ چوڭلىقىنى بىلدۈرىدۇ. يېڭى ئەھۋالدىمۇ، يالغۇزلۇق جەھەتتىن چوڭ ئۆزگۈرۈش بولۇپ كەتمەيدۇ ئەسلىدە. بۇرۇن بىر كىشىلىك بولغان يالغۇزلۇق، ئەمدى قوش كىشىلىك يالغۇزلۇققا ئايلانغان بولىدۇ. ئەلۋەتتە، بۇ ئاتالمىش ئاشق تەك تەرەپلىك بولمىغان بولسا.

تەك تەرەپلىك ئاشقار ئادەتتە خىيال كۈچىگە ماس ھالدا كۈچىيىدۇ. بۇ خىل ياخشى كۆرۈشلەرنىڭ كۆپىنچىسى خىيالى ياخشى كۆرۈش بولىدۇ. ياخشى كۆرۈش خىيالى بولغان مۇددەتچە كۈچىيىدۇ. لېكىن سۆيگۈ، كىشىلەر ئارىسىدا مەۋجۇت بولىدىغان بىر ئەھۋال ئىكەنلىكىنى بىلىپ يەتكەن، ئىزدىگەننى تاپقانلىقى ئەندىشىسى بىلەن تۇرۇپ قالدۇق قەھرىمانىمىز. چۈنكى، ئۇ ئىزدىگەن نەرسە ئەمەلىيەتتە مېھرى - مۇھەببەتنىڭ ئۆزى ئەمەس، ئۇنىڭ شۆھرىتى ئىدى. ئۇنى ئۆزىنىڭ كۆڭلىنى ئاۋۋۇتىدىغان بىر نەرسە قىلىپ ئىشلەتمەكتە. بۇ خۇددى دېڭىز مەنزىرىلىك رەسىمگە قاراپ خىيال دۇنياسىدا ساياھەت قىلىۋاتقان كىشىدەك، ئۇ ئەسلىدە مەشۇقنىڭ ئۆزىگە ئەمەس، رەسىمگە ئاشق.

بۇ خىل مۇھەببەتنىڭ يەنە بىر تەرىپى، كىشىنىڭ ئۆز مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنىڭ ئورنىغا، ئۆزىدىن، ئۆز رىئالىتىدىن قېچىش ئۈچۈن باشقىلارغا كۆڭۈل بۆلۈۋاتقاندا كۆرۈنۈشنى تاللىشى بولۇپ، ئۆزىنىڭ مەسىلىسىنى تاشلاپ قويۇپ، ياخشى كۆردۈم دەپ ئويلاپ قالغان مەشۇقنىڭ مەسىلىلىرىنى ھەل قىلىشقا ئىنتىلىدۇ ۋە بۇنى « پىداكارلىق » دەپ ئاتايدۇ. مانا بۇ ئىنساننىڭ ئۆزىدىن قېچىشى بولۇپ، نەتىجىدە ھېچقانداق بىر مەسىلە ھەل بولمايدۇ.

بۇ خىل مۇھەببەتتە جىنسىي مۇناسىۋەت، ھاراق، زەھەرلىك چېكىملىك، مەجنۇنلۇق خۇددى ئىشقىنىڭ تەبىئىي بىر نەتىجىسىدەك كۆرسىتىلىدۇ. بۇ چوڭ ئالدامچىلىقتىن ئىبارەت، خالاس. بۇ پەقەت، قانائەتسىز بىرسىنىڭ ئۆزىنى ئىچىگە تاشلاپ، ئاسانلا كۆزدىن غايىپ بولىدىغان گىراداپ ئىزدىشىدىن باشقا نەرسە ئەمەس. بۇ خىل مۇھەببەتلەردە، ياخشى كۆرۈلگۈچى بىر « گىراداپ » رولىنى ئوينايدىغان بولۇپ، ئۇ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش ۋاسىتىسىدىن ئىبارەت بولىدۇ.

بۇلارنىڭ ھەممىسى مۇھەببەت ۋە ئاشق ئەمەس، بەلكى ھاۋايى - ھەۋەسنىڭ ئوخشاش بولمىغان شەكلى. بۇنداق بىرىنىڭ مەشۇقىغا قارىشى، خۇددى بىر بەگنىڭ تاماكىسىغا قارىشىغا ئوخشايدۇ. يالغۇزلىقنى ھاراق بوتۇلكىسى ئىچىدە بېلىق بولۇش چۈشەنچىسى بىلەن ھەل قىلماقچى بولغان بىر ھاراقكەش بىلەن، يالغۇزلىقنى بىر ئايال كىشىنىڭ جىنسىيەتتە ھەل قىلىشنى خىيال قىلغان بىرىنىڭ روھى ھالىتى بىر - بىرىدىن ئانچە كۆپ پەرقلىنىپ كەتمەيدۇ.

ھالبۇكى، مۇھەببەتنىڭ دېنامىكى روھ بولۇپ، روھنىڭ جىنسىيەتنى يوق. مۇمىن روھى بىلەن ياخشى كۆرىدۇ. بۇ مۇھەببەتتە جىنسىيەت ئالدىنقى ئورۇندا تۇرمايدۇ، روھ ئالدىنقى ئورۇندا تۇرىدۇ. يەنى، « پۈۋلەنگەن ئۆز » لەرنىڭ بىر - بىرىگە قارىتا ھېس قىلغان ئىشتىياقى ئاساسلىق ئورۇندا تۇرىدۇ. ساپ (روھانى) مۇھەببەتنىڭ ئاستىدا جىنسىي مۇناسىۋەت ئىزدەپ يۈرگەنلەر، روھى بىلەن ئەمەس، ئەقلى بىلەن ياكى باشقا بىر يېرى بىلەن ياخشى كۆرگەنلەردۇر.

سۆيگۈنى پەقەت شەھۋەت دەپ ئويلاپ قالغانلار، روھانىي سۆيگۈلەرگە نەپسى كۆزنىكىدىن قارايدۇ. مۇمىنلەرنىڭ بىر - بىرىگە قېرىنداش قىلىنىشى، مانا بۇ « پۈۋلەنگەن ئۆز » نىڭ بەدەندىكى ھاكىمىيەتنى قوبۇل قىلىشى (ئىمان) ئىدى. بۇ ھاكىمىيەتنى قوبۇل قىلغانلار قېرىنداش بولىدۇ. خېلى كۆپ ساندىكى كىشى شەھۋەتنى كالىسىدا مۇھەببەت بىلەن مۇقەددەس قىلىۋالغانلىقى ئۈچۈن، ئىككى جىنس بىر - بىرىگە قارىتا ھېس قىلغان جىسمىي ئارزۇسىنى ناھايىتى ئاسانلا « مۇھەببەت » ياكى « ئاشق » دەپ چۈشۈنۈپ قالماقتا. شۇنداق دەپ قارىغان تەقدىردىمۇ، شەھۋەت ئاساس قىلىنغان بۇ مۇھەببەتنىڭ ئۆمرى ۋە قىممىتىنىڭ قانچىلىك بولىدىغانلىقىنى سىز ئويلاپ بېقىڭ. بۇ مۇھەببەت ئەمەس، ئىككى كىشىلىك شەخسىيەتچىلىك، قوش كىشىلىك يالغۇزلۇقتىن ئىبارەت، خالاس.

ئادەتتە **شەخسىيەتچىلىك** كىشىنىڭ ئۆزىنى ياخشى كۆرىشى دەپ قارىلىدۇ. لېكىن، بۇ ئۇنداق ئەمەس. شەخسىيەتچى كىشى باشقىلار ئۇياقتا تۇرسۇن، ئۆزىنىمۇ ياخشى كۆرمەيدۇ. بۇ قەلبىنىڭ قابىلىيەتسىزلىكىگە ئۆزىنىڭ شەخسىيەتچىلىكىنى كەيگۈزۈپ قويغانلىق بولۇپ، قىممەت يارىتالماسلىق ئازابىنى، بارلىقىنى ئۆزىگە ئاتاش ئارقىلىق چىقىرىدۇ.

پەقەت بىر كىشى تەرىپىدىن ئىشلىتىلىدىغان ئىچى تار بىر يۈرەكنىڭ مەھسۇلىنى قانداقمۇ « مۇھەببەت » دېگىلى بولىدۇ؟ مۇھەببەت بىر ئوكيان. كۆلىمى بىپايان بولغان بىر يۈرەكنى بىر كىشىگە ئايرىش، سۆيگۈنى ئاختا قىلغانلىق بولىدۇ. ئۇ يەرگە شەخسىيەتچىلىكنىڭ تىكەنلىك چىتىلىرىدىن قۇتۇلۇپ، ئۇ يۈرەكنىڭ قېيىسىغا كەلگەن ھەر كىشىنىڭ كىرىش ھەققى بار. مۇھەببەتنى پەقەت ئۆزىڭىزلا ئايرىشنى ئاللاھ مۇبەندىلەردىن تەلەپ قىلمىغان. ئۇ ياخشى كۆرۈشتە باشقا نەرسىلەرنى ئۆزى بىلەن تەڭ تۇتۇلماسلىقىنى، ھەممىدىن بەك ئۆزىنى ياخشى كۆرۈشنى تەلەپ قىلىدۇ:

« مۇئىمىنلەر ھەممىدىن بەك ئاللاھ نى ياخشى كۆرىدۇ » (2:165).

كۈنىمىز ئىنسانلىرى ئاشق دەپ ئاتىغان ياغۇزلۇقتا، ئىككى كىشى دۇنيا، ئاللاھ ۋە رەسۇلغا قارشى بىرلىشىپ، بىر چەكلىك ھېسسىدارلىق شىركىتى قۇرىدۇ ۋە بۇ ئىككى كىشىلىك شىركەتنىڭ ئىسمىنى ئاشق ياكى مۇھەببەت دەپ ئاتايدۇ.

ياخشى كۆرۈشنىڭ ئورنىغا ياخشى كۆرۈلۈشكە، ياقتۇرۇلۇشقا ئىنتىلىش؛ بۇنىڭ ئۈچۈن قىلمىغان قىلىقلىرىنىڭ قالماسلىقى؛ كىشىلەرگە ھەقىقىي يۈزىنى كۆرسەتمەي، پەدا:لانغان يۈزىنى كۆرسىتىشى ۋە ئاخىرىدا ئۆزىنىڭمۇ نىقايلانغان يۈزىنى ھەقىقىي يۈزى دەپ بىلىشى، كۈنىمىز ئىنسانلىرى گرىپتار بولغان كېسەلدىن بىرى.

سەن ئۇلارغا ئەگەشمە، مۇھەببەتنى پەيدا قىلغۇچى ئامىل مۇھەببەتنىڭ دەل ئۆزى. سەن سەۋەپ بول، ئالدى بىلەن ياخشى كۆر، ئاندىن نېمە ئىش قىلساڭ، قىل.

رومانلار، فىلىملارغا باش تېما بولغان ۋە « بۈيۈك ئاشق » دەپ ئىسىم قويۇلغان بىر تەرەپلىمە مۇھەببەت، بىر خىل چوقۇندىغان نەرسە تېپىشقا ئۇرۇنىدۇ. ھاۋايى - ھەۋەستە تەرەپلەر بىر - بىرىنى ياخشى كۆرۈش ئۈچۈن، بىر - بىرىگە چوقۇنۇش ئۈچۈن بەسلەشكەندە ئاشق بىر تۇتېمغا ئايلىنىپ قالىدۇ. ئىنسانلار تارىخ بويىنچە دائىم بۇتنى ئۆزى ئىجاد قىلغان ۋە ئۆز ئىجادىيىتىگە ئۆزى چوقۇنغان. بۇ ئىش مەزكۇر قەدىم ئىجادىيەتنىڭ داۋامىدىن باشقا نەرسە ئەمەس ئەسلىدە. مەبۇد قىلىۋالغان مەشۇقنىڭ ئۆزى ئەمەس، « ھاۋايى - ھەۋەس » نىڭ دەل ئۆزى. قۇرئان نەپسى - خاھىشىنى ئىلاھ قىلىۋېلىش ھەققىدە توختۇلۇپ مۇنداق دەيدۇ: **« نەپسى خاھىشىنى ئىلاھ قىلىۋالغان ئادەمنى كۆردۈڭمۇ؟ » (25:43).**

ھەقىقىي مۇھەببەت ئىززەتلىك قىلغاندەك، نەپسانىيەتچى مۇھەببەت كىشىنى خار قىلىدىغان ئالاھىدىلىككە ئىگە بولىدۇ. بىرىنچىسىدە ئىنسان ئۆزىنى تاپىدۇ، ئىككىنچىسىدە ئۆزىنى يوقۇتۇپ قويدۇ. ياخشى كۆرگىنىنى ئىلاھ قىلىدۇ، ئۇنى تەپەككۈر قىلىدۇ، زىكىر قىلىدۇ، ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيتىدۇ، ئۇنى كۆرىدۇ ۋە ياشايدۇ. ئۇ بىر مەشۇق بولۇشتىن زىيادە بىر « ئىلاھ » قا ئايلىنىدۇ. دېمىسىمۇ يۇقىرىدا ئېيتىلغانلار ئەسلىدە **چوقۇنۇش ئۇسۇلى** ئەمەسمۇ؟

قەھرىمانىمىز ئەڭ چوڭ خاتالىقنى مۇھەببەتنىڭ تەقسىماتىدا ئۆتكۈزگەندى. پەقەت ئاللاھ قىلا بېرىشكە تېگىشلىك بولغان ھەسسنى ئۆز تىپىغا ئايرىغان، نەپسى خاھىشىنى ئىلاھ قىلىۋالغان ۋە ئۇنى « **ئاللاھ نى ياخشى كۆرگەندەك ياخشى كۆرگەن** » ئىدى. بۇنداق بىر مۇئامىلىگە قارىتا غەيۇر بولغان ئاللاھ نىڭ مۇئامىلىسىمۇ باشقىچە بولىدۇ: **« ئاللاھ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى ۋە قۇلاقلىرىنى پېچەتلىۋەتكەن، ئۇلارنىڭ كۆزلىرى پەردىلىگەن » (2:7).**

بۇ يەردە بىر مەسىلىنى ئەسلىتىپ ئۆتۈش كېرەك: نەپسى خاھىشى ئىنسانغا باغلانغان بىرسى،

نەرسىگە باغلانغان بىرىدىن بىر ئاز ياخشى. چۈنكى، ئىنسان مەخلۇقاتنىڭ ئەڭ مۆتىۋىرى. ئۆزىنىڭ ئەمرىگە بېرىلگەن نەرسىلەرنى « ئىلاھ » قىلىۋالغانلارچۇ؟

كۆپىنچە ۋاقىتتا، قارىغۇلارچە ياخشى كۆرگەن، مۇھەببەتتىگە ساختىپەزلىك ئارىلىشىپ قالمىغان ۋاقىتتا، ئىنسان يەنە توغرا ئادىرىشىنى تاپالايدۇ. ياخشى كۆرۈشنى ئۈگەنگەن بىر يۈرەك، خاتالىقنى تونۇپ يېتىپ ھەقىقىي مەشۇقنى بىلىپ يەتكەندە، دەرھال ئۇنىڭغا يۈزلىنىدۇ. بۇ ۋاقىتتا ئۆتمۈشتىكى ئاچچىق ساۋاق، مۇكەممەل بولغان بىر ئىچكى بايلىقنىڭ قېزىپ چىقىرىلىشىدا ئاساسلىق رول ئوينايدۇ. مەيلى ھەقىقىي ياكى يالغان بولسۇن، مۇھەببەتنى پەقەت تونۇپ باقمىغان بىر ئىنسان ھەققىدە توختۇلۇشنىڭ قىلچە ھاجىتى يوق، چۈنكى ئۇنىڭ « ئىنسانلىقى » شۈبھىلىك.

بۇ ھەقتە ئاخىرقى سۆز يەنە ئايەتنىڭ:

« ئۇ سىلەرنى پەقەت ئۆزىڭلا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇغان » (12:40).

بۇتلاشتۇرۇلغان مۇھەببەتتە ئاشق - مەشۇقلار بىر - بىرىدىن ئالاھىدە نەرسىلەرنى كۈتۈشكە

باشلايدۇ. بۇ ھەقتە قۇرئان مۇنداق دەيدۇ:

« ئۇلار ياردەمگە ئېرىشىشنى ئۈمىد قىلىپ، ئاللاھ نى قويۇپ باشقا مەبۇدلارنى ئىلاھ

قىلىۋالدى » (36:74).

ئاقىۋىتى قانداق بولىدۇ؟ بۇ ھەقتە قۇرئان نېمە دەيدۇ؟ قاراپ باقايلى:

« ئۇ مەبۇدلار ئۇلارغا ياردەم بېرەلمەيدۇ. بۇلار شۇ مەبۇدلار ئۈچۈن (يەنى ئۇلارنىڭ

خىزمىتى ئۈچۈن) ھازىرلانغان قوشۇندۇر » (36:75).

بولۇپمۇ تەك تەرەپلىك ھەۋەسلەردە بۇ ھەقىقەت ئۆزىنى تېخىمۇ روشەن نامايەن قىلىدۇ. ئاشق دەپ ئاتىۋالغان جۈپتىنى خوشال قىلىش ئۈچۈن قىلغانلىرىنىڭ يېرىمىنى ئاللاھ ئۈچۈن قىلغان بولسا، بەلكىم ئۇنىمۇ رازى قىلغان بولاتتى. بۇ جەريان بەزىدە تەرەپلەرنىڭ بىر - بىرىدە يوق بولۇشى بىلەن نەتىجىلىنىدۇ. يەنى ماددىي ياكى مەنىۋىي ئۆلۈپىلىش...

زامانىۋىي ھايات، روھى ئاچلىقنى ھېس قىلدۇرماسلىق ئۈچۈن توختىماي ئويۇن پەيدا قىلىۋاتىدۇ. ئائىلە باغلىرىنى، جەمئىيەت باغلىرىنى، ئىجتىمائىي پەزىلەتلەرنى سۇسلاشتۇرۇپ يوقۇتۇش، كىشىنى باشقا يالغۇزلۇققا ئىتتەرمەكتە. ئاندىن يالغۇزلىقنى ئەسلەپ ئۇنى يېڭىشىكە تىرىشقانلارنىڭ نىشانىنى ئۆزگەرتىۋېتىشكە تىرىشىپ، ئۇنىڭ يېشىغا ماس ئويۇن ئىجاد قىلىپ بەرمەكتە. ئۇ بىچارىمۇ بۇلارنى ئالماشتۇرۇپ ئويناپ، ئۆزىنى گوللايدۇ. بۇ ئويۇن ۋە ئويۇنچاقلار ئۇنىڭغا يالغۇزلىقنى بىر مەزگىل ئۇنتۇلدۇرىدىغان ناركوز رولىنى ئوينايدۇ. ئەسلى خەتەر، بۇ ئويۇنچاقلارنىڭ ئارقىسىدىكى يوشۇرۇن مەقسەتنى كۆرمەي ئۇنىڭغا ئىشىنىپ، ئىنساننى ياخشى كۆرەلەيدىغان يەرلىرىنى يوق قىلىشى، بۇ بەكمۇ خەتەرلىك بىر ئەھۋال.

كىشىلەرنى بىر قېتىم بۇ ھالغا كەلتۈرۈۋالسا، ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئىشلار ئاسان. بۇنداق جەمئىيەتتە ئىنسانلار ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت مېھرى - مۇھەببەت ئۈستىگە ئەمەس، **مەنپەئەت** ئۈستىگە قۇرۇلىدۇ. كىشىلەر ئىككى يۈزلىمىچى ئەمەس، ئىككى يۈز يۈزلۈك بولىدۇ. كىشىلەر بولمىغىچە مۇناپىقلىق ئالامىتىنى نامايەن قىلغان بۇ زامانىۋىي مۇناسىۋەتلەردىكى ساختا « ئاللىجاناپلىق » لارغا گالۋاڭلارچە كۆنۈشكە مەجبۇر. كۆنۈش ئەمەس، ئۆزۈمۇ باشقىلارغا مۇشۇنداق مۇئامىلە قىلىشقا مەجبۇر. بەلگۈلگۈچى ئامىل مېھرى - مۇھەببەت بولمىغان زامانىۋىي ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلەر **سۈيۈشتىمىمال، مەنپەئەتچىلىك، رىيا ۋە ساختاپەزلىك** ئۈستىگە قۇرۇلىدۇ.

كىشىنى ماشىنىنىڭ بىر پارچىسىغا ئايلاندۇرۇپ قويغان تۈزۈم، ئۇنىڭ **شەخسىيىتىنى** نىشان قىلغان بولۇپ، ئىنساننى ئەڭ شەرەپلىك مەخلۇقلۇق ماقامىدىن چۈشۈرۈپ نەرسىلەرگە ئايلاندۇرماقچى ۋە شەيئىلەرنى ئۇنىڭ تەختىگە ئولتۇرغۇزماقچى. سەندىن ئۆزى مۇقەددەس قىلىپ بەرگەن نەرسىنى

ئىستىمال قىلىشىڭنى، پەقەت ئۇنىڭغا ماسلىشىپ تۈگىتىپ بېرىشىڭنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇ بىر ياتلاشتۇرۇش، ھەممىدىن بۇرۇن ئىنساننى ئۆزىگە ياتلاشتۇرۇلۇشى، ئۆز كىملىكىگە قارشى ياتلاشتۇرۇلۇشى بولۇپ، بۇنداق بىر كىشى ئۈچۈن مېھرى - مۇھەببەت قوساق توپۇرمايدىغان بىر نەرسىگە ئايلىنىدۇ. ياتلاشقان تىپ، ھەممە نەرسىگە ئاشقازىنىدىن قارايدىغانلىقتىن، ھەممە نەرسە ئۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇ يەرنى تولدۇرغان نىسبەتتە ياكى بىر **شەيئىگە** ئوخشاش تۆپە - تۆپىلەپ ئىشلەتكەن نىسبەتتە قىممەتكە ئىگە بولىدۇ. روھنىڭ بارلىقىدىن بىخەۋەر يۈرگەنلەر، **روھنىڭ ئاچلىقىدىن** قانداق خەۋەردار بولىدۇ دەيسىز؟

زامانىۋى ھاياتنىڭ بۇ ئازغۇنلىقىغا ئىلمىي ئاساس تەييارلىماقچى بولغان كاپىتالىزم دىنىنىڭ ساختا پەيغەمبەرلىرى، ئۆزلىرىگە ئەڭ باشتا مېھرى - مۇھەببەتنى نىشان قىلىپ تاللىغان. بۇلاردىن بىرى بولغان فروئىدنىڭ قارىشىچە، بارلىق ئىچكى ھېس - تۇيغۇلار ھېچقانداق بىر توسالغۇغا ئۇچرىماي قاندۇرۇلغاندا، شاتلىق ۋە روھى ساغلاملىق ئۆزلىكىدىن شەكىللىنىدۇ. يەنى، ئۇ مۇنداق دېمەكچى:

ئەدەپ - ئەخلاق دېگەن نەرسىلەرگە قۇلاق سالمايسىز. ئىجتىمائىي قىممەت - قاراشلارنىڭ ھەممىسىنى رەت قىلىسىز. دىننىڭ پىرىنسىپلىرىنى چۆرۈپ تاشلىۋېتىسىز. بارلىق ھەرىكەتلىرىڭىزنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچى شەھۋەت بولىدۇ. ھەر خىل ھاۋايى - ھەۋسىڭىزنى ئۆزىڭىز خالىغان شەكىلدە قاندۇرۇش ئارقىلىق **خوشاللىققا ئىگە بولىسىز.**

بۇ نەزەرىيەنىڭ ئىلمىي بولۇپ - بولمىغانلىقى ھەققىدە توختالمايمەن، ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكى ھەممىگە روشەن. رىئاللىقتا بۇنىڭ بۇ نەزەرىيەدە ئوتتۇرىغا قويۇلغاندەك بولمايدىغانلىقىنى، فروئىدنى يېتىشتۈرۈپ چىققان جەمئىيەتمۇ بىلىپ يەتتى. ئىنساننى خوشال قىلغان نەرسە، شەھۋەت ۋە جىنسىي ئارزۇلىرىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىماستىن قاندۇرۇلۇشى بولماستىن، بەلكى بىر داۋاغا ئىشىنىش ۋە ئېتىقادنى ھاياتىغا تەدبىقلاپ ياشاش. ئۇ ئېتىقاد قىلغان نەرسە ئەگەر دۇنيالىق بولسا، دۇنيادا بەختلىك بولىدۇ؛ ئەگەر ئىككى دۇنيالىق ساۋادەتنى ئارزۇ قىلغان بولسا، ئۇ **ئېتىقاد** ئىسلام بولىشى كېرەك.

بۇ نەزەرىيە كىمنىڭ مەنپەئەتتىگە ماس كەلدى؟ ئەلۋەتتە كاپىتالىزمنىڭ. بۇ قان - تەر ئەمگۈچى تۈزۈمنىڭ، ئىنساننىڭ بارلىق ماددىي ۋە مەنىۋىي ئىھتىياجىنى قاندۇرۇپ، ئۇنى بەختلىك قىلالايدىغانلىقىنى ئىسپاتلىماقچى بولغانىدى. خوجايىنلىرىنىڭ دۇنيانى تېخىمۇ ياخشى شۈمۈرىشى ئۈچۈن، ئىنسانلارنىڭ ئەقىل - پىكىرنى ئىشقا ئېلىشقا ئېسىپ قويماقچى بولدى. كاپىتالىستلار بۇنى فروئىد ئارقىلىق ئەمەلىيلەشتۈرمەكچى بولۇشتى. بۇ ئارقىلىق كاپىتالىزمنىڭ ئىنساننىڭ مەسلىھىتىنى ھەل قىلىشتا، تېخىمۇ كەڭ دائىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالالايدىغان ھالغا كەلگەنلىكىنى تەكىتلىمەكچى ئىدى. فروئىدنىڭ قارىشىچە، **ئىنسانلار تۇغۇلۇشتىنلا بەسلىشىشنى ياخشى كۆرىدۇ ۋە بىر - بىرىگە قارشى نەپرەتكە تولۇپ تاشقان بولىدۇ. ئەرلەر ھەمىشە ئۆزئارا قىزغىنىدۇ.**

دارۋىنمۇ بۇ ئىلمىي قان - تەر ئېمىش مەسلىھىتىگە، ئەڭ كۈچلۈك بولغاننىڭ **ھاياتىنى داۋاملاشتۇرىدىغانلىقى ۋە تەرەققىي قىلىدىغانلىقى** نەزەرىيىسى بىلەن قېتىلدى. ھايات تاسادىبىيلىق بىلەن چۈشەندۈرۈلگەندە، بۇنىڭدىن باشقىچە سۆز قىلىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. بۇ ئارقىلىق ھاياتنىڭ ئاساسلىق ئامىلى، ھەق ئەمەس، كۈچ بولغان بولاتتى. شۇنىڭ بىلەن زوراۋانلىق، ھاياتنىڭ مەنبەسى ئۈستىدە ئولتۇردى.

فروئىد كاپىتالىزمنى پىسخىكا - ئىجتىمائىي ساھەگە، دارۋىن بۇ تۈزۈمنى بىئولوگىيە ساھەسىگە ئېلىپ كىردى. نەتىجىدە ھەر ئىككىسى ئوخشاش نىشانغا، **مېھرى - مۇھەببەتكە** قارىتىپ ئوق چىقاردى. غەرب زامانىۋىيلىقى بۇ پەلسەپە (غەرب جەمئىيەت ۋە تۈزۈم جەھەتتىن تارىخدا ھېچقاچان

مۇۋاھەت بولالمىغان، قوبۇل قىلغان ھەقىقەتلەرنى ئۆزگەرتىپ قوبۇل قىلىش (بىلەن قەد كۆتۈرگەن. گ. لوناڭد ئۆز جەمئىيىتى ھەققىدە مۇنداق يەكۈن چىقىرىدۇ:

« بۇ جەمئىيەت، دۇنيانى بىر تەرتىپكە كىرگۈزەلشى، ئايغا چىقالشى مۇمكىن. لېكىن، ئىككى ئىنسان بىر - بىرىنى بوغۇزلاش ئارزۇسى ھېس قىلماستىن، بىر ھەپتە خاتىرجەملىك ئىچىدە ياشاشنىڭ يولىنى تېخى تاپالمىدى. »

ئۇلارنىڭ بۇ ئىللىتى قايسىبىر جەمئىيەتكە يۇقىمىدى دەيسىز؟ بۈگۈن نەپەرتنى ئىنساننىڭ ئۆزگەرمەس خاراكتېرى دەپ بىلىدىغان زامانىۋىيلىق ھەممە يەردە بار. زامانىۋىيلىق ئىچىمىزدە، چۈنكى نەپەرت ئىچىمىزدە.

ئۇ كىرگەن يەردە مېھرى - مۇھەببەت ياشىيالىمايدۇ، دېمىسىمۇ ئۇمۇ ياشىيالىمىدى. مېھرى - مۇھەببەتنىڭ ئىگىسى، ئۇنى ئۆزىدىن يۈز ئۆزگەنلەردىن ئېلىۋالدى، ئۇنى تونۇغانلارغا بەردى. تارىخ بويىنچە مۇشۇنداق بولغانىدى:

« ئى مۇئىنلەر! سىلەردىن كىمكى يولىدىن قايتىدىكەن، ئاللاھ (ئۇنىڭ ئورنىغا) ئاللاھ ئۇلارنى دوست تۇتىدىغان، ئۇلارمۇ ئاللاھ نى دوست تۇتىدىغانلارنى كەلتۈرىدۇ... » (5:54).

ياخشى كۆرۈش پىداكارلىق بولۇپ، بەرگەنسىرى، سەرپ قىلغانسىرى كۆپىيىدۇ. بەزى نەرسىلەرنى ئىشلىتىۋەرسە، ئاقىۋەت تۈگەيدۇ ياكى يوقسۇللۇققا ئېلىپ بارىدۇ. لېكىن، مېھرى - مۇھەببەتنىڭ ئۆزى پۈتمەس - تۈگىمەس بىر بايلىق. بۇ سەۋەبتىن ياخشى كۆرۈشنى بىلىدىغان كىشى ئىككى دۇنيانىڭ ئەڭ باي كىشىسى. چۈنكى، ھەقىقىي بايلىق - بېرىش، بېغىشلاش بولۇپ، بەرگەن قول بولۇشتۇر. قىممەت يارىتىش ئارقىلىق ئېرىشكەن روھى يېتىلىشىنى، باشقا بىر نەرسە ئارقىلىق قولغا كەلتۈرگىلى بولمايدۇ. بولۇپمۇ خورىتىش بىلەن ئىگە بولغىلى بولمايدۇ.

زۇلەيخا ئالاتتى. ئۇنىڭ پەيدا بولغان تۇيغۇ خورانتقۇچى بىر مۇھەببەت ئىدى، ئۇنىڭ ئارزۇسىمۇ يۈسۈپنى خورىتىش ئىدى. ياقۇپ بېرەتتى، ئۇنىڭ مۇھەببىتى قىممەت يارىتاتتى. ياخشى كۆرەتتى ۋە بېغىشلايتتى. كۆزىنى بەردى، ئۇ بىباھا بايلىقى بولغان كۆزلىرىنى بەرگەندى. بۇ بىر جۈپ كۆز مۇھەببىتىنىڭ بەدىلى بولغانىدى. بۇنىڭغا ماس ھالدا، كۆزى كۆرەلمىگەننى ھېس قىلالايدىغان بىر بۇرۇن بېرىش ئارقىلىق، مۇھەببەتمۇ ئۆز قەرزىنى قايتۇردى ياقۇپقا. بۇ، مۇھەببەتنىڭ ياخشى كۆرۈپ بەدەل تۆلىگۈچىگە قايتۇرغان مىننەتدارلىقى ئىدى.

خورانتقۇچى مۇھەببەت بىلەن، كۆپەيتكۈچى مۇھەببەت ئارىسىدا بىر پەرق بار ئىدى، يەنى **شەپقەت**. بىرسىنىڭ سەۋەبى **شەھۋەت**، يەنە بىرىنىڭ سەۋەبى **شەپقەت** ئىدى. ئاللاھ قا بولغان مۇھەببىتىنى، جىگەر پارچىسىنى قىلچە ئىككىلەنمەستىن قۇربان قىلىش ئارقىلىق ئىسپاتلىغان ئىبراھىمغا، مۇھەببىتىگە ۋاستە بولغان ئىسمائىلنى قايتۇرۇپ بەرگەندەك، ياقۇپنىڭ (ئاللاھ نىڭ سالامى بارلىق پەيغەمبەرلەرگە بولسۇن) مۇھەببىتىنىڭ ئىسپاتى بولغان بىر جۈپ كۆزنى قايتۇرۇپ بەرگەندى.

شەھۋەتكە تاپانغان جىنسى مۇھەببەت، ئەسلىدە نەپىسنىڭ ئەقىل ۋە ھېس - تۇيغۇلارنى تىزگىنلەپ، **قەلبى خاتالاشتۇرىشىدىن** ئىبارەت. بۇ خىل ئەھۋال ھايۋانلاردىمۇ كۆرۈلىدۇ. بۇ خىل ئارزۇ قاندۇرۇلمىغاندا، دۈشمەنگە ئايلىنىدۇ. شەھۋەت زوراۋانلىقلىرى، مانا بۇ قاندۇرۇلمىغان ئازغۇن تۇيغۇلارنىڭ ئىنساننى ئەسىر ئالغانلىقىنىڭ نەتىجىسى.

مۇھەببەتنىڭ ئىپادىلىرى

مۇھەببەتنى ئوزۇقلاندۇرۇپ تۇرىدىغان قوشۇمچە مەنبەلەر بار. بۇلار بولماستىن مۇھەببەت ئۆز

ئالدىغا ئۇزۇن مۇددەت پۇت دەسسەپ تۇرالمىدۇ. مۇھەببەت تومۇرلىرى بۇ مەنبەلەردىن ئوزۇقلانغاندا، ئۇ مۇھەببەت ساغلام ۋە ئۇزۇن ئۆمۈرلۈك بولىدۇ. **مېھنەت، كۆڭۈل بۆلۈش، تونۇش، مەسئۇلىيەت ۋە ھۆرمەت،** مانا بۇلار قوشۇمچە مەنبەلەر.

مېھنەت - ئەڭ تەبىئىي مۇھەببەت مېھنەتكە تايانغان بولىدۇ. چۈنكى، بۇ خىل مۇھەببەتنىڭ ئىچىدە تۇنجى ئامىل شەپقەت بولۇپ، ئاللاھ نىڭ بەندىسىگە، ئانىنىڭ بالىسىغا، باغۋەننىڭ گۈل - چېچەكلەرگە، مېمارنىڭ ئەسەرگە بولغان مېھرى مانا بۇ خىل مۇھەببەتنىڭ ئىپادىسى. ياخشى كۆرگۈچى سۆيگىنىگە ئەجىر سىڭدۈرۈپ، ئۆزىدىن بىر نەرسىلەر قوشقان بولىدۇ. ئىنسانلار **نان بىلەن توپىدۇ، ئەجىر بىلەن چوڭ بولىدۇ، مۇھەببەت بىلەن ياشايدۇ.**

كۆڭۈل بۆلۈش مۇھەببەتنىڭ ئىپادىلىرىدىن بىرى. بىر نەرسىنى ياخشى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلمەسلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ. مەسىلەن، ئاللاھنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۇنىڭ ئەمىرلىرىگە كۆڭۈل بۆلمىسىڭىز، بۇ مۇھەببەتنىڭ ساختا مۇھەببەت، قۇرۇق داۋادىن پەرقى بولمايدۇ. «**ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەر ئاللاھ نى دوست تۇتساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، ئاللاھ سىلەرنى دوست تۇتىدۇ ۋە گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. ئاللاھ ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر**» (3:31).

شۇنداق، رەببىڭىز سىزدىن مۇھەببەتنىڭىزنى ئىسپاتلىشىڭىزنى تەلەپ قىلىۋاتىدۇ، بۇنى **ئۆزى ياخشى كۆرگەنلىرىنى ياخشى كۆرۈش، ئۇلارغا ئەمەل قىلىش** ئارقىلىق ۋۇجۇتقا چىقىرىشىڭىز تەلەپ قىلىۋاتىدۇ. ئۇ ياخشى كۆرگەنگە كۆڭۈل بۆلۈش، ئۇ بەلگىلىگەن بەلگىلىمىلەرنى ھاياتىمىزغا مېزاق قىلىشىمىزنى تەلەپ قىلىۋاتىدۇ. ئۇنتۇپ قالغانلارنىڭ، ئۇنتۇلدىغانلىقىنى بىلىشىمىزنى ئارزۇ قىلىۋاتىدۇ: «**ئۇلار ئاللاھ نى ئۇنتۇدى (يەنى ئاللاھ نىڭ تائىتىنى تەرك ئەتتى)، ئاللاھ مۇ ئۇلارنى ئۇنتۇدى (يەنى ئاللاھ ئۇلارنى ئۆزىنىڭ پەزىلىدىن ۋە رەھمىتىدىن مەھرۇم قىلدى)**» (9:67).

تونۇش مۇھەببەتنىڭ ئىپادىلىرىدىن بىرى. تونۇش ئۇسلۇبى ئىچىدە ئەڭ ئاسان بولغىنى **مېھرى - مۇھەببەت بىلەن تونۇش.** بۇلار بىر - بىرىگە زىچ كىرىشىپ كەتكەن بولۇپ، قارشى تەرەپنى سۆيەلگىنىڭىزچىلىك **تونۇپسىز، بىلەلگىنىڭىزچىلىك ياخشى كۆرىسىز.** لېكىن، جەمئىيەت تونۇماي تۇرۇپ ياخشى كۆرگەنلەر، ياخشى كۆرگەنلىكىنى داۋا قىلغانلار بىلەن تولۇپ تاشماقتا. راستىنى ئېيتقاندا، بۇنى قانداق قىلىپ ئەمەلگە ئاشۇرۇۋاتىدۇ، بىلەلمىدىم. بۇ خىل مۇھەببەتنىڭ ئۆمرىمۇ ئۇزۇن بولمايدۇ، بىر - بىرىنى ھەقىقىي تونۇپ يەتكىچىلىك بولىدۇ ئۆمرى. بۇنى **بىر كۆرۈپ ئاشق بولۇش** دەپ ئاتايدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا **تونۇغانلىرى كۈچىدىغان مۇھەببەت** بار بولۇپ، بۇنداق بىرى بولۇش ناھايىتى چوڭ لۇتۇپتۇر. ئاللاھ قا بولغان سۆيگۈ تونۇغانلىرى كۈچىدىدۇ.

مۇھەببەت، تونۇشنىڭ ئەڭ قىسقا يولى دېگەندۇق. چۈنكى ياخشى كۆرۈش سۆيۈلۈشكە سەۋەپ بولىدۇ. بۇ ھەرىكەتنىڭ باش مەركىزى يۈرەك بولۇپ، ياخشى كۆرۈش، ئىنساننىڭ قىرىقنچى ھوجرىسى بولغان يۈرەكتە بىرسىنى مېھمان قىلىش دېگەنلىك بولىدۇ. ئىنساننىڭ سىرى ئەنە شۇ ھۇجرىدا. ئىنساننى تونۇش ئۈچۈن **ئۇ يەرنى كۆرۈش كېرەك، يەنى ياخشى كۆرۈلۈش كېرەك.** ئىنسانغا تونۇلۇش ئۈچۈن ئۇ يەرنى كۆرۈش، يەنى ياخشى كۆرۈش كېرەك. قولىدا مۇھەببەتنىڭ ئاچقۇچى بولمىغان كىشى، ئۇ ھۇجرىغا قوشۇن باشلاپ كەلگەن تەقدىردىمۇ كىرەلمەيدۇ، كۆرەلمەيدۇ، تونۇيالمايدۇ.

مەسئۇلىيەت مۇھەببەتنىڭ بىر ئىپادىسى، ئۇ **مەسئۇلىيەتچان** بولۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. ياخشى كۆرۈشنىڭ ئۆزى بىر مەسئۇلىيەت ئەمەسمۇ؟ مەسئۇلىيەتسىز كىشىلەر كۆيۈپ قېلىشى، ھەۋەس قىلىپ قېلىشى مۇمكىن، لېكىن **ياخشى كۆرەلمەيدۇ.** چۈنكى، مۇھەببەتنى قولغا كەلتۈرۈش قېيىن، ھىمايە قىلىش تېخىمۇ مۇشكۈل. ئۇنى ئاسراش ۋە ھىمايە قىلىش ئىنسانغا بىر قىسىم قوشۇمچە مەسئۇلىيەتەرنى

ئېلىپ كېلىدۇ. يەنى قاتتىق بىر **سەبەر** تەلەپ قىلىدۇ مۇھەببەت.

مەسئۇلىيەتنىڭ زىننىتى، يېتەرلىك بولماسلىق بولۇپ، كىمكى كىشىگە پەقەت ئۆزىگە يېتەرلىك بولماسلىق سەۋەبىدىن باغلىنىپ قالغان بولسا، ئۇ مۇھەببەت بىر كۈنى بىر يەرلەردىن چۇۋۇلۇپ كېتىدۇ.

مەسئۇلىيەت ھەممىدىن بەك ئەر - ئايال ئارىسىدىكى مېھرى - مۇھەببەتنىڭ خۇرچى. ئۇ بولمىسا، ئائىلە بىناسى ئەر - ئايالنىڭ بېشىغا ئۆرۈلىدۇ.

ھۆرمەت - كىشى سۆيگۈنىنى ھۆرمەت قىلمىسا، بىر كۈنى ئۇنىڭغا بۇ مۇھەببەتنىڭ بەدىلىنى ئېغىر تۆلەتكۈزۈشى، ھەتتا سۆيگۈنىنى تەنزىگە قويۇپ سېتىشى مۇمكىن. بۇ ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببەتنىڭ چاپىنىدا تەرلىگەندەك ئىش بولۇپ، بۇ قىلغىنى ھېچكىم ياخشى كۆرمەيدۇ.

ياخشى كۆرۈش، سۆيۈلگۈچىنىڭ ھۆرلىكى، شەخسىيەتكە **ھۆرمەت قىلىشى** تەقەززا قىلىدۇ. ھەددىدىن ئاشقان، ھۆرمەتتىن يوقسۇن مۇھەببەت، **سۆيۈلگەننى ئەسىر قىلىش، ئۇنى ھەۋەسكە ئايلاندۇرۇش** ھېسسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولىدۇ. مانا بۇ ئازغۇن ئارزۇنى پەقەت ھۆرمەت ئارقىلىق تىزگىنلىگىلى بولىدۇ. ياخشى كۆرگىنىنى نەرسىگە ئايلاندۇرۇپ قويۇشتىن ئۆزىنى قاچۇرغان كىشىلەرنىڭ سانى ناھايىتى ئاز. ياخشى كۆرگەننى نەرسىگە ئايلاندۇرۇشتىن ساقلىنىشنىڭ ئەڭ كۈچلۈك تەدبىرى ھۆرمەت. چۈنكى، ئىنسان بىر نەرسىنى ياخشى كۆرىشى مۇمكىن، لېكىن ئۇنى **ھۆرمەتلەش** تۇيغۇسى ھېس قىلمايدۇ. مانا بۇ سەۋەپتىن ھۆرمەت، مۇھەببەتنىڭ كىشىلەر تەرىپىدىن سۆيۈستىمەل قىلىنىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدىغان يىگانە ئامىل.

خاتىمە

مۇھەببەت ھەققىدە دېيىشكە تېگىشلىك تېمىلار يۇقىرىدىكىلەردىنلا ئىبارەت ئەمەس، ئەلۋەتتە. بىزمۇ بۇ ھەقتە دېيىشكە تېگىشلىك ھەممە نەرسىنى دېگەنلىكىمىزنى داۋا قىلمايمىز. مېھرى - مۇھەببەت قەتلى قىلىنغان بىر دەۋردە، ئۇنىڭدىن يىراقلىشىپ كەتمەستىن تىك تۇرۇشنىڭ، ئۈمىد مەنبەلىرىنى ئۈزۈپ تاشلىماسلىقنىڭ كاپالىتى بولغان بۇ گۈزەل پەزىلەتكە ساھىپ چىقىشى مەقسەت قىلماقتىمىز.

مېھرى - مۇھەببەت ئۆگەتكىلى بولىدىغان بىر نەرسىمۇ؟ ئەلۋەتتە، ئۇنى ئۆگەتكىلى بولمايدۇ، پەقەت باشتىن ئۆتكۈزۈلىدۇ. ئىنساننىڭ ياخشى كۆرۈش قابىلىيىتىنى بايقىشى، بۇ يوشۇرۇن غەزىنىنى قېزىپ چىقىرىشى، ئىچىدىكى مۇكەممەل بولغان قۇرۇلمىنى كۆرۈپ يېتىشى، بەلكىم تەربىيە ئارقىلىق ۋۇجۇدقا چىقىشى مۇمكىن.

مېھرى - مۇھەببەتنى ئۆگىتىشنىڭ ئەڭ ئىشەنچلىك ئۇسۇلى **ياخشى كۆرۈش** ۋە مېھرى - مۇھەببەت ئۇلى ئۈستىدە قەد كۆتۈرگەن **ئۆرنەك بىر جەمئىيەت** بەرپا قىلىش.

قۇرئان مېھرى - مۇھەببەت ھەققىدە بۇنچە كۆپ توختالغان. ئۇنداقتا مېھرى - مۇھەببەت بىزنىڭ ھاياتىمىزدا قانچىلىك ئورۇننى ئىگىلەۋاتىدۇ؟ سۆيەلەيدىغان جايلىرىمىزنى ئۆز قولىمىز بىلەن تېخى يوق قىلمىغان بولساق، قېنى ئۇنداقتا ھەممەيەن بىرلىكتە مېھرى - مۇھەببەت بۇلىقىغا بېشىمىزنى تۇتايلى.

شۇنى بىلەيلىكى، ئىسلام ۋە ئىنساننىڭ ئورتاق دۈشمەنلىرى، ئالدى بىلەن مېھرى - مۇھەببەتنى قەتلى قىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا نەپرەت ئۇرۇقلىرىنى چاچتى. بومبىلىرىنى ياشاۋاتقان جۇغراپىيىلىرىمىزدىن بۇرۇن يۈرەكلىرىمىزگە ئاتتى ۋە ئىشغال قىلىشنى ئۇ يەردىن باشلىدى.

بېشىمىزدىن ئۆتۈۋاتقان خارلىقنى نېمىنىڭ سەۋەبىدىن دەپ ئويلاپ قالدۇڭىز؟ بىر يۈرەكتە مېھرى - مۇھەببەتنىڭ قېنى تۈكۈلگەن بولسا، سىزچە ئۇ يۈرەككە باھار يەنە كېلەرمۇ؟ مېھرى - مۇھەببەت گۈللىرىنى يۇلغان قول قۇرۇپ كەتمەسمۇ؟ ئۇنىڭدىن پەقەت خۇسۇمەت، ھەسەت، نەپرەت، گۇمان، ئۆتكۈنچى ھەۋەس ۋە قارا نىيەت قالىدۇ. مۇھەببەتنىڭ ئورنىنى مەزكۇر نەرسىلەر ئىگىلىگەن ۋاقىتتا، غەيۋەت، تۆھمەتلەر باشلىنىدۇ، ھەتتا ھاماقەتلىكتىن كېلىپ چىققان خىيانەت ۋە رەھىمسىزلەرچە قىرغىنچىلىقلار باشلىنىدۇ.

شۇنداق، يېقىلغۇسى تۈگىگەن بىر يۈرەك بىلەن بۇ دۇنيانىڭ ئەڭ قېيىن كوچىسىدا قەيەرگىچە مېڭىش مۇمكىن؟ قەلب شۇنداق بىر ھارۋا ئىكەنكى، ئۇ ئېلىپ ماڭغان نەرسىلەر ئىچىدە ئىمان، قۇرئان، بەسىرەت، پاراسەت، جامائەت بار. ئەگەر پارچىلاپ يوق قىلىۋەتمىگەن بولسا، تەبىئىيىكى ئۈمىد بار. نوپۇسى مىليارتتىن تەشكىل قىلغان بۇ مەملىكەتنىڭ يەر كۆلىمى تېخى ھېساپلاپ چىقىلغىنى يوق.

پۈتۈن بۇلاردىن باشقا يەنە، ئۇ يەر ماكانسىزغا ئۇۋا بولۇپ، ئۇنى كۈتۈۋالغۇدەك دەرىجىدە كەڭ. بۇ بىپايان زېمىندا، بۇ ھەددى - ھېسابى يوق يۈكنى توشۇپ ماڭغان ۋاستىنىڭ يېقىلغۇسىمۇ چەكسىز بولىشى كېرەك. مانا بۇ يېقىلغۇ « مېھرى - مۇھەببەت ». ئەگەر ئۇنداق بولمىسا، بۇ مىسلى كۆرۈلمىگەن ئېغىر يۈكنى ئېلىپ مېڭىشقا، يۈرەكتىن باشقا ھېچقانداق بىر ۋاستە بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ ۋە مېھرى - مۇھەببەتتىن باشقا ھېچقانداق بىر يېقىلغۇ توشمايدۇ.

بىر ئەبەدىيەتنى ئېلىپ ماڭغان بىپايان ۋاستىغا، پۈتمەس - تۈگمەس يېقىلغۇدۇر مېھرى - مۇھەببەت.

شۇڭا « ئالدى بىلەن ياخشى كۆر ... » دەيمىز. قېرىندىشىڭنى بىر قېتىم ياخشى كۆردۈڭمۇ، ئۇنىڭغا يامانلىق قىلالمايسەن. ئەگەر مۇئىنلەر قوللىرىدىن، تىلىمىزدىن ئەمىن بولالمىسا، بۇ مېھرى - مۇھەببەتسىزلىكىمىز سەۋەبىدىن كېلىپ چىققان بولىدۇ. ياخشى كۆرۈشنىڭ « جەننەت »، « ئىمان » مەنىسىنى ئىپادىلەيدىغانلىقىنى رەسۇلۇللاھنىڭ ئاغزىدىن يەنە بىر قېتىم ئاڭلايلى:

« ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، بىر - بىرىڭلارنى ياخشى كۆرمىگىچە ئىمان ئېيتقان بولمايسىلەر، ئىمان ئېيتىمىغىچە جەننەتكە كىرەلمەيسىلەر ».

ئىنسان ئىنسانغا بېرەلەيدىغان بىباھا ھەدىيە مېھرى - مۇھەببەت. بىر ئەسىرنى ئەسىرى سائادەت قىلغان نەرسە مانا بۇ. ئۇلار مېھرى - مۇھەببەتنى ئەڭ يۇقىرى سەۋىيەدە ياشىغان بولۇپ، كېيىنكى نەسىللەر ئۇلارنىڭ بۇ مېھرى - شەپقەت يالدامىسىنى ئەسىرلەپ ئىشلىتىپ تۈگىتەلمىدى. قېنى بىزمۇ بۇ مېھرى - مۇھەببەتنى تۈگەتكۈچىلەردىن ئەمەس، ياراتقۇچىلاردىن بولايلى. شۇنداق بىر يارىتايللىكى، بىزدىن كېيىنكى نەسىللەرگىمۇ يەتسۇن بۇ مېھرى - مۇھەببەت.

شۇنى بىلەيلىكى، **مەدىنە** ئالدى بىلەن يۈرەكلەردە قۇرۇلدى، ئۇنىڭغا مۇئىنلەر مەككىدىكى ۋاقىتتا ھامىلە بولغانىدى. قەلبىدە بىر تەۋرەۋكەتكە ئاسراپ چوڭ قىلغان بۇ بوۋاقنىڭ دۇنياغا كېلىشىنىڭ ئىسمى ئىدى **مەدىنە دۆلىتى**.

ئىچىمىزدىكى **دۆلەتتىن** بىخەۋەر ياشىغان بىزلەرنىڭ، بولۇپمۇ **يۈرەك دۆلىتىنى** سەلبىي مۇئامىلىلىرىمىز بىلەن خارابىيلىققا ئايلاندۇرغان بىزلەرنىڭ، **دۆلەتتىن** ئېغىز ئېچىشىمىز مەنەنچىلىك قىلغانلىقتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

ئەگەر پۈتۈن دۇنيادىكى ئىنسانغا ۋە ئىنساندىكى دۇنياغا بارلىقىنى سەرپ قىلغانسىرى كۆپىيىدىغان ئورتاق دەسمى بولغان مېھرى - مۇھەببەت ھاكىم بولمايدىكەن، **ئىنساننىڭ سائادىتى** قانداقمۇ ۋۇجۇدقا

چىقىدۇ؟ ئىنسانلار، يۈرەكلىرى ئىشغال ئاستىدا بولغان بىر جەمئىيەتتە ياخشى كۆرۈشنى نېمە بىلەن،
قايسى شەكىلدە ۋۇجۇدقا چىقىرىدۇ؟